

## Eranistes

### ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΡΟΥ ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ Η ΠΟΛΥΜΟΡΦΟΣ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἰσί τινες, οἱ τὴν ἐκ γένους ἢ παιδεύσεως ἢ κατορθωμάτων ἀξίεπαι νον οὐκ ἔχοντες περιφάνειαν, ἐκ πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπίσημοι γενέσθαι φιλονεικοῦσι. Τοιοῦτος ἦν ἐκεῖνος Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεύς, ὃς οὐδὲν ἔχων περίβλεπτον, οὐ λαμπρότητα γένους, οὐ δεινότητα λόγων, οὐ δημαγωγίαν, οὐ στρατηγίαν, οὐ τὰς ἐν πολέμοις ἀνδραγαθίας, μόνον δὲ βάνουσον τέχνην μεταχειρίζων, ἐκ μόνης τῆς κατὰ τοῦ θειοτάτου Παύλου μανίας ἐγένετο γνῶριμος. Καὶ Σεμεεὶ δὲ πάλιν, ἀφανὴς ἄνθρωπος πάμπαν καὶ ἀνδραποδώδης, ἐκ τῆς κατὰ τοῦ θεσπεσίου Δαβὶδ θρασυτήτος ὀνομαστότατος γέγονε. Φασὶ δὲ καὶ τὸν τῆς Μανιχαϊκῆς αἵρέσεως εὐρέτην μαστιγίαν οἰκέτην γενέσθαι, καὶ φιλοτιμίας ἔρωτι τὴν μισαρὰν ἐκείνην συγγράφασθαι θρησκείαν. Τοῦτο καὶ νῦν δρῶσί τινες, καὶ τὸ ἀξιέραστον τῆς ἀρετῆς κλέος διὰ τοὺς ταύτης ἡγουμένους ἀποδράσαντες πόνους, τὴν δυσκλεεστάτην καὶ τρισαθλίαν σφίσιν αὐτοῖς ἐπορίσαντο περιφάνειαν. Καινῶν γὰρ δογμάτων προστάται γενέσθαι ποθήσαντες, ἐκ πολλῶν αἵρέσεων ἠρανίσαντο τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν ὀλέθριον ταύτην συνέθηκαν αἵρεσιν. Ἐγὼ δὲ αὐτοῖς βραχέα διαλεχθῆναι πειράσομαι, καὶ τῆς αὐτῶν χάριν θεραπέας καὶ τῆς τῶν ὑγιαινόντων ἔνεκα προμηθείας. Ὅνομα δὲ τῷ συγγράμματι Ἐρανιστῆς ἢ Πολύμορφος. Ἐκ πολλῶν γὰρ ἀνοσιῶν ἀνθρώπων ἐρανισάμενοι τὰ δύστηνα δόγματα, τὸ ποικίλον τοῦτο καὶ πολύμορφον προφέρουσι φρόνημα. Τὸ μὲν γὰρ θεὸν μόνον ὀνομάζειν τὸν δεσπότην Χριστόν, Σίμωνός ἐστι καὶ Κέρδωνος καὶ Μαρκίωνος καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι τοῦ μισαροῦ τούτου μετέχουσι γειτονήματος. Τὸ δὲ τὴν ἐκ παρθένου μὲν γέννησιν ὁμολογεῖν, παροδικὴν δὲ ταύτην γενέσθαι λέγειν, καὶ μηδὲν ἐκ τῆς παρθένου τὸν θεὸν λόγον λαβεῖν, ἐκ τῆς Βαλεντίνου καὶ Βαρδησάνου καὶ τῶν τούτοις ἀγχιθύρων τερατο 62 λογίας ἐσύλησαν. Τὸ δὲ γε μίαν φύσιν ἀποκαλεῖν τὴν θεότητα τοῦ δεσπότη Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἐκ τῶν Ἀπολιναρίου φληνάφων ὑφέιλοντο. Πάλιν δ' αὖ τὸ τῇ θεότητι τοῦ δεσπότη Χριστοῦ προσάπτειν τὸ πάθος ἐκ τῆς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου βλασφημίας κεκλόφασιν, ὡς εἰκόμηναι τήνδε τὴν αἵρεσιν ἀτεχνῶς τοῖς ὑπὸ τῶν προσαϊτῶν ἐκ διαφόρων ῥακίων συρραπτομένοις ἐσθήμασιν. Οὐ δὲ χάριν Ἐρανιστῆν ἢ Πολύμορφον τὸδε προσαγορεύω τὸ σύγγραμμα. Διαλογικῶς μέντοι ὁ λόγος προβήσεται, ἐρωτήσεις ἔχων καὶ ἀποκρίσεις καὶ προτάσεις καὶ λύσεις καὶ ἀντιθέσεις, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τοῦ διαλογικοῦ ἴδια χαρακτῆρος. Τὰ δὲ γε τῶν ἐρωτῶντων καὶ ἀποκρινομένων ὀνόματα οὐ τῷ σώματι τοῦ λόγου συντάξω, καθάπερ οἱ πάλαι τῶν Ἑλλήνων σοφοί, ἀλλ' ἔξωθεν παραγράψω ταῖς τῶν στίχων ἀρχαῖς. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τοῖς διὰ παντοδαπῆς ἡγμένοις παιδείας καὶ οἷς βίος ὁ λόγος προσέφερον τὰ συγγράμματα· ἐγὼ δὲ καὶ τοῖς λόγων ἀμυήτοις εὐσύνοπτον εἶναι βούλομαι τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῆς ὠφελείας τὴν εὐρεσιν. Ἔσται δὲ τοῦτο, δήλων γινομένων τῶν διαλεγόμενων προσώπων ἐκ τῶν παραγεγραμμένων ἔξωθεν ὀνομάτων. Καὶ τῷ μὲν ὑπὲρ τῶν ἀποστολικῶν ἀγωνιζομένῳ δογμάτων Ὁρθόδοξος ὄνομα, ὁ δὲ ἕτερος Ἐρανιστῆς ὀνομάζεται. Ὡσπερ γὰρ τὸν παρὰ πολλῶν ἐλέω τρεφόμενον προσαϊτὴν ὀνομάζειν εἰώθαμεν, καὶ χρηματιστὴν τὸν συλλέγειν ἐπιστάμενον χρήματα, οὕτω δὲ καὶ τούτου τήνδε τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων τεθείκαμεν. Ἀξιῶ δὲ τοὺς ἐντευξομένους πάσης προλήψεως δίχα ποιήσασθαι τῆς ἀληθείας τὴν βάσανον. Καὶ γὰρ ἡμεῖς σαφηνείας φροντίζοντες εἰς τρεῖς

διαλόγους διελοῦμεν τὸ σύγγραμμα. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος περὶ τοῦ ἄτρεπτον εἶναι τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τὴν θεότητα δέξεται τὸν ἀγῶνα· ὁ δὲ δεῦτερος ἀσύγχυτον, σὺν θεῷ φάναι, δείξει γεγεννημένην τὴν ἔνωσιν τῆς τοῦ δεσπότου Χριστοῦ θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος· ὁ δὲ γὰρ τρίτος περὶ τῆς ἀπαθείας τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀγωνιεῖται θεότητος. Μετὰ μέντοι τοὺς τρεῖς ἀγῶνας, οἷον ἐπαγωνίσματα, ἄλλ' ἄττα προσθήσομεν, ἐκάστῳ κεφαλαίῳ συλλογισμὸν προσαρμόζοντες, καὶ δεικνύντες ἄντι κρυς παρ' ἡμῖν φυλαττόμενον τῶν ἀποστόλων τὸ κήρυγμα.

## ΑΤΡΕΠΤΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ Α΄ {ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ.}

Ἄμεινον μὲν ἦν συμφωνεῖν ἡμᾶς καὶ τὴν ἀπο στολικὴν διδασκαλίαν φυλάττειν ἀκήρατον. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ οἶδ' ἀνθ' ὅτου τὴν ὁμόνοιαν διαλύσαντες, κενὰ νῦν ἡμῖν προβάλλεσθε δόγματα, δίχα τινὸς ἔριδος, εἰ δοκεῖ, κοινῇ ζητήσωμεν τὴν ἀλήθειαν. {EPANISΤΗΣ.} Ἡμεῖς ζητήσεως οὐ δεόμεθα· ἀκριβῶς γὰρ τῆς ἀληθείας ἐχόμεθα. {ΟΡΘ.} Τοῦτο καὶ τῶν αἰρετικῶν ὑπέιληφεν ἕκαστος· καὶ μέντοι καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων προστατεύειν νομίζουσιν, καὶ οὐ μόνον γε οἱ τὰ Πλάτωνος καὶ Πυθαγόρου θρησκευόντες, ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς Ἐπικούρου συμμορίας καὶ οἱ πάμπαν ἄθεοι καὶ ἀδόξαστοι. Προσῆκει δὲ μὴ προλήψει δουλεύειν, ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν ἐπιζητεῖν. {EPAN.} Πείθομαι τῇ παραινέσει, καὶ δέχομαι τὴν εἰσήγησιν. {ΟΡΘ.} Ἐπειδὴ τοίνυν τὴν προτέραν εὐπειθῶς ἐδέξω παράκλησιν, ἀξιῶ σε πάλιν μὴ λογισμοῖς ἀνθρωπίνους ἐπιτρέψαι τῆς ἀληθείας τὴν ἔρευναν, ἀλλὰ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν καὶ τῶν μετ' ἐκείνους ἀγίων ἐπιζητήσαι τὰ ἴχνη. Τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς ὁδοιπόροις φίλον ποιεῖν, ὅταν ἐκτραπῶσι τῆς λεωφόρου καὶ τὰς ἀτραποὺς διασκοπεῖν, εἴ τινων ἀπιόντων ἢ ἐρχομένων ἔχουσι τύπους ποδῶν, ἢ ἀνθρώπων ἢ ἵππων ἢ ὄνων ἢ ἡμίονων· καὶ ὅταν εὗρωσι, κατὰ τοὺς κύνας ἰχνηλα τοῦσι, καὶ οὐ πρότερον ἀφιαῖσιν, ἕως ἂν τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν ἀπολάβωσιν. {EPAN.} Οὕτω ποιῶμεν. Ἡγοῦ τοίνυν αὐτός, ἅτε δὴ ἄρξας τοῦ λόγου. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν περὶ τῶν θείων ὀνομάτων, οὐσίας φημι καὶ ὑποστάσεων καὶ προσώπων καὶ ἰδιοτήτων, διευκρινησώμεθα πρότερον, καὶ γνῶμεν καὶ ὀρίσωμεθα τίνα ἔχει πρὸς ἀλληλα διαφοράν· εἴθ' οὕτω λοιπὸν ἀψώμεθα τῶν ἐξῆς. {EPAN.} Κάλλιστον καὶ ἀναγκαιότατον ἔδωκας τῷ διαλόγῳ προοίμιον. Τούτων γὰρ εὐκρινῶν γενομένων, ῥᾶον προβήσεται ἢ διάλεξις. {ΟΡΘ.} Ἐπειδὴ τοίνυν ἄραρε καὶ συνεψηφισάμεθα ταῦθ' οὕτω χρῆ 64 ναι γενέσθαι, ἀπόκριναί, ὦ φιλότης. Τοῦ θεοῦ, καὶ πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος, μίαν οὐσίαν φαμέν, ὡς παρὰ τῆς θείας γραφῆς ἐδιδάχθημεν παλαιᾶς τε καὶ νέας καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων πατέρων, ἢ ταῖς Ἀρείου βλασφημίαις ἀκολουθοῦμεν; {EPAN.} Μίαν ὁμολογοῦμεν τῆς ἀγίας τριάδος οὐσίαν. {ΟΡΘ.} Τὴν δὲ ὑπόστασιν ἄλλο τι παρὰ τὴν οὐσίαν σημαίνειν νομίζομεν, ἢ τῆς οὐσίας ἕτερον ὑπέιληψαμεν ὄνομα; {EPAN.} Ἔχει τινὰ διαφοράν ἢ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν; {ΟΡΘ.} Κατὰ μὲν τὴν θύραθεν σοφίαν οὐκ ἔχει. Ἡ τε γὰρ οὐσία τὸ ὄν σημαίνει, καὶ τὸ ὑφ' ἑστέος ἢ ὑπόστασις. Κατὰ δὲ γὰρ τὴν τῶν πατέρων διδασκαλίαν, ἢ ἔχει διαφοράν τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἴδιον, ἢ τὸ γένος πρὸς τὸ εἶδος ἢ τὸ ἄτομον, ταύτην ἢ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν ἔχει. {EPAN.} Σαφέστερον τὰ περὶ τοῦ γένους καὶ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ ἀτόμου εἶπέ. {ΟΡΘ.} Γένος καλοῦμεν τὸ ζῶον, πολλὰ γὰρ σημαίνει κατὰ ταῦτόν. Δηλοῖ γὰρ καὶ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον· καὶ αὐτὸ πάλιν τῶν ἀλόγων εἶδη πολλὰ, τὰ μὲν πτηνά, τὰ δὲ ἀμφίβια, τὰ δὲ πεζά, τὰ δὲ νηκτά. Καὶ τούτων δὲ ἕκαστον εἰς πολλὰ διαιρεῖται. Τῶν γὰρ πεζῶν ἄλλο μὲν ἐστὶ λέων, ἄλλο δὲ πάρδαλις, ἄλλο δὲ ταῦρος, καὶ

μυρία ἕτερα. Οὕτω καὶ τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ἄλλων εἶδη πολλά· ἀλλ' ὅμως τούτων ἀπάντων γένος ἐστὶ τὸ ζῶον, εἶδη δὲ τὰ προλελεγμένα. Οὕτω τὸ ἄνθρωπος ὄνομα κοινόν ἐστι ταυτησὶ τῆς φύσεως ὄνομα. Σημαίνει γὰρ καὶ τὸν Ῥωμαῖον καὶ τὸν Ἀθηναῖον καὶ τὸν Πέρσην καὶ τὸν Σαυρομάτην καὶ τὸν Αἰγύπτιον, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ἅπαντας ὅσοι ταύτης κοινωνοῦσι τῆς φύσεως. Τὸ δὲ γε Παῦλος ἢ Πέτρος ὄνομα οὐκέτι τὸ κοινὸν σημαίνει τῆς φύσεως, ἀλλὰ τὸν τινα ἄνθρωπον. Οὐδεὶς γὰρ τὸν Παῦλον ἀκούσας, εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν Ἰακώβ ἀνέδραμε τῷ λογισμῷ, ἀλλὰ τοῦτον μόνον ἐνόησεν, οὐ καὶ τῆς προσηγορίας κατήκουσε. Τὸν μέντοι ἄνθρωπον ἀπλῶς ἀκούσας, οὐκ εἰς τὸ ἄτομον ἀπερείδει τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰνδὸν καὶ τὸν Σκύθην καὶ τὸν Μασσαγέτην καὶ ἀπαξαπλῶς πᾶν γένος ἀνθρώπων λογίζεται. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς οὐχ ἡ φύσις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ θεία διδά 65 σκει γραφή. "Εἶπε, γάρ, ὁ θεός, φησίν, ἀπαλείψω τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασα ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς." Τοῦτο δὲ περὶ παμπόλλων εἶρηκε μυριάδων. Πλειόνων γὰρ ἢ δισχιλίων καὶ διακοσίων μετὰ τὸν Ἀδὰμ διεληλυθότων ἐτῶν, τὴν διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ πανωλεθρίαν τοῖς ἀνθρώποις ἐπήνεγκεν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Δαβίδ· "Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνήκεν," οὐ τοῦ δεινός ἢ τοῦ δεῖνος, ἀλλὰ κοινῇ πᾶν των ἀνθρώπων κατηγορῶν. Καὶ μυρία τοιαῦτα ἔστιν εὐρεῖν, ἀλλ' οὐ χρὴ μηκύνειν. {EPAN.} Δέδεικται σαφῶς ἡ διαφορὰ τοῦ κοινοῦ πρὸς τὸ ἴδιον· ἀλλ' εἰς τὸν περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑποστάσεως ἐπανέλθωμεν λόγον. {OPΘ.} Ὡσπερ τοίνυν τὸ ἄνθρωπος ὄνομα κοινόν ἐστι ταύτης τῆς φύσεως ὄνομα, οὕτω τὴν θεϊκὴν οὐσίαν τὴν ἀγίαν τριάδα σημαίνειν φαμέν, τὴν δὲ γε ὑπόστασιν προσώπου τινὸς εἶναι δηλωτικὴν, οἷον, ἢ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἀγίου πνεύματος. Τὴν γὰρ ὑπόστασιν καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ιδιότητα ταύτων σημαίνειν φαμέν τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἀκολουθοῦντες. {EPAN.} Συνομολογοῦμεν οὕτω ταῦτ' ἔχειν. {OPΘ.} Ὅσα τοίνυν περὶ τῆς θείας λέγεται φύσεως, κοινὰ ταῦτά ἐστι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος, οἷον, τὸ θεός, τὸ κύριος, τὸ δημιουργός, τὸ παντοκράτωρ, καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια. {EPAN.} Ἀναμφισβητήτως κοινὰ τῆς τριάδος ἐστίν. {OPΘ.} Ὅσα δ' αὖ τῶν ὑποστάσεων ὑπάρχει δηλωτικά, οὐκέτι ταῦτα τῆς ἀγίας τριάδος κοινὰ, ἀλλ' ἐκείνης ἐστὶ τῆς ὑποστάσεως, ἥς ἐστὶν ἴδια. Οἷον τὸ πατὴρ ὄνομα καὶ τὸ ἀγέννητος τοῦ πατρὸς ἐστὶν ἴδια, καὶ αὖ πάλιν τὸ υἱὸς ὄνομα καὶ τὸ μονογενὴς καὶ τὸ θεὸς λόγος οὐ τὸν πατέρα δηλοῖ οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τὸν υἱόν. Καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον καὶ ὁ παράκλητος τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως ὑπάρχει δηλωτικά. {EPAN.} Οὐ καλεῖ τοίνυν ἡ θεία γραφή πνεῦμα καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν; {OPΘ.} Πνεῦμα κέκληκε καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, τὸ ἀσώματον 66 καὶ ἀπερίγραφον τῆς θείας φύσεως διὰ τούτου σημαίνουσα· πνεῦμα δὲ ἅγιον μόνην τοῦ πνεύματος τὴν ὑπόστασιν ὀνομάζει. {EPAN.} Ἀναμφίλεκτόν ἐστι καὶ τοῦτο. {OPΘ.} Ἐπειδὴ τοίνυν τινὰ μὲν ἔφαμεν τῆς ἀγίας τριάδος κοινὰ, τινὰ δὲ ἐκάστης ὑποστάσεως ἴδια, τὸ ἄτρεπτον ὄνομα κοινόν εἶναι τῆς οὐσίας φαμέν ἢ τινος ὑποστάσεως ἴδιον; {EPAN.} Κοινόν ἐστὶ τῆς τριάδος τὸ ἄτρεπτον. Οὐδὲ γὰρ οἷόν τε, τὸ μὲν εἶναι τῆς οὐσίας τρεπτόν, τὸ δὲ ἄτρεπτον. {OPΘ.} Ἄριστα εἶρηκας. Ὡσπερ γὰρ τῶν ἀνθρώπων κοινόν ἐστὶ τὸ θνητόν, οὕτω τῆς ἀγίας τριάδος κοινόν τὸ ἄτρεπτόν τε καὶ ἀναλλοίω τον. Ἄτρεπτος τοιγαροῦν καὶ ὁ μονογενὴς υἱός, καθὰ καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν πατὴρ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. {EPAN.} Ἄτρεπτος. {OPΘ.} Πῶς τοίνυν τὸ εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν παράγοντες, τό, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," τροπὴν τῇ ἀτρέπτῳ προσάπτετε φύσει; {EPAN.} Οὐ κατὰ τροπὴν αὐτὸν λέγομεν γεγενῆσθαι σὰρκα, ἀλλ' ὡς οἶδεν αὐτός. {OPΘ.} Εἰ μὴ σὰρκα λαβὼν λέγεται γεγενῆσθαι σὰρξ, δυοῖν θάτερον ἀνάγκη λέγειν, ἢ τὴν εἰς σὰρκα τροπὴν αὐτὸν ὑπομεμενηκέναι, ἢ δοκήσει τοιοῦτον ὀφθῆναι,

κατὰ δὲ τὸν ἀληθῆ λόγον ἄσαρκον εἶναι θεόν. {EPAN.} Βαλεντινιανῶν αὕτη καὶ Μαρκιωνιστῶν καὶ Μανιχαίων ἡ δόξα. Ἡμεῖς δὲ ὁμολογουμένως ἐδιδάχθημεν σαρκωθῆναι τὸν θεὸν λόγον. {OPΘ.} Τὸ σαρκωθῆναι τί νοοῦντες; τὸ σάρκα λαβεῖν ἢ τὸ εἰς σάρκα τραπῆναι; {EPAN.} Ἄ ἡμεῖς ἀκηκόαμεν τοῦ εὐαγγελιστοῦ λέγοντος· "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο." {OPΘ.} Τοῦτο δὲ τὸ ἐγένετο πῶς νοεῖτε, ὅτι τὴν εἰς σάρκα τροπὴν ὑπομείνας ἐγένετο σὰρξ; 67 {EPAN.} Καὶ ἤδη ἔφην, ὡς οἶδεν αὐτός· ἡμεῖς δὲ ἴσμεν ὅτι ἅπαντα αὐτῷ δυνατά. Καὶ γὰρ τὸ Νειλῶον ὕδωρ εἰς αἷμα μετέβαλε, καὶ τὴν ἡμέραν εἰς νύκτα, καὶ τὴν θάλατταν ἠπειρον ἔδειξε, καὶ τὴν ἄνυδρον ἔρημον ὑδάτων ἐπλήρωσεν. Ἀκούομεν δὲ καὶ τοῦ προφήτου λέγοντος· "Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ κύριος ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ." {OPΘ.} Τὴν κτίσιν ὁ ποιητὴς ὡς ἂν ἐθέλη μετασκευάζει· τρεπτὴ γὰρ ἐστὶ, καὶ τοῖς τοῦ δημιουργήσαντος ἀκολουθεῖ νεύμασιν. Αὐτὸς δὲ ἄτρεπτον ἔχει τὴν φύσιν καὶ ἀναλλοίωτον. Τούτου δὴ χάριν περὶ μὲν τῆς κτίσεως ὁ προφήτης φησὶν· "Ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων αὐτά·" περὶ δὲ τοῦ θεοῦ λόγου ὁ μέγας λέγει Δαβίδ· "Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι." Καὶ πάλιν αὐτὸς ὁ θεὸς περὶ ἑαυτοῦ· "Ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι." {EPAN.} Τὰ κεκρυμμένα οὐ δεῖ ζητεῖν. {OPΘ.} Οὐδὲ τὰ δεδηλωμένα παντελῶς ἀγνοεῖν. {EPAN.} Ἐμὲ λανθάνει ὁ τῆς σαρκώσεως τρόπος· ἤκουσα δὲ ὅτι "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο." {OPΘ.} Εἰ τραπεῖς ἐγένετο σὰρξ, οὐ μεμνήηκεν ὅπερ πρότερον ἦν· καὶ τοῦτο ἐκ πολλῶν εἰκόνων καταμαθεῖν εὐπετές. Καὶ γὰρ ἡ τοιάδε ψάμμος προσομιλοῦσα πυρί, πρῶτον μὲν ῥοώδης γίνεται, εἶτα εἰς ὕαλον μεταπήγνυται, καὶ ἅμα τῇ τροπῇ τὴν προσηγορίαν ἀμείβει. Οὐκ ἔτι γὰρ ψάμμος ἀλλ' ὕαλος ὀνομάζεται. {EPAN.} Οὕτως ἔχει. {OPΘ.} Καὶ τῆς ἀμπέλου τὸν καρπὸν σταφυλὴν ὀνομάζοντες, ὅταν αὐτὸν ἀποθλίψωμεν, οὐ σταφυλὴν ἀλλ' οἶνον προσαγορεύομεν. {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν οἶνον, τροπίαν γενόμενον, οὐκέτι οἶνον ἀλλ' ὄξος ὀνομάζειν εἰθώταμεν. {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Οὕτω τὸν λίθον ἔψοντές τε καὶ διαλύοντες, οὐκέτι λίθον, ἀλλ' ἄσβεστον ἢ τίτανον καλοῦμεν· καὶ μυρία δὲ τοιαῦτα ἔστιν εὔρεῖν, ἃ σὺν τῇ τροπῇ μεταβάλλει τὴν κλήσιν. 68 {EPAN.} Συνωμολόγηται. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν τὴν εἰς σάρκα τροπὴν τὸν θεὸν λόγον ὑπομεμενη κέναι φατέ, τί δήποτε θεὸν αὐτὸν ἀλλὰ μὴ σάρκα προσαγορεύετε; Ἀρμόττει γὰρ τῇ ἀλλοιώσει τῆς φύσεως ἢ τῆς προσηγορίας ἐναλλαγῇ. Εἰ γὰρ ἔνθα τὰ μεταβαλλόμενα ἔχει τινὰ πρὸς ἃ πρότερον ἦν συγγένειαν (πελάζει γὰρ πῶς καὶ τὸ ὄξος τῷ οἴνῳ, καὶ ὁ οἶνος τῷ τῆς ἀμπέλου καρπῷ, καὶ τῇ ψάμμῳ ἢ ὕαλος), ἐτέρας ταῦτα μετὰ τὴν ἀλλοίωσιν μεταλαγχάνει προσηγορίας· ὅπου τὸ διάφορον ἄπειρον, καὶ τοσοῦτον ὅσον ἐμπίδος πρὸς τὴν κτίσιν ἅπασαν τὴν ὄρατὴν καὶ ἀόρατον (τοσοῦτον γὰρ, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλεον, τὸ μέσον φύσεως σαρκὸς καὶ θεότητος), πῶς οἶόν τε μετὰ τὴν τροπὴν τὴν προτέραν μείναι προσηγορίαν; {EPAN.} Πολλάκις ἔφην ὅτι οὐ κατὰ τροπὴν ἐγένετο σὰρξ, ἀλλὰ μένων ὃ ἦν, γέγονεν ὃ οὐκ ἦν. {OPΘ.} Ἀλλὰ τοῦτο τὸ γέγονεν, εἰ μὴ σαφές γένοιτο, τροπὴν αἰνίττεται καὶ ἀλλοίωσιν. Εἰ μὴ γὰρ σάρκα λαβὼν ἐγένετο σὰρξ, τραπεῖς ἐγένετο σὰρξ. {EPAN.} Τοῦτο τὸ ἔλαβεν ὑμέτερόν ἐστιν εὔρεμα. Ὁ γὰρ εὐαγγελιστὴς, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," λέγει. {OPΘ.} Ἔοικας ἢ τὴν θεῖαν γραφὴν ἀγνοεῖν ἢ ἐπιστάμενος κακουργεῖν. Ἐγὼ δὲ σε ἢ ἀγνοοῦντα διδάξω ἢ κακουργοῦντα ἐλέγξω. Ἀπόκριναι τοίνυν, τοῦ θεοῦ Παύλου πνευματικὴν τὴν διδασκαλίαν ὁμολογεῖς; {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διὰ τε τῶν εὐαγγελιστῶν διὰ τε τῶν ἀποστόλων ἐνεργῆσαι λέγεις; {EPAN.} Οὕτω φημί· οὕτω γὰρ παρὰ τῆς ἀποστολικῆς ἐδιδάχθη φωνῆς· "Διαιρέσεις, γὰρ φησι, χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα." Καὶ πάλιν· "Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται." Καὶ αὐθις· "Ἐχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς

πίστεως." {ΟΡΘ.} Εἰς καιρὸν τὰς ἀποστολικὰς παρήγαγες μαρτυρίας. Εἰ 69 τοίνυν τοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἶναί φαμεν τὰ τε τῶν εὐαγγελιστῶν τὰ τε τῶν ἀποστόλων παιδεύματα, ἄκουσον τοῦ ἀποστόλου τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν ἐρμηνεύοντος. Ἑβραῖοις γὰρ ἐπιστέλλων οὕτως ἔφη· "Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται." Οὐκ εἶπε, σπέρμα Ἀβραὰμ ἐγένετο, ἀλλὰ σπέρμα τὸς Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. Ἀπόκριναι τοίνυν, τί νοεῖς τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ; {ΕΡΑΝ.} Δῆλον ὅτι τὴν φύσιν τοῦ Ἀβραάμ. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν ὅπερ εἶχε κατὰ φύσιν Ἀβραάμ, εἶχε καὶ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ; {ΕΡΑΝ.} Οὐ πάντα. Ἀμαρτίαν γὰρ ὁ Χριστὸς οὐκ ἐποίησεν. {ΟΡΘ.} Ἡ ἀμαρτία οὐκ ἔστι τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς κακῆς προαιρέσεως. Τούτου δὴ χάριν οὐκ ἀορίστως ἔφη, ὅπερ εἶχεν Ἀβραάμ, ἀλλ' ὅπερ εἶχε κατὰ φύσιν, τουτέστι σῶμα καὶ ψυχὴν λογικὴν. Εἶπε τοίνυν σαφῶς, εἰ συνομολογεῖς τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ καὶ σῶμα εἶναι καὶ ψυχὴν λογικὴν. Εἶπερ ἄρα μή, καὶ κατὰ τοῦτο τοῖς Ἀπολιναρίου συμφέρη ληρήμασιν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐτέρωθεν σε τοῦτο συνομολογήσαι καταναγκάσω. Εἶπε τοίνυν, οἱ Ἰουδαῖοι σῶμα ἔχουσι καὶ ψυχὴν λογικὴν; {ΕΡΑΝ.} Δῆλον ὡς ἔχουσιν. {ΟΡΘ.} Ὅταν τοίνυν ἀκούσωμεν τοῦ προφήτου λέγοντος, "Σὺ δέ, Ἰσραὴλ ὁ παῖς μου, Ἰακώβ ὃν ἐξελεξάμην, σπέρμα Ἀβραάμ, ὀνήγαπησα," μὴ μόνον σάρκα τοὺς Ἰουδαίους νοοῦμεν, οὐ τελείους ἀνθρώπους ἐκ σωμάτων καὶ ψυχῶν λογικῶν συνεστῶτας; {ΕΡΑΝ.} Ἀληθές. {ΟΡΘ.} Καὶ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ οὐκ ἄψυχον οὐδὲ ἄνου, ἀλλὰ πάντα ἔχον, ὅποσα τὴν φύσιν χαρακτηρίζει τοῦ Ἀβραάμ; {ΕΡΑΝ.} Ὁ ταῦτα λέγων δύο πρεσβεύει υἱοῦς. {ΟΡΘ.} Ὁ δὲ τὸν θεὸν λόγον εἰς σάρκα τετράφθαι λέγων, οὐδὲ ἓνα λέγει υἱόν. Σὰρξ γὰρ αὐτὴ καθ' αὐτὴν οὐχ υἱός. Ἡμεῖς δὲ ἓνα υἱὸν ὁμολογοῦμεν, σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαβόμενον κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων πραγματευσάμενον σωτηρίαν. Εἰ δὲ μὴ στέργεις τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, ἀντικρυς ὁμολόγησον. 70 {ΕΡΑΝ.} Ἐναντία τοίνυν φαμέν εἰρηκέναι τοὺς ἀποστόλους. Ἐναντίον γὰρ εἶναί πως δοκεῖ τό, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," τοῦ "Σπέρματος Ἀβραάμ ἐπελάβετο." {ΟΡΘ.} Σοὶ τῷ μὴ νοοῦντι ἢ μάτην φιλονεικοῦντι ἐναντία δοκεῖ τὰ σύμφωνα. Τοῖς γὰρ σώφρονι λογισμῶ κεκρημένοις οὐ φαίνεται. Διδάσκει γὰρ ὁ θεὸς ἀπόστολος, ὡς οὐ τραπεῖς ὁ θεὸς λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαβόμενος. Κατὰ ταῦτον δὲ καὶ τῆς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ γεγεννημένης ἐπαγγελίας ἀναμιμνήσκει. Ἦ οὐ μέμνησαι τῶν τῷ πατριάρχῃ παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων δοθεισῶν ὑποσχέσεων; {ΕΡΑΝ.} Ποίων; {ΟΡΘ.} Ἡνίκα αὐτὸν ἐκ τῆς πατρῴας ἐξήγαγεν οἰκίας, καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην ἐλθεῖν παρηγγύησεν, οὐκ ἔφη πρὸς αὐτόν, "Εὐλογῆσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς;" {ΕΡΑΝ.} Μέμνημαι τῶνδε τῶν ὑποσχέσεων. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν ἀναμνήσθητι καὶ τῶν πρὸς Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ γεγεννημένων παρὰ τοῦ θεοῦ συνθηκῶν. Τὰς αὐτάς γὰρ καὶ τούτοις δέδωκεν ὑποσχέσεις, βεβαιῶν τοῖς δευτέροις καὶ τρίτοις τὰ πρότερα. {ΕΡΑΝ.} Μέμνημαι καὶ τούτων. {ΟΡΘ.} Ταύτας δὲ τὰς συνθήκας ἐρμηνεύων ὁ θεὸς ἀπόστολος, οὕτως ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας φησί· "Τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐρρήθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ὅς ἐστι Χριστός," ἐναργέστατα δεικνύς τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ ἐκ σπέρματος βλαστήσασαν Ἀβραάμ, καὶ τὴν πρὸς τὸν Ἀβραὰμ γεγεννημένην ἐπαγγελίαν πληρώσασαν. {ΕΡΑΝ.} Εἴρηται ταῦτα τῷ ἀποστόλῳ. {ΟΡΘ.} Ἰκανὰ μὲν καὶ ταῦτα πᾶσαν τὴν περὶ τούτου κινουμένην ἀμφισβήτησιν λύσαι. Ἐγὼ δὲ ὁμῶς καὶ ἐτέρας σε προρρήσεως ἀναμνήσω. Ἰακώβ ὁ πατριάρχης τήνδε τὴν εὐλογίαν τὴν αὐτῷ τε καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ πάπῳ δοθεῖσαν Ἰούδα τῷ παιδί δέδωκε μόνῳ. 71 Ἐφη δὲ οὕτως· "Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ

Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν." Ἡ οὐ δέχη τήνδε τὴν πρόρρησιν ὡς περὶ τοῦ σωτῆρος εἰρημένην Χριστοῦ; {EPAN.} Ἰουδαῖοι τὰς τοιαύτας παρερμηνεύουσι προφητείας· ἐγὼ δὲ Χριστιανὸς εἶμι τοῖς θείοις πιστεύων λόγοις, καὶ τὰς περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν προφητείας ἀνευδοιάστως δεχόμενος. {OPΘ.} Ἐπειδὴ τοίνυν πιστεύειν ταῖς προφητεῖαις ὁμολογεῖς, καὶ τὰ προρρηθέντα περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τεθεσπίσθαι λέγεις, νόησον ἐντεῦθεν τῶν ἀποστολικῶν ῥητῶν τὸν σκοπὸν. Τὰς γὰρ πρὸς τοὺς πατριάρχας γεγενημένας ἐπαγγελίας πεπερασμένας ἐπιδεικνύς, τὴν θαυμασίαν ἐκείνην ἀφήκε φωνήν· "Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμ βάνεται," μονονουχὶ λέγων, ἀψευδῆς ἢ ὑπόσχεσις, ἐπέθηκε ταῖς ἐπαγγελίαις ὁ δεσπότης τὸ πέρασ, ἀνεῴγει τοῖς ἔθνεσιν ἢ τῆς εὐλογίας πηγῆ, τοῦ Ἀβραμιαίου σπέρματος ὁ θεὸς λόγος ἐπέιληπται, διὰ τούτου τὴν ἄνωθεν ἐπηγγελμένην πραγματεύεται σωτηρίαν, διὰ τούτου τὴν τῶν ἐθνῶν ἐμπεδοῖ προσδοκίαν. {EPAN.} Ἄριστα τοῖς ἀποστολικοῖς τὰ προφητικὰ συνηρμόσθη. {OPΘ.} Οὕτω πάλιν ὁ θεὸς ἀπόστολος τῆς τοῦ Ἰούδα ἡμᾶς ἀνα μινῆσκων εὐλογίας, καὶ δεικνύς καὶ ταύτην δεξαμένην τὸ πέρασ βοᾷ· "Πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος." Ταῦτο δὲ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης Μιχαίας καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος πεποίηκεν. Ὁ μὲν γὰρ εἶπε τὴν πρόρρησιν, ὁ δὲ τῇ ἱστορίᾳ τὴν μαρτυρίαν συνέταξε. Καὶ τὸ παράδοξον, ὅτι τοὺς προδηλοτάτους τῆς ἀληθείας ἐχθροὺς ἔφη τῷ Ἠρώδῃ σαφῶς εἶπεῖν, ὡς ἐν τῇ Βηθλεέμ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. "Γέγραπται γάρ, φησί, καὶ σὺ Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα, οὐδα μὴ ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ." Ἐπαγάγωμεν δὲ ἡμεῖς καὶ ὅπερ Ἰουδαῖοι κακοήθως παρέλιπον, ἀτελεῖ προσενεγ κόντες τὴν μαρτυρίαν. Εἰρηκῶς γὰρ ὁ προφήτης, "Ἐκ σοῦ γάρ ἐξελεύσεται μοι ἡγούμενος," ἐπήγαγε, "Καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀφ' ἡμερῶν αἰῶνος." 72 {EPAN.} Ἄριστα πεποίηκας, πᾶσαν τεθεικῶς τοῦ προφήτου τὴν μαρτυρίαν. Δείκνυσι γὰρ τὸν ἐν Βηθλεέμ τεχθέντα θεόν. {OPΘ.} Οὐ θεὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπον. Ἄνθρωπον μὲν ὡς ἐξ Ἰούδα κατὰ σάρκα βλαστήσαντα καὶ ἐν Βηθλεέμ γεννηθέντα· θεὸν δὲ ὡς πρὸ αἰώνων ὑπάρχοντα. Τὸ γάρ, "Ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος," τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τὴν ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν γεγενημένην δηλοῖ· τὸ δὲ, "Αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀφ' ἡμερῶν αἰῶνος," τὴν προαιώνιον ὑπαρξιν κηρύττει σαφῶς. Οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ τῆς παλαιᾶς Ἰουδαίων εὐκληρίας ὀλοφυρόμενος τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολὴν καὶ τῆς θείας ἐπαγγελίας καὶ νομοθεσίας μνημονεύσας, καὶ ταῦτα προστέθεικεν· "Ὡν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν." Καὶ κατὰ ταῦτον ἔδειξεν αὐτὸν καὶ τῶν ἀπάντων δημιουργὸν καὶ δεσπότην καὶ πρῦταν ὡς θεόν, καὶ ἐξ Ἰουδαίων βεβλαστηκότα ὡς ἄνθρωπον. {EPAN.} Ἰδοὺ ταῦτα ἡρμήνευσας· πρὸς τὴν Ἱερεμίου προφητείαν τί ἂν εἴποις; Ἐκείνη γὰρ αὐτὸν θεὸν μόνον κηρύττει. {OPΘ.} Ποίαν λέγεις προφητείαν; {EPAN.} "Οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. Ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη." Ἐν τούτοις ὁ προφήτης οὔτε περὶ σάρκος οὔτε περὶ ἀνθρωπότητος οὔτε περὶ ἀνθρώπου, ἀλλὰ περὶ μόνου θεοῦ προηγόρευσε. Ποῦ τοίνυν χρεῖα συλλογισμῶν; {OPΘ.} Τὴν θεῖαν φύσιν ἀόρατον εἶναι φαμεν, ἢ οὐ πειθόμεθα τῷ ἀποστόλῳ λέγοντι, "Ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ μόνῳ θεῷ;" {EPAN.} Ἀναμφιλέκτως ἢ θεῖα φύσις ἀόρατος. {OPΘ.} Πῶς τοίνυν οἷόν τε ἦν ὀφθῆναι δίχα σώματος τὴν ἀόρατον φύσιν; Ἡ οὐ μέμνησαι τῶν ἀποστολικῶν ἐκείνων ῥητῶν, ἃ

διδάσκει σαφῶς τῆς θείας φύσεως τὸ ἀθέατον; Λέγει δὲ οὕτως: "Ὁν εἶδεν οὐδείς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται." Εἰ τοίνυν ἀδύνατος ἀνθρώποις, ἐγὼ δὲ φημι καὶ ἀγγέλοις, ἢ τῆς θείας φύσεως θεωρία, εἰπέ πῶς ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἀθέατος καὶ ἀόρατος ὤφθη. 73 {EPAN.} Ὁ προφήτης εἶπεν ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη. {OPΘ.} Καὶ ὁ ἀπόστολος εἶπεν, "Ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ μόνῳ θεῷ," καί, "Ὁν εἶδεν οὐδείς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται." {EPAN.} Τί οὖν; ψεύδεται ὁ προφήτης; {OPΘ.} Μὴ γένοιτο, τοῦ θεοῦ γὰρ πνεύματος καὶ ταῦτα κάκεινα τὰ ῥήματα. Ζητήσωμεν τοίνυν πῶς ὁ ἀόρατος ὤφθη. {EPAN.} Μὴ μοι λογισμοὺς ἀνθρωπίνους καὶ συλλογισμοὺς προσ ενέγκης. Ἐγὼ γὰρ μόνῃ πείθομαι τῇ θείᾳ γραφῇ. {OPΘ.} Μηδένα δέξῃ λόγον ἥκιστα βεβαιούμενον γραφικῇ μαρτυρίᾳ. {EPAN.} Ἐάν μοι τῆς ἀμφιλογίας τὴν λύσιν ἐκ τῆς θείας προσ ενέγκης γραφῆς, ἀδριτίως δέξομαι καὶ οὐκ ἀντιφθέξομαι. {OPΘ.} Οἶσθ' ὅτι καὶ πρὸ βραχείας τὴν εὐαγγελικὴν ῥῆσιν διὰ τῆς ἀποστολικῆς μαρτυρίας σαφῆ πεποιθήκαμεν, καὶ δεδήλωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς ἀπόστολος πῶς ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, διαρρήδην εἰπὼν, "Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται." Ὁ αὐτὸς τοίνυν καὶ νῦν ἡμᾶς διδάξει διδάσκαλος πῶς ὁ θεὸς λόγος ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. {EPAN.} Ἐγὼ καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς καὶ τοῖς προφητικοῖς πείθομαι λόγοις. Δεῖξον τοίνυν, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, τῆς προφητείας τὴν ἐρμηνείαν. {OPΘ.} Τιμοθέε γραφῶν ὁ θεὸς ἀπόστολος καὶ ταῦτα τέθεικεν: "Ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· θεὸς ἐφανερῶθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκη ρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ." Δῆλον τοίνυν, ὡς ἀόρατος μὲν ἡ θεία φύσις, ὁρατὴ δὲ ἡ σὰρξ, καὶ διὰ τῆς ὁρατῆς ἡ ἀόρατος ὤφθη, δι' αὐτῆς ἐνεργήσασα τὰ θαύματα καὶ τὴν οἰκείαν ἀποκαλύψασα δύναμιν. Τῇ μὲν γὰρ χειρὶ τὴν ὀπτικὴν ἐδὴ μιούργησεν αἴσθησιν καὶ τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν ἐθεράπευσε. Καὶ αὐτὴν τὴν ἀκουστικὴν ἐνέργειαν ἀπέδωκε τῷ κωφῷ, καὶ τὴν πεπεδημένην ἔλυσε γλῶτταν, ἀντὶ μὲν ὀργάνου τοῖς δακτύλοις χρησάμενος, οἷον δὲ τι φάρμακον ἀλεξίκακον τὸ πτύσμα προσενεγκῶν. Οὕτω πάλιν ἐπὶ θαλάττης βαδίσας τὸ τῆς θεότητος ὑπέφηνε παντοδύναμον. 74 Ἀρμοδίως τοίνυν ὁ θεὸς ἀπόστολος, "Ὁς ἐφανερῶθη ἐν σαρκί," εἶπε. Δι' ἐκείνης γὰρ ἡ ἀθέατος ἐπεφάνη φύσις, δι' ἐκείνης αὐτὴν εἶδον καὶ τῶν ἀγγέλων οἱ δῆμοι: "Ὁφθη, γὰρ φησιν, ἀγγέλοις." Μεθ' ἡμῶν οὖν ἄρα τῆς δωρεᾶς ταύτης καὶ τῶν ἀσωμάτων ἡ φύσις ἀπέλαυσεν. {EPAN.} Οὐκοῦν πρὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἐπιφανείας οὐχ ἐώρων οἱ ἄγγελοι τὸν θεόν; {OPΘ.} Ὁ ἀπόστολος εἶπεν ὅτι φανερωθεὶς ἐν σαρκὶ ὤφθη ἀγγέλοις. {EPAN.} Ἄλλ' ὁ κύριος εἶπεν, "Ὁρᾶτε, μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν καθ' ἡμέραν ὁρῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς." {OPΘ.} Ἄλλ' ὁ κύριος πάλιν εἶπεν, "Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἐώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἐώρακε τὸν πατέρα." Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ἀντικρυς βοᾷ, "Θεὸν οὐδείς ἐώρακε πώποτε," καὶ βεβαίῳ τοῦ κυρίου τὸν λόγον: "Ὁ μονογενὴς, γὰρ φησιν, υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο." Καὶ Μωϋσῆς ὁ μέγας, ποθήσας ἰδεῖν τὴν ἀόρατον φύσιν, ἤκουσεν αὐτοῦ λέγοντος τοῦ δεσπότης θεοῦ, "Οὐδείς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται." {EPAN.} Πῶς οὖν νοήσομεν ὅτι "οἱ ἄγγελοι αὐτῶν καθ' ἡμέραν ὁρῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν;" {OPΘ.} Ὡς νοεῖν εἰώθαμεν τὰ περὶ τῶν ἐωρακέναι τὸν θεὸν νομισθέντων ἀνθρώπων. {EPAN.} Εἰπέ σαφέστερον· οὐ νενόηκα γὰρ. {OPΘ.} Μὴ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὁρατὸς ὁ θεός; {EPAN.} Οὐδαμῶς. {OPΘ.} Ἄλλ' ὅμως ἀκούομεν τῆς θείας λεγούσης γραφῆς, "Ὁφθη ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ πρὸς τῇ δρυὶ τῇ Μαμβρῇ," καὶ Ἡσαΐου λέγοντος, "Εἶδον τὸν κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ

ἐπηρμένου." 75 Καὶ ὁ Μιχαίας δὲ ταῦτο τοῦτο λέγει, καὶ ὁ Δανιήλ καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ. Περί δὲ Μωσέως τοῦ νομοθέτου φησὶν ἡ ἱστορία, ὅτι ἐλάλησε κύριος τῷ Μωϋσῆ, ἐνώπιος ἐνώπιω, ὡς εἶ τις λαλήσει πρὸς φίλον αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τῶν ὄλων ἔφη θεός, ὅτι "Στόμα κατὰ στόμα λαλήσω αὐτῷ, ἐν εἶδει, καὶ οὐ δι' αἰνιγμάτων." Τί οὖν ἐροῦ μεν; ὅτι τὴν θείαν ἐθεάσαντο φύσιν; {EPAN.} Οὐδαμῶς. Αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς ἔφη· "Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται." {OPΘ.} Ψεύδονται τοίνυν οἱ τὸν θεὸν ἐωρακέναι φήσαντες; {EPAN.} Μὴ γένοιτο· εἶδον γὰρ ἅπερ ἰδεῖν αὐτοὺς οἶόν τε ἦν. {OPΘ.} Τῆ δυνάμει ἄρα τῶν ὀρώντων ὁ φιλόανθρωπος δεσπότης τὰς ἀποκαλύψεις μετρεῖ; {EPAN.} Πάνυ γε. {OPΘ.} Καὶ τοῦτο δῆλον διὰ τοῦ προφήτου πεποίηκεν. "Ἐγώ, γὰρ ἔφη, ὀράσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὠμοιώθην." Οὐκ εἶπεν, ὥφθην, ἀλλ' "ὠμοιώθην." Ἡ δὲ ὁμοίωσις οὐκ αὐτὴν δηλοῖ τοῦ ὀρωμένου τὴν φύσιν. Οὐδὲ γὰρ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν αὐτοῦ δείκνυσι τοῦ βασιλέως τὴν φύσιν, κἂν ἐναργεῖς διασώζη τοῦ βασιλέως τοὺς χαρακτήρας. {EPAN.} Ἄδηλόν ἐστι τοῦτό γε καὶ ἀσαφές. {OPΘ.} Οὐκοῦν οὐδὲ τοῦ θεοῦ τὴν οὐσίαν εἶδον οἱ τὰς ἀποκαλύψεις ἐκείνας θεασάμενοι; {EPAN.} Τίς γὰρ οὕτω μέμνηεν ὥστε τοῦτο φάναι τολμηῆσαι; {OPΘ.} Εἴρηται δὲ ὅμως ὡς ἐωράκασιν. {EPAN.} Εἴρηται. {OPΘ.} Ἡμεῖς δὲ καὶ λογισμοῖς εὐσεβεῖσι χρώμενοι, καὶ ταῖς ἀποφάσεσι ταῖς θείαις πιστεύοντες, αἱ βοῶσι διαρρήδην, "Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακε πώποτε," φαμέν αὐτοὺς οὐ τὴν θείαν φύσιν ἐωρακέναι, ἀλλ' ὄψεις τινὰς τῆ σφῶν δυνάμει συμμετρους. {EPAN.} Οὕτως φαμέν. {OPΘ.} Οὕτω τοίνυν καὶ περὶ τῶν ἀγγέλων νοήσωμεν, ἀκούοντες ὅτι "Καθ' ἡμέραν ὀρῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν." Οὐ γὰρ 76 τὴν θείαν οὐσίαν ὀρῶσι, τὴν ἀπερίγραφον, τὴν ἀκατάληπτον, τὴν ἀπερινόητον, τὴν περιληπτικὴν τῶν ὄλων, ἀλλὰ δόξαν τινὰ τῆ αὐτῶν φύσει συμμετρομένην. {EPAN.} Ὁμολόγηται ταῦτα οὕτως ἔχειν. {OPΘ.} Μετὰ μέντοι τὴν ἐνανθρώπησιν ὥφθη καὶ τοῖς ἀγγέλοις, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, οὐχ ὁμοιώματι δόξης, ἀλλ' ἀληθεῖ καὶ ζῶντι χρῆσάμενος, οἶόν τινι παραπετάσματι, τῷ τῆς σαρκὸς προ καλύμματι. "Ὁς ἐφανερώθη, γὰρ φησιν, ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὥφθη ἀγγέλοις." {EPAN.} Τοῦτο μὲν ὡς γραφικὸν ἐδεξάμην, τὰς δὲ τῶν ὀνομάτων καινοτομίας οὐ δέχομαι. {OPΘ.} Ποῖον ἡμεῖς κεκαινοτομήκαμεν ὄνομα; {EPAN.} Τὸ τοῦ παραπετάσματος. Ποία γὰρ γραφή τὴν τοῦ κυρίου σάρκα παραπέτασμα προσηγόρευσεν; {OPΘ.} Ἔοικας μὴ μάλα σπουδαίως τὴν θείαν ἀναγινώσκειν γραφήν. Ἡ γὰρ ἄν, οὐκ ἐμέμψω τῷ παρ' ἡμῶν ὡς ἐν εἰκόνι ῥηθέντι. Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ τὸ διὰ σαρκὸς φανερωθῆναι τὴν ἀόρατον φύσιν φάναι τὸν θεῖον ἀπόστολον, παραπέτασμα τῆς θεότητος ἐπιτρέπει τὴν σάρκα νοεῖν. Ἐπειτα δὲ σαφῶς ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ἐχρήσατο τῷ ὀνόματι. Λέγει δὲ οὕτως· "Ἐχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἦν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχόμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληρῷ φορῷ πίστεως," καὶ τὰ ἐξῆς. {EPAN.} Ἀναντίρρητος ἡ ἀπόδειξις· ἀποστολικῆ γὰρ κεκύρωται μαρτυρία. {OPΘ.} Μὴ τοίνυν ἡμᾶς γράφου καινοτομίας. Παρεξόμεθα γὰρ σοι καὶ ἑτέραν προφητικὴν μαρτυρίαν, στολὴν ἄντικρυς τοῦ κυρίου τὴν σάρκα καὶ περιβολὴν ὀνομάζουσιν. {EPAN.} Εἰ αἰνιγματώδης ὀφθεῖη καὶ ἀμφίβολος, ἀντιλέξομεν· εἰ δὲ γε σαφής, καὶ στέρξομεν καὶ χάριν ὀμολογήσομεν. 77 {OPΘ.} Αὐτόν σε τῆ ἀληθείᾳ τῆς ἐπαγγελίας μαρτυρῆσαι παρα 77 σκευάσω. Οἶσθα ὅτι τὸν Ἰούδα ἐυλογῶν Ἰακώβ ὁ πατριάρχης, ταῖς δεσποτικαῖς περιέγραψε γοναῖς τὴν Ἰούδα ἡγεμονίαν; "Οὐκ ἐκλείψει, γὰρ ἔφη, ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν." Ταύτην δὲ γε τοῖς



ἔμπροσθεν ὠμολόγησας περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τεθεσπίσθαι τὴν προφητείαν. {EPAN.} Ὁμολόγησα. {OPΘ.} Ἀναμνήσθητι τοιγαροῦν τῶν ἐξῆς. Λέγει γὰρ ὡσαύτως· "Οὐ τὴν παρουσίαν τὰ ἔθνη προσδέχεται· πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ." {EPAN.} Περὶ ἱματίων εἶρηκεν ὁ πατριάρχης, οὐ περὶ σώματος. {OPΘ.} Δεῖξον οὖν πηνίκα ἢ ποῦ ἐν αἵματι σταφυλῆς ἔπλυνε τὴν περιβολὴν. {EPAN.} Σὺ δεῖξον ὅτι τὸ σῶμα τούτοις ἐφοίνιζεν. {OPΘ.} Ἄξιῶ σε μυστικώτερον ἀποκρίνασθαι. Τινὲς γὰρ ἴσως παρεστήκασιν ἀμύητοι. {EPAN.} Οὕτως ἀκούσομαι καὶ οὕτως ἀποκρινοῦμαι. {OPΘ.} Οἶσθ' ὅτι ἄμπελον ἑαυτὸν ὁ κύριος προσηγόρευσεν; {EPAN.} Οἶδα ὡς εἶρηκεν· "Ἐγὼ εἶμι ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινή." {OPΘ.} Ὁ δὲ τῆς ἀμπέλου καρπὸς πιεσθεὶς ποίαν ἔχει προσηγορίαν; {EPAN.} Οἶνος προσαγορεύεται. {OPΘ.} Ἦνίκα δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ σωτῆρος ἔτρωσαν οἱ στρατιῶται τῇ λόγχῃ, τί προχεθῆναί φασιν ἐκ ταύτης οἱ συγγεγραφότες τὰ εὐαγγέλια; {EPAN.} Αἶμα καὶ ὕδωρ. {OPΘ.} Αἶμα ἄρα σταφυλῆς τὸ τοῦ σωτῆρος προσηγόρευσεν αἶμα. Εἰ γὰρ ἄμπελος ὁ δεσπότης ὠνόμασται, ὁ δὲ τῆς ἀμπέλου καρπὸς οἶνος προσαγορεύεται, αἵματος δὲ καὶ ὕδατος ἐκ τῆς τοῦ δεσπότης πλευρᾶς προχυθέντες κρουνοὶ διὰ τοῦ λοιποῦ σώματος ἐπὶ τὰ κάτω διήλθον, εἰκότως ἄρα καὶ προσφόρως προεῖπεν ὁ πατριάρχης· "Πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν αἵματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ." Ὡσπερ γὰρ ἡμεῖς τὸν μυστικὸν τῆς ἀμπέλου καρπὸν μετὰ 78 τὸν ἁγιασμὸν αἶμα δεσποτικὸν ὀνομάζομεν, οὕτω τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου τὸ αἶμα σταφυλῆς ὠνόμασεν αἶμα. {EPAN.} Μυστικῶς ἅμα καὶ σαφῶς ὁ προκείμενος ἀποδέδεικται λόγος. {OPΘ.} Εἰ καὶ αὐτάρκη σοι εἰς πίστιν τὰ εἰρημένα, ἀλλ' ὅμως καὶ ἑτέραν ἀπόδειξιν εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας προσθήσω. {EPAN.} Χαριῆ μοι τοῦτο δρῶν· τὴν γὰρ ὠφέλειαν αὐξήσεις. {OPΘ.} Οἶσθα ὅτι ἄρτον ὁ δεσπότης τὸ οἰκεῖον προσηγόρευσε σῶμα; {EPAN.} Οἶδα. {OPΘ.} Καὶ ἐτέρωθι δὲ τὴν σάρκα σίτον ὠνόμασεν; {EPAN.} Οἶδα καὶ τοῦτο. Ἦκουσα γὰρ αὐτοῦ λέγοντος· "Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου·" καὶ· "Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσῶν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει." {OPΘ.} Ἐν δέ γε τῇ τῶν μυστηρίων παραδόσει, σῶμα τὸν ἄρτον ἐκάλεσε, καὶ αἶμα τὸ κρᾶμα. {EPAN.} Οὕτως ὠνόμασεν. {OPΘ.} Ἀλλὰ καὶ κατὰ φύσιν, τὸ σῶμα σῶμα ἂν εἰκότως κληθεῖν, καὶ τὸ αἶμα αἶμα. {EPAN.} Ὁμολόγηται. {OPΘ.} Ὁ δὲ γε σωτὴρ ὁ ἡμέτερος ἐνήλλαξε τὰ ὀνόματα, καὶ τῷ μὲν σῶματι τὸ τοῦ συμβόλου τέθεικεν ὄνομα, τῷ δὲ συμβόλῳ τὸ τοῦ σώματος· οὕτως ἄμπελον ἑαυτὸν ὀνομάσας, αἶμα τὸ σύμβολον προσ ηγόρευσεν. {EPAN.} Τοῦτο μὲν ἀληθῶς εἶρηκας. Ἐβουλόμην δὲ τὴν αἰτίαν μαθεῖν τῆς τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγῆς. {OPΘ.} Δῆλος ὁ σκοπὸς τοῖς τὰ θεῖα μεμνημένοις. Ἐβουλήθη γὰρ τοὺς τῶν θείων μυστηρίων μεταλαγχάνοντας μὴ τῇ φύσει τῶν προ κειμένων προσέχειν, ἀλλὰ διὰ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγῆς πιστεύειν τῇ ἐκ τῆς χάριτος γεγεννημένῃ μεταβολῇ. Ὁ γὰρ δὴ τὸ φύσει σῶμα σίτον καὶ ἄρτον προσαγορεύσας, καὶ αὐτὸς πάλιν ἄμπελον ὀνομάσας, οὕτως τὰ ὀρώμενα σύμβολα τῇ τοῦ σώματος καὶ αἵματος προσ 79 ηγορία τετίμηκεν, οὐ τὴν φύσιν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τὴν χάριν τῇ φύσει προστεθεικῶς. {EPAN.} Καὶ μυστικῶς ἐρρέθη τὰ μυστικά καὶ σαφῶς ἐδηλώθη τὰ πᾶσιν οὐ γνῶριμα. {OPΘ.} Ἐπειδὴ τοίνυν συνωμολόγηται καὶ στολὴν καὶ περιβολὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τὸ δεσποτικὸν ὠνομάσθαι σῶμα, εἰς δὲ τὸν περὶ τῶν θείων μυστηρίων εἰσεληλύθαμεν λόγον, εἰπέ πρὸς τῆς ἀληθείας τίνος ἡγῆ σύμβολόν τε καὶ τύπον τὴν παναγίαν ἐκείνην τροφήν; τῆς θεότητος τοῦ δεσπότης Χριστοῦ ἢ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος; {EPAN.} Δῆλον ὡς ἐκείνων, ὧν καὶ τὰς προσηγορίας ἐδέξατο. {OPΘ.} Τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος λέγεις; {EPAN.} Οὕτω λέγω. {OPΘ.} Φιλαλήθως εἶρηκας. Καὶ γὰρ ὁ κύριος τὸ σύμβολον λαβὼν

οὐκ εἶπε· τοῦτό ἐστιν ἡ θεότης μου· ἀλλά, "Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου·" καὶ πάλιν· "Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου·" καὶ ἐτέρωθι· "Ὁ δὲ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς." {EPAN.} Ἀληθῆ ταῦτα, θεῖα γὰρ ἐστι λόγια. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν ἀληθῆ, ὡσπερ οὖν ἀληθῆ, σῶμα δήπουθεν εἶχεν ὁ κύριος. {EPAN.} Ἐγὼ γὰρ αὐτὸν ἀσώματον λέγω; {OPΘ.} Ἄλλ' ὁμολογεῖς αὐτὸν ἐσχηκέναι σῶμα. {EPAN.} Ἐγὼ λέγω ὅτι ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο· οὕτως γὰρ ἐδιδάχθη. {OPΘ.} Κατὰ τὴν παροιμίαν, ὡς ἔοικεν, εἰς τετρημένον πίθον ἀντλοῦμεν· μετὰ γὰρ ἐκεῖνας ἀπάσας τὰς ἀποδείξεις καὶ τὰς τῶν ἀντιθέσεων λύσεις, τοὺς αὐτοὺς λόγους ἀνακυκλεῖς. {EPAN.} Οὐκ ἑμαυτοῦ σοι λόγους, ἀλλ' εὐαγγελικοὺς προσφέρω. {OPΘ.} Ἐγὼ δὲ τῶν εὐαγγελικῶν τὴν ἑρμηνείαν οὐκ ἐκ προφητικῶν σοι καὶ ἀποστολικῶν προσενήνοχα λόγων; {EPAN.} Οὐκ ἀποχρῶσιν ἐκεῖναι τὸ ζητούμενον λῦσαι. {OPΘ.} Καὶ μὴν ἐδείξαμεν ὡς ἀόρατος ὢν ἐφανερῶθη διὰ σαρκός. Καὶ αὐτὴν δὲ τῆς σαρκὸς τὴν συγγένειαν παρὰ τῶν θείων ἀνδρῶν ἐδιδάχθημεν. Σπέρματος γὰρ Ἀβραὰμ ἐπελάβετο. Καὶ ὁ δεσπότης 80 θεὸς πρὸς τὸν πατριάρχην ἔφη· "Ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθήσεται πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς." Καὶ ὁ ἀπόστολος· "Πρόδηλον γὰρ, ὅτι ἐξ Ἰουδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος." Καὶ ἑτέρας δὲ πολλὰς τοιαύτας παρηγάγομεν μαρτυρίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐτέρων ἀκοῦσαι ποθεῖς, ἄκουσον τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· "Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς, ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται." "Ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὁ προσενέγκῃ. {EPAN.} Δείξον τοίνυν ὅτι σῶμα λαβὼν προσήνεγκεν. {OPΘ.} Αὐτὸς ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν αὐτῷ γε τῷ χωρίῳ τοῦτο διδάσκει σαφῶς. Μετ' ὀλίγα γὰρ οὕτω φησί· "Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει· θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι." Οὐκ εἶπεν, εἰς σῶμά με μεταβέβληκας, ἀλλά, "σῶμα κατηρτίσω μοι." Δηλοῖ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ σώματος γεγενημένην διάπλασιν, κατὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνήν· "Μὴ φοβηθῆς, γὰρ φησι, παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου." {EPAN.} Σῶμα τοίνυν ἡ παρθένος μόνον ἐγέννησεν. {OPΘ.} Οὐδὲ αὐτήν, ὡς ἔοικε, κατενόησας τῶν συλλαβῶν τὴν συνθήκην ἤπου γε τὴν διάνοιαν. Τὸν γὰρ τῆς συλλήψεως οὐ τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον διδάσκει τὸν Ἰωσήφ. Οὐ γὰρ εἶπε, τὸ ἐξ αὐτῆς γεννηθὲν, τοῦτ' ἔστι ποιηθὲν ἢ διαπλασθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ἰωσήφ ἀγνοῶν τὸ μυστήριον μοιχείαν ὑπόπτεισεν, ἐδιδάχθη σαφῶς τοῦ πνεύματος τὴν διάπλασιν. Ταῦτα διὰ τοῦ προφήτου μηνύων εἶρηκε· "Σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι." Πνευματικὸς δὲ γε ὢν ὁ θεῖος ἀπόστολος ἡρμήνευσε τὴν πρόρρησιν. Εἰ τοίνυν ἴδιον ἱερέων τὸ δῶρα προσφέρειν, ἱερεὺς δὲ ὁ δεσπότης Χριστὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐχρημάτισε, προσενήνοχε δὲ οὐκ ἄλλην τινὰ θυσίαν ἀλλὰ τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ, σῶμα ἄρα εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστός. {EPAN.} Πολλάκις εἶπον, ὡς οὐδὲ ἐγὼ ἀσώματον φανῆναι τὸν θεὸν λόγον φημί· οὐ μὴν δὲ αὐτὸν σῶμα ἀνειληφέναι, ἀλλὰ σάρκα γενέσθαι λέγω. 81 {OPΘ.} Ὡς ὁρῶ, πρὸς τοὺς Βαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος καὶ Μάνητος στασιώτας ἔχομεν τὸν ἀγῶνα. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐκεῖνοι τραπῆναι εἰς σάρκα τὴν ἄτρεπτον φύσιν εἶπεῖν ἐτόλμησαν πώποτε. {EPAN.} Τὸ λοιδορεῖν Χριστιανῶν ἀλλότριον. {OPΘ.} Οὐ λοιδοροῦμεν, ἀλλ' ἀληθείας ὑπερμαχοῦμεν, καὶ λίαν ἀσχάλλομεν, ὅτι τοῖς ἀναμφιλέκτοις ὡς ἀμφιβόλοις ζυγομαχεῖτε. Ἐγὼ μέντοι τὸ ἀγεννές σου καὶ φιλόνηκον διαλύσαι πειράσομαι. Ἀπόκριναι τοίνυν, τῶν πρὸς τὸν Δαβὶδ παρὰ θεοῦ γεγενημένων ὑποσχέσεων εἰ μέμνησαι; {EPAN.} Ποίω; {OPΘ.} Ἄς ἐν τῷ ὀγδοηκοστῷ ὀγδῶ ψαλμῷ συνήρμωσεν ὁ προφήτης. {EPAN.} Πολλὰς οἶδα πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελίας γεγενημένας· ποίας οὖν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπιζητεῖς; {OPΘ.} Τὰς περὶ τοῦ δεσπότη Χριστοῦ. {EPAN.} Αὐτὸς ἀνάμνησον τῶν ῥητῶν· αὐτὸς γὰρ ὑπέσχου προ

φέρειν τὰς ἀποδείξεις. {ΟΡΘ.} Ἄκουσον τοίνυν εὐθὺς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ψαλμοῦ τοῦ προφήτου τὸν θεὸν ἀνυμνοῦντος. Προφητικοὶς γὰρ προῖδὼν ὀφθαλμοῖς τὴν ἐσομένην τοῦ λαοῦ παρανομίαν καὶ τὴν διὰ ταύτην γενησομένην αἰχμαλωσίαν, τῶν ἀψευδῶν ὑποσχέσεων τὸν οἰκεῖον ἀνέμνησε δεσπότην. Ἔφη δὲ οὕτως: "Τὰ ἐλέη σου, κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἄσομαι, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἀπαγγελῶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόματί μου, ὅτι εἶπας, εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰκοδομηθήσεται ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου." Διὰ δὲ τούτων πάντων ὁ προφήτης διδάσκει καὶ τὴν διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τοῦ θεοῦ γεγενημένην ἐπαγγελίαν καὶ τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀψευδές. Εἶτα λέγει τίνα τε καὶ τίσιν ὑπέσχετο, αὐτὸν φθεγγόμενον ἐπιδεικνύς τὸν θεόν. "Διεθέ μιν, γὰρ φησι, διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου." Ἐκλεκτοὺς δὲ τοὺς πατριάρχας ἐκάλεσεν. Ἔπειτα ἐπιφέρει: "Ὡμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου." Λέγει δὲ καὶ περὶ τίνος ὤμοσεν: "Ἔως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου, καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τὸν θρόνον σου." Εἶπε τοίνυν τίνα σπέρμα τοῦ Δαβὶδ ὑπολαμβάνεις κεκληῖσθαι; 82 {ΕΡΑΝ.} Περὶ τοῦ Σολομῶντος ἡ ἐπαγγελία γεγένηται. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν καὶ πρὸς τοὺς πατριάρχας περὶ τοῦ Σολομῶντος ἐποιήσατο τὰς συνθήκας. Πρὸ γὰρ τῶν περὶ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένων, τῶν ὑποσχέσεων τῶν πρὸς ἐκείνους ἀνέμνησε. "Διεθέμην, γὰρ φησι, διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου." Ὑπέσχετο δὲ τοῖς πατριάρχαις ἐν τῷ σπέρματι αὐτῶν εὐλογῆσιν πάντα τὰ ἔθνη. Δείξον τοίνυν εὐλογημένα διὰ Σολομῶντος τὰ ἔθνη. {ΕΡΑΝ.} Ταύτην τοίνυν τὴν ἐπαγγελίαν, οὐ διὰ τοῦ Σολομῶντος, ἀλλὰ διὰ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν πεπλήρωκεν ὁ θεός; {ΟΡΘ.} Καὶ τοίνυν ταῖς πρὸς τὸν Δαβὶδ γεγενημέναις ἐπαγγελίαις ὁ δεσπότης Χριστὸς τὸ πέρασ ἐπέθηκεν. {ΕΡΑΝ.} Ἐγὼ ταύτας ἠγοῦμαι τὰς ὑποσχέσεις ἢ περὶ τοῦ Σολομῶντος ἢ περὶ τοῦ Ζοροβάβελ τὸν θεὸν πεποιῆσθαι. {ΟΡΘ.} Πρὸ βραχέος τοῖς Μαρκίωνος καὶ Βαλεντίνου καὶ Μάνητος ἐκέχηρο λόγοις· νῦν δὲ πρὸς τὴν ἐναντίαν ἐκ διαμέτρου συμμορίαν μεταβέβηκας, καὶ τῇ τῶν Ἰουδαίων ἀναιδείᾳ συνηγορεῖς. Ἴδιον δὲ τοῦτο τῶν τῆς εὐθείας ἐκτρεπομένων ὁδοῦ· τῆδε γὰρ κάκεισε περὶ πλανῶνται ἀτριβῆ πορείαν ὀδεύοντες. {ΕΡΑΝ.} Τοὺς λοιδορῖα χρωμένους ὁ ἀπόστολος ἐξελαύνει τῆς βασιλείας. {ΟΡΘ.} Ἐὰν μάτην λοιδορῶσιν. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος ἀπόστολος εἰς καιρὸν ἐστὶν ὅτε κέχρηται τῷδε τῷ εἶδει, καὶ Γαλάτας μὲν ἀνοήτους ὀνομάζει, περὶ δὲ ἄλλων φησὶν: "Ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν;" καὶ αὖ πάλιν περὶ ἐτέρων: "Ὡν ὁ θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνη αὐτῶν," καὶ τὰ ἐξῆς. {ΕΡΑΝ.} Ἐγὼ τοίνυν ποίαν σοι παρέσχον ἀφορμὴν λοιδορίας; {ΟΡΘ.} Τὸ τοῖς προδηλοτάτοις τῆς ἀληθείας ἐχθροῖς εὐθύμως συνηγορεῖν, ἢ οὐ δοκεῖ σοι πρόφασις εὐλογωτάτη τοῖς εὐσεβέσιν εἶναι πρὸς ἀγανάκτησιν αὐτῆς; {ΕΡΑΝ.} Καὶ τίσιν ἐγὼ συνηγωνισάμην παραταττομένοις πρὸς τὴν ἀλήθειαν; {ΟΡΘ.} Νῦν Ἰουδαίους. {ΕΡΑΝ.} Πῶς καὶ τίνα τρόπον; {ΟΡΘ.} Ἰουδαῖοι τῷ Σολομῶντι καὶ τῷ Ζοροβάβελ τὰς τοιαύτας 83 προσαρμόττουσι προφητείας, ἵνα τὸ χριστιανικὸν ἀσύστατον ἀποδείξωσι δόγμα. Ἀπόχρη δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ῥήματα διελέγξαι αὐτῶν τὴν παρανομίαν. "Ἔως, γὰρ φησι, τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου." Οὐ μόνον δὲ Σολομῶν καὶ Ζοροβάβελ, οἷς τὰς τοιαύτας προσαρμόττουσι προφητείας, τὸν ὠρισμένον βιώσαντες χρόνον τοῦ βίου τὸ τέρμα κατέλαβον, ἀλλὰ καὶ ἅπαν ἀπέσβη τοῦ Δαβὶδ τὸ γένος. Τίς γὰρ ἐπίσταται σήμερον ἐκ τῆς Δαυϊτικῆς τίνα καταγόμενον ῥίζης; {ΕΡΑΝ.} Οἱ καλούμενοι οὖν τῶν Ἰουδαίων πατριάρχαι οὐκ ἐκ τῆς Δαυϊτικῆς ὑπάρχουσι συγγενείας; {ΟΡΘ.} Οὐδαμῶς. {ΕΡΑΝ.} Ἀλλὰ πόθεν ὀρμῶνται; {ΟΡΘ.} Ἐξ Ἡρώδου τοῦ ἄλλοφύλου, ὃς πατρόθεν μὲν Ἀσκαλωνίτης ἐτύγγανεν ὢν, μητρόθεν δὲ Ἰδουμαῖος. Ἄλλως τε καὶ αὐτοὶ παντελῶς κατελύθησαν, καὶ χρόνος συχνὸς διελήλυθεν, ἐξ οὗ καὶ ἡ τούτων ἡγεμονία τὸ πέρασ

ἐδέξατο. Ὁ δὲ δεσπότης θεός, οὐ μόνον τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸν αἰῶνα τηρήσειν, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν ἀκατάλυτον φυλάξειν ὑπέσχετο. "Οἰκοδομήσω, γὰρ ἔφη, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τὸν θρόνον σου." Ὁρῶμεν δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ γένος φρουῶν, καὶ τὴν βασιλείαν δεξαμένην τὸ πέρας. Καὶ ταῦτα δὲ ὀρῶντες ἴσμεν τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων τὸ ἀψευδές. {EPAN.} Δῆλον ὡς ἀψευδὴς ὁ θεός. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν ἀληθὴς ὁ θεός, ὡςπερ οὖν ἀληθὴς, ὑπέσχετο δὲ τῷ Δαβὶδ καὶ τὸ γένος εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξειν καὶ τὴν βασιλείαν ἀδιάδοχον τηρήσειν, οὔτε δὲ τὸ γένος ὀρῶμεν οὔτε τὴν βασιλείαν (ἀμφότερα γὰρ ἐπαύσατο), πῶς πείσομεν τοὺς ἀντιλέγοντας ὡς ἀψευδὴς ὁ θεός; {EPAN.} Ἀραρότως ἢ προφητεία τὸν δεσπότην κηρύττει Χριστόν. {OPΘ.} Ἐπεὶ τοίνυν συνωμολόγησας, δεῦρο δὴ καὶ τὰ μέσα τοῦ ψαλμοῦ κοινῇ διασκοπήσωμεν· εἰσόμεθα γὰρ σαφέστερον τῆς προφητείας τὸν νοῦν. {EPAN.} Ἦγοῦ τῆς ἐρεύνης· ἔψομαι γὰρ ἰχνηλατήσων κάγω. 84 {OPΘ.} Πολλὰ περὶ τοῦδε τοῦ σπέρματος ὑποσχόμενος ὁ θεός, ὡς καὶ κατὰ θάλατταν καὶ κατὰ γῆν κρατήσῃ, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς βασιλευόντων ὑπέρτερος ἔσται, καὶ πρωτότοκος τοῦ θεοῦ κληθήσεται, καὶ τὸν θεὸν σὺν παρρησίᾳ καλέσει πατέρα, καὶ ταῦτα προστέθεικεν· "Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου καὶ ἡ διαθήκη μου πιστὴ αὐτῷ· καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ." {EPAN.} Ὑπὲρ φύσιν ἀνθρωπείαν ἢ ἐπαγγελία. Τὸ ἀνώλεθρον γὰρ καὶ αἰώνιον ἔχει καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ τιμὴ, οἱ δὲ ἄνθρωποι πρόσκαιροι. Ἡ τε γὰρ φύσις ὀλιγόβιος, καὶ ἡ βασιλεία κἂν τῇ ζωῇ πολλὰς ἔχει καὶ ἀντιστρόφους μεταβολάς. Τοιγάρτοι μόνῳ προσήκει τῷ σωτῆρι Χριστῷ τῆς ἐπαγγελίας τὸ μέγεθος. {OPΘ.} Ἴθι τοιγαροῦν καὶ πρὸς τὰ λοιπά. Βεβαιότερα γὰρ σοι πάντως ἢ περὶ τούτου δόξα γενήσεται. Λέγει γὰρ πάλιν ὁ τῶν ὄλων θεός· "Ἀπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι. Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μενεῖ, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου, καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη εἰς τὸν αἰῶνα." Καὶ τὸ ἀληθὲς τῆς ἐπαγγελίας δεικνύς ἐπήγαγε· "Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός." {EPAN.} Χρὴ τοῖς παρὰ τοῦ πιστοῦ μάρτυρος ἐπηγγελμένοις ἀνεὶν δοιάστως πιστεύειν. Εἰ γὰρ ἀνθρώποις ἀληθεύειν ὑπειλημμένοις, κἂν μὴ βεβαιώσωσιν ὄρκῳ τοὺς λόγους, πιστεύειν εἰώθαμεν, τίς οὕτως ἐμβρόντητος ὡς ἀπιστῆσαι τῷ ποιητῇ τοῦ παντὸς ὄρκον ἐπιτιθέντι τοῖς λόγοις; Ὁ γὰρ τοῖς ἄλλοις ἀπαγορεύων ὀμνῦναι, τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλής αὐτοῦ, καθάφησι καὶ ὁ ἀπόστολος, ἐμεσίτευσεν ὄρκῳ, "Ἴνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος." {OPΘ.} Εἰ τοίνυν ἀναμφιλέκτως ἀληθὴς ἢ ὑπόσχεσις, οὐχ ὀρῶμεν δὲ παρὰ Ἰουδαίους οὔτε τὸ γένος οὔτε τὴν βασιλείαν τοῦ προφήτου Δαβὶδ, πιστεύσωμεν ἀριδίλως τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν σπέρμα τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὀνομάζεσθαι. Αὐτὸς γὰρ ἔχει καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν βασιλείαν αἰώνιον. 85 {EPAN.} Οὐκ ἐνδοιάζομεν, ἀλλ' οὕτω ταῦτ' ἔχειν ὁμολογοῦμεν. {OPΘ.} Ἀπόχρη μὲν οὖν καὶ ταῦτα δεῖξαι σαφῶς τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἦν ἀνείληφεν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ἀνθρωπότητα. Ἴνα δὲ τῇ τῶν πλειόνων μαρτυρίᾳ πᾶσαν διχόνοιαν ἐξελάσωμεν, ἀκούσωμεν τοῦ θεοῦ διὰ τῆς τοῦ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου φωνῆς τῶν πρὸς τὸν Δαβὶδ ὑποσχέσεων μνημονεύοντος. "Διαθήσομαι, γὰρ φησιν, ὑμῖν διαθήκην αἰώνιον." Καὶ δεικνύς τὸν νομοθέτην ἐπήγαγε· "Τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά." Ἐπειδὴ γὰρ ταῦτα τῷ Δαβὶδ ὑπισχνούμενος ἔφη, "Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός," ἀναμιμνήσκων αὐτοὺς ταυτησὶ τῆς φωνῆς εἶρηκε, "Τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά," διδάσκων ὡς αὐτὸς καὶ τῷ Δαβὶδ ὑπέσχετο, καὶ διὰ τοῦ Ἡσαΐου ἐφθέγγετο, καὶ περᾶνε τὴν ὑπόσχεσιν. Καὶ τὰ ἐξῆς δὲ τῆς προφητείας τούτοις ἐστὶ συνωδία. Λέγει γάρ· "Ἴδου μαρτύριον ἐν ἔθνεσι δέδωκα αὐτόν,

ἄρχοντα καὶ προστάσσοντα ἐν ἔθνεσιν. Ἴδου ἔθνη ἃ οὐκ οἶδασί σε ἐπικαλέσονται σε, καὶ λαοὶ οἳ οὐκ ἐπίστανταί σε ἐπὶ σὲ καταφεύξονται." Ταῦτα δὲ οὐδενὶ τῶν ἐκ Δαβὶδ ἀρμόττει. Τίς γὰρ τῶν ἐκ Δαβίδ, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ἄρχων ἐθνῶν ἀνεδείχθη; Ποῖα δὲ ἔθνη τινὰ τῶν ἐκ Δαβίδ οἷα δὴ θεὸν ἐπεκαλέσαντο προσευχόμενα; {EPAN.} Περὶ τῶν ἐναργῶν οὐ προσήκει μηκύνειν· καὶ ταῦτα γὰρ ἀληθῶς τῷ δεσπότη προσήκε Χριστῷ. {OPΘ.} Οὐκοῦν εἰς ἐτέραν μεταβῶμεν προφητικὴν μαρτυρίαν, καὶ τοῦ αὐτοῦ προφήτου λέγοντος ἐπακούσωμεν· "Ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται." {EPAN.} Ταύτην οἶμαι τὴν προφητείαν περὶ τοῦ Ζοροβάβελ γεγράφθαι. {OPΘ.} Ἐὰν καὶ τῶν ἐξῆς ἐπακούσης, οὐκ ἔμμενεῖς σου τῇ δόξῃ. Οὕτω γὰρ οὔτε Ἰουδαῖοι τήνδε τὴν πρόρρησιν νενοήκασιν. Ἐπάγει γὰρ ὁ προφήτης· "Καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλήs καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου θεοῦ ἐμπλήσει αὐτόν." Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν τις ἀνθρώπῳ ψιλῷ προσαρμόσειε· καὶ γὰρ τοῖς ἅγαν ἀγίοις κατὰ διαίρεσιν δίδοται τοῦ πνεύματος τὰ χαρίσματα. Καὶ μάρτυς ὁ θεῖος 86 ἀπόστολος λέγων· "Ὡ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐνταῦθα δὲ ὁ προφήτης τὸν ἐκ ῥίζης Ἰεσσαί βλαστήσαντα πάσας εἴρηκεν ἔχειν τὰς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος. {EPAN.} Τούτοις ἀντιτείνειν μανία σαφῆς. {OPΘ.} Οὐκοῦν ἄκουσον καὶ τῶν ἐξῆς· ὄψει γὰρ αὐτῶν ἔνια καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ὑπερβαίνοντα φύσιν. Λέγει δὲ οὕτως· "Οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει, ἀλλὰ κρινεῖ ἐν δικαιοσύνῃ ταπεινῶ κρίσιν καὶ ἐλέγξει ἐν εὐθύτητι τοὺς ἐνδόξους τῆς γῆς· καὶ πατάξει τὴν γῆν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ τῷ πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ τὸν ἀσεβῆ." Τούτων δὲ τῶν προρρήσεων τὰ μὲν ἐστὶν ἀνθρώπεια, τὰ δὲ θεῖα· ἢ μὲν γὰρ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ εὐθές τε καὶ ἀκλινές ἐν τῷ κρίνειν δηλοῖ τὴν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἀρετὴν· ἢ δὲ λόγῳ γινομένη τοῦ ἀσεβοῦς ἀναίρεσις καὶ τῆς γῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον μετάθεσις τὸ παντοδύναμον αἰνιττεται τῆς θεότητος. {EPAN.} Σαφέστερον διὰ τούτων ἐμάθομεν, ὡς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τὴν παρουσίαν ὁ προφήτης ἐθέσπισεν. {OPΘ.} Ἐναργέστερόν σε διδάξει τὰ τούτων ἀκόλουθα τὴν τῆς ἐρμηνείας ἀλήθειαν. Ἐπάγει γὰρ· "Τότε συμβοσκηθήσεται λύκος μετὰ ἀρνός, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐριφῶ, καὶ μοσχάριον καὶ λέων καὶ ταῦρος ἅμα βοσκηθήσονται," καὶ τὰ ἐξῆς, δι' ὧν διδάσκει καὶ τῶν ἡθῶν τὸ διάφορον καὶ τὸ τῆς πίστεως σύμφωνον. Καὶ μάρτυρα τῆς προρρήσεως ἔχομεν τῶν πραγμάτων τὴν πείραν. Καὶ γὰρ τοὺς πλούτῳ κομῶντας καὶ τοὺς πενία συζῶντας, οἰκέτας τε καὶ δεσπότας, καὶ ἀρχομένους καὶ ἄρχοντας, καὶ στρατιώτας καὶ ἰδιώτας καὶ τοὺς τὰ σκῆπτρα τῆς οἰκουμένης κατέχοντας, μία ὑποδέχεται κολυμβήθρα, μία πᾶσι διδασκαλία προσφέρεται, μία πᾶσι μυστικὴ προτίθεται τράπεζα καὶ τῶν πιστευόντων ἕκαστος ἴσης ἀπολαύει μερίδος. {EPAN.} Ἀλλὰ ταῦτα θεὸν τὸν προφητεύμενον δείκνυσιν. {OPΘ.} Οὐ θεὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπον. Τούτου δὴ χάριν καὶ εὐθὺς τῆσδε τῆς προφητείας ἀρξάμενος, ῥάβδον βλαστήσειν ἐκ τῆς ῥίζης εἴρηκεν Ἰεσσαί· καὶ τὴν πρόρρησιν συμπεράνας ἀνέλαβε τὸ 87 προοίμιον. Ἐφη γὰρ· "Καὶ ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσι, καὶ ἔσται ἡ ἀνάπαυσις αὐτοῦ τιμῆ." Ἰεσσαί δὲ ὁ πατὴρ τοῦ Δαβίδ, πρὸς δὲ τὸν Δαβίδ γέγονεν ἡ μεθ' ὄρκων ὑπόσχεσις. Οὐκ ἂν δὲ ῥάβδον βλαστήσασαν ἐξ Ἰεσσαί προσηγόρευσε τὸν δεσπότην Χριστόν, εἰ μόνον ἤδει θεόν. Προεῖρηκε δὲ ἡ πρόρρησις καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης μεταβολὴν. "Ἐνεπλήσθη, γὰρ φησιν, ἡ σύμπασα γῆ τοῦ γνῶναι τὸν κύριον ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσης." {EPAN.} Τῶν μὲν προφητικῶν ἐπήκουσα θεσπισμάτων. Ἐβουλόμην δὲ γνῶναι σαφῶς, εἰ καὶ τῶν ἀποστόλων ὁ θεῖος

χορὸς ἐκ σπέρματος Δαβὶδ βεβλαστηκέναι κατὰ σάρκα ἔφη τὸν δεσπότην Χριστόν. {ΟΡΘ.} Οὐδὲν ἐπήγγειλας δυσχερές, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐπετές τε καὶ ῥάδιον. Ἄκουσον τοίνυν τοῦ πρώτου τῶν ἀποστόλων βοῶντος, ὅτι "Προφήτης ὢν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰδώς, ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἀναστήσειν τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστόν καθίσει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προῖδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ὅτι οὔτε ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου ἢ ψυχῆ αὐτοῦ οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν." Ἐκ τούτων διαγνῶναί σοι δυνατόν, ὅτι καὶ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα βεβλάσθηκεν ὁ δεσπότης Χριστός, καὶ οὐ σάρκα μόνην, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν εἶχεν. {ΕΡΑΝ.} Τίς ἕτερος ταῦτα τῶν ἀποστόλων ἐκήρυξεν; {ΟΡΘ.} Ἦρκει μὲν καὶ μόνος ὁ μέγας Πέτρος τῇ ἀληθείᾳ συμμαρτυρῶν· καὶ γὰρ ὁ δεσπότης παρὰ τούτου μόνου τὴν τῆς εὐσεβείας ὁμολογίαν δεξάμενος, ἐβεβαίωσε ταύτην τῷ αἰοδίμῳ μακαρισμῷ Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐτέρων τούτου κηρυττόντων ἀκοῦσαι ποθεῖς, ἄκουσον ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Πισιδίας Παύλου καὶ Βαρνάβα δημηγορούντων. Οὗτοι γὰρ τοῦ Δαβὶδ μνημονεύσαντες ταῦτα ἐπήγαγον· "Τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγειρε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν," καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ Τιμοθέῳ δὲ ἐπιστέλλων ὁ θεσπέσιος Παῦλος καὶ ταῦτα τέθεικε· "Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστόν ἐγγεγερμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου." Καὶ 88 Ῥωμαίοις γράφων εὐθύς ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς Δαυϊτικῆς ἐμνημόνευσε συγγενείας. Ἐφη δὲ οὕτως· "Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἀγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα." {ΕΡΑΝ.} Συχναὶ μὲν αἱ ἀποδείξεις καὶ ἀληθεῖς. Εἰπέ δέ μοι, τί δήποτε τὰ ἐξῆς τῆς μαρτυρίας παρέλιπες; {ΟΡΘ.} Ὅτι περὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλ' οὐ περὶ τῆς θεότητος ἀμφιβάλλεις. Εἰ δέ γε περὶ τῆς θεότητος ἠμφισβήτησαι, περὶ ταύτης ἂν σοι τὰς ἀποδείξεις προσήνεγκα. Πλὴν ἀρκεῖ τὸ φάναι "κατὰ σάρκα" παραδηλώσαι τὴν σεσιγημένην θεότητα. Κοινοῦ γὰρ ἀνθρώπου διδάσκων συγγένειαν, οὐ λέγω, τοῦ δεῖνος ὁ δεῖνα κατὰ σάρκα υἱός, ἀλλ' ἀπλῶς υἱός. Οὕτω καὶ ὁ θεῖος εὐαγγελιστὴς τὴν γενεαλογίαν συνέγραψεν· "Ἀβραάμ, γὰρ φησιν, ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ," καὶ οὐ προστέθεικε κατὰ σάρκα, μόνον γὰρ ἄνθρωπος ὑπῆρχεν ὁ Ἰσαάκ. Παραπλησίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐμνημόνευσεν· ἄνθρωποι γὰρ ἦσαν οὐδὲν ἕξω τῆς φύσεως ἔχοντες. Περὶ μέντοι τοῦ δεσπότης Χριστοῦ διαλεγόμενοι τῆς ἀληθείας οἱ κήρυκες, καὶ τοῖς ἀγνοοῦσιν ἐπιδεικνύοντες τὴν κάτω συγγένειαν, τὸ κατὰ σάρκα συνάπτουσι, ταύτη σημαίνοντες τὴν θεότητα καὶ διδάσκοντες ὡς οὐκ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλὰ καὶ θεὸς προαιώνιος ὁ δεσπότης Χριστός. {ΕΡΑΝ.} Πολλὰς μὲν καὶ ἀποστολικὰς καὶ προφητικὰς παρήγαγες μαρτυρίας· ἐγὼ δὲ τῷ εὐαγγελιστῇ πείθομαι λέγοντι, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο." {ΟΡΘ.} Κἀγὼ πείθομαι τῇ θείᾳ ταύτῃ διδασκαλίᾳ, νοῶ δὲ αὐτὴν εὐσεβῶς, ὅτι σάρκα λαβὼν καὶ ψυχὴν λογικὴν λέγεται γεγενῆσθαι σὰρξ. Εἰ δὲ μηδὲν ἐκ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἔλαβεν ὁ θεὸς λόγος, οὐκ ἀληθεῖς μὲν αἱ πρὸς τοὺς πατριάρχας παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων μεθ' ὄρκων γεγενῆσθαι συνθήκαι, ἀνόνητος δὲ τοῦ Ἰουδα ἡ εὐλογία, ψευδὴς δὲ ἡ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελία, περιττὴ δὲ καὶ ἡ παρθένος, οὐδὲν τῆς ἡμετέρας φύσεως τῷ σαρκωθέντι προσενεγκούσα θεῷ. Αἱ δὲ τῶν προφητῶν προρρήσεις τὸ πέραν οὐκ ἔχουσι. "Κενόν, οὖν, ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν," ματαία δὲ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἡ ἐλπίς. Ψεύδεται γὰρ, ὡς ἔοικεν, ὁ ἀπόστολος λέγων· 89 "Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." Εἰ γὰρ μηδὲν τῆς ἡμετέρας φύσεως εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστός, ψευδῶς μὲν ἡμῶν ἀπαρχὴ προσηγόρευται· σώματος δὲ φύσις ἐκ νεκρῶν οὐκ ἐγήγερται, οὔτε μὴν ἐν οὐρανῷ τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας τετύχηκεν. Εἰ δὲ μηδὲν τούτων γεγένηται, πῶς ἡμᾶς ὁ θεὸς συνήγειρε

τε καὶ συνεκάθισε τῷ Χριστῷ, τοὺς μηδὲν αὐτῷ κατὰ φύσιν προσήκοντας; Ἀλλὰ δυσσεβὲς τὸ ταῦτα λέγειν. Ὁ γὰρ θεῖος ἀπόστολος, μηδέπω μηδὲ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως γενομένης, μήτε τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τοῖς πεπιστευκόσι παρασχεθείσης, βοᾷ· "Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ," διδάσκων ὡς τῆς ἀπαρχῆς ἡμῶν ἀναστάσεως καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν δεξαμένης καθέδραν, τευξόμεθα καὶ ἡμεῖς πάντως τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆ ἀπαρχῆς κοινωνοῦσι τῆς δόξης οἱ κοινωνοῦντες τῆς φύσεως καὶ μετεληφότες τῆς πίστεως. {EPAN.} Καὶ πολλοὺς καὶ ἀληθεῖς διεξελήλυθας λόγους· ἀλλ' ἐβουλόμην γνῶναι τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ τὴν διάνοιαν. {OPΘ.} Οὐ δεῖ σοι ξένης ἐρμηνείας· αὐτὸς γὰρ ὁ εὐαγγελιστὴς ἑαυτὸν ἐρμηνεύει. Εἰπὼν γάρ, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," ἐπήγαγε, "Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν," τοῦτ' ἔστιν, ἐν ἡμῖν σκηνώσας καὶ οἷόν τινα ναῶν χρησάμενος τῇ ἐξ ἡμῶν ληφθεῖση σαρκὶ λέγεται γεγενῆσθαι σὰρξ. Καὶ διδάσκων ὡς ἀναλλοίωτος ἔμεινεν ἐπήγαγε· "Καὶ ἔθεασά μεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας." Καὶ σάρκα γὰρ περιβεβλημένος ἐδείκνυ τὴν πατρῶαν εὐγένειαν, καὶ τῆς θεότητος τὰς ἀκτῖνας ἐξέπεμπε, καὶ τῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας ἠφίει τὴν αἴγλην, ταῖς θαυματουργαῖς ἀποκαλύπτων τὴν λανθάνουσαν φύσιν. Τοῦτοις ἔοικεν ἂν Φιλιππησίοις ἔγραψεν ὁ θεῖος ἀπόστολος· "Τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμόν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοίῳ ματι ἀνθρώπων γενόμενος καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἔτα πείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ." Βλέπε τὴν τῶν κηρυγμάτων συγγένειαν. Ὁ εὐαγγελιστὴς 90 εἶπεν, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," ὁ ἀπόστολος ἔφη, "Ἐν ὁμοίῳ ματι ἀνθρώπων γενόμενος;" ὁ εὐαγγελιστὴς εἶρηκε, "Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν," ὁ ἀπόστολος, "Μορφὴν δούλου λαβών." Ὁ εὐαγγελιστὴς πάλιν ἔφη, "Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός," ὁ ἀπόστολος, "Ὁς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμόν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ." Καί, συλλήβδην εἰπεῖν, ἀμφοτέροι διδάσκουσιν ὅτι θεὸς ὢν καὶ θεοῦ υἱός, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς περικείμενος δόξαν, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχων καὶ φύσιν καὶ δύναμιν τῷ γεννήσαντι, ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὢν καὶ θεὸς ὢν, καὶ τὴν κτίσιν δημιουργήσας, μορφὴν ἔλαβε δούλου. Καὶ ἐδόκει μὲν τοῦτο μόνον εἶναι ὃ ἐωρᾶτο· ἦν δὲ θεὸς ἀνθρωπεῖαν περικείμενος φύσιν καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων πραγματευόμενος σωτηρίαν. Τοῦτο δηλοῖ τό, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," καὶ τό, "Ἐν ὁμοίῳ ματι ἀνθρώπων γενόμενος καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος." Τοῦτο γὰρ μόνον ἔβλεπον οἱ Ἰουδαῖοι, διὸ καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγον· "Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν;" καὶ πάλιν· "Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν ἀπὸ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ." {EPAN.} Ἰουδαῖοι διὰ τὴν σφετέραν ἐτύφλωτον ἀπιστίαν, καὶ τούτου χάριν τούτοις ἐχρῶντο τοῖς λόγοις. {OPΘ.} Εἰ δὲ καὶ τοὺς ἀποστόλους εὗροις πρὸ τῆς ἀναστάσεως ταῦτα λέγοντας, δέχη τὴν ἐρμηνείαν; {EPAN.} Ἴσως δέξομαι. {OPΘ.} Ἄκουσον τοίνυν αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τὴν μεγίστην τῆς γαλήνης θαυματουργίαν λεγόντων· "Ποταπός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅτι καὶ ἡ θάλασσα καὶ οἱ ἄνεμοι ὑπακούουσιν αὐτῷ;" {EPAN.} Τοῦτο μὲν ἀποδέδεικται· ἐκεῖνο δὲ μοι εἶπέ· τί δήποτε ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν ὁμοίῳ ματι αὐτὸν ἀνθρώπου γεγενῆσθαι λέγει; {OPΘ.} Τὸ ληφθὲν οὐχ ὁμοίωμα ἀνθρώπου, ἀλλὰ φύσις ἀνθρώπου· μορφή γὰρ δούλου. Καθάπερ δὲ ἡ μορφή τοῦ θεοῦ φύσις νοεῖται θεοῦ, οὕτως ἡ μορφή τοῦ δούλου φύσις νοεῖται δούλου. Αὐτὸς μέντοι ὁ 91 ταύτην λαβών ἐν ὁμοίῳ ματι ἀνθρώπου ἐγένετο, καὶ ἐν σχήματι εὐρέθη ὡς ἄνθρωπος. Θεὸς γὰρ ὢν ἐδόκει ἄνθρωπος εἶναι δι' ἣν ἀνείληφε φύσιν. Ὁ

μέντοι εὐαγγελιστῆς τὸ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενέσθαι σάρκα ἔφη γενέσθαι. Ἴνα δὲ γνῶς ὅτι τοῦ ἐναντίου πνεύματος εἰσι μαθηταὶ οἱ τὴν σάρκα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀρνούμενοι, ἄκουσον τοῦ μεγάλου Ἰωάννου ἐν τῇ καθολικῇ λέγοντος· "Πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὶ· καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι, καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ Ἀντιχρίστου." {EPAN.} Πιθανῶς μὲν ἡρμήνευσας. Ἐγὼ δὲ μαθεῖν ἐβουλόμην, ὅπως οἱ παλαιοὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι τό, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," νενοήκασιν. {OPΘ.} Ἔδει μὲν σε πεισθῆναι ταῖς ἀποστολικαῖς καὶ προφητικαῖς ἀποδείξεσιν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰς τῶν ἁγίων πατέρων ἐρμηνείας ἐπιζητεῖς, ἐγὼ σοὶ καὶ ταύτην, σὺν θεῷ φάναμι, προσοίσω τὴν θεραπείαν. {EPAN.} Μὴ μοι παραγάγῃς ἄνδρας ἀσήμους ἢ ἀμφιβόλους· τῶν γὰρ τοιούτων τὴν ἐρμηνείαν οὐ δέξομαι. {OPΘ.} Ἀξιόχρεως εἶναί σοι δοκεῖ Ἀθανάσιος ἐκεῖνος ὁ πολυθρύλλητος, ὁ φανότατος τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας φωστήρ; {EPAN.} Πάνυγε· τοῖς γὰρ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας παθήμασι τὴν διδασκαλίαν ἐκύρωσεν. {OPΘ.} Ἄκουσον τοίνυν αὐτοῦ πρὸς Ἐπίκτητον γεγραφότος· λέγει δὲ οὕτως· Τὸ γὰρ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ λεγόμενον, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," ταύτην ἔχει τὴν διάνοιαν, καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ὁμοίου τοῦτο δυνατὸν εὐρεῖν. Γέγραπται γὰρ παρὰ τῷ Παύλῳ· "Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν γέγονε κατάρα." Ὡσπερ οὐχ ὅτι αὐτὸς γέγονε κατάρα, ἀλλ' ὅτι τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἐδέξατο κατάραν, εἴρηται γεγονέναι, οὕτως οὐχ ὅτι τραπεῖς εἰς σάρκα, ἀλλ' ὅτι σάρκα ὑπὲρ ἡμῶν ἀνέλαβε, λέγεται σὰρξ γεγονέναι. {OPΘ.} Ταῦτα μὲν ὁ θειότατος Ἀθανάσιος. Γρηγόριος δὲ, ὃ κλέος παρὰ πᾶσι πολὺ, ὁ πάλαι μὲν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν τὴν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Βοσπόρου κειμένην ἰθύνας, ὕστερον δὲ τὴν Ναζιανζὸν 92 οἰκήσας, κατὰ τῆς Ἀπολιναρίου τερθρείας ὧδε πρὸς Κληδόνιον ἔγραψεν. {EPAN.} Περιφανῆς ὁ ἀνὴρ, καὶ πρόμαχος τῆς εὐσεβείας γεγένηται. {OPΘ.} Ἄκουσον τοίνυν αὐτοῦ λέγοντος· Τὸ οὖν, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," ἴσον δοκεῖ μοι δύνασθαι τῷ καὶ ἁμαρτίαν αὐτὸν γεγονέναι λέγεσθαι καὶ κατάραν, οὐκ εἰς ταῦτα τοῦ κυρίου μεταποιηθέντος (πῶς γάρ;), ἀλλ' ὡς διὰ τοῦ ταῦτα δέξασθαι τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀναλαβόντος καὶ τὰς νόσους βαστάσαντος. {EPAN.} Σύμφωνας ἀμφοτέρων ἡ ἐρμηνεία. {OPΘ.} Ἐπειδὴ σοὶ τοὺς τὰ νότια καὶ βόρεια ποιμάναντας συμφωνοῦντας ἐδείξαμεν, δεῦρο δὴ σε καὶ πρὸς τοὺς ἀοιδίμους τῆς ἐσπερίας ξεναγήσωμεν διδασκάλους, οἱ γλώττη μὲν ἑτέρα, διανοία δὲ οὐχ ἑτέρα τὴν ἐρμηνείαν συνέγραψαν. {EPAN.} Ἀμβρόσιον ἀκούω τὸν τῆς Μεδιολάνων τὸν ἀρχιερατικὸν διακοσμήσαντα θρόνον ἠριστευκέναι μὲν κατὰ πάσης αἰρέσεως, συγγεγραμέναι δὲ κάλλιστα καὶ τῇ τῶν ἀποστόλων διδασκαλία συμβαίνοντα. {OPΘ.} Αὐτοῦ σοὶ τὴν ἐρμηνείαν προσοίσω. Λέγει δὲ ταῦτα ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ· Ἀλλὰ, φασί, γέγραπται ὅτι "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο." Τὸ γραφὲν οὐκ ἀρνοῦμαι. Ἀλλὰ θεάσασθε τὸ λεγόμενον. Ἐπεταὶ γάρ· "Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν," τοῦτ' ἔστιν, ἐκεῖνος ὁ λόγος ὁ τὴν σάρκα λαβὼν οὗτος ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, τοῦτ' ἔστιν, ἐν σαρκὶ ἐσκήνωσεν ἀνθρωπεῖα. Θαυμάζεις οὖν ἐφ' οἷς γέγραπται, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," τῆς σαρκὸς ἀναληφθείσης παρὰ τοῦ θεοῦ λόγου, ὅποτε καὶ περὶ ἁμαρτίας, ἢ μὴ ἔσχεν, εἴρηται ὅτι γενόμενος ἁμαρτία. Τοῦτ' ἔστιν, οὐ φύσις καὶ ἐνέργεια ἁμαρτίας ἐγένετο, ἀλλ' ἵνα τὴν ἡμετέραν ἁμαρτίαν ἐν τῇ ἰδίᾳ σταυρώσῃ σαρκί. Ἀπόσχονται 93 οὖν λέγειν τὴν τοῦ λόγου φύσιν μετημεῖσθαι. Ἄλλος γάρ ἐστιν ὁ ἀναλαβὼν, καὶ ἄλλο τὸ ἀναληφθέν. {EPAN.} Μετὰ τούτους προσήκει τῶν πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα διδασκάλων ἀκοῦσαι· τοῦτο γὰρ ἡμῖν μόνον τῆς οἰκουμένης ὑπολέλειπται τμήμα. {OPΘ.} Ἔδει μὲν τούτους πρώτους μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ· πρῶτοι γὰρ τῶν ἀποστολικῶν ἐπήκουσαν κηρυγμάτων. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τῶν πρωτοτόκων τῆς εὐσεβείας παίδων τὰς ὑμετέρας ἠκονήσατε γλώσσας, τῇ



τοῦ ψεύδους αὐτὰς παραθήξαντες θηγάνη, τὴν ἐσχάτην αὐτοῖς ἀπενείμαμεν χώραν, ἵνα τῶν ἄλλων ἐπακούσαντες πρῶτον, εἶτα τοῖς ἐκείνων παραθέντες τὰ τούτων, θαυμάσητε μὲν τὴν συμφωνίαν, παύσησθε δὲ τῆς γλωσσαλγίας. Ἀκούσατε τοῖνυν Φλαβιανοῦ, ὃς τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας ἐπὶ πλεῖστον σοφῶς ἐκίνησε τὰ πηδάλια, καὶ τοῦ ἀρειανικοῦ κλύδωνος κρείττους ἀπέφηνεν ἃς ἐκυβέρνησεν ἐκκλησίας, τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν ἐρμηνεύοντος. "Ὁ λόγος, φησί, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν." Οὐκ εἰς σάρκα μεταβέβληται, οὐδὲ ἀπέστη τοῦ εἶναι θεός, ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἦν αἰδίως, τοῦτο δὲ γέγονεν οἰκονομικῶς, αὐτὸς οἰκοδομήσας τὸν ἑαυτοῦ ναόν, καὶ ἐνοικήσας τῷ παθητῷ γεννήματι. {OPΘ.} Εἰ δὲ καὶ τῶν παλαιῶν Παλαιστινῶν ἀκοῦσαι ποθεῖς, ὑπόσχεσθε Γελασίῳ τῷ θαυμασίῳ τὰς ἀκοάς, ὃς τὴν Καισαρέων ἐπιμελῶς ἐγεώργησε, λέγει δὲ καὶ ταῦτα εἰς τὴν τῆς δεσποτικῆς ἐπιφανείας πανήγυριν· Μάθε τὴν ἀλήθειαν παρὰ Ἰωάννου τοῦ ἀλιέως λέγοντος, "Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," οὐκ αὐτὸς μεταβληθεὶς, ἀλλ' ἐν ἡμῖν σκηνώσας. Ἔτερον σκηνή, καὶ ἕτερον ὁ λόγος· ἕτερον ὁ ναός, καὶ ἕτερον ὁ ἐνοικῶν ἐν αὐτῷ θεός. {EPAN.} Θαυμάζω λίαν τὴν συμφωνίαν. {OPΘ.} Ἰωάννην δὲ τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης λαμπτήρα, ὃς πρῶτον μὲν τὴν Ἀντιοχέων φιλοτίμως ἤρδευσεν ἐκκλησίαν, εἶτα τὴν βασιλεύουσαν σοφῶς ἐγεώργησεν, οὐχ ἡγή τὸν ἀποστολικὸν τῆς πίστεως τετηρηκέναι κανόνα; 94 {EPAN.} Πάνυγε ἀξιάγαστον τοῦτον ὑπέιληφα τὸν διδάσκαλον. {OPΘ.} Οὗτος ὁ πάντα ἄριστος τότε τὸ εὐαγγελικὸν ἐρμηνεύων χωρίον ὧδέ φησιν· Ὡστε ὅταν ἀκούσης, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," μὴ θορυβηθῆς, μηδὲ καταπέσης. Οὐ γὰρ ἡ οὐσία μετέπεσεν εἰς σάρκα· τοῦτο γὰρ τῆς ἐσχάτης ἀσεβείας ἐστίν· ἀλλὰ μένουσα ὅπερ ἐστίν, οὕτω τοῦ δούλου τὴν μορφήν ἔλαβεν. Ὡσπερ γὰρ ὅταν λέγη, "Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα," οὐ τοῦτό φησιν, ὅτι ἡ οὐσία αὐτοῦ τῆς οἰκείας ἀποστάσα δόξης εἰς κατάραν οὐσιώθη (τοῦτο γὰρ οὐδ' ἂν δαίμονες ἐννοήσαιεν, οὐδ' οἱ σφόδρα ἀνόητοι καὶ τῶν κατὰ φύσιν ἀπεστερημένοι φρενῶν· τοσαύτην ἔχει μετὰ τῆς ἀσεβείας καὶ τὴν παράνοιαν)· οὐ τοῦτο οὖν λέγει, ἀλλ' ὅτι τὴν καθ' ἡμῶν κατάραν δεξάμενος οὐκ ἀφήσιν ἡμᾶς ἐπαράτους εἶναι λοιπόν· οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα σάρκα φησὶν αὐτὸν γεγενῆσθαι, οὐ μεταβαλόντα εἰς σάρκα τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἀναλαβόντα αὐτήν, ἀνεπάφου μενούσης ἐκείνης. {OPΘ.} Εἰ δέ σοι φίλον καὶ Σευηριανοῦ τοῦ Γαβάλων ἐπακοῦσαι ποιμένος, ἐγὼ καὶ τούτου σοι προσοίσω τὴν ἐρμηνείαν, αὐτὸς δὲ παράσχεσθε τὴν ἀκοήν. Τὸ γὰρ, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," οὐ μετὰπτωσιν τῆς φύσεως σημαίνει, ἀλλὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἡμετέρας φύσεως. Εἰ γὰρ τὸ ἐγένετο μεταβολὴν νομίζεις, ἐὰν ἀκούσης Παύλου λέγοντος, "Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα," εἰς φύσιν καὶ μετατροπὴν κατάρας ἐκλαμβάνεις τὴν λέξιν; Ὡσπερ οὖν τὸ γενόμενος κατάρα οὐδὲν ἕτερον σημαίνει ἢ ὅτι κατάραν τὴν καθ' ἡμῶν εἰς ἑαυτὸν ἔλαβεν, οὕτω καὶ τό, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν," οὐδὲν ἄλλο παρίστησιν ἢ τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάληψιν. {EPAN.} Ἄγαμαι τῆς συμφωνίας τοὺς ἄνδρας. Ἄπαντες γὰρ τὴν αὐτὴν 95 τὴν ἐρμηνείαν τῶν εὐαγγελικῶν ῥητῶν ἐποίησαντο, ὥσπερ εἰς ταῦτὸν συνελθόντες καὶ τὸ κοινῇ δόξαν συγγράψαντες. {OPΘ.} Μέγιστα μὲν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων καὶ ὄρη καὶ πελάγη δίστη, ἀλλὰ τὴν συμφωνίαν οὐκ ἐπήμανεν ἡ διάστασις· ὑπὸ μιᾶς γὰρ ἅπαντες πνευματικῆς ἐνηχήθησαν χάριτος. Προσήνεγκα ἂν σοι καὶ τῶν νικηφόρων τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῶν Διοδώρου καὶ Θεοδώρου τὰς ἐρμηνείας, εἰ μὴ δυσμενῶς ὑμᾶς ἕωρων περὶ τοὺς ἄνδρας διακεῖ μένους καὶ τῆς Ἀπολιναρίου περὶ αὐτοὺς ἀπεχθείας κληρονόμους γεγεννημένους. Ἐθεάσω δ' ἂν καὶ τούτους συνωδὰ γεγραφότας καὶ ἐκ τῆς θείας πηγῆς ἀρυσάμενους τὰ νάματα, καὶ κρουνούς καὶ αὐτοὺς γεγεννημένους τοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ τούτους μὲν

παραλείψω· ἄσπονδον γὰρ κατ' αὐτῶν ἀνεδέξασθε πόλεμον. Ἐπιδείξω δέ σοι τῶν πανευφήμων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων τὸ περὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως φρόνημα, ἵνα γνῶς τίνα περὶ τῆς ληφθείσης ἐδόξασαν φύσεως. Ἀκήκοας δὲ πάντως Ἰγνάτιον ἐκεῖνον, ὃς διὰ τῆς τοῦ μεγάλου Πέτρου δεξιᾶς τῆς ἀρχιερωσύνης τὴν χάριν ἐδέξατο, καὶ τὴν ἐκκλησίαν Ἀντιοχέων ἰθύνας τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀνεδήσατο· καὶ Εἰρηναῖον, ὃς τῆς Πολυκάρπου διδασκαλίας ἀπήλαυσεν, Γαλατῶν δὲ τῶν ἐσπερίων ἐγεγόνει φωστήρ· καὶ Ἰππόλυτον καὶ Μεθόδιον, τοὺς ἀρχιερέας καὶ μάρτυρας, καὶ τοὺς ἄλλους, ὧν ταῖς διδασκαλαῖς τὰς προσηγορίας συνάψω. {EPAN.} Ποθοῦντί μοι καὶ τάσδε προσοίσεις τὰς μαρτυρίας. {OPΘ.} Ἄκουσον οὖν τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀποστολικὴν προφερόντων διδασκαλίαν. Τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ μάρτυρος. Ἐκ τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς. Πεπληροφορημένους ἀληθῶς εἰς τὸν κύριον ἡμῶν, ὄντα ἐκ γένους Δαβὶδ κατὰ σάρκα, υἷον θεοῦ κατὰ θεότητα καὶ δύναμιν θεοῦ, γεγεννημένον ἀληθῶς ἐκ παρθένου, βεβαπτισμένον ὑπὸ Ἰωάννου, ἵνα πληρωθῇ πᾶσα δικαιοσύνη ὑπ' αὐτοῦ, ἀληθῶς ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ Ἡρώδου τετράρχου καθηλωμένον ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί. 96 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Τί γάρ με ὠφελεῖ, εἴπερ με ἐπαινεῖ τις, τὸν δὲ κύριόν μου βλασφημεῖ μὴ ὁμολογῶν αὐτὸν σαρκοφόρον; Ὁ δὲ τοῦτο μὴ λέγων, τελείως αὐτὸν ἀπήρηται ὧν νεκροφόρος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Εἰ γὰρ τῷ δοκεῖν ταῦτα ἐπράχθη ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν, καγὼ τῷ δοκεῖν δέδεμαι. Τί δὲ καὶ ἐμαυτὸν ἔκδοτον δέδωκα τῷ θανάτῳ, πρὸς πῦρ, πρὸς μάχαιραν, πρὸς θηρία; Ἄλλ' ὁ ἐγγὺς μαχαίρας, ἐγγὺς θεοῦ, ὁ μεταξὺ θηρίων, μεταξὺ θεοῦ. Μόνον ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ συμπαθεῖν αὐτῷ πάντα ὑπομένω, αὐτοῦ με ἐνδυναμοῦντος, τοῦ τελείου ἀνθρώπου, ὃν τινες ἀγνοοῦντες ἀρνοῦνται. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς. Ὁ γὰρ θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκυφορήθη ὑπὸ Μαρίας κατ' οἰκονομίαν θεοῦ, ἐκ σπέρματος μὲν Δαβὶδ, ἐκ πνεύματος δὲ ἁγίου, ὃς ἐγεννήθη καὶ ἐβαπτίσθη, ἵνα τὸ θνητὸν ἡμῶν καθαρῶς καθαρισθῇ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Εἴ τι οἱ κατ' ἄνδρα κοινῇ πάντες ἐν τῇ χάριτι ἐξ ὀνόματος συνέρχεσθε ἐν μιᾷ πίστει, καὶ ἐν ἐνὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ κατὰ σάρκα ἐκ γένους Δαβὶδ, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου καὶ υἱῷ τοῦ θεοῦ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Εἷς ἰατρός ἐστι σαρκικὸς καὶ πνευματικὸς, γεννητὸς ἐξ ἀγεννήτου, ἐν ἀνθρώπῳ θεός, ἐν θανάτῳ ζωὴ ἀληθινή, καὶ ἐκ Μαρίας καὶ ἐκ θεοῦ, πρῶτον παθητὸς καὶ τότε ἀπαθής, Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος ἡμῶν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Τραλλιανούς ἐπιστολῆς. Κωφώθητε οὖν, ὅταν χωρὶς Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑμῖν λαλῇ τις, τοῦ ἐκ γένους Δαβὶδ, τοῦ ἐκ Μαρίας, ὃς ἀληθῶς ἐγεννήθη, ἔφαγε τε καὶ ἔπιεν ἀληθῶς, ἐδιώχθη ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, ἀληθῶς ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανε, βλεπόντων τῶν ἐπιγείων καὶ ἐπουρανίων καὶ καταχθονίων. Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνου. Ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῶν εἰς τὰς αἰρέσεις. 97 Εἰς τί δὲ καὶ τὸ "ἐν πόλει Δαβὶδ" προσέθηκα, εἰ μὴ ἵνα τὴν ὑπὸ θεοῦ γεγεννημένην τῷ Δαβὶδ ὑπόσχεσιν, ὅτι ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας αὐτοῦ αἰώνιός ἐστι βασιλεύς, πεπληρωμένην εὐαγγελίσωνται, ἢν ὁ δημιουργὸς τοῦδε τοῦ παντὸς πεποίητο ἐπαγγελίαν; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Καὶ ἐν τῷ εἰπεῖν, "Ἀκούσατε δὴ, οἶκος Δαβὶδ," σημαίνοντος ἦν ὅτι ἐπηγγείλατο τῷ Δαβὶδ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας αὐτοῦ αἰώνιον ἀναστήσειν βασιλέα. Οὗτός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς Δαβὶδ παρθένου γενόμενος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Εἰ τοίνυν ὁ πρῶτος Ἀδὰμ ἔσχε πατέρα ἄνθρωπον, καὶ ἐκ σπέρματος ἐγεννήθη, εἰκὸς ἦν καὶ τὸν δεῦτερον Ἀδὰμ λέγειν αὐτὸν ἐξ Ἰωσήφ γεγεννησθαι. Εἰ δὲ ἐκεῖνος ἐκ γῆς ἐλήφθη, πλάστης δὲ αὐτοῦ ὁ θεός, ἔδει καὶ τὸν ἀνακεφαλαιούμενον εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ πεπλασμένον ἄνθρωπον, τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ τῆς γεννήσεως ἔχειν ὁμοιότητα. Εἰς τί οὖν πάλιν οὐκ ἔλαβε χοῦν ὁ

θεός, ἀλλ' ἐκ Μαρίας ἐνήργησε τὴν πλάσιν γενέσθαι; Ἴνα μὴ ἄλλη πλάσις γένηται, μηδὲ ἄλλο τὸ σωζόμενον, ἀλλ' αὐτὸς ἐκεῖνος ἀνακεφαλαιωθῆ, τηρουμένης τῆς ὁμοιότητος. Ἄγαν οὖν πίπτουσι καὶ οἱ λέγοντες αὐτὸν μηδὲν εἰληφέναι ἐκ τῆς παρθένου, ἴν' ἐκβάλωσι τὴν τῆς σαρκὸς κληρονομίαν, καὶ ἀποβάλωνται τὴν ὁμοιότητα. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἐπεὶ περισσὴ καὶ ἡ εἰς τὴν Μαρίαν αὐτοῦ κάθοδος. Τί γὰρ καὶ εἰς αὐτὴν κατῆι, εἰ μηδὲν ἔμελλε λήψεσθαι παρ' αὐτῆς; Ἔτι τε εἰ μηδὲν εἰλήφει παρὰ τῆς Μαρίας, οὐκ ἂν τὰς ἀπὸ γῆς εἰλημμένας προσίετο τροφάς, δι' ὧν τὸ ἀπὸ γῆς ληφθὲν τρέφεται σῶμα· οὐδ' ἂν εἰς τεσσαράκοντα ἡμέρας ὁμοίως ὡς Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας νηστεύσας ἐπέεινε, τοῦ σώματος ἐπιζητοῦντος τὴν ἰδίαν τροφήν· οὐδ' ἂν Ἰωάννης ὁ μαθητὴς αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ γράφων εἰρήκει· "Ὁ δὲ Ἰησοῦς κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἐκαθέζετο·" οὐδ' ἂν ὁ Δαβὶδ προαναπε 98 φωνήκει περὶ αὐτοῦ· "Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκα·" οὐδ' ἂν ἐδάκρυεν ἐπὶ τοῦ Λαζάρου, οὐδ' ἂν ἴδρωσε θρόμβους αἵματος· οὐδ' ἂν εἰρήκει ὅτι "Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου·" οὐδ' ἂν νυγείσης αὐτοῦ τῆς πλευρᾶς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Ταῦτα γὰρ πάντα σύμβολα σαρκὸς τῆς ἀπὸ γῆς εἰλημμένης, ἦν εἰς αὐτὸν ἀνεκεφαλαιώσατο τὸ ἴδιον πλάσμα σώζων. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ πρώτου ἐκ γῆς ἀνεργάστου πεπλασμένου ἀμαρτωλοῦ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, καὶ ἀπέβαλον τὴν ζωὴν, οὕτως ἔδει καὶ δι' ὑπακοῆς ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ πρώτου ἐκ παρθένου γεγεννημένου, δικαιωθῆναι πολλοὺς καὶ ἀπολαβεῖν τὴν σωτηρίαν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. "Εγὼ εἶπα, θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες, ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε." Ταῦτα λέγει πρὸς τοὺς μὴ δεξαμένους τὴν δωρεὰν τῆς υἰοθεσίας, ἀλλ' ἀτιμάζοντας τὴν σάρκωσιν τῆς καθαρᾶς γεννήσεως τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ, καὶ ἀποστεροῦντας τὸν ἄνθρωπον τῆς εἰς θεὸν ἀνόδου, καὶ ἀχαριστοῦντας τῷ ὑπὲρ αὐτῶν σαρκωθέντι λόγῳ τοῦ θεοῦ. Εἰς τοῦτο γὰρ ὁ λόγος ἄνθρωπος καὶ υἱὸς ἀνθρώπου ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα ὁ ἄνθρωπος χωρήσας τὸν λόγον καὶ τὴν υἰοθεσίαν λαβὼν υἱὸς γένηται θεοῦ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Τοῦ πνεύματος οὖν κατελθόντος διὰ τὴν προωρισμένην οἰκονομίαν, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ μονογενοῦς, ὃς καὶ λόγος ἐστὶ τοῦ πατρός, ἐλθόντος τοῦ πληρώματος τοῦ χρόνου, σαρκωθέντος ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ πᾶσαν τὴν κατ' ἄνθρωπον οἰκονομίαν ἐκπληρώσαντος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὄντος, ὡς αὐτὸς ὁ κύριος μαρτυρεῖ, καὶ οἱ ἀπόστολοι ὁμολογοῦσι, καὶ οἱ προφήται κηρύττουσι, ψευδεῖς ἀπεδείχθησαν πᾶσαι αἱ διδασκαλίαι τῶν τὰς ὀγδοάδας καὶ τετράδας καὶ δοκῆσεις παρεξυρηκόντων. 99 Ἰππολύτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Κύριος ποιμαίνει με." Καὶ κιβωτὸς δὲ ἐκ ξύλων ἀσήπτων αὐτὸς ἦν ὁ σωτήρ. Τὸ γὰρ ἄσηπτον αὐτοῦ καὶ ἀδιάφθορον σκῆνος ταύτη κατηγγέλλετο τὸ μηδεμίαν ἀμαρτήματος σηπεδόνα φῦσαν. Ὁ γὰρ ἀμαρτήσας καὶ ἐξομολογούμενος φησὶ· "Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου." Ὁ δὲ κύριος ἀναμάρτητος ἦν, ἐκ τῶν ἀσήπτων ξύλων τὸ κατὰ ἄνθρωπον, τουτέστιν, ἐκ τῆς παρθένου καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ οἷα καθαρῶτάτῳ χρυσίῳ περικεκαλυμμένος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἑλκανᾶν καὶ τὴν Ἄνναν. Ἄγε δὴ μοι, ὦ Σαμουὴλ, εἰς Βηθλεὲμ ἐλκομένην τὴν δάμαλιν, ἵνα ἐπιδείξῃς τὸν ἐκ Δαβὶδ βασιλέα τικτόμενον, καὶ τοῦτον ὑπὸ πατρός βασιλέα καὶ ἱερέα χριόμενον. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Εἰπέ μοι, ὦ μακαρία Μαρία, τί ἦν τὸ ὑπὸ σοῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ συνειλημμένον, καὶ τί ἦν τὸ ὑπὸ σοῦ ἐν παρθενικῇ μήτρᾳ βασταζόμενον; Λόγος γὰρ ἦν θεοῦ πρωτότοκος ἀπ' οὐρανῶν ἐπὶ σὲ κατερχόμενος, καὶ ἄνθρωπος πρωτότοκος ἐν κοιλίᾳ πλασσόμενος, ἴν' ὁ πρωτότοκος λόγος θεοῦ πρωτοτόκῳ ἀνθρώπῳ

συναπτόμενος δειχθῆ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Τὴν δὲ δευτέραν, τὴν διὰ τῶν προφητῶν ὡς διὰ τοῦ Σαμουήλ, ἀνα καλῶν καὶ ἐπιστρέφων τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν ἄλλοφύλων. Τὴν δὲ τρίτην, ἐν ἣ ἔνσαρκος παρῆν τὸν ἐκ τῆς παρθένου ἄνθρωπον ἀναλαβὼν, ὃς καὶ ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἡσαΐου. Αἰγύπτῳ μὲν τὸν κόσμον ἀπέικασε, χειροποιήτοις δὲ τὴν εἰδωλο λατρίαν, σεισμῶ δὲ τὴν μετανάστασιν καὶ κατάλυσιν αὐτῆς. Κύριον δὲ τὸν λόγον· νεφέλην δὲ κούφην, τὸ καθαρῶτατον σκῆνος, εἰς ὃ ἐνθρονισθεὶς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰσηλθεν εἰς τὸν βίον σείσαι τὴν πλάνην. Τοῦ ἀγίου Μεθοδίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος. 100 Ἐκ τοῦ περὶ μαρτύρων λόγου. Οὕτω γὰρ θαυμαστὸν καὶ περισπούδαστόν ἐστι τὸ μαρτύριον, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, τιμῶν αὐτὸ ἐμαρτύρησεν, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγησάμενος τὸ εἶναι ἴσα θεῶ, ἵνα καὶ τούτῳ τὸν ἄνθρωπον τῷ χαρίσματι, εἰς ὃν κατέβη, στέψη. Τοῦ ἀγίου Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ ὁμολογητοῦ. Ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἱε' ψαλμοῦ. Ἀλλὰ μὴν ἡ τοῦ Ἰησοῦ ἐκατέρων πείραν ἔσχε. Γέγονε γὰρ καὶ ἐν τῷ χωρίῳ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, καὶ τῆς σαρκὸς ἐκτὸς γενομένη ζῆ καὶ ὑφέστηκε. Λογικὴ ἄρα καὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων ὁμοούσιος, ὡσπερ καὶ ἡ σὰρξ ὁμοούσιος τῇ τῶν ἀνθρώπων σαρκὶ τυγ χάνει, ἐκ τῆς Μαρίας προεληθούσα. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου. Τί δ' ἂν εἴποιεν εἰς τὰς τοῦ βρέφους ἀναβλέψαντες ἀνατροφάς, ἢ τὴν τῆς ἡλικίας ἀνάδοσιν, ἢ τὴν τῶν χρόνων ἐπίτασιν, ἢ τὴν τοῦ σώματος αὔξην; Ἴνα δὲ παρῶ λέγειν τὰς ἐπὶ ἐδάφους ἐκπληρωθείσας θαυματουργίας, ὀράτωσαν τὰς τῶν νεκρῶν ἀναβιώσεις, τὰ τοῦ πάθους σύμβολα, τὰ τῶν μαστίγων ἵχνη, τοὺς τῶν πληγῶν μώλωπας, τὴν τετρωμένην πλευράν, τοὺς τῶν ἡλῶν τύπους, τὴν τοῦ αἵματος ἔκχυσιν, τὰ τοῦ θανάτου σημεῖα, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, αὐτὴν τὴν τοῦ ἰδίου σώματος ἀνάστασιν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Καὶ μὴν εἴ τις εἰς τὴν τοῦ σώματος γέννησιν ἀφορᾷ, προδήλως εὐρὴ σειεν ἂν ὡς ἐν τῇ Βηθλεὲμ τεχθεὶς ἐσπαργανώθη, κὰν τῇ Αἰγύπτῳ χρόνοις ἐτράφη τισὶν ἔνεκεν τῆς τοῦ ἀλάστορος ἐπιβουλῆς Ἡρώδου, κὰν τῇ Ναζαρετ ἀνδρωθεὶς ἠϋξήθη. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Οὐ γὰρ ταῦτόν ἐστιν ἡ σκηνὴ τοῦ λόγου καὶ θεοῦ, δι' ἣς τὴν θείαν ἐθεώρει δόξαν ὁ μακάριος Στέφανος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ." Εἰ μὲν οὖν ἀρχὴν τῆς γεννήσεως εἴληφεν ὁ λόγος, ἀφ' οὗ διὰ τῆς μητρῶας διοδεύσας γαστρὸς τὰς σωματικὰς ἐφόρεσεν ἀρμονίας, 101 συνέστηκεν ὅτι γέγονεν ἐκ γυναικός. Εἰ δὲ λόγος καὶ θεὸς ἦν ἀνέ καθεν παρὰ τῷ πατρί, καὶ τὰ σύμπαντα δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι φαμεν, οὐκ ἄρα γέγονεν ἐκ γυναικός ὁ ὢν καὶ τοῖς γεννητοῖς ἅπασιν αἴτιος ὢν· ἀλλ' ἔστι τὴν φύσιν θεὸς αὐτάρκης, ἄπειρος, ἀπερινόητος· ἐκ γυναικός δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, ὁ ἐν τῇ παρθενικῇ μήτρᾳ πνεύματι παγεὶς ἀγίῳ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ναὸς γὰρ κυρίως ὁ καθαρὸς καὶ ἄχραντος, ἢ κατὰ τὸν ἄνθρωπὸν ἐστι περὶ τὸν λόγον σκηνή, ἔνθα προφανῶς σκηνώσας ὤκησεν ὁ θεός. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐκ τῶν εἰκότων φαμέν· τούτου γὰρ ὁ φύσει τοῦ θεοῦ υἱός, τὴν λύσιν καὶ ἀνάστασιν προαγορεύων τοῦ νεώ, ἀναμφιβόλως ἡμᾶς διδάσκων ἐφοδιάζει, τοῖς μαιφόνις φάσκων Ἰουδαίοις· "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερω αὐτόν." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ὅπηνίκα οὖν τὸν ἄνθρωπον ναουργήσας ἐφόρεσεν ὁ λόγος, σώματι μὲν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφοιτῶν, παντοδαπὰς ἀοράτως θαυματουργίας ἐπεδείκνυτο, τοὺς δὲ ἀποστόλους κήρυκας τῆς αἰδίου βασιλείας ἐξέπεμπε. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ β' ψαλμοῦ. Πρόδηλον οὖν, εἴπερ ὁ χρίων ἀποδεικνύει θεόν, οὗ τὸν θρόνον εἶπεν αἰώνιον, δηλὸς μὲν ἐστι φύσει θεὸς ἐκ θεοῦ γεννηθεὶς ὁ χρίσας· ὁ δὲ χρισθεὶς ἐπίκτητον εἴληφεν ἀρετὴν, ἐκκρίτῳ ναουργίᾳ κοσμηθεὶς, ἐκ τῆς τοῦ κατοικοῦντος ἐν αὐτῷ θεότητος. Τοῦ

ἀγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ ὁμολογητοῦ. Ἐκ τῆς ἀπολογίας τῆς γεγενημένης ὑπὲρ Διονυσίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας. "Εγὼ ἢ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν." Ἡμεῖς γὰρ τοῦ κυρίου κατὰ τὸ σῶμα συγγενεῖς ἐσμεν· καὶ αὐτὸς διὰ τοῦτο εἶπεν· "Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου." Καὶ ὡσπερ εἰσὶ τὰ κλήματα ὁμοούσια τῆς ἀμπέλου, καὶ ἐξ αὐτῆς, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὁμογενῆ σώματα ἔχοντες τῷ σώματι τοῦ κυρίου, ἐκ τοῦ 102 πληρώματος αὐτοῦ λαμβάνομεν, κάκεῖνο ρίζαν ἔχομεν εἰς τὴν ἀνάστασιν καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν. Ὁ δὲ πατήρ εἴρηται ὁ γεωργός· αὐτὸς γὰρ εἰργάσατο διὰ τοῦ λόγου τὴν ἄμπελον, ἥτις ἐστὶ τὸ κυριακὸν σῶμα. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἀπολογίας. Ἄμπελος δὲ ἐκλήθη ὁ κύριος διὰ τὴν περὶ τὰ κλήματα, ἅπερ ἐσμέν ἡμεῖς, συγγένειαν σωματικὴν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου τοῦ μείζονος. Τὸ γεγράφθαι, "Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος," φανερώς τὴν θεότητα δηλοῖ· τὸ δέ, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," τὸν ἄνθρωπον τοῦ κυρίου δείκνυσιν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Καὶ τό, "Πλυνεῖ ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ," τουτέστιν, ἐν τῷ ἰδίῳ αἵματι τὸ σῶμα, τὴν περιβολὴν τῆς θεότητος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Τὸ γάρ, "Ἦν," ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ ἀναφέρεται· τὸ δέ, "Σὰρξ ἐγένετο," ἐπὶ τοῦ σώματος. Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, οὐκ εἰς σάρκα ἀναλυθεῖς, ἀλλὰ σάρκα φορέσας· ὡς δ' ἂν εἴποι τις, ὁ δεῖνα γέγονε γέρων, οὐκ ἐξ ἀρχῆς γεννηθεῖς· ἢ ὁ στρατιώτης βετράνος ἐγένετο, οὐ πρότερον τοιοῦτος ὢν οἷος γέγονεν. Ἰωάννης, "Ἐγενόμην, φησὶν, ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ κυριακῇ" οὐχ ὅτι ἐκεῖ γέγονεν ἢ γεγέννηται, ἀλλ' εἶπεν, "Ἐγενόμην ἐν Πάτμῳ," ἀντὶ τοῦ παρεγενό μιν. Οὕτως ὁ λόγος εἰς σάρκα παραγένετο, ὡς λέλεκται, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο." Ἀκουσον λέγοντος· "Ἐγενόμην ὡσεὶ σκευὸς ἀπολωλός," καὶ, "Ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Ἐπίκτητον ἐπιστολῆς. Τίς γὰρ ἤκουσε τοιαῦτα πώποτε; Τίς ὁ διδάξας; Τίς ὁ μαθὼν; "Ἐκ μὲν γὰρ Σιῶν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ." Ταῦτα δὲ πόθεν ἐξῆλθε; ποῖος ἄδης ἠρεύξατο, ὁμοούσιον εἰπεῖν τὸ ἐκ Μαρίας σῶμα τῆ τοῦ λόγου θεότητι, ἢ ὅτι ὁ λόγος εἰς σάρκα καὶ ὀστέα καὶ τρίχας καὶ ὄλον τὸ σῶμα μεταβέβληται; Τίς δὲ ἤκουσεν ἐν ἐκκλησίᾳ 103 σίᾳ ἢ ὄλως παρὰ Χριστιανοῖς, ὅτι θέσει καὶ οὐ φύσει σῶμα πεφόρηκεν ὁ κύριος; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Τίς δὲ ἀκούων ὅτι οὐκ ἐκ Μαρίας ἀλλ' ἐκ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας μετεποίησεν ἑαυτῷ σῶμα παθητὸν ὁ λόγος, εἶποι ἂν Χριστιανὸν τὸν λέγοντα ταῦτα; Τίς δὲ τὴν ἀθέμιτον ταύτην ἐπενόησεν ἀσέβειαν, ὥστε κἂν εἰς ἐνθύμησιν ἐλθεῖν καὶ εἰπεῖν, ὅτι ὁ λέγων ἐκ Μαρίας εἶναι τὸ κυριακὸν σῶμα, οὐκ ἔτι τριάδα ἀλλὰ τετράδα ἐν τῇ θεότητι φρονεῖ; ὡς διὰ τοῦτο τοὺς οὕτω διακειμένους τῆς οὐσίας τῆς τριάδος λέγειν τὴν σάρκα, ἣν ἐνεδύσατο ἐκ Μαρίας ὁ σωτὴρ. Πόθεν δὲ πάλιν ἠρεῦ ξαντό τινες ἴσῃν ἀσέβειαν τοῖς προειρημένοις, ὡς εἰπεῖν μὴ νεώτερον εἶναι τὸ σῶμα τῆς τοῦ λόγου θεότητος, ἀλλὰ συναΐδιον αὐτῷ δια παντὸς γεγενῆσθαι, ἐπειδὴ ἐκ τῆς οὐσίας τῆς σοφίας συνέστη; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Ἀνθρώπινον ἄρα φύσει τὸ ἐκ Μαρίας σῶμα κατὰ τὰς θείας γραφάς, καὶ ἀληθινὸν δὲ ἦν, ἐπειδὴ ταῦτ' ἦν τῷ ἡμετέρῳ· ἀδελφὴ γὰρ ἡμῶν ἡ Μαρία, ἐπεὶ καὶ οἱ πάντες ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἐσμεν, καὶ τοῦτο οὐκ ἂν τις ἀμφιβάλοι, μνησθεῖς ὢν ἔγραψε Λουκᾶς. Τοῦ ἀγίου Βασιλείου ἐπισκόπου Καισαρείας. Ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ νθ' ψαλμοῦ. Πάντες ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν τῷ ζυγῷ τοῦ Χριστοῦ ὑποκύψαντες· διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβάλλει τὸ ὑπόδημα αὐτοῦ. Ὑπόδημα δὲ τῆς θεότητος ἢ σὰρξ ἢ θεοφόρος, δι' ἧς ἐπέβη τοῖς ἀνθρώποις. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν πρὸς Ἀμφιλόχιον ἐπίσκοπον περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος. Καὶ ἀνάπαλιν τῇ ἐξ οὗ λέξει ἀντὶ τῆς δι' οὗ κέχρηται, ὡς ὅταν λέγη Παῦλος, "Γενόμενος ἐκ γυναικός" τοῦτο γὰρ ἡμῖν σαφῶς ἐτέρωθι δι' εστείλατο, γυναικὶ μὲν προσήκειν

λέγων τὸ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς γεγενῆσθαι, ἀνδρὶ δὲ τὸ διὰ τῆς γυναικός, ἐν οἷς φησιν, ὅτι "Ὡσπερ γυνὴ ἐξ ἀνδρός, οὕτως ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός." Ἀλλὰ ὁμοῦ μὲν τὸ ἀδιάφορον 104 τῆς χρήσεως ἐνδεικνύμενος, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ σφάλμα τινῶν ἐν παραδρομῇ διορθούμενος, τῶν οἰομένων πνευματικὸν εἶναι τοῦ κυρίου τὸ σῶμα, ἵνα δείξῃ ὅτι ἐκ τοῦ ἀνθρωπέου φυράματος ἢ θεοφόρος σὰρξ συνεπάγη, τὴν ἐμφαντικωτέραν φωνὴν προετίμησε. Τὸ μὲν γὰρ διὰ γυναικὸς παροδικὴν ἔμελλε τὴν ἔννοιαν τῆς γεννήσεως ὑποφαίνειν· τὸ δ' ἐκ τῆς γυναικὸς ἱκανῶς παραδηλοῦν τὴν κοινωνίαν τῆς φύσεως τοῦ τικτομένου πρὸς τὴν γεννήσασαν. Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ. Ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον προτέρας ἐκθέσεως. Εἴ τις λέγει τὴν σάρκα ἐξ οὐρανοῦ κατεληλυθῆναι, ἀλλὰ μὴ ἐντεῦθεν εἶναι καὶ παρ' ἡμῶν, ἀνάθεμα ἔστω. Τὸ γάρ, "Ὁ δεῦτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ," καί, "Οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι," καί, "Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου," καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο, νομιστέον λέγεσθαι διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν ἔνωσιν, ὡσπερ καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ γεγονέναι τὰ πάντα, καὶ κατοικεῖν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐ κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ νοούμενον, κίρναμένων ὡσπερ τῶν κλήσεων, οὕτω δὴ καὶ τῶν φύσεων. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Τίς δὲ ὁ λόγος αὐτοῖς τῆς ἐνανθρωπήσεως ἤγουν σαρκώσεως ἴδωμεν, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν. Εἰ μὲν ἵνα χωρηθῇ θεὸς ἄλλως ἀχώρητος ὢν, καὶ ὡς ὑπὸ παραπετάσματι τῆ σαρκὶ τοῖς ἀνθρώποις προσομιλήσῃ, κομψὸν τὸ προσωπεῖον αὐτοῖς, καὶ τὸ δρᾶμα τῆς ὑποκρίσεως· ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ ἄλλως ὁμιλῆσαι ἡμῖν οἷόν τε ἦν, ὡσπερ ἐν βάτῳ πυρός, καὶ ἀνθρωπίνῳ εἶδει τὸ πρότερον. Εἰ δὲ ἵνα λύσῃ τὸ κατάκριμα τῆς ἀμαρτίας, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀγίαςας, ὡσπερ σαρκὸς ἐδέξασε διὰ τὴν σάρκα κατακριθεῖσαν, καὶ ψυχῆς διὰ τὴν ψυχὴν, οὕτω καὶ νοῦ διὰ τὸν νοῦν, οὐ πταίσαντα μόνον ἐν τῷ Ἀδάμ, ἀλλὰ καὶ πρωτοπαθήσαντα, ὅπερ καὶ οἱ ἰατροὶ λέγουσιν ἐπὶ τῶν ἀρρωστημάτων. Ὁ γὰρ τὴν ἐντολὴν ἐδέξατο, τοῦτο καὶ τὴν ἐντολὴν οὐκ ἐφύλαξεν. Ὁ δὲ τὴν ἐντολὴν οὐκ ἐφύλαξε, τοῦτο καὶ τὴν παράβασιν ἐτόλμησεν. Ὁ δὲ παρέβη, 105 τοῦτο καὶ σωτηρίας ἐδεῖτο μάλιστα. Ὁ δὲ τῆς σωτηρίας ἐδεῖτο, τοῦτο καὶ προσελήφθη. Ὁ νοῦς ἄρα προσειληφθαι νῦν ἀποδέδεικται, κὰν μὴ βούλωνται, γεωμετρικαῖς, ὡς φασιν, ἀνάγκαις καὶ ἀποδείξεσι. Σὺ δὲ ποιεῖς παραπλήσιον, ὡσπερ ἂν εἰ ὀφθαλμοῦ ἀνθρώπου νοσήσαντος, καὶ ποδὸς προσπταίσαντος, τὸν πόδα μὲν ἐθεράπευες, τὸν δὲ ὀφθαλμὸν ἀθεράπευτον εἶας· ἢ ζωγράφου τι μὴ καλῶς γράψαντος, τὸ μὲν γραφὴν μετεποίεις, τὸν δὲ ζωγράφον ὡς κατορθοῦντα παρέτρεχες. Εἰ δὲ ὑπὸ τούτων ἐξειργόμενοι τῶν λογισμῶν, καταφεύγουσιν ἐπὶ τὸ δυνατόν εἶναι θεῶ, καὶ χωρὶς νοῦ σώσαι τὸν ἀνθρωπὸν, δυνατόν δήπου καὶ χωρὶς σαρκὸς μόνῳ τῷ βούλεσθαι, ὡσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐνεργεῖ καὶ ἐνήργηκεν σωματικῶς. Ἄνελε οὖν μετὰ τοῦ νοῦ καὶ τὴν σάρκα, ἵν' ἡ σοὶ τέλειον τὸ τῆς ἀπονοίας. Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἀβραάμ. Κατέβη τοίνυν οὐ γυμνὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ σὰρξ γενόμενος· οὐχ ἡ τοῦ θεοῦ μορφή, ἀλλ' ἡ τοῦ δούλου μορφή. Οὗτος οὖν ἐστὶν ὁ εἰπὼν μὴ δύνασθαι ἀφ' ἑαυτοῦ τι ποιεῖν. Τὸ γὰρ μὴ δύνασθαι ἀσθενείας ἐστίν. Ὡς γὰρ τῷ φωτὶ τὸ σκότος καὶ ὁ θάνατος τῇ ζωῇ, οὕτω τῇ δυνάμει ἀντιδιαστέλλεται ἡ ἀσθενεία. Ἀλλὰ μὴν Χριστὸς θεοῦ δύναμις. Οὐκ ἀδύνατον πάντως ἡ δύναμις. Εἰ γὰρ ἡ δύναμις ἀσθενοῖη, τί τὸ δυνάμενον; Ὅταν οὖν ἀποφαίνεται ὁ λόγος ὅτι οὐ δύναται ποιεῖν, δηλὸν ὅτι οὐχὶ τῇ θεότητι τοῦ μονογενοῦς τὴν ἀδυναμίαν προστίθησιν, ἀλλὰ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ἡμετέρας φύσεως προσμαρτυρεῖ τὸ ἀδύνατον. Ἀσθενὴς δὲ ἡ σὰρξ, καθὼς γέγραπται, ὅτι "Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ τελειότητος βίου. Ἀλλὰ πάλιν ὁ ἀληθινὸς

νομοθέτης, οὗ τύπος ἦν ὁ Μωϋσῆς, ἐκ τῆς γῆς ἡμῶν ἑαυτῷ τὰς τῆς φύσεως πλάκας ἐλάξευσεν. Οὐ γὰρ γάμος αὐτοῦ τὴν θεοδόχον ἐδημιούργησε σάρκα, ἀλλ' αὐτὸς τῆς ἰδίας σαρκὸς γίνεται λατόμος, τῆς τῷ θεῷ δακτύλῳ καταγραφείσης. Πνεῦμα γὰρ ἅγιον ἦλθεν ἐπὶ τὴν παρθένον, καὶ ἡ τοῦ ὑψίστου ἐπεσκίασε δύναμις. 106 Ἐπεὶ δὲ τοῦτο γέγονε, πάλιν τὸ ἀσύντριπτον ἔσχεν ἡ φύσις, ἀθάνατος γενομένη τοῖς τοῦ δακτύλου χαράγμασιν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Εὐνομίου λόγου. Φαμέν τοίνυν, ὅτι ἐν μὲν τοῖς πρὸ τούτου λόγοις εἰπὼν τὴν σοφίαν ὠκοδομηκέναι ἑαυτῇ οἶκον, τὴν τῆς σαρκὸς τοῦ κυρίου κατασκευῆν τῷ λόγῳ αἰνίσσεται. Οὐ γὰρ ἐν ἀλλοτρίῳ οἰκοδομήματι ἡ ἀληθινή σοφία κατώκησεν, ἀλλ' ἑαυτῇ τὸ οἰκητήριον ἐκ τοῦ παρθενικοῦ σώματος ἔδομήσατο. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας. Ὁ λόγος πρὸ τῶν αἰώνων ἦν, ἡ σὰρξ δὲ ἐπὶ τῶν ἐσχάτων ἐγένετο χρόνων, καὶ οὐκ ἂν τις ἀναστρέψας εἴποι, ἢ ταύτην προαιώνιον εἶναι, ἢ ἐν τοῖς ἐσχάτοις γεγενῆσθαι τὸν λόγον. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας. Οὐκ ἐκ τοῦ θεοῦ τε καὶ ἀκηράτου ἐστὶν ἡ τοῦ ἔκτισέ με φωνή, ἀλλὰ καθὼς εἴρηται, ἐκ τοῦ ἀναληφθέντος κατ' οἰκονομίαν ἀπὸ τῆς κτιστῆς ἡμῶν φύσεως. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τοὺς μακαρισμοὺς λόγου πρώτου. " Ὅς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐκ ἄρπαγμόν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών." Τί πτωχότερον ἐπὶ θεοῦ τῆς τοῦ δούλου μορφῆς; τί ταπεινότερον ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῶν ὄντων ἢ τὸ εἰς κοινωνίαν τῆς πτωχῆς ἡμῶν φύσεως ἐκουσίως ἐλθεῖν; "Ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων" ἐθελοντὶ τὴν τῆς δουλείας μορφὴν ὑποδέχεται. Τοῦ ἁγίου Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας. Ἐκ τῆς εἰς Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν ὁμιλίας. Μὴ τοίνυν νόει σωματικῶς συνάφειαν, μηδὲ γαμικὴν ὁμιλίαν ἐκδέχου. Ὁ γὰρ σὸς δημιουργὸς τὸν σωματικὸν αὐτοῦ ναὸν παρὰ σοῦ τικτό μενον δημιουργεῖ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ." 107 Ἀκούσατε τοῦ λέγοντος· "Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἶνεκεν ἔχρισέ με." Οὐκ ἴστε, φησὶν, ἃ ἀναγινώσκετε. Ἦκω γὰρ ὑμῖν ὁ χρισθεὶς τῷ πνεύματι. Πνεύματι δὲ χρίεται, οὐχ ἡ ἀθέατος φύσις, ἀλλὰ τὸ ἡμῖν ὁμογενές. Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Ὁ πατήρ μου μεῖζων μου ἐστίν." Διάκρινον λοιπὸν τὰς φύσεις, τὴν τε τοῦ θεοῦ, τὴν τε τοῦ ἀνθρώπου. Οὔτε γὰρ κατ' ἔκπτωσιν ἐκ θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος, οὔτε κατὰ προκοπὴν ἐξ ἀνθρώπου θεός. Θεὸν γὰρ καὶ ἄνθρωπον λέγω. Ὅταν δὲ τὰ παθήματα τῆ σαρκὶ καὶ τὰ θαύματα τῷ θεῷ δῶς, ἀνάγκη καὶ μὴ θέλων δίδως, τοὺς μὲν ταπεινοὺς λόγους τῷ ἐκ Μαρίας ἀνθρώπῳ, τοὺς δὲ ἀνηγμένους καὶ θεοπρεπεῖς τῷ ἐν ἀρχῇ ὄντι λόγῳ. Διὰ τοῦτο γὰρ πῆ μὲν ἀνηγμένους, πῆ δὲ ταπεινοὺς φθέγγομαι λόγους, ἵνα διὰ μὲν τῶν ὑψηλῶν τοῦ ἐνοικοῦντος λόγου δείξω τὴν εὐγένειαν, διὰ δὲ τῶν ταπεινῶν τῆς ταπεινῆς σαρκὸς γνωρίσω τὴν ἀσθένειαν. Ὅθεν πῆ μὲν ἑαυτὸν ἴσον λέγω τοῦ πατρός, πῆ δὲ μεῖζονα τὸν πατέρα, οὐ μαχόμενος ἑαυτῷ, ἀλλὰ δεικνὺς ὡς θεός εἰμι καὶ ἄνθρωπος· θεὸς μὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν, ἄνθρωπος δὲ ἐκ τῶν ταπεινῶν. Εἰ δὲ θέλετε γινῶναι πῶς ὁ πατήρ μου μεῖζων μου ἐστίν, ἐκ τῆς σαρκὸς εἶπον, καὶ οὐκ ἐκ προσώπου τῆς θεότητος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν." Ποῖος δὲ παρήκουσεν ἐν οὐρανοῖς Ἀδάμ; Ποῖος δὲ ἐξ οὐρανοῦ σώματος ἐπλάσθη παρὰ τὴν πρώτην πρωτόπλαστος; Ἀλλ' ἐπλάσθη ἐξ ἀρχῆς ὁ ἐκ τῆς γῆς, παρήκουσεν ὁ ἐκ τῆς γῆς, ἀνελήφθη ὁ ἐκ τῆς γῆς. Διὸ καὶ ἐσώθη ὁ ἐκ τῆς γῆς, ἵν' οὕτως ἀληθῆς ἅμα καὶ ἀναγκαῖος φανῆ τῆς οἰκονομίας ὁ λόγος. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. 108 Ἐκ τοῦ λόγου ὃν εἶπε, Γότθου πρέσβεως πρὸ αὐτοῦ εἰρηκότος. Ὅρα ἐκ προοιμίων τί ποιεῖ. Τὴν φύσιν περιβάλλεται τὴν ἡμετέραν, τὴν ἡσθηνηκυῖαν, τὴν ἡττηθεῖσαν, ὥστε μαχέσασθαι καὶ ἀναπαλαῖσαι δι' αὐτῆς· καὶ ἐκ τῶν προοιμίων πρόρριζον ἀνασπᾶ τῆς

ἀπονοίας τὴν φύσιν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ γενεθλιακοῦ λόγου. Πῶς γὰρ οὐκ ἐσχάτης παραπληξίας, αὐτοὺς μὲν εἰς λίθους καὶ ξύλα εὐτελεῖ ξόανα τοὺς ἑαυτῶν εἰσάγοντας θεοὺς καὶ καθάπερ ἐν δεσμῷ τηρίῳ τινὶ κατακλείοντας, μηδὲν αἰσχρὸν ἠγεῖσθαι μήτε ποιεῖν μήτε λέγειν, ἡμῖν δὲ ἐγκαλεῖν λέγουσιν, ὅτι ναὸν ἑαυτῶ κατασκευάσας ὁ θεὸς ζῶντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, δι' αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην ὠφέλησεν; Εἰ γὰρ αἰσχρὸν ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι θεὸν οἰκῆσαι, πολλῶ μᾶλλον ἐν λίθῳ καὶ ξύλῳ, ὅσῳ ὁ λίθος καὶ τὸ ξύλον ἀτιμότερον ἀνθρώπου· εἰ μὴ ἄρα καὶ τῶν ἀναισθητῶν τούτων ὑλῶν εὐτελέστερον τὸ γένος ἡμῶν αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ. Αὐτοὶ καὶ εἰς λίθους καὶ εἰς κύνας, πολλοὶ δὲ τῶν αἰρετικῶν καὶ εἰς ἕτερα τούτων ἀτιμότερα τοῦ θεοῦ κατάγουσι τὴν οὐσίαν. Ἡμεῖς δὲ τούτων μὲν οὐδὲν οὔτ' ἂν ἀκοῦσαί ποτε ἀνασχοί μεθα. Ἐκεῖνο δὲ φαμεν, ὅτι καθαρὰν σάρκα καὶ ἁγίαν καὶ ἄμωμον καὶ ἀμαρτία πάση γενομένην ἄβατον ἐκ παρθενικῆς μήτρας ἀνέλαβεν ὁ Χριστός, καὶ τὸ οἰκεῖον διώρθωσε σκευός. Καὶ μετ' ὀλίγα. Ἐκεῖνο δὲ φαμεν, ὅτι ναὸν ἅγιον ἑαυτῶ κατασκευάσας ὁ θεὸς λόγος, δι' ἐκείνου τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν πολιτείαν εἰς τὸν βίον εἰσήγαγε τὸν ἡμέτερον. Τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ λόγου, ὅτι τὰ ταπεινῶς εἰρημένα καὶ γεγεννημένα παρὰ τοῦ Χριστοῦ, οὐ δι' ἀσθένειαν δυνάμεως, ἀλλὰ δι' οἰκονομίας διαφόρους. Τίνες οὖν εἰσιν αἱ αἰτίαι τοῦ ταπεινὰ πολλὰ καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἀποστόλους εἰρηκέναι περὶ αὐτοῦ; Πρώτη μὲν αἰτία καὶ μεγίστη, τὸ σάρκα αὐτὸν περιβεβληθῆσθαι, καὶ βούλεσθαι καὶ τοὺς τότε καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα πιστώσασθαι πάντας, ὅτι οὐ σκιά τις ἐστὶν οὐδὲ σχῆμα ἀπλῶς τὸ ὀρώμενον, ἀλλ' ἀλήθεια φύσεως. Εἰ γὰρ τοσαῦτα ταπεινὰ καὶ ἀνθρώπινα, καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων εἰρηκότων περὶ αὐτοῦ, ὅμως ἴσχυσεν ὁ διάβολος πείσαι τινὰς τῶν ἀθλίων καὶ τάλαιπύρων 109 ἀνθρώπων ἀρνήσασθαι τῆς οἰκονομίας τὸν λόγον, καὶ τολμήσαι εἰπεῖν ὅτι σάρκα οὐκ ἔλαβε, καὶ τὴν πᾶσαν τῆς φιλανθρωπίας ὑπὸ θεσιν ἀνελεῖν· εἰ μηδὲν τούτων εἶπε, πόσοι οὐκ ἂν εἰς τὸ βάραθρον τοῦτο κατέπεσον. {ΟΡΘ.} Ὀλίγας μὲν ἐκ παμπόλλων σοὶ παρήγαγον χρήσεις τῶν κηρύκων τῆς ἀληθείας, ἵνα μὴ τῷ πλήθει τὰς ἀκοὰς ἀποκναίσω. Ἀποχρῶσι δὲ καὶ αὐταὶ δεῖξαι τῶν ἀξιεπαίνων ἀνδρῶν τοῦ φρονήματος τὸν σκοπόν. Σὸν δ' ἂν εἴη φάναι λοιπόν, ὅπως ἔχειν σοὶ τὰ εἰρημένα δοκεῖ. {ΕΡΑΝ.} Συνωδὰ μὲν εἰρήκασιν ἅπαντες, καὶ συμφωνοῦσι τοῖς τὴν πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον γεωργήσασιν γῆν οἱ τὴν πρὸς δυόμενον φυτουρ γήσαντες· πολλὴν δὲ εἶδον ἐν τοῖς λόγοις διαίρεσιν. {ΟΡΘ.} Διάδοχοι τῶν θείων ἀποστόλων οἱ ἄνδρες γεγέννηνται. Τινὲς δὲ καὶ τῆς ἱεραῆς αὐτῶν φωνῆς καὶ τῆς ἀξιαγάστου θεᾶς ἀπή λαυσαν· οἱ δὲ γε πλείστοι τοῖς τοῦ μαρτυρίου στεφάνοις κατεκοσμήθησαν. Ἡ τοίνυν εὐαγὲς σοὶ δοκεῖ καὶ κατὰ τούτων τὴν βλάσφημον κινήσαι γλῶτταν; {ΕΡΑΝ.} Τοῦτο μὲν δράσαι δειμαίνω, τὴν δὲ πολλὴν διαίρεσιν οὐ προσίεμαι. {ΟΡΘ.} Ἄλλ' ἐγὼ σοὶ πάλιν παράδοξον μηχανήσομαι θεραπείαν. Ἐνα γὰρ τῶν τῆς θαυμασίας ὑμῶν αἰρέσεως διδασκάλων Ἀπολιναρίου εἰς μέσον παράξω, καὶ δεῖξω τοῖς ἁγίοις πατράσι τό, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," παραπλησίως νενοηκότα. Ἄκουσον τοίνυν ἐν τῷ κατὰ κεφάλαιον βιβλίῳ οἷα περὶ τούτου συνέγραψεν. Ἀπολιναρίου. Ἐκ τοῦ κατὰ κεφάλαιον βιβλίου. Εἰ δ' προσλαμβάνει τις οὐ τρέπεται εἰς τοῦτο, προσέλαβε δὲ σάρκα Χριστός, οὐκ ἄρα ἐτράπη εἰς σάρκα. Καὶ πάλιν εὐθὺς ἐπισυνάπτων φησί. Καὶ γὰρ ἑαυτὸν ἡμῖν εἰς συγγένειαν ἐχαρίσατο διὰ τοῦ σώματος, ἵνα σώσῃ. Μακρῶ δὲ κάλλιον τοῦ σωζομένου τὸ σῶζον· μακρῶ ἄρα 110 καλλίων ἡμῶν καὶ ἐν τῇ σωματώσει. Οὐκ ἂν δὲ ἦν καλλίων εἰς σάρκα τραπεῖς. Καὶ μετ' ὀλίγα δὲ οὕτω λέγει. Τὸ ἀπλοῦν ἔν ἐστι, τὸ δὲ σύνθετον οὐ δύναται ἐν εἶναι. Τροπὴν ἂν λέγοι τοῦ ἐνὸς λόγου ὁ φάσκων αὐτὸν σάρκα γεγενῆσθαι. Εἰ δὲ καὶ τὸ σύνθετον ἐν ἐστίν, ὡσπερ ἄνθρωπος, τὸ κατὰ σύνθεσιν ἐν λέγει ὁ διὰ τὴν πρὸς σάρκα ἔνωσιν λέγων·



"Ο λόγος σὰρξ ἐγένετο." Καὶ αὐθις μετὰ βραχέα καὶ ταῦτα εἶρηκε. Σάρκωσις κένωσις· ἡ δὲ κένωσις οὐχ υἱὸν θεοῦ, ἀλλὰ υἱὸν ἀνθρώπου τὸν κενώσαντα ἑαυτὸν ἀπέφηνε, κατὰ τὴν περιβολὴν, οὐ κατὰ μεταβολὴν. {ΟΡΘ.} Ἴδού σοι καὶ τὸ τῆς περιβολῆς ὄνομα προσενήνοχεν ὁ τῶν σῶν δογμάτων διδάσκαλος. Καὶ μέντοι Κὰν τῷ περὶ πίστεως λογιδίῳ οὕτω λέγει. Πιστεύομεν οὖν, ἀναλλοιώτου μενούσης τῆς θεότητος, τὴν σάρκωσιν αὐτῆς γεγενῆσθαι πρὸς ἀνακαίνισιν τῆς ἀνθρωπότητος. Οὔτε γὰρ ἀλλοίωσις, οὔτε μετακίνησις, οὔτε περικλεισμός γέγονε περὶ τὴν ἀγίαν τοῦ θεοῦ δύναμιν. Καὶ μετ' ὀλίγα. Προσκυνοῦμεν δὲ θεὸν σάρκα ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου προσλαβόντα, καὶ διὰ τοῦτο ἄνθρωπον μὲν ὄντα κατὰ τὴν σάρκα, θεὸν δὲ κατὰ τὸ πνεῦμα. Καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ ἐκθέσει οὕτως ἔφη. Ὁμολογοῦμεν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν ἀνθρώπου γεγενῆσθαι, οὐκ ὀνόματι, ἀλλ' ἀληθείᾳ προσλαβόντα σάρκα ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου. {ΕΡΑΝ.} Οὐκ ὥμην ταῦτα φρονεῖν τὸν Ἀπολινάριον· ἑτέρας γὰρ περὶ τοῦ ἀνδρὸς εἶχον δόξας. {ΟΡΘ.} Ἴδού τοίνυν μεμάθηκας, ὡς οὐ μόνον οἱ προφήται καὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι, ἀλλὰ καὶ Ἀπολινάριος, ὁ τοὺς αἰρετικούς φληνάφους συγγράφας, καὶ ἄτρεπτον ὁμολογεῖ τὸν θεὸν λόγον, καὶ οὐκ εἰς σάρκα αὐτὸν τετράφθαι φησὶν, ἀλλὰ σάρκα ἀνειληφέναι· καὶ τοῦτο πολλάκις 111 εἶπεν, ὡς ἀκηκόατε. Μὴ τοίνυν ἀποκρύψαι τῇ βλασφημίᾳ φιλονεικῆσαι τὸν διδάσκαλον. "Οὐκ ἔστι γὰρ μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον," ὡς ὁ κύριος ἔφη. {ΕΡΑΝ.} Ὁμολογῶ κἀγὼ καὶ ἄτρεπτον εἶναι τὸν θεὸν λόγον καὶ σάρκα ἀνειληφέναι. Τὸ γὰρ τοσοῦτοις μάρτυσιν ἀντιτείνειν παραπληξίας ἐσχάτης. {ΟΡΘ.} Δοκεῖ τοίνυν καὶ τῶν λοιπῶν ζητημάτων γενέσθαι τὴν λύσιν; {ΕΡΑΝ.} Εἰς τὴν ὑστεραίαν τὴν τούτων ἀναβαλώμεθα βάσανον. {ΟΡΘ.} Ἀπίωμεν τοίνυν διαλύσαντες τὴν συνουσίαν, καὶ ὦν ὡμολογήσαμεν μνημονεύσωμεν.

## ΑΣΥΓΧΥΤΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ Β΄

{ ΕΡΑΝ.} Ἐγὼ μὲν ἀφικόμην ὡς ὑπεσχόμην· σὲ δὲ χρὴ δυοῖν θάτερον δράσαι, ἢ τὰ ζητούμενα λύσαι, ἢ τοῖς παρ' ἡμῶν λεγομένοις συνθέσθαι. {ΟΡΘ.} Ἐδεξάμην τὴν πρόκλησιν· ὀρθὴν γὰρ αὐτὴν καὶ δικαίαν ὑπέληφα. Δεῖ δὲ ἡμᾶς ἀναμνησθῆναι πρότερον, ποῖ κατελίπομεν τῇ προτεραίᾳ τὸν λόγον, καὶ ποῖον ἔσχεν ἡ διάλεξις πέρασ. {ΕΡΑΝ.} Ἐγὼ τοῦ πέρατος ἀναμνήσω. Μέμνημαι γὰρ ὡς συνωμολογήσαμεν ἄτρεπτον εἶναι τὸν θεὸν λόγον καὶ σάρκα εἰληφέναι, οὐκ αὐτὸν εἰς σάρκα τραπήναι. {ΟΡΘ.} Ἔοικας στέργειν τὰ δεδογμένα· φιλαλήθως γὰρ τούτων ἀνέμνησας. {ΕΡΑΝ.} Καὶ ἤδη πρότερον ἔφην, ὡς ὁ τοσοῦτοις ἀντιτείνων καὶ τοιούτοις διδασκάλοις ἐναργέστατα μέμνηεν· οὐχ ἥκιστα δὲ με κατήδεσεν Ἀπολινάριος ταῦτα τοῖς ὀρθοδόξοις εἰπὼν, καίτοι προφανῶς ἐν τοῖς περὶ σαρκώσεως λόγοις ἐναντίαν ὀδεύσας ὁδόν. {ΟΡΘ.} Οὐκ οὖν σάρκα τὸν θεὸν λόγον ἀνειληφέναι φαμέν; {ΕΡΑΝ.} Πάνυγε. {ΟΡΘ.} Τὴν δὲ σάρκα τί νοοῦμεν; σῶμα μόνον, ὡς Ἀρείῳ καὶ Εὐνομῶ δοκεῖ, ἢ σῶμα καὶ ψυχὴν; {ΕΡΑΝ.} Σῶμα καὶ ψυχὴν. {ΟΡΘ.} Ποίαν ψυχὴν; τὴν λογικὴν ἢ τὴν παρά τινων φυτικὴν ἢ ζωτικὴν καλουμένην; Ἀναγκάζει γὰρ ἡμᾶς ἐρωτᾶν ἂ μὴ δεῖ τῶν Ἀπολιναρίου συγγραμμάτων ἢ μυθώδους τερθρεία. {ΕΡΑΝ.} Ἀπολινάριος γὰρ διαφορὰν λέγει ψυχῶν; {ΟΡΘ.} Ἐκ τριῶν συγκεῖσθαι λέγει τὸν ἄνθρωπον, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς τῆς ζωτικῆς καὶ αὐτὸ πάλιν ἐκ τῆς λογικῆς, ἣν νοῦν προσαγορεύει. Ἡ δὲ θεία γραφή μίαν οἶδεν, οὐ δύο ψυχᾶς· καὶ τοῦτο διδάσκει σαφῶς 113 ἡμᾶς ἢ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου διάπλασις. "Ἐλαβε, γὰρ φησιν, ὁ

θεός χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν." Καὶ μέντοι καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ὁ κύριος τοῖς ἀγίοις εἶρηκε μαθηταῖς· "Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι δυνάμενον ἐν γενένη." Καὶ ὁ θεὸς τατος Μωϋσῆς, τὸν ἀριθμὸν τεθεικῶς τῶν κατεληλυθότων εἰς Αἴγυπτον καὶ εἰρηκῶς μεθ' ὧσων ἕκαστος εἰσελήλυθε φύλαρχος, ἐπήγαγε· "Πᾶσαι αἱ ψυχαὶ αἱ εἰσελθοῦσαι εἰς Αἴγυπτον ἑβδομήκοντα πέντε," μίαν ἑκάστου τῶν εἰσεληλυθότων ἀριθμήσας ψυχὴν. Καὶ ὁ θεὸς ἀπόστολος ἐν Τρωάδι, πάντων ὑπειληφότων τεθνάναι τὸν Εὐτυχον, ἔφη· "Μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστὶ." {EPAN.} Δέδεικται σαφῶς ὡς μίαν ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει ψυχὴν. {OPΘ.} Ἄλλ' Ἀπολινάριος δύο λέγει, καὶ τὴν μὲν ἄλογον ἀνειληφέναι τὸν θεὸν λόγον, ἀντὶ δὲ τῆς λογικῆς αὐτὸν ἐν σαρκὶ γεγενῆσθαι. Τούτου χάριν ἠρόμην, ποίαν φῆς μετὰ τοῦ σώματος ἀνειληφθαι ψυχὴν. {EPAN.} Τὴν λογικὴν ἔγωγέ φημι· τῇ γραφῇ γὰρ ἔπομαι τῇ θεῖα. {OPΘ.} Τελείαν τοίνυν ἀναληφθῆναί φαμεν ὑπὸ τοῦ θεοῦ λόγου τὴν τοῦ δούλου μορφήν; {EPAN.} Τελείαν. {OPΘ.} Καὶ μάλα εἰκότως. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὄλος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν ἐγένετο, καὶ τοὺς τῆς θείας εἰκόνας ἀπώλεσε χαρακτῆρας, ἠκολούθησε δὲ τῷ γενεάρχῃ τὸ γένος· ἀναγκαίως ὁ δημιουργὸς καινουργῆσαι τὴν ἀμαυρωθεῖσαν εἰκόνα θελήσας, ὅλην τὴν φύσιν ἀναλαβὼν πολλῶ τῶν προτέρων ἀμείνους ἐνετύπωσε χαρακτῆρας. {EPAN.} Ταῦτα μὲν ἀληθῆ. Ἄξιῶ δὲ πρῶτον ἡμῖν εὐκρινεῖς γενέσθαι τῶν ὀνομάτων τὰς σημασίας, ἴν' ἡ διάλεξις ἀκωλύτως προβαίνῃ, καὶ μηδὲν τῶν ἀμφιβαλλομένων μεταξὺ ζητούμενον διακόπτῃ τὸν λόγον. {OPΘ.} Ἄριστα εἶρηκας· ἔρου τοίνυν περὶ οὗ ἂν ἐθέλῃς. {EPAN.} Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν τί χρὴ καλεῖν; ἄνθρωπον ἢ θεόν; 114 {OPΘ.} Οὐδέτερον δίχα θατέρου, ἀλλ' ἑκάτερον. Ὁ γὰρ θεὸς λόγος ἐνανθρωπήσας Ἰησοῦς Χριστὸς ὠνομάσθη. "Καλέσεις, γὰρ φησι, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ." Καί, "Σήμερον τίκτεται ὑμῖν Χριστὸς κύριος ἐν πόλει Δαβίδ." Ἀγγέλων δὲ αὐταὶ φωναί. Πρὸ δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως θεὸς καὶ θεοῦ υἱὸς καὶ μονογενὴς καὶ κύριος καὶ θεὸς λόγος καὶ ποιητὴς ὠνομάζετο. "Ἐν ἀρχῇ, γὰρ, ἦν, φησὶν, ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος" καί, "Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο" καί, "Ζωὴ ἦν" καί, "Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον" καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια καὶ τῆς φύσεως τῆς θείας δηλωτικά. Μετὰ δὲ γε τὴν ἐνανθρώπησιν Ἰησοῦς καὶ Χριστὸς ὁ αὐτὸς ὠνομάσθη. {EPAN.} Οὐκοῦν θεὸς μόνον Ἰησοῦς ὁ κύριος. {OPΘ.} Ἐνανθρωπήσαντα θεὸν λόγον ἀκούεις, καὶ θεὸν μόνον ἀποκαλεῖς; {EPAN.} Ἐπειδὴ μὴ τραπεῖς ἐνηνθρώπησεν, ἀλλὰ μεμῆνηκεν ὅπερ ἦν, χρὴ καλεῖν αὐτὸν ὅπερ ἦν. {OPΘ.} Ἄτρεπτος μὲν ὁ θεὸς λόγος καὶ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται· ἀνθρωπεῖαν δὲ φύσιν λαβὼν ἐνηνθρώπησε. Προσῆκει τοίνυν ἡμᾶς ἑκατέραν φύσιν ὁμολογεῖν καὶ τὴν λαβοῦσαν καὶ τὴν ληφθεῖσαν. {EPAN.} Ἀπὸ τῆς κρείττονος ὀνομάζειν χρὴ. {OPΘ.} Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, τὸ ζῶον λέγω, ἀπλοῦς ἐστὶν ἢ σύνθετος; {EPAN.} Σύνθετος. {OPΘ.} Ἐκ τίνων συγκείμενος; {EPAN.} Ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. {OPΘ.} Τῶν δὲ φύσεων τούτων ποτέρα κρείττων; {EPAN.} Δῆλον ὡς ἡ ψυχὴ λογικὴ τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἀθάνατος καὶ τοῦ ζώου τὴν ἡγεμονίαν πεπίστευται. Τὸ δὲ σῶμα θνητόν ἐστὶ καὶ ἐπίκηρον καὶ τῆς ψυχῆς χωριζόμενον ἄλογόν ἐστὶ καὶ νεκρόν. {OPΘ.} Ἔδει τοιγαροῦν τὴν θεῖαν γραφὴν ἐκ τῆς ἀμείνονος φύσεως ὀνομάζειν τὸ ζῶον. 115 {EPAN.} Οὕτως ὀνομάζει. Τοὺς γὰρ εἰσεληλυθότας εἰς Αἴγυπτον ψυχὰς προσηγόρευσεν. Ἐν ἑβδομήκοντα γὰρ καὶ πέντε, φησί, ψυχαῖς κατέβη Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον. {OPΘ.} Ἀπὸ δὲ

σώματος οὐδένα κέκληκεν ἢ θεία γραφή; {EPAN.} Τοὺς τῆ σαρκὶ δεδουλευκότας προσηγόρευσε σάρκας. "Εἶπε, γὰρ φησιν, ὁ θεός· οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας." {OPΘ.} Δίχα δὲ κατηγορίας οὐδένα προσηγόρευσε σάρκα; {EPAN.} Οὐ μέμνημαι. {OPΘ.} Ἐγὼ σε τοιγαροῦν ἀναμνήσω καὶ διδάξω, ὡς τοὺς ἄγαν ἀγίους σάρκας προσηγόρευσεν. Ἀπόκριται τοίνυν· τοὺς ἀποστόλους τί ἂν καλέσης; πνευματικούς ἢ σαρκικούς; {EPAN.} Πνευματικούς καὶ τῶν πνευματικῶν κορυφαίους καὶ διδασκάλους. {OPΘ.} Ἄκουσον τοίνυν τοῦ θεσπεσίου Παύλου λέγοντος· "Ὅτε δὲ ἠδύοκῃσεν ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα αὐτὸν εὐαγγελίζωμαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους." Μὴ κατηγορῶν τῶν ἀποστόλων οὕτω τότε αὐτοὺς προσηγόρευσεν; {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Ἄλλ' ἀπὸ τῆς ὀρωμένης φύσεως ὀνομάζων καὶ συγκρίνων τῆ οὐρανόθεν κλήσει τὴν δι' ἀνθρώπων κλήσιν; {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Τοιγάρτοι καὶ τοῦ ὑμνοποιοῦ Δαβίδ ἄκουσον ἄδοντος καὶ τῷ θεῷ λέγοντος· "Πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει" καὶ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου θεσπίζοντος, ὅτι "Ὅψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ ἡμῶν." {EPAN.} Ἀποδέδεικται σαφῶς, ὡς καὶ δίχα κατηγορίας ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἢ θεία γραφή τὴν ἀνθρωπείαν ὀνομάζει φύσιν. {OPΘ.} Ἐγὼ δέ σοι καὶ τὸ ἕτερον ἐπιδείξω. {EPAN.} Ποῖον ἕτερον; 116 {OPΘ.} Ὅτι καὶ κατηγοροῦσά τινων ἢ θεία γραφή ἀπὸ τῆς ψυχῆς ὀνομάζει μόνης. {EPAN.} Καὶ ποῦ τοῦτο εὐρήσεις παρὰ τῆς θείας γραφῆς; {OPΘ.} Ἄκουσον τοῦ δεσπότης θεοῦ διὰ Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου λέγοντος· "Ψυχὴ ἢ ἀμαρτάνουσα, αὐτὴ ἀποθανεῖται." Καὶ μέντοι καὶ διὰ Μωϋσέως τοῦ μεγάλου φησί· "Ψυχὴ ἢ ἐὰν ἀμάρτη" καὶ πάλιν· "Καὶ ἔσται πᾶσα ψυχὴ, ἣτις οὐκ ἀκούσεται τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται." Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τοιαῦτα ἔστιν εὐρεῖν. {EPAN.} Ἀποδέδεικται ταῦτα. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν ἔνθα φυσικὴ τίς ἐστὶν ἔνωσις καὶ κτιστῶν καὶ ὁμοδούλων καὶ ὁμοχρόνων συνάφεια, οὐκ ἀπὸ μόνης τῆς κρείττονος φύσεως τότε τὸ ζῶον ὀνομάζειν ἔθος τῆς θείας γραφῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἡττονός τε καὶ μείζονος· πῶς ἡμῖν ἐγκαλεῖτε τὸν δεσπότην Χριστὸν μετὰ τοῦ θεοῦ ὁμολογεῖν καὶ ἀνθρωπὸν ὀνομάζουσι, καὶ ταῦτα πολλῶν ἄγαν τοῦτο ποιεῖν ἀναγκαζόντων; {EPAN.} Καὶ τί τὸ ἀναγκάζον ὑμᾶς ἀνθρωπὸν ὀνομάζειν τὸν σωτήρα Χριστόν; {OPΘ.} Τὰ διάφορα καὶ παντάπασιν ἐναντία τῶν αἰρετικῶν δογμάτων. {EPAN.} Καὶ τίνα τίσιν ἐναντία δόγματα; {OPΘ.} Τὸ Ἀρείου τῷ Σαβελλίῳ. Ὁ μὲν γὰρ διαιρεῖ τὰς οὐσίας, ὁ δὲ τὰς ὑποστάσεις συγγέει. Ὁ μὲν Ἄρειος τρεῖς οὐσίας εἰσφέρει· ὁ δὲ Σαβέλλιος μίαν ὑπόστασιν ἀντὶ τῶν τριῶν λέγει. Εἰπέ τοίνυν, πῶς δεῖ νόσον ἑκατέραν ἰάσασθαι· ἐν ἀμφοτέροις προσενεγκεῖν τοῖς παθίμασι φάρμακον, ἢ ἑκατέρῳ τὸ πρόσφορον; {EPAN.} Ἐκατέρῳ τὸ πρόσφορον. {OPΘ.} Οὐκοῦν τὸν μὲν Ἄρειον πειρασόμεθα πείσαι μίαν τῆς ἁγίας τριάδος τὴν οὐσίαν ὁμολογεῖν, καὶ τούτου τὰς ἀποδείξεις προσοίσομεν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. {EPAN.} Οὕτω ποιητέον. {OPΘ.} Τῷ δέ γε Σαβελλίῳ διαλεγόμενοι τούναντίον πράξομεν. 117 Περὶ μὲν γὰρ τῆς οὐσίας οὐδένα προσοίσομεν λόγον· μίαν γὰρ κάκεῖνος ὁμολογεῖ. {EPAN.} Σαφές. {OPΘ.} Τὸ δέ γε νοσοῦν τῆς δόξης θεραπεῦσαι σπουδάσομεν. {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Ποίαν δὲ νοσεῖν αὐτὸν εἰρήκαμεν νόσον; {EPAN.} Περὶ τὰς ὑποστάσεις ἔφαμεν αὐτὸν χωλεύειν. {OPΘ.} Οὐκοῦν ἐπειδὴ μίαν ἐκεῖνος εἶναι λέγει τῆς τριάδος ὑπόστασιν, ἐπιδείξομεν αὐτῷ τὴν θείαν γραφὴν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις κη ρύττουσαν. {EPAN.} Τοῦτο μὲν οὕτω πρακτέον· τὸν δὲ προκείμενον καταλελοίπαμεν λόγον. {OPΘ.} Οὐδαμῶς. Αὐτοῦ γὰρ περὶ τὰς ἀποδείξεις συλλέγομεν, καὶ τοῦτο παραυτίκα μαθήση. Εἰπέ οὖν μοι, πάσας τὰς αἰρέσεις τὰς ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένας ὁμολογεῖν ὑπέιληφας καὶ

τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα; {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Ἄλλὰ τινὰς μὲν τὴν θεότητα μόνην, τινὰς δὲ μόνην τὴν ἀνθρωπότητα; {EPAN.} Ναί. {OPΘ.} Ἄλλας δὲ γε μέρος τῆς ἀνθρωπότητος; {EPAN.} Οὕτως οἶμαι. Προσῆκει δὲ ἡμῖν δηλῶσαι, πῶς μὲν οἱ ταῦτα φρονοῦντες, πῶς δὲ οἱ ἐκεῖνα, προσαγορεύονται, ἵνα σαφέστερον τὸ ζητούμενον γένηται. {OPΘ.} Ἐγὼ τοῦτο ἐρῶ. Σίμων καὶ Μένανδρος καὶ Κέρδων καὶ Μαρκίων καὶ Βαλεντῖνος καὶ Βασιλείδης καὶ Βαρδισάνης καὶ Μάνης ἠρνήθησαν ἄντικρυς τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ. Ἀρτέμων δὲ καὶ Θεόδοτος καὶ Σαβέλλιος καὶ Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς καὶ Μάρκελλος καὶ Φωτεινὸς εἰς τὴν ἐναντίαν ἐκ διαμέτρου βλασφημίαν κατέπεσον. Ἄνθρωπον γὰρ μόνον κηρύττουσι τὸν Χριστόν, τὴν δὲ πρὸ τῶν αἰῶνων ὑπάρχουσαν ἀρνοῦνται θεότητα. Ἄρειος δὲ καὶ Εὐνόμιος κτιστὴν μὲν καλοῦσι τοῦ μονογενοῦς τὴν θεότητα, σῶμα δὲ μόνον αὐτὸν ἀνειληφέναι φασίν. Ἀπολινάριος δὲ ἔμψυχον μὲν τὸ ληφθὲν ὁμολογεῖ σῶμα, τὴν δὲ λογικὴν ψυχὴν καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς σωτηρίας ἐν τοῖς οἰκείοις λόγοις ἀποστερεῖ. Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν διεφθαρμένων δογμάτων διαφορά. Αὐτὸς δὲ ἡμῖν φιλαλήθως εἶπέ, χρή τινα πρὸς τούτους ποιεῖσθαι διάλεξιν, ἥ δει κατὰ κρημνῶν φερομένους περιορᾶν καὶ οἰμῶζειν ἕαν; {EPAN.} Μισανθρωπίας ἔργον ἢ τῶν καμνόντων ὑπεροψία. {OPΘ.} Προσῆκει τοίνυν καὶ συναλγεῖν καὶ θεραπεύειν εἰς δύναμιν. {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν σώματα θεραπεύειν ἠπίστασο, πολλοὶ δὲ σε περιστάντες ἰατρεύειν ἠξίουσιν, διάφορα ἐπιδεικνύντες παθήματα, οἷον ὀφθαλμῶν ἐπιρροίας καὶ ἀκοῶν τραύματα καὶ ὀδόντων ὀδύνας, καὶ οἱ μὲν νεύρων τάσιν, οἱ δὲ λύσιν, καὶ ὁ μὲν πλημμύραν χολῆς, ὁ δὲ φλέγματος, τί ἂν ἔδρασας, εἶπέ μοι; Ἐν ἅπασι κατεσκευάζεις φάρμακον, ἢ ἐκάστῳ πάθει τὸ πρόσφορον; {EPAN.} Τὸ ἐκάστῳ δηλονότι κατάλληλόν τε καὶ ἀλεξίκακον. {OPΘ.} Οὐκοῦν τὰ μὲν θερμὰ τῶν παθῶν καταψύχων, τὰ δὲ ψυχρὰ διαθερμαίνων, καὶ τὰ μὲν τεταμένα χαλῶν, τὰ δὲ γε λελυμένα τονωτικῶς φαρμάκοις ῥωννύς, καὶ τὰ μὲν πλαδῶντα ξηραίνων, ὑγραίνων δὲ τὰ ξηρά, ἐξήλαυνες μὲν τὰ νόσους, ἐπανήγες δὲ τὴν υγείαν ὑπὸ τούτων ἐκβεβλημένην; {EPAN.} Οὕτω θεραπεύειν ὁ τῆς ἰατρικῆς παρακελεύεται νόμος; τὰ ἐναντία γάρ, φασί, τῶν ἐναντίων ἰάματα. {OPΘ.} Εἰ δὲ φυτουργὸς ἦσθα, πᾶσιν ἂν τοῖς φυτοῖς τὴν αὐτὴν προσήνεγκας ἐπιμέλειαν, ἢ τῇ μὲν ῥοῖᾳ τὴν αὐτῇ προσήκουσαν, τῇ δὲ συκῇ τὴν οἰκείαν, καὶ τῇ ὄχνη ὡσαύτως, καὶ τῇ μηλέᾳ, καὶ ταῖς ἡμέρῃσι τὰς καταλλήλους; καὶ ἀπαξαπλῶς ἐκάστῳ γε φυτῷ τὴν πρόσφορον; {EPAN.} Δῆλον ὡς ἕκαστον φυτὸν τῆς οἰκείας ἐπιμελείας προσδεῖται. {OPΘ.} Εἰ δὲ ναυπηγικὴν μετεχειρίζεις τέχνην, ἔθεάσω δὲ τὴν ἰστοδόκην νεουργίας δεομένην, τὴν τοῖς πηδαλίοις διαφέρουσαν ἐπιμέλειαν προσήνεγκας ἂν αὐτῇ, ἢ τὴν τῇ ἰστοδόκῃ προσήκουσαν; {EPAN.} Ἀναμφίλεκτα καὶ ταῦτ' ἔστιν. Ἐκαστον γὰρ τὴν οἰκείαν ἰατρικὴν ἐπιζητεῖ, καὶ φυτὸν καὶ σώματος μόριον καὶ σκεῦήν καὶ μέρη νηός. {OPΘ.} Πῶς οὖν οὐ σχέτλιον, σώματι μὲν καὶ τοῖς ἀψύχοις καταλλήλους θεραπείας προσφέρειν, ἐπὶ δὲ τῶν ψυχῶν τὸν θεραπευτικὸν τοῦτον μὴ φυλάττειν κανόνα; {EPAN.} Λίαν ἐστὶν ἀδικώτατον, καὶ οὐ μόνον ἀδικίας, ἀλλὰ καὶ ἀνοίας μεστόν. Οἱ γὰρ ἄλλως ποιοῦντες αὐτῆς εἰσι τῆς θεραπείας ἀνεπιστήμονες. {OPΘ.} Οὐκοῦν πρὸς αἴρεσιν ἐκάστην διαλεγόμενοι τὸ ταύτη πρόσφορον προσοίσομεν φάρμακον; {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Πρόσφορος δὲ θεραπεία, τὸ προστιθέναι μὲν τὸ ἐλλεῖπον, ἀφαιρεῖν δὲ τὸ πλεονάζον; ἢ γάρ; {EPAN.} Ναί. {OPΘ.} Φωτεινὸν τοίνυν καὶ Μάρκελλον καὶ τοὺς ἐκεῖνων ἀγχιθύρους θεραπεύειν πειρώμενοι, τί ἂν προσθέντες τὸν θεραπευτικὸν κανόνα πληρῶσαιμεν; {EPAN.} Τῆς τοῦ Χριστοῦ θεότητος τὴν ὁμολογίαν; αὕτη γὰρ αὐτοῖς ἐλλεῖπει. {OPΘ.} Περὶ δὲ γε τῆς ἀνθρωπότητος οὐδὲν πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν. Ὁμολογοῦσι γὰρ ἄνθρωπον

τὸν δεσπότην Χριστόν. {EPAN.} Ὁρθῶς λέγεις. {OPΘ.} Ἀρείῳ δὲ καὶ Εὐνομίῳ περὶ τῆς τοῦ μονογενοῦς ἐνανθρωπήσεως διαλεγόμενοι, τί ἂν προσθεῖναι πείσαιμεν αὐτοὺς τῆ σφετέρᾳ ὁμολογίᾳ; {EPAN.} Τῆς ψυχῆς τὴν ἀνάληψιν· σῶμα γὰρ τὸν θεὸν λόγον μόνον ἀνειληφέναι φασίν. {OPΘ.} Ἀπολιναρίῳ δὲ τί ἐλλείπει, ὥστε αὐτὸν ἀκριβοῦν τὸν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον; {EPAN.} Τὸ μὴ διστάναι τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὁμολογεῖν τὴν λογικὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος ἀνειληφθαι. {OPΘ.} Οὐκοῦν καὶ τούτῳ περὶ τούτου διαλεξόμεθα; {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Μαρκίωνα δὲ καὶ Βαλεντίνον καὶ Μάνητα, καὶ ὅσοι γει τονεύουσι τούτοις, τί μὲν ὁμολογεῖν ἔφαμεν κατὰ τόδε τὸ μέρος, τί δὲ πάμπαν ἀρνεῖσθαι; 120 {EPAN.} Ὅτι πιστεύειν μὲν ἔφασαν εἰς τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ· τὸν δὲ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος οὐ προσίενται λόγον. {OPΘ.} Τοιγάρτοι πείσαι τούτους σπουδάσομεν, στέρξαι καὶ τὸν περὶ τῆς ἀνθρωπότητος λόγον, καὶ μὴ φαντασίαν τὴν θείαν οἰκονομίαν καλεῖν. {EPAN.} Οὕτω προσήκει ποιεῖν. {OPΘ.} Ἐροῦμεν τοίνυν αὐτοῖς, ὡς οὐ χρή μόνον θεόν, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπον ἀποκαλεῖν τὸν Χριστόν. {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Καὶ πῶς οἶόν τε παραιτούμενους ἡμᾶς τὸ καὶ ἄνθρωπον ἀποκαλεῖν τὸν Χριστόν, ἄλλοις τοῦτο παρεγγυᾶν; οὐ γὰρ εἴξουσι παραινῶσιν ἡμῖν, ἀλλὰ ταῦτα φρονοῦντας ἐλέγξουσι. {EPAN.} Καὶ πῶς ἡμεῖς τὰ αὐτὰ φρονοῦμεν ἐκείνοις καὶ σάρκα ὁμολογοῦντες καὶ ψυχὴν λογικὴν ἀνειληφέναι τὸν θεὸν λόγον; {OPΘ.} Εἰ τοίνυν τὰ πράγματα ὁμολογοῦμεν, τί δήποτε φεύγομεν τὰ ὀνόματα; {EPAN.} Ἀπὸ τῶν τιμιωτέρων χρή τὸν σωτήρα καλεῖν. {OPΘ.} Φύλαξον τοιγαροῦν τοῦτον τὸν κανόνα, καὶ μὴ καλέσης ἐσταυρωμένον μηδὲ ἐκ νεκρῶν ἐγγεγερμένον, καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια. {EPAN.} Ἀλλὰ ταῦτα τῶν παθημάτων ἐστὶ τῶν σωτηρίων ὀνόματα· ἢ δὲ τῶν παθημάτων ἄρνησις, τῆς σωτηρίας ἀναίρεσις. {OPΘ.} Τὸ δὲ ἄνθρωπος ὄνομα φύσεως ὄνομά ἐστιν· ἢ δὲ τούτου σιωπή, τῆς φύσεως ἄρνησις· ἢ δὲ τῆς φύσεως ἄρνησις, τῶν παθημάτων ἀναίρεσις· ἢ δὲ γε τούτων ἀναίρεσις φροῦδον τὴν σωτηρίαν ποιεῖ. {EPAN.} Τὸ μὲν εἰδέναι τὴν ληφθεῖσαν φύσιν προὔργου τίθεμαι· τὸ δὲ γε ἄνθρωπον ἀποκαλεῖν τὸν σωτήρα τῆς οἰκουμένης σμικρύνειν ἐστὶ τοῦ δεσπότου τὴν δόξαν. {OPΘ.} Οὐκοῦν σοφώτερον σαυτὸν καὶ Πέτρου καὶ Παύλου καὶ αὐτοῦ γε τοῦ σωτήρος ἡγή; Ὁ μὲν γὰρ κύριος πρὸς Ἰουδαίους ἔφη· 121 "Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἢ ἡκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς μου;" Καὶ πολλαχοῦ δὲ υἱὸν ἀνθρώπου ἑαυτὸν προσηγόρευεν. Ὁ δὲ πανεύφημος Πέτρος πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν διαλεγόμενος δῆμον οὕτως ἔφη· "Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς." Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἐπὶ τοῦ Ἀρείου πάγου τοῖς παρεστῶσι προσφέρων τὸ σωτήριο κήρυγμα πρὸς πολλοὺς ἄλλοις καὶ ταῦτα ἔφη· "Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεός, τὰ νῦν παραγγέλλει πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν· καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ἣ ἔμελλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαίᾳ κρίσει, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισεν, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν." Ὁ τοίνυν τὸ παρὰ τοῦ κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων τεθέν τε καὶ κηρυχθέν ὄνομα παραιτούμενος, σοφώτερον ἑαυτὸν καὶ τῶν μεγάλων διδασκάλων ὑπείληφε, καὶ μέντοι καὶ αὐτῆς τῆς τῶν σοφωτάτων διδασκαλίας πηγῆς. {EPAN.} Τοῖς ἀπίστοις ἐκεῖνοι τήνδε τὴν διδασκαλίαν προσήνεγκαν· νῦν δὲ τῆς οἰκουμένης τὸ πλεῖστον ἐπίστευσεν. {OPΘ.} Μάλιστα μὲν εἰσιν ἔτι καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες καὶ αἰρετικῶν μυρία συστήματα, καὶ χρή τούτων ἐκάστῳ κατάλληλον διδασκαλίαν προσφέρειν. Εἰ δὲ καὶ πάντες ἡμεῖς ὁμόφρονες, εἰπέ, τί λωβᾶται τὸ θεὸν καὶ ἄνθρωπον ὁμολογεῖν τὸν Χριστόν; Ἡ οὐ θεό τητα τελείαν ἐν αὐτῷ καὶ ἀνθρωπότητα ὡσαύτως ἀνελλιπῆ θεωροῦμεν; {EPAN.} Ταῦτα πολλάκις ὁμολογήσαμεν. {OPΘ.} Τί δήποτε τοίνυν ἀναιροῦμεν ἄπερ

πολλάκις ὠμολογήσα μεν; {EPAN.} Τὸ ἄνθρωπον καλεῖν τὸν Χριστὸν ὑπέιληφα περιττόν, μάλιστα πιστόν τινα πιστῶ προσδιαλεγόμενον. {OPΘ.} Τὸν θεῖον ἀπόστολον πιστόν εἶναι νομίζεις; {EPAN.} Πιστῶν μὲν οὖν ἀπάντων διδάσκαλον. {OPΘ.} Τὸν δὲ Τιμόθεον τῆσδε τῆς προσηγορίας ὑπέιληφας ἄξιον; {EPAN.} Ὡς ἐκείνου γε μαθητὴν καὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλον. {OPΘ.} Ἄκουσον τοίνυν τοῦ διδασκάλου τῶν διδασκάλων τῷ 122 τελειοτάτῳ γράφοντος μαθητῆ· "Εἷς θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δὸς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ἀντὶ πάντων" καὶ παῦσαι μάτην ἀδολεσχῶν, καὶ νόμους ἡμῖν περὶ θείων ὀνομάτων τιθεῖς. Καὶ αὐτὸ δέ γε τοῦ μεσίτου τὸ ὄνομα θεότητος ἐνταῦθα καὶ ἀνθρωπότητος ὑπάρχει δηλωτικόν. Οὐ γὰρ μόνον ὑπάρχων θεὸς ἐκλήθη μεσίτης· πῶς γὰρ ἂν ἐμεσίτευσεν ἡμῖν καὶ θεῶ μηδὲν ἔχων ἡμέτερον; Ἐπεὶ δὲ ὡς θεὸς συνήπται τῷ πατρὶ τὴν αὐτὴν ἔχων οὐσίαν, ὡς δὲ ἄνθρωπος ἡμῖν, ἐξ ἡμῶν γὰρ ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν, εἰκότως μεσίτης ὠνόμασται, συνάπτων ἐν ἑαυτῷ τὰ διεστῶτα τῆ ἐνώσει τῶν φύσεων, θεότητος λέγω καὶ ἀνθρωπότητος. {EPAN.} Μωϋσῆς οὖν οὐκ ὠνομάσθη μεσίτης, ἄνθρωπος ὢν μόνον; {OPΘ.} Τύπος ἦν ἐκεῖνος τῆς ἀληθείας· ὁ δὲ τύπος οὐκ ἔχει πάντα ὅσαπερ ἡ ἀλήθεια. Οὐ δὲ χάριν ἐκεῖνος οὐκ ἦν μὲν φύσει θεός, ὠνομάσθη δὲ ὅμως θεός, ἵνα πληρώσῃ τὸν τύπον. "Ἰδοῦ, γὰρ φησι, τέθεικά σε θεὸν τῷ Φαραῶ" αὐτίκα τοίνυν ὡς θεῶ καὶ προφήτην ἀφώρισεν. "Ααρῶν, γὰρ φησιν, ὁ ἀδελφός σου, ἔσται σοι προφήτης." Ἡ δὲ ἀλήθεια καὶ θεὸς φύσει καὶ ἄνθρωπος φύσει. {EPAN.} Καὶ τίς ἂν καλέσαι τύπον τὸν οὐκ ἐναργεῖς ἔχοντα τοῦ ἀρχετύπου τοὺς χαρακτήρας; {OPΘ.} Ὡς ἔοικε, τὰς βασιλικὰς εἰκόνας οὐ καλεῖς βασιλέως εἰκόνας; {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Καὶ μὴν οὐ πάντα ἔχουσιν, ὅσαπερ τὸ ἀρχέτυπον ἔχει. Πρῶτον μὲν γὰρ εἰσιν ἄψυχοί τε καὶ ἄλογοι· εἶτα τῶν ἐντὸς μορίων ἐστέρηται, καρδίας, φημί, καὶ κοιλίας καὶ ἥπατος καὶ τῶν ἄλλων ὅποσα τούτοις συνέζευκται. Ἐπειτα τὸ μὲν τῶν αἰσθήσεων ἔχουσιν εἶδος, τὰς δὲ τούτων ἐνεργείας οὐκέτι. Οὔτε γὰρ ἐπαΐουσιν, οὔτε φθέγγονται, οὔτε ὀρῶσιν· οὐ γράφουσιν, οὐ βαδίζουσιν, οὐκ ἄλλο τι δρῶσι τῶν ἀνθρωπίνων· ἀλλ' ὅμως εἰκόνας καλοῦνται βασιλικαί. Οὕτω καὶ Μωϋσῆς μεσίτης καὶ ὁ Χριστὸς μεσίτης· ἀλλ' ὁ μὲν, ὡς εἰκὼν καὶ τύπος· ὁ δὲ, ὡς ἀλήθεια. Ἴνα δέ σοι καὶ ἐτέρωθεν αὐτὸ σαφέστερον ἐπιδείξω, ἀνάμνησόν με τῶν περὶ τοῦ Μελχισεδέκ εἰρημένων ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ. 123 {EPAN.} Ποίων; {OPΘ.} Ἐκείνων, ἔνθα παρεξετάζων ὁ θεῖος ἀπόστολος τὴν λευῖτι κὴν ἱερωσύνην τῇ τοῦ Χριστοῦ, ἀπέικασε μὲν ἐν τοῖς ἄλλοις τὸν Μελχισεδέκ τῷ δεσπότη Χριστῷ· τὴν δὲ γε ἱερωσύνην ἔχειν ἔφη τὸν κύριον κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. {EPAN.} Οἶμαι οὕτω λέγειν τὸν θεῖον ἀπόστολον· "Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδέκ, βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας Ἀβραάμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτόν· ὧ καὶ δεκάτην ἐμέρισεν ἀπὸ πάντων Ἀβραάμ· πρῶτον μὲν ἐρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὃ ἐστὶ βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγε νεαλόγητος· μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων· ἀφωμοὶ ὠμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές." Περὶ τούτων οἶμαί σε τῶν ῥητῶν εἰρηκέναι. {OPΘ.} Περὶ τούτων ἔφην, καὶ ἐπαινῶ δέ γε ὅτι τὸ χωρίον οὐ διέκοψας, ἀλλ' ὅλον τέθεικας. Εἶπε τοίνυν, ἀρμόττει τούτων ἕκαστον τῷ Μελχισεδέκ φύσει καὶ ἀληθείᾳ; {EPAN.} Καὶ τίς οὕτω θρασὺς ἀφαρμόσαι ἅπερ ἤρμοσεν ὁ θεῖος ἀπόστολος; {OPΘ.} Λέγεις τοίνυν τῷ Μελχισεδέκ ταῦτα κατὰ φύσιν ἀρμόττειν; {EPAN.} Λέγω. {OPΘ.} Ἄνθρωπον αὐτὸν εἶναι λέγεις, ἢ τινα ἄλλην εἰληφέναι φύσιν; {EPAN.} Ἄνθρωπον. {OPΘ.} Γεννητὸν ἢ ἀγέννητον; {EPAN.} Ἀτόπους ἄγαν ἐρωτήσεις προσφέρεις. {OPΘ.} Σὺ τούτων αἴτιος προφανῶς τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενος· ἀπὸ κριναι τοίνυν. {EPAN.} Εἷς ἐστὶ μόνος ἀγέννητος,

ὁ θεὸς καὶ πατήρ. {ΟΡΘ.} Γεννητὸν οὖν ἄρα τὸν Μελχισεδέκ εἶναί φαμεν; {ΕΡΑΝ.} Γεννητὸν. {ΟΡΘ.} Ἄλλ' ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος τάναντία διδάσκει. Ἀναμνήσθητι γὰρ ὧν ἀρτίως ἀπεμνημόνευσας· "Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων." Πῶς τοίνυν αὐτῷ τὸ 124 ἀπάτωρ ἀρμόττει καὶ τὸ ἀμήτωρ; πῶς δὲ καὶ τὸ μήτε ἀρχὴν εἶλη φένοι τοῦ εἶναι, μήτε λήψεσθαι τέλος; Ὑπὲρ ἀνθρωπεῖαν γὰρ ταυτὰ γε φύσιν. {ΕΡΑΝ.} Ὑπερβαίνει τῷ ὄντι ταῦτα τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπεῖας τὰ μέτρα. {ΟΡΘ.} Τί οὖν; ψευδῆ τὸν ἀπόστολον εἰρηκέναι φήσομεν; {ΕΡΑΝ.} Μὴ γένοιτο. {ΟΡΘ.} Πῶς οὖν οἷόν τε καὶ τῷ ἀποστόλῳ προσμαρτυρηῆσαι ἀλήθειαν, καὶ τῷ Μελχισεδέκ προσαρμόσαι τὰ ὑπὲρ φύσιν; {ΕΡΑΝ.} Ἄγαν ἀσαφές τὸ χωρίον, καὶ πολλῆς ὅτι μάλιστα δεόμενον ἀναπτύξεως. {ΟΡΘ.} Τοῖς προσέχειν ἐθέλουσιν ἐφικτὴ τῆς τῶν ῥητῶν διανοίας ἢ κατανόησις. Εἰρηκῶς γὰρ ὁ θεῖος ἀπόστολος, "Ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων," ἐπὶ γαγεν, "Ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές." Καὶ σαφῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὡς τοῦ Μελχισεδέκ ἐν τοῖς ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν ἀρχέτυπόν ἐστιν ὁ δεσπότης Χριστός, ὁ δὲ γε Μελχισεδέκ εἰκὼν ἐστὶ καὶ τύπος τοῦ δεσπότου Χριστοῦ· τὸν γὰρ Μελχισεδέκ εἶπεν ἀφωμοιωμένον τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ. Σκοπήσωμεν δὲ οὕτως· λέγεις ἐσχηκέναι τὸν κύριον κατὰ σάρκα πατέρα; {ΕΡΑΝ.} Οὐδαμῶς. {ΟΡΘ.} Διατί; {ΕΡΑΝ.} Ἐκ μόνης γὰρ ἀγίας ἐγεννήθη παρθένου. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν εἰκότως ἀπάτωρ ὠνόμασαι; {ΕΡΑΝ.} Ἀληθές. {ΟΡΘ.} Λέγεις αὐτὸν κατὰ τὴν θείαν φύσιν ἐσχηκέναι μητέρα; {ΕΡΑΝ.} Οὐ δῆτα. {ΟΡΘ.} Ἐκ μόνου γὰρ πρὸ τῶν αἰώνων ἐγεννήθη πατρός. {ΕΡΑΝ.} Συνωμολόγηται. {ΟΡΘ.} Τοιγάρτοι καὶ ἀγενεαλόγητος, ὡς ἄρρητον ἔχων τὴν ἐκ πατρὸς γέννησιν, προσηγόρευται. "Τὴν γενεάν γὰρ αὐτοῦ, φησὶν ὁ προφήτης, τίς διηγῆσεται;" 125 {ΕΡΑΝ.} Ἀληθῶς λέγεις. {ΟΡΘ.} Οὕτω αὐτῷ προσήκει τὸ μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχειν· ἄναρχος γὰρ καὶ ἀνώλεθρος, καὶ συντόμως εἰπεῖν, αἰδῖος, καὶ τῷ πατρὶ συναἰδῖος. {ΕΡΑΝ.} Ταῦτα μὲν οὕτω κάμοι συνδοκεῖ. Χρὴ δὲ σκοπήσασθαι λοιπόν, πῶς ἀρμόττει ταῦτα καὶ τῷ θαυμασίῳ Μελχισεδέκ. {ΟΡΘ.} Ὡς εἰκόνι καὶ τύπῳ· ἢ δὲ εἰκὼν, ὡς καὶ πρόσθεν εἰρήκαμεν, οὐ πάντα ἔχει ὅσα τὸ ἀρχέτυπον ἔχει. Τῷ μὲν οὖν σωτήρι ταῦτα προσήκει φύσει καὶ ἀληθείᾳ· τῷ δὲ γε Μελχισεδέκ ἢ τῆς ἀρχαιογο νίας ἱστορία προσήρμοσε ταῦτα. Διδάξασα γὰρ ἡμᾶς τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ τὸν πατέρα, τοῦ δὲ Ἰσαὰκ καὶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοῦ Ἰακώβ ὡσαύτως, καὶ τῶν τούτου παίδων, καὶ μέντοι καὶ τῶν πρόπαλαι γενομένων τὴν γενεαλογίαν ἐπιδείξασα, τοῦ Μελχισεδέκ οὔτε τὸν πατέρα εἶρηκεν οὔτε τὴν μητέρα, οὔτε μὴν ἕκ τινος τῶν Νῶε παίδων κατάγειν τὸ γένος ἐδίδαξεν, ἵνα γένηται τοῦ ἀληθῶς ἀμήτορος καὶ ἀπάτορος τύπος. Οὕτω δὲ νοεῖν ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ θεῖος ἀπόστολος· ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ χωρίῳ καὶ ταῦτα προστέθεικεν· "Ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, τὸν Ἀβραὰμ ἀποδεδεκάτωκε, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας ἠυλόγηκεν." {ΕΡΑΝ.} Καὶ ἐπειδὴ τῶν γεγεννηκότων αὐτὸν οὐκ ἐμνημόνευσεν ἢ θεία γραφή, ἀπάτωρ δύναται καὶ ἀμήτωρ καλεῖσθαι; {ΟΡΘ.} Εἰ ἀληθῶς ἀπάτωρ ἦν καὶ ἀμήτωρ, οὐκ ἂν ἦν εἰκὼν, ἀλλ' ἀλήθεια. Ἐπειδὴ δὲ οὐ φύσει ταῦτ' ἔχει, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς θείας γραφῆς οἰκονομίαν, δείκνυσι τῆς ἀληθείας τὸν τύπον. {ΕΡΑΝ.} Χρὴ τὴν εἰκόνα ἔχειν ἐναργεῖς τοῦ ἀρχέτυπου τοὺς χαρακτῆρας. {ΟΡΘ.} Ὁ ἄνθρωπος εἰκὼν καλεῖται θεοῦ; {ΕΡΑΝ.} Οὐκ ἔστιν εἰκὼν θεοῦ, ἀλλὰ κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐγένετο. {ΟΡΘ.} Ἄκουσον οὖν τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· "Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων." {ΕΡΑΝ.} Ἔστω εἰκὼν θεοῦ. {ΟΡΘ.} Ἐχρῆν τοίνυν, κατὰ τὸν σὸν λόγον, σώζειν αὐτὸν ἐναργεῖς 126 τοῦ ἀρχέτυπου τοὺς χαρακτῆρας, καὶ μήτε κτιστὸν εἶναι, μήτε σὺν θετον, μήτε

περιγεγράφθαι. Ἔδει παραπλησίως αὐτὸν ἐκ μὴ ὄντων δημιουργεῖν· ἔδει λόγῳ καὶ δίχα πόνου πάντα τεκταίνειν· καὶ πρὸς τούτοις, μὴ νοσεῖν, μὴ ἀθυμεῖν, μὴ θυμοῦσθαι, μὴ ἀμαρτάνειν, ἀλλ' ἀθάνατον εἶναι καὶ ἄφθαρτον, καὶ πάντα ἔχειν, ὅσα τὸ ἀρχέτυπον ἔχει. {EPAN.} Οὐ κατὰ πάντα ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος εἰκὼν θεοῦ. {OPΘ.} Ἀληθὲς πλὴν ἐν οἷσπερ ἂν αὐτὸν δῶς εἶναι εἰκόνα, παμπόλλω τινὶ μέτρῳ τῆς ἀληθείας ἀποδέοντα πάντως εὐρήσεις. {EPAN.} Ὡμολόγηται. {OPΘ.} Σκόπησον δὲ καὶ τόδε· τὸν υἱὸν ὁ θεῖος ἀπόστολος εἰκόνα προσηγόρευσε τοῦ πατρός· ἔφη γάρ· "Ὁς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου." {EPAN.} Τί οὖν; οὐ πάντα ἔχει ὁ υἱὸς ὅσαπερ ὁ πατήρ; {OPΘ.} Πατήρ οὐκ ἔστιν, οὔτε ἀγέννητος οὔτε ἀναίτιος. {EPAN.} Εἰ ταῦτα εἶχεν, οὐκ ἂν ἦν υἱός. {OPΘ.} Ἀληθὴς ἄρα ὁ λόγος ὃν εἶρηκα ἐγώ, ὡς ἡ εἰκὼν οὐ πάντα ἔχει ὅσα τὸ ἀρχέτυπον ἔχει; {EPAN.} Ἀληθὲς. {OPΘ.} Οὕτω τοίνυν καὶ τὸν Μελχισεδὲκ εἶπεν ὁ θεῖος ἀπόστολος ἀφωμοιωσθαι τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ. {EPAN.} Δῶμεν τὸ ἀπάτωρ, καὶ ἀμήτωρ, καὶ ἀγενεαλόγητος, οὕτως εἶναι ὡς εἶρηκας· τὸ μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μῆτε ζωῆς τέλος ἔχων, πῶς νοήσομεν; {OPΘ.} Τὴν παλαιὰν γενεαλογίαν συγγράφων ὁ θεσπέσιος Μωϋσῆς ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ὡς Ἀδὰμ ἐτῶν τοσῶνδε γενόμενος ἐγέννησε τὸν Σήθ, καὶ ἐπιζήσας ἔτη τοσάδε τοῦ βίου τὸ τέρμα κατέλαβεν. Οὕτω καὶ περὶ τοῦ Σήθ καὶ τοῦ Ἐνῶς καὶ τῶν ἄλλων εἶρηκε. Τοῦ μέντοι Μελχισεδὲκ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως καὶ τῆς ζωῆς τὸ τέλος ἐσίγησεν. Οὐκοῦν, κατὰ τὴν ἱστορίαν, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν, οὔτε ζωῆς τέλος ἔχει· κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν, ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱός, οὔτε ἤρξατο τοῦ εἶναι, οὔτε λήψεται τέλος. {EPAN.} Ὡμολόγηται. 127 {OPΘ.} Κατὰ μὲν οὖν τὰ θεοπρεπῆ ταῦτα καὶ ὄντως θεῖα, τύπος ὁ Μελχισεδὲκ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ· κατὰ δὲ γε τὴν ἀρχιερωσύνην, ἥτις ἀνθρώποις μᾶλλον ἢ θεῷ προσήκει, ὁ δεσπότης Χριστὸς ἀρχιερεὺς γέγονε κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐθνῶν ὑπῆρχεν ἀρχιερεὺς· καὶ ὁ δεσπότης Χριστὸς ὑπὲρ ἀπάντων ἀνθρώπων τὴν παναγίαν καὶ σωτήριον θυσίαν προσήνεγκεν. {EPAN.} Πολλοὺς περὶ τούτου κατηναλώσαμεν λόγους. {OPΘ.} Ἐδεῖτο καὶ πλειόνων, ὡς οἶσθα· δυσνόητον γὰρ ἔφησθα τὸ χωρίον. {EPAN.} Ἐπὶ τὸν προκείμενον ἐπανέλθωμεν λόγον. {OPΘ.} Τί δὲ ἦν ἡμῖν τὸ ζητούμενον; {EPAN.} Ἐμοῦ λέγοντος, μὴ χρῆναι καλεῖν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν, ἀλλὰ μόνον θεόν, πολλὰς γε ἄλλας αὐτὸς μαρτυρίας παρήγαγες, καὶ δὴ καὶ τὴν ἀποστολικὴν ῥῆσιν ἐκείνην, ἣν Τιμοθέῳ γράφων τέθεικεν· "Εἷς θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δὸς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ἀντὶ πάντων." {OPΘ.} Ἀνεμνήσθην πόθεν εἰς τήνδε τὴν παρέκβασιν ἐξεκλίναμεν. Ἐμοῦ γὰρ εἰρηκότος ὡς καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ μεσίτου ὄνομα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τὰς δύο φύσεις παραδηλοῖ, αὐτὸς ἔφησθα καὶ Μωϋσέα κεκλήσθαι μεσίτην, ἄνθρωπος δὲ μόνον ἐκεῖνος ἐτύγχανεν ὢν, οὐ θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Τούτου δὴ χάριν ἠναγκάσθην ταῦτα διεξελεῖν, ἵνα δείξω τὸν τύπον οὐ πάντα ἔχοντα ὅσα τὸ ἀρχέτυπον ἔχει. Εἶπε τοίνυν, εἰ συνομολογεῖς χρῆναι καὶ ἄνθρωπον ὀνομάζεσθαι τὸν σωτῆρα Χριστόν. {EPAN.} Ἐγὼ θεὸν αὐτὸν καλῶ· θεοῦ γάρ ἐστιν υἱός. {OPΘ.} Εἰ θεὸν αὐτὸν καλεῖς, ἐπειδὴ θεοῦ αὐτὸν ἐδιδάχθης υἱόν, κάλει καὶ ἄνθρωπον· υἱὸν γὰρ ἀνθρώπου πολλάκις ἑαυτὸν προσηγόρευσεν. {EPAN.} Οὐχ ἀρμόττει αὐτῷ τὸ ἄνθρωπος ὄνομα, ὡς τὸ θεὸς ὄνομα. {OPΘ.} Ὡς οὐκ ὃν ἀληθὲς, ἢ δι' ἑτέραν αἰτίαν; {EPAN.} Τὸ θεὸς ὄνομα τῆς φύσεως ὄνομα· τὸ δὲ ἄνθρωπος τῆς οἰκονομίας πρόσρημα. 128 {OPΘ.} Τὴν δὲ οἰκονομίαν ἀληθῆ φαμεν, ἢ φαντασιώδη τινὰ καὶ ψευδῆ; {EPAN.} Ἀληθῆ. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν ἀληθὲς τῆς οἰκονομίας ἢ χάρις, τὴν ἐνανθρώπησιν δὲ τοῦ θεοῦ λόγου καλοῦμεν οἰκονομίαν, ἀληθὲς ἄρα καὶ τὸ ἄνθρωπος ὄνομα· φύσιν γὰρ ἀνθρωπεῖαν ἀναλαβὼν ἐχρημάτισεν ἄνθρωπος. {EPAN.} Πρὸ τοῦ πάθους ἐκαλεῖτο ἄνθρωπος· μετὰ δὲ τὸ πάθος οὐκ ἔτι. {OPΘ.} Καὶ μὴν μετὰ τὸ



πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν ἔγραψε Τιμοθέω τὴν ἐπιστολὴν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ἐν ἧ τὸν σωτῆρα Χριστὸν προσηγόρευσε ἄνθρωπον. Μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐν Ἀθήναις δημηγορῶν ἄνδρα κέκληκε. Μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν Κορινθίους γράφων βοᾷ· "Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις τῶν νεκρῶν." Καὶ διδάσκων σαφέστερον περὶ τίνος λέγει, ἐπήγαγεν· "Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται." Μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν ὁ θεῖος Πέτρος Ἰουδαίους διαλεγόμενος ἄνδρα αὐτὸν προσηγόρευσε. Μετὰ τὴν εἰς οὐρανούς ἀνάληψιν ὁ καλλίνικος Στέφανος καταλευόμενος ἔφη τοῖς Ἰουδαίοις· "Ἴδου θεωρῶ τοὺς οὐρανούς ἀνεωγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ." Μὴ τοίνυν ἡμᾶς αὐτοὺς σοφωτέρους νομίσωμεν τῶν μεγάλων κηρύκων τῆς ἀληθείας. {EPAN.} Οὐ σοφώτερον ἐμαυτὸν τῶν ἀγίων διδασκάλων ὑπέληφα, ἀλλ' οὐχ εὐρίσκω τὴν τοῦ ὀνόματος χρεῖαν. {OPΘ.} Τοὺς οὖν ἀρνούμενους τοῦ κυρίου τὴν ἀνθρωπότητα, Μαρκιωνιστάς φημι, καὶ Μανιχαίους, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι ταύτην νοσοῦσι τὴν νόσον, πῶς ἂν πείσαις ὁμολογήσαι τῆς ἀληθείας τὸ κήρυγμα; οὐ ταύτας καὶ τὰς τοιαύτας μαρτυρίας προσφέρων, καὶ διδάσκων ὡς οὐ μόνον θεός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ὁ δεσπότης Χριστός; {EPAN.} Ἴσως τούτοις ἀνάγκη ταῦτα προσφέρειν. {OPΘ.} Τοὺς δέ γε πιστοὺς τί δήποτε μὴ διδάσκεις τοῦ δόγματος 129 τὴν ἀλήθειαν; ἢ ἐπιλέλῃσαι τῆς ἀποστολικῆς νομοθεσίας, ἔτοιμον εἶναι πρὸς ἀπολογία ἀπαρρηγόρευσης; Σκοπήσωμεν δὲ οὕτως. Ὁ ἄριστος στρατηγὸς μόνους τοῖς πολεμίοις συμπλέκεται καὶ τοξεύει καὶ ἀκοντίζει καὶ φάλαγγα ῥήγγυσιν, ἢ καὶ τοὺς στρατιώτας καθοπλίζει καὶ τάττει καὶ εἰς ἀνδρείαν τὰ τούτων παραθήγει φρονήματα; {EPAN.} Τοῦτο μᾶλλον ποιητέον αὐτῷ. {OPΘ.} Οὐ γὰρ ἴδιον στρατηγοῦ, τὸ αὐτὸν μὲν προκινδυνεύειν καὶ παρατάττεσθαι, τοὺς δὲ στρατιώτας ἐπ' ἄμφω καθεύδειν ἕαν, ἀλλὰ καὶ τούτους διεγείρειν εἰς τὴν παράταξιν. {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Τοῦτο καὶ ὁ θεῖος ποιεῖ Παῦλος. Τοῖς γὰρ πεπιστευκόσιν ἐπιστέλλων ἔλεγεν· "Ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου." Καὶ πάλιν· "Στῆτε οὖν περιζωσάμενοι τὰς ὀσφύας ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀναμνήσθητι δὲ ἃ καὶ ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, ὅτι καὶ ὁ ἰατρὸς προστίθησι τὴν ἐλλείπουσαν τῆ φύσει ποιότητα. Εἰ γὰρ εὖροι πλεονά ζουσαν τὴν ψυχράν, προστίθησι τὴν θερμὴν, καὶ ὡσαύτως τὰς ἄλλας· τοῦτο καὶ ὁ κύριος ἐποίησεν. {EPAN.} Καὶ ποῦ τοῦτο δείξεις πεποικτότα τὸν κύριον; {OPΘ.} Ἐν τοῖς θείοις εὐαγγελίοις. {EPAN.} Δεῖξον οὖν, καὶ πλήρωσον τὴν ὑπόσχεσιν. {OPΘ.} Τί τὸν σωτῆρα Χριστὸν ἐνόμιζον οἱ Ἰουδαῖοι; {EPAN.} Ἄνθρωπον. {OPΘ.} Ὅτι δὲ καὶ θεὸς ἦν, παντάπασιν ἠγνόουν; {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Τοιγάρτοι τοῦτο μαθεῖν τοὺς ἀγνοοῦντας ἐχρῆν; {EPAN.} Ὁμολόγηται. {OPΘ.} Ἀκουσον τοίνυν αὐτοῦ πρὸς αὐτοὺς λέγοντος· "Πολλὰ ἔργα ὑπέδειξα ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς μου, διὰ ποῖον αὐτῶν λιθάζετε με;" Τῶν δὲ εἰρηκότων, "Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν," ἐπήγαγεν· "Ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν γέγραπται· Ἐγὼ εἶπον· θεοὶ ἐστε. Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι 130 ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἠγάπησεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον· υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι; Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι. Εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ θέλητε πιστεῦειν, τοῖς ἔργοις μου πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσῃτε, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστίν." {EPAN.} Ἐν οἷς ἀνέγνως ἀρτίως, ἔδειξας τὸν κύριον τοῖς Ἰουδαίοις θεὸν ἑαυτὸν οὐκ ἄνθρωπον δείξαντα. {OPΘ.} Οὐδὲ γὰρ ἐδέοντο μαθεῖν ὅπερ ἤδεισαν. Ὅτι μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἦν, ἤδεισαν· ὅτι δὲ καὶ θεὸς ὑπῆρχεν, οὐκ ἤδεισαν. Ταῦτο δὲ τοῦτο καὶ

ἐπὶ τῶν Φαρισαίων πεποίηκεν. Ὡς γὰρ ἀνθρώπῳ κοινῶ προσιόντας ἰδὼν, ἤρετο αὐτοὺς οὕτως: "Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνας ἐστὶν υἱός;" Ἐκείνων δὲ εἰρηκότων, "Τοῦ Δαβίδ," αὐτὸς ἐπήγαγε: "Πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ; Εἶπε, γὰρ φησιν, ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου." Εἶτα συλλογίζεται: "Εἰ οὖν κύριος αὐτοῦ ἐστὶ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστὶ;" {EPAN.} Κατὰ σαυτοῦ τὴν μαρτυρίαν παρήγαγες. Ἄναφανδόν γὰρ ὁ κύριος τοὺς Φαρισαίους ἐδίδαξε μὴ καλεῖν αὐτὸν υἱὸν Δαβίδ, ἀλλὰ κύριον Δαβίδ. Διὰ δὲ τούτων πέφανται θεὸς καλεῖσθαι βουλόμενος, ἀλλ' οὐκ ἄνθρωπος. {OPΘ.} Οὐ προσέσχες, ὡς ἔοικε, τῇ θείᾳ διδασκαλίᾳ. Οὐ γὰρ ἀνείλε τὸ καλεῖσθαι υἱὸς Δαβίδ, ἀλλὰ προστέθεικε τὸ χρῆναι πιστεῦ εἶναι καὶ κύριος εἶναι τοῦ Δαβίδ. Τοῦτο γὰρ διδάσκει σαφῶς τό: "Εἰ οὖν κύριος αὐτοῦ ἐστὶ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστὶν;" Οὐ γὰρ εἶπεν, εἰ κύριός ἐστιν, υἱὸς οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ, "Πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστὶν;" ἀντὶ τοῦ, κατὰ τι κύριος, καὶ κατὰ τι υἱός. Ταῦτα δὲ ἄντικρυς καὶ τὴν θεότητα δείκνυσι καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. {EPAN.} Οὐ χρεῖα συλλογισμῶν. Ἄντικρυς γὰρ ὁ κύριος ἐδίδαξεν, ὡς οὐ βούλεται καλεῖσθαι υἱὸς Δαβίδ. {OPΘ.} Ἔδει τοίνυν καὶ τοὺς τυφλοὺς καὶ τὴν Χαναναίαν καὶ μέντοι καὶ τοὺς ὄχλους διδάξαι, μὴ καλεῖν αὐτὸν υἱὸν Δαβίδ. Καὶ γὰρ οἱ 131 τυφλοὶ ἐβόων· "Υἱὲ Δαβίδ, ἐλέησον ἡμᾶς." Καὶ ἡ Χαναναία· "Υἱὲ Δαβίδ, ἐλέησόν με, ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται." καὶ τὸ πλῆθος· "Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὄνόματι κυρίου." Καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐδυσχέρανεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν ἐπήνεσε. Τοὺς μὲν γὰρ τυφλοὺς τῆς μακροτάτης νυκτὸς ἠλευθέρωσε, καὶ τὴν ὀπτικήν αὐτοῖς ἐνέργειαν ἐδωρήσατο. Τῆς δὲ Χαναναίας τὴν θυγατέρα κορυβαντιῶσαν καὶ μεμνηυῖαν ἰάσατο, καὶ τὸν παμπόνηρον ἐξήλασε δαίμονα. Τῶν δὲ γε ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων χαλεπαινόντων τοῖς βοῶσιν, "Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ," οὐ μόνον οὐκ ἐκώλυσε τοὺς βοῶντας, ἀλλὰ καὶ ἐβεβαίωσε τὴν εὐφημίαν. "Ἀμήν, γὰρ ἔφη, λέγω ὑμῖν, κὰν οὗτοι σιγήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράζονται." {EPAN.} Τούτων πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἠνείχετο τῶν προσρημάτων, συγκατιῶν τῇ ἀσθενείᾳ τῶν μηδέπω γνησίως πεπιστευκότων· μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν περιττὰ ταυτὶ τὰ ὀνόματα. {OPΘ.} Τὸν οὖν μακάριον Παῦλον ποῦ τάξομεν; ἐν τοῖς τελείοις ἢ ἐν τοῖς ἀτελέσιν; {EPAN.} Οὐ χρὴ παίζειν ἐν τοῖς σπουδαίοις. {OPΘ.} Οὐ χρὴ τῆς τῶν θείων λογίων ὀλιγωρεῖν ἀναγνώσεως. {EPAN.} Καὶ τίς οὕτω τρισάθλιος, ὡς τῆς οἰκείας ἀμελεῖν σωτηρίας; {OPΘ.} Ἀπόκριται πρὸς τὴν ἐρώτησιν, καὶ μαθήσῃ τὴν ἄγνοιαν. {EPAN.} Ποίαν ἐρώτησιν; {OPΘ.} Ποῦ τάττομεν τὸν θεῖον ἀπόστολον; {EPAN.} Δῆλον ὡς ἐν τοῖς τελειοτάτοις καὶ τῶν τελείων διδάσκαλον. {OPΘ.} Πότε δὲ τοῦ κηρύγματος ἤρξατο; {EPAN.} Μετὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἀνάληψιν καὶ τὴν τοῦ πνεύματος ἐπιφοίτησιν καὶ τὴν Στεφάνου τοῦ νικηφόρου κατάλευσιν. {OPΘ.} Οὗτος παρ' αὐτὸ τοῦ βίου τὸ τέλος ἐσχάτην γράφων ἐπὶ στολὴν Τιμοθέῳ τῷ μαθητῇ, καὶ οἷόν τινα κληρὸν αὐτῷ πατρῶον κατὰ διαθήκας παραδιδούς, καὶ ταῦτα τέθεικε· "Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγγεγερμένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος Δαβίδ κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου." Ὑπέδειξε δὲ καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου παθήματα 132 καὶ ταύτη δεικνὺς τὴν τοῦ εὐαγγελίου ἀλήθειαν. "Ἐν ᾧ, γὰρ ἔφη, κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος." Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας τοιάσδε μαρτυρίας ῥάδιον ἦν μοι παραγαγεῖν, ἀλλὰ παρέλκον τοῦτο νενόμικα. {EPAN.} Ὑποσχόμενος δεῖξιν τὸν κύριον τὴν ἐλλείπουσαν διδασκαλίαν προστιθέντα τοῖς δεομένοις, ὅτι μὲν τοῖς Φαρισαίοις καὶ τοῖς ἄλλοις Ἰουδαίοις περὶ τῆς οἰκείας διελέχθη θεότητος, εἶρη κας· ὅτι δὲ γε καὶ τὴν περὶ τῆς σαρκὸς διδασκαλίαν προσήνεγκεν, οὐκ ἀπέδειξας. {OPΘ.} Μάλιστα μὲν περιττὸν ἦν περὶ τῆς ὀρωμένης διαλεχθῆναι σαρκός· ἐναργῶς γὰρ ἔωρατο, καὶ ἐσθίουσα καὶ πίνουσα καὶ κοπιῶσα καὶ καθεύδουσα. Πλὴν

ὅμως, ἵνα τὰ πρὸ τοῦ πάθους παρῶ πολλά γε ὄντα καὶ διάφορα, μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀπιστοῦσι τοῖς ἀποστόλοις οὐ τὴν θεότητα, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἔδειξε· "Βλέπετε, γάρ φησι, τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι· ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα." Ἰδού σοι πεπληρώκαμεν τὴν ὑπόσχεσιν· ἐδείξαμεν γὰρ τοῖς μὲν ἀγνοοῦσι τὴν θεότητα τὴν περὶ ταύτης προσενεχθεῖσαν διδασκαλίαν· τοῖς δὲ ἀπιστοῦσι τῇ τῆς σαρκὸς ἀναστάσει ταύτην ἐπιδειχθεῖσαν· παῦσαι τοίνυν φιλονεικῶν, καὶ τὰς δύο τοῦ σωτῆρος ὁμολόγησον φύσεις. {EPAN.} Δύο πρὸ τῆς ἐνώσεως ἦσαν· συνελθοῦσαι δὲ μίαν ἀπετέλεσαν φύσιν. {OPΘ.} Πότε δὲ φῆς γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν; {EPAN.} Εὐθὺς ἐγὼ λέγω παρὰ τὴν σύλληψιν. {OPΘ.} Τὸν δὲ θεὸν λόγον οὐ προϋπάρχειν τῆς συλλήψεως λέγεις; {EPAN.} Πρὸ τῶν αἰώνων εἶναι φημι. {OPΘ.} Τὴν δὲ γε σάρκα συνυπάρχειν αὐτῷ; {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Ἄλλ' ἐκ πνεύματος ἀγίου μετὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου διαπλασθῆναι πρόσρησιν; {EPAN.} Οὕτως φημί. {OPΘ.} Οὐκοῦν οὐ δύο ἦσαν πρὸ τῆς ἐνώσεως φύσεις, ἀλλὰ μία μόνη. Εἰ γὰρ προϋπάρχει μὲν ἡ θεότης, ἡ δὲ γε ἀνθρωπότης οὐ 133 συνυπάρχει (διεπλάσθη γὰρ μετὰ τὸν ἀγγελικὸν ἀσπασμόν, συνῆπται δὲ τῇ διαπλάσει ἡ ἔνωσις), μία ἄρα φύσις πρὸ τῆς ἐνώσεως ἦν, ἡ αἰεὶ οὔσα καὶ πρὸ τῶν αἰώνων οὔσα. Ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐθις αὐτὸ τοῦτο σκοπήσωμεν. Τὴν σάρκωσιν ἤγουν τὴν ἐνανθρώπησιν ἄλλο τι νομίζεις παρὰ τὴν ἔνωσιν; {EPAN.} Οὐχί. {OPΘ.} Σάρκα γὰρ προσλαβὼν ἐσαρκώθη; {EPAN.} Φαίνεται. {OPΘ.} Συνῆπται δὲ τῇ προσλήψει ἡ ἔνωσις; {EPAN.} Οὕτω λέγω. {OPΘ.} Μία οὖν φύσις πρὸ τῆς ἐνανθρώπησεως ἦν. Εἰ γὰρ ταῦτόν ἔνωσις τε καὶ ἐνανθρώπησις, ἐνηνθρώπησε δὲ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν λαβὼν, ἔλαβε δὲ ἡ τοῦ θεοῦ μορφή τὴν τοῦ δούλου μορφήν, μία ἄρα φύσις ἡ θεία πρὸ τῆς ἐνώσεως ἦν. {EPAN.} Καὶ πῶς ταῦτόν ἔνωσις τε καὶ ἐνανθρώπησις; {OPΘ.} Συνωμολόγησας ἀρτίως μὴ διαφέρειν ταῦτα τὰ ὀνόματα. {EPAN.} Τοῖς σοῖς με παρεκρούσω συλλογισμοῖς. {OPΘ.} Καὶ μὴν ἀπλήν σοι παρενήνοχα πεῦσιν. {EPAN.} Ἀλλὰ τοῖς προρρηθεῖσι προσεῖχον συλλογισμοῖς ἔτι. {OPΘ.} Τὸν αὐτὸν οὖν, εἰ δοκεῖ, πάλιν ἀναλάβωμεν λόγον. {EPAN.} Τοῦτο ποιητέον. {OPΘ.} Ἡ σάρκωσις πρὸς τὴν ἔνωσιν ἔχει διαφορὰν κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ πράγματος φύσιν; {EPAN.} Πλείστην μὲν οὖν. {OPΘ.} Δίδαξον τὰ εἶδη ταύτης ἀφθόνως. {EPAN.} Καὶ αὐτὸς τῶν ὀνομάτων ὁ νοῦς δηλοῖ τὸ διάφορον. Ἡ μὲν γὰρ σάρκωσις τῆς σαρκὸς δηλοῖ τὴν ἀνάληψιν, ἡ δὲ γε ἔνωσις τὴν τῶν διεστώτων συνάφειαν. {OPΘ.} Πρεσβυτέραν δὲ τὴν σάρκωσιν τῆς ἐνώσεως λέγεις; {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Ἄλλ' ἐν τῇ συλλήψει γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν; {EPAN.} Οὕτω φημί. {OPΘ.} Οὐκοῦν εἰ μὴδὲ τὸ ἀκαριαῖον τοῦ χρόνου τῆς λήψεως τῆς σαρκὸς καὶ τῆς ἐνώσεως γεγένηται μέσον, ἡ δὲ ληφθεῖσα φύσις 134 οὐ προϋπήρχε τῆς λήψεως καὶ τῆς ἐνώσεως· ταῦτό μὲν πρᾶγμα σημαίνουσι σάρκωσις τε καὶ ἔνωσις· μία δὲ ἄρα φύσις πρὸ τῆς ἐνώσεως ἤγουν σαρκώσεως ἦν, μετὰ δὲ γε τὴν ἔνωσιν δύο λέγειν προσήκει, τὴν τε λαβοῦσαν καὶ τὴν ληφθεῖσαν. {EPAN.} Ἐκ δύο φύσεων λέγω τὸν Χριστόν, δύο δὲ φύσεις οὐ λέγω. {OPΘ.} Ἐρμηνεύσον ἡμῖν, πῶς τὸ ἐκ δύο φύσεων λέγεις, ὡς τὸν χρυσόπαστον ἄργυρον, ὡς τὴν τοῦ ἠλέκτρου κατασκευήν, ὡς τὴν κόλλην τὴν ἐκ μολίβδου καὶ κασιτέρου κεραυνυμένην; {EPAN.} Οὐδενὶ τούτων εἰκέναι τήνδε λέγω τὴν ἔνωσιν· ἄρρητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἄφραστος καὶ πάντα νοῦν ὑπερβαίνουσα. {OPΘ.} Ὁμολογῶ καὶ γὰρ μὴ ἐφικτὸν εἶναι τὸν τῆς ἐνώσεως λόγον. Ὅτι δὲ γε φύσις ἑκατέρα καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν μεμένηκεν ἀκραιφνῆς, παρὰ τῆς θείας ἐδιδάχθην γραφῆς. {EPAN.} Καὶ ποῦ τοῦτο ἐδίδαξεν ἡ θεία γραφή; {OPΘ.} Πᾶσα ταύτης ἐστὶ τῆς διδασκαλίας ἀνάπλεως. {EPAN.} Δὸς ὧν λέγεις τὰς ἀποδείξεις. {OPΘ.} Σὺ γὰρ οὐχ ὁμολογεῖς φύσεως ἑκατέρας τὰ ἴδια; {EPAN.} Μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐδαμῶς. {OPΘ.} Τοῦτο τοίνυν αὐτὸ παρὰ τῆς θείας

διδαχθῶμεν γραφῆς. {EPAN.} Ἐγὼ πείθομαι τῇ θείᾳ γραφῇ. {OPΘ.} Ὅταν τοίνυν ἀκούσης Ἰωάννου τοῦ θεσπεσίου βοῶντος· "Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος" καί· "Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο," καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα, τὴν σάρκα λέγεις ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν εἶναι, καὶ φύσει θεὸν εἶναι, καὶ πάντα πεποιηκέναι, ἢ τὸν θεὸν λόγον τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένον; {EPAN.} Τῷ μὲν θεῷ λόγῳ ταῦτα προσήκειν φημί· οὐ χωρίζω δὲ αὐτὸν τῆς ἡνωμένης σαρκός. {OPΘ.} Οὔτε χωρίζομεν τοῦ θεοῦ λόγου τὴν σάρκα, οὔτε σύγχυσιν ποιοῦμεν τὴν ἔνωσιν. {EPAN.} Ἐγὼ μίαν οἶδα μετὰ τὴν ἔνωσιν φύσιν. {OPΘ.} Οἱ εὐαγγελισταὶ τὰ εὐαγγέλια πηνίκα συνέγραψαν; πρὸ τῆς ἐνώσεως ἢ μετὰ πλεῖστον τῆς ἐνώσεως χρόνον; {EPAN.} Δῆλον ὅτι μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν γέννησιν καὶ τὰ θαύ 135 ματα καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν καὶ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπιφοίτησιν. {OPΘ.} Ἄκουσον τοίνυν τοῦ μὲν Ἰωάννου λέγοντος· "Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν," καὶ τὰ ἐξῆς· τοῦ δὲ Ματθαίου· "Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ," καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ὁ Λουκᾶς δὲ αὐτὸν ἐξ Ἀβραάμ καὶ Δαβίδ ἐγενεαλόγησε. Προσάρμοσον τοίνυν ταῦτα κάκεῖνα φύσει μιᾷ. Ἄλλ' οὐκ ἂν δύναιο· ἐναντίον γὰρ τῷ ἐν ἀρχῇ εἶναι, τὸ ἐξ Ἀβραάμ εἶναι, καὶ τῷ πάντα πεποιηκέναι τὸ κτιστὸν τὸν πρόγονον ἐσχηκέναι. {EPAN.} Ταῦτα λέγων εἰς δύο πρόσωπα τὸν μονογενῆ μερίζεις υἰόν. {OPΘ.} Ἐνα μὲν υἰὸν τοῦ θεοῦ καὶ οἶδα καὶ προσκυνῶ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· τῆς δὲ θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τὴν διαφορὰν ἐδιδάχθην. Σὺ δέ γε ὁ μίαν λέγων μετὰ τὴν ἔνωσιν γεγενῆσθαι φύσιν, προσάρμοσον ταύτῃ τὰ τῶν εὐαγγελίων προοίμια. {EPAN.} Ὡς ἔοικεν, ἰσχυρὰν ἄγαν καὶ ἴσως ἀμήχανον ὑπολαμβά νεις τὴν πρότασιν. {OPΘ.} Ἔστω σοι ῥαδία καὶ εὐπετής, μόνον ἡμῖν τὸ ζητούμενον λῦσον. {EPAN.} Ἀμφότερα τῷ δεσπότη προσήκει Χριστῷ, καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ εἶναι καὶ τὸ ἐξ Ἀβραάμ καὶ Δαβίδ κατὰ σάρκα βλαστήσαι. {OPΘ.} Μίαν μετὰ τὴν ἔνωσιν χρῆναι λέγειν ἐνομοθέτησας φύσιν· τὸν οἰκεῖον τοίνυν μὴ παραβῆς νόμον μεμνημένος σαρκός. {EPAN.} Καὶ δίχα τοῦ μνημονεῦσαι σαρκὸς λῦσαι τὴν πρότασιν εὐπετές· ἀμφότερα γὰρ τῷ σωτῆρι προσαρμόττω Χριστῷ. {OPΘ.} Κάγῳ καὶ ταῦτα κάκεῖνα προσήκειν φημί τῷ δεσπότη Χριστῷ, ἀλλὰ δύο φύσεις ἐν αὐτῷ θεωρῶν, καὶ ἑκατέρᾳ προσνέμων τὰ πρόσφορα. Εἰ δὲ μία φύσις ἐστὶν ὁ Χριστός, πῶς οἶόν τε αὐτῇ προσαρμόσαι τὰ ἐναντία; Ἐναντίον γὰρ τῷ ἐν ἀρχῇ εἶναι τὸ ἐξ Ἀβραάμ καὶ Δαβίδ τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι, μᾶλλον δὲ πολλοστῇ γενεᾷ μετὰ τὸν Δαβίδ γεννηθῆναι. Ἐναντίον δὲ ἄλλιν καὶ τῷ πάντα πεποιηκέναι τὸ 136 ἐκ πεποιημένων βλαστήσαι, καὶ τῷ ἐκ θεοῦ εἶναι τὸ ἀνθρώπους ἐσχηκέναι πατέρας. Ἐναντίον δὲ καὶ τῷ αἰωνίῳ τὸ πρόσφατον. Καὶ διῆτα σκοπήσωμεν οὕτως· τῶν ἀπάντων φαιμέν τὸν θεὸν λόγον δημιουργόν; {EPAN.} Οὕτω πιστεύειν παρὰ τῆς θείας γραφῆς ἐδιδάχθημεν. {OPΘ.} Πόστη δὲ μεμαθήκαμεν ἡμέρα τὸν Ἀδὰμ διαπλασθῆναι μετὰ τὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς δημιουργίαν; {EPAN.} Ἐκτη. {OPΘ.} Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ Ἀβραάμ πόσαι διεληλύθασιγενεαί; {EPAN.} Εἴκοσι ταύτας ὑπέιληφα. {OPΘ.} Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀβραάμ μέχρι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ πόσας ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἀριθμεῖ γενεάς; {EPAN.} Τεσσαρακονταδύο. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν μία φύσις ὁ δεσπότης Χριστός, πῶς οἶόν τε αὐτὸν καὶ πάντων ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων ὑπάρχειν δημιουργόν, καὶ μετὰ γενεὰς τοσαύτας ὑπὸ τοῦ παναγίου πνεύματος διαπλασθῆναι ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ; πῶς δὲ καὶ τοῦ Ἀδὰμ ποιητῆς καὶ τῶν τοῦ Ἀδὰμ ἀπογόνων υἱός; {EPAN.} Καὶ ἤδη πρότερον ἔφην ὡς ἀρμόττει αὐτῷ καὶ ταῦτα κάκεῖνα ὡς σεσαρκωμένῳ θεῷ· μίαν γὰρ οἶδα τοῦ

λόγου φύσιν σεσαρ κωμένην. {ΟΡΘ.} Οὐδέ γε ἡμεῖς, ὦ ἀγαθέ, δύο φύσεις τοῦ θεοῦ λόγου σεσαρ κῶσθαί φαμεν· μίαν γὰρ ἴσμεν τοῦ θεοῦ λόγου τὴν φύσιν· ἀλλὰ τὴν σάρκα, ἣ χρησάμενος ἐσαρκώθη, ἑτέρας εἶναι φύσεως ἐδιδάχθημεν. Οἶμαι δέ γε τοῦτο καὶ σε συνομολογεῖν. Εἰπέ τοίνυν, τὴν σάρκωσιν κατὰ τροπὴν τινα γεγενῆσθαι λέγεις; {ΕΡΑΝ.} Οὐκ οἶδα τὸν τρόπον, πιστεύω δὲ αὐτὸν σαρκωθῆναι. {ΟΡΘ.} Κακούργως προὔβαλον τὴν ἄγνοιαν καὶ τοῖς Φαρισαίοις παραπλησίως. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, τῆς δεσποτικῆς ἐρωτήσεως τὸ ἰσχυρὸν θεασάμενοι, εἶτα τὸν ἔλεγχον ὑπειδόμενοι, τό, "Οὐκ οἶδα μεν," εἶπον. Ἐγὼ δὲ βοῶ διαρρήδην, ὡς ἡ θεία σάρκωσις ἐλευθέρα τροπῆς. Εἰ γὰρ κατ' ἀλλοίωσιν τινα καὶ τροπὴν ἐσαρκώθη, οὐδαμῶς 137 αὐτῷ μετὰ τὴν τροπὴν ἀρμόττει τὰ θεῖα τῶν ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων. {ΕΡΑΝ.} Ὁμολογήσαμεν πολλάκις ἄτρεπτον εἶναι τὸν θεὸν λόγον. {ΟΡΘ.} Τοιγαροῦν σάρκα λαβὼν ἐσαρκώθη. {ΕΡΑΝ.} Ἀληθές. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν ἄλλη μὲν ἡ σαρκωθείσα τοῦ θεοῦ λόγου φύσις, ἄλλη δὲ ἡ τῆς σαρκός, ἦν ἀναλαβοῦσα ἡ θεία τοῦ λόγου φύσις ἐσαρκώθη καὶ ἐνηνθρώπησεν. {ΕΡΑΝ.} Ὁμολόγηται. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν ἐτράπη εἰς σάρκα; {ΕΡΑΝ.} Οὐδαμῶς. {ΟΡΘ.} Εἰ τοίνυν οὐ τραπείς ἀλλὰ σάρκα λαβὼν ἐσαρκώθη, ἀρμόττει δὲ αὐτῷ καὶ ταῦτα κάκεινα ὡς σαρκωθέντι θεῷ· τοῦτο γὰρ εἶπας ἀρτίως· οὐ συνεχύθησαν αἱ φύσεις, ἀλλ' ἔμειναν ἀκραιφνεῖς. Οὕτω γὰρ νοοῦντες καὶ τὴν τῶν εὐαγγελιστῶν συμφωνίαν ὀψόμεθα. Τοῦ γὰρ ἐνὸς μονογενοῦς, τοῦ δεσπότου λέγω Χριστοῦ, ὁ μὲν τὰ θεῖα κηρύττει, ὁ δὲ τὰ ἀνθρώπινα. Οὕτω δὲ νοεῖν καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης ἡμᾶς διδάσκει Χριστός· νῦν μὲν γὰρ ἑαυτὸν υἱὸν προσαγορεύει θεοῦ, νῦν δὲ υἱὸν ἀνθρώπου· καὶ ποτὲ μὲν ὡς γεγεννηκυῖαν τὴν μητέρα τιμᾶ, ποτὲ δὲ ὡς δεσπότης ἐπιτιμᾶ· καὶ νῦν μὲν τοὺς υἱὸν Δαβὶδ ὀνομάζοντας ἀποδέχεται, νῦν δὲ διδάσκει τοὺς ἀγνοοῦντας ὡς οὐ μόνον υἱὸς ἐστίν, ἀλλὰ καὶ κύριος τοῦ Δαβὶδ. Καὶ καλεῖ μὲν τὴν Ναζαρέτ καὶ τὴν Καπερναοὺμ πατρίδα· βοᾷ δὲ πάλιν· "Πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι." Παμπόλλων δὲ τοιούτων εὐρήσεις ἀνάπλεω τὴν θείαν γραφήν. Ταῦτα δὲ οὐ μιᾶς φύσεως, ἀλλὰ δύο δηλωτικά. {ΕΡΑΝ.} Ὁ δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ θεωρῶν εἰς δύο υἱοὺς μερίζει τὸν ἕνα μονογενῆ. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν καὶ τὸν Παῦλον ἐκ ψυχῆς λέγων καὶ σώματος δύο Παύλους τὸν ἕνα Παῦλον ἀπέφηνας. {ΕΡΑΝ.} Ἀπεικὸς τὸ παράδειγμα. {ΟΡΘ.} Οἶδα κάγω. Ἐνταῦθα γὰρ φυσικὴ τῶν ὁμοχρόνων καὶ 138 κτιστῶν καὶ ὁμοδούλων ἡ ἔνωσις· ἐπὶ δὲ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ τὸ ὅλον εὐδοκίας ἐστίν, καὶ φιλανθρωπίας καὶ χάριτος. Πλὴν καὶ φυσικῆς ἐνταῦθα τῆς ἐνώσεως οὔσης, ἀκέραια μεμένηκε τὰ τῶν φύσεων ἴδια. {ΕΡΑΝ.} Εἰ διέμεινεν ἀμιγῆ τὰ τῶν φύσεων ἴδια, πῶς μετὰ τοῦ σώματος ὀρέγεται τροφῆς ἡ ψυχῆ; {ΟΡΘ.} Οὐχ ἡ ψυχὴ τροφῆς ὀριγνᾶται· πῶς γὰρ ἢ γε ἀθάνατος καὶ κρείττων τροφῆς; Ἀλλὰ τὸ σῶμα τὴν ζωτικὴν δύναμιν παρὰ τῆς ψυχῆς κομιζόμενον αἰσθάνεται τῆς ἐνδείας, καὶ προσλαβεῖν τὸ ἔλλειπον ἐφίεται· οὕτω καὶ ἀναπαύλης μετὰ πόνον ἱμεῖρεται, καὶ μετὰ ἐγρήγορσιν ὕπνου, καὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. Αὐτίκα τοίνυν μετὰ τὴν διάλυσιν τὴν ζωτικὴν οὐκ ἔχον ἐνέργειαν οὐδὲ ὀρέγεται τοῦ ἐλλείποντος, καὶ μὴ προσλάμβανον ὑπομένει φθοράν. {ΕΡΑΝ.} Ὅραξ ὅτι τῆς ψυχῆς ἐστὶ τὸ πεινῆν καὶ διψῆν, καὶ τὰ τούτοις προσόμοια; {ΟΡΘ.} Εἰ τῆς ψυχῆς ταῦτα ἦν, καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀν τοῦ σώματος καὶ τὴν πείναν ὑπέμεινε καὶ τὸ δίψος, καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως. {ΕΡΑΝ.} Τίνα οὖν φῆς εἶναι ἴδια τῆς ψυχῆς; {ΟΡΘ.} Τὸ λογικόν, τὸ ἀπλοῦν, τὸ ἀθάνατον, τὸ ἀόρατον. {ΕΡΑΝ.} Τίνα δὲ τοῦ σώματος; {ΟΡΘ.} Τὸ σύνθετον, τὸ ὄρατον, τὸ θνητόν. {ΕΡΑΝ.} Ἐκ δὲ τούτων φαμέν συγκεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον; {ΟΡΘ.} Οὕτω φαμέν. {ΕΡΑΝ.} Ὅριζόμεθα οὖν τὸν ἄνθρωπον ζῶν λογικὸν θνητόν; {ΟΡΘ.} Ὁμολόγηται. {ΕΡΑΝ.} Καὶ ἐκ τούτων κάκεινων αὐτὸν ὀνομάζομεν; {ΟΡΘ.} Ἀληθές. {ΕΡΑΝ.} Ὡσπερ τοίνυν οὐ διαιροῦμεν ἐνταῦθα, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν καλοῦμεν καὶ λογικὸν καὶ θνητόν· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ

προσῆκει ποιεῖν, καὶ αὐτῷ προσαρμόττειν τὰ τε θεῖα τὰ τε ἀνθρώπινα. {ΟΡΘ.} Ἡμέτερος οὗτος ὁ λόγος, εἰ καὶ μὴ ἀκριβῶς αὐτὸν ἐξείρη γάσω. Σκόπησον τοίνυν ὦδι. Ὅταν τὸν περὶ τῆς ἀνθρωπείας ψυχῆς ἐξετάζωμεν λόγον, μόνον τὰ προσήκοντα τῇ ταύτης φύσει καὶ ἐνεργείᾳ φαμέν; {EPAN.} Μόνα. 139 {ΟΡΘ.} Ὅταν δὲ περὶ τοῦ σώματος ἡμῖν οἱ λόγοι γίνωνται, πάλιν οὐ μόνον τὰ τούτου διεξιμεν ἴδια; {EPAN.} Ἀληθές. {ΟΡΘ.} Ἐπειδὴν δὲ περὶ τοῦ ζώου παντὸς ἢ διάλεξις γίνηται, ἀδεῶς λοιπὸν καὶ ταῦτα κάκεῖνα προσφέρομεν. Ἀρμόττει γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ τε τοῦ σώματος τὰ τε τῆς ψυχῆς ἴδια. {EPAN.} Παγκαλῶς εἴρηκας. {ΟΡΘ.} Οὕτω τοιγαροῦν καὶ τοὺς περὶ τοῦ δεσπότου Χριστοῦ ποιεῖσθαι προσῆκει λόγους· καὶ περὶ μὲν τῶν φύσεων διαλεγόμενους ἀπονέμειν ἑκατέρᾳ τὰ πρόσφορα, καὶ εἰδέναι τίνα μὲν τῆς θεότητος, τίνα δὲ τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια. Ὅταν δὲ γε τοὺς περὶ τοῦ προσώπου ποιώμεθα λόγους, κοινὰ χρή ποιεῖν τὰ τῶν φύσεων ἴδια καὶ ταῦτα κάκεῖνα τῷ σωτῆρι προσαρμόττειν Χριστῷ, καὶ τὸν αὐτὸν καλεῖν καὶ θεὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ υἱὸν θεοῦ καὶ υἱὸν ἀνθρώπου, καὶ υἱὸν Δαβὶδ καὶ κύριον Δαβὶδ, καὶ σπέρμα Ἀβραάμ καὶ ποιητὴν Ἀβραάμ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὡσαύτως. {EPAN.} Τὸ μὲν ἔναι πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτῷ προσῆκειν καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπεια, λίαν ὀρθῶς εἴρηκας, καὶ δέχομαι τόνδε τὸν ὅρον τῆς πίστεως. Τὸ δὲ φάναι πάλιν, ὡς χρή περὶ τῶν φύσεων διαλεγόμενους ἀπονέμειν ἑκάστη τὰ ἴδια, λύειν δοκεῖ μοι τὴν ἔνωσιν· οὐδὲ γὰρ χάριν τούτους καὶ τοὺς τοιούτους οὐ προσίεμαι λόγους. {ΟΡΘ.} Καὶ μὴν ὅτε τὰ περὶ ψυχῆς καὶ σώματος ἐξετάζωμεν, ἀξιάγαστος ἔδοξεν εἶναί σοι ἢ τῶν λόγων ἐκείνων διαίρεσις· αὐτίκα γοῦν τὴν εὐφημίαν προσήνεγκας. Τί δήποτε τοίνυν ἐπὶ τῆς τοῦ δεσπότου Χριστοῦ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος τὸν αὐτὸν οὐδέχῃ κανόνα; Ἡ οὐδὲ ψυχῇ καὶ σώματι παρῆσαι τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα; ἀλλὰ ψυχῇ μὲν καὶ σώματι δίδως ἀσύγχυτον ἔνωσιν· κρᾶσιν δὲ καὶ σύγχυσιν ὑπομεμενηκέναι λέγειν τολμᾶς τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα; {EPAN.} Ἐγὼ μὲν τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ μέντοι καὶ τὴν σάρκα ψυχῆς καὶ σώματος πολλῶν τι καὶ ἀπείρῳ μέτρῳ τιμαλ φεστέραν ὑπέιληφα· μίαν μέντοι φύσιν μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγω. {ΟΡΘ.} Καὶ πῶς οὐ δυσσεβές τε καὶ σκέτλιον, τὸ λέγειν ψυχὴν μὲν σώματι συναφθεῖσαν ἤκιστα παθεῖν τὸ τῆς συγχύσεως πάθος, τὴν δὲ 140 θεότητα τοῦ τῶν ὄλων δεσπότου μὴ δυνηθῆναι μήτε τὴν οἰκείαν φύσιν ἀκήρατον διασῶσαι, μήτε τὴν ἀνθρωπείαν ἣν ἔλαβεν ἐπὶ τῶν ὄρων τῶν οἰκείων διατηρῆσαι, ἀλλὰ κερᾶσαι τὰ ἄκρατα, καὶ μῖξαι τὰ ἄμικτα; Ταῦτα γὰρ ὑποπεύειν ἢ μία φύσις παρασκευάζει. {EPAN.} Καὶ μοι τὸ τῆς συγχύσεως φευκτὸν ἔστιν ὄνομα· δύο δὲ λέγειν παραιτοῦμαι φύσεις, ἵνα μὴ τῇ τῶν υἱῶν περιπέσω δυάδι. {ΟΡΘ.} Ἐγὼ δὲ ἑκάτερον διαφυγεῖν σπουδάζω κρημνόν, καὶ τὸν τῆς δυσσεβοῦς συγχύσεως καὶ τὸν τῆς δυσσεβοῦς διαιρέσεως. Ἐμοὶ γὰρ ἴσως ἀνόσιον καὶ διχῆ τὸν ἕνα μερίζειν υἱὸν καὶ τὸ ἀρνεῖσθαι τὴν δυάδα τῶν φύσεων. Εἰπέ δέ μοι πρὸς τῆς ἀληθείας· εἴ τίς σοι τῶν Ἀρείου ἢ τῶν Εὐνομίου στασιωτῶν προσδιαλεγόμενος σμικρύνειν τὸν υἱὸν πειρῶτο, καὶ τοῦ πατρὸς δεικνύειν μείονά τε καὶ ὑποδεέστερον, ἐκεῖνα λέγων, ἄπερ λέγειν εἰώθασι, καὶ προφέρων ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς τό· "Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο·" καὶ τό· "Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται," καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα· πῶς ἂν αὐτοῦ διαλύσαις τὰ προβλήματα; πῶς δ' ἂν δείξαις οὐκ ἐλαττούμενον ἐκ τούτων τὸν υἱόν, οὐδέ γε ἑτεροούσιον ὄντα, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς γεγεννημένον οὐσίας; {EPAN.} Εἴποιμ' ἂν, ὡς τὰ μὲν θεολογικῶς, τὰ δὲ οἰκονομικῶς ἢ θεία λέγει γραφή, καὶ ὡς οὐ χρή τὰ οἰκονομικῶς εἰρημένα τοῖς θεο λογικοῖς συναρμόττειν. {ΟΡΘ.} Ἀλλὰ γε ἐκεῖνος φαίη ἂν, ὡς κὰν τῇ παλαιᾷ πολλὰ οἰκονομικῶς ἢ θεία λέγει γραφή. Τοιοῦτο γὰρ ἔστι τό· "Ἦκουσεν Ἀδὰμ τῆς φωνῆς κυρίου τοῦ θεοῦ περιπατοῦντος;" καὶ τό· "Καταβάς ὄψομαι

εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με συν τελοῦνται, εἰ δὲ μήγε, ἵνα γνῶ·" καὶ τό· "Νῦν ἔγνω, ὅτι φοβῆ σὺ τὸν θεόν·" καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα. {EPAN.} Πρὸς ταῦτα πάλιν ἀποκριναίμην ἄν, ὡς πολλῇ τῶν οἰκονομιῶν ἡ διαφορά. Ἐν μὲν γὰρ τῇ παλαιᾷ λόγων τοιούτων οἰκονομία, ἐνταῦθα δὲ καὶ πραγμάτων. {OPΘ.} Ἄλλ' ἔροιτο ἄν ἐκεῖνος· Ποίων πραγμάτων; {EPAN.} Ἄλλ' εὐθὺς ἀκούσεται, τῶν τῆς σαρκώσεως. Ἐνανθρωπήσας γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ υἱός, καὶ διὰ ῥημάτων καὶ διὰ πραγμάτων, ποτὲ 141 μὲν τὴν σάρκα, ποτὲ δὲ τὴν θεότητα δείκνυσιν· ὥσπερ ἀμέλει κὰν ταῦθα τῆς σαρκὸς καὶ τῆς ψυχῆς ἔδειξε τὴν ἀσθένειαν· δειλίας γὰρ τὸ πάθος. {OPΘ.} Εἰ δέ γε ὑπολαβὼν εἶποι· Καὶ μὴν ψυχὴν οὐκ ἀνέλαβεν, ἀλλὰ σῶμα μόνον, ἢ δὲ θεότης ἀντὶ τῆς ψυχῆς ἐνωθεῖσα τῷ σώματι πάντα τὰ τῆς ψυχῆς ἀνεδέξατο, ποίοις ἂν λόγοις τὴν ἀντίθεσιν δια λύσαις; {EPAN.} Ἐκ τῆς θείας γραφῆς τὰς ἀποδείξεις προφέρων, καὶ δεικνὺς ὡς οὐ σάρκα μόνην, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν ὁ θεὸς λόγος ἀνέλαβεν. {OPΘ.} Καὶ ποίας ἐν τῇ γραφῇ τοιαύτας εὐρήσομεν ἀποδείξεις; {EPAN.} Οὐκ ἤκουσας τοῦ κυρίου λέγοντος· "Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν·" καὶ πάλιν· "Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται." καὶ αὖθις· "Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου·" καὶ τὸ παρὰ τοῦ Δαβὶδ εἰρημένον, καὶ παρὰ τοῦ Πέτρου ἡρμηνευμένον, ὅτι "Οὐκ ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν;" Ταῦτα καὶ ὅσα τοιαῦτα σαφῶς δείκνυσιν, ὡς οὐ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν ὁ θεὸς λόγος ἀνέλαβεν. {OPΘ.} Ἀρμοδίως μὲν ἄγαν καὶ εὐγνωμόνως τὰς μαρτυρίας παρήγαγες. Ἀντιθεῖν δ' ἂν ἐκεῖνος, ὡς καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως Ἰουδαίοις διαλεγόμενος ὁ θεὸς ἔφη· "Νηστείαν καὶ ἀργίαν καὶ τὰς ἐορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου." Εἶτα συλλογιζόμενος φαίη ἄν, ὅτι καθάπερ ἐν τῇ παλαιᾷ ψυχὴν οὐκ ἔχων ἐμνημόνευσε ψυχῆς, οὕτω κὰνταῦθα πεποίηκεν. {EPAN.} Ἄλλ' ἀκούσεται πάλιν, ὡς καὶ σωματικῶν μορίων περὶ τοῦ θεοῦ διαλεγόμενη μέμνηται ἡ θεία γραφή. "Κλῖνον, γὰρ φησι, τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον·" καὶ· "Ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, καὶ ἴδε·" καὶ· "Τὸ στόμα κυρίου ἐλάλησε ταῦτα·" καὶ· "Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, καὶ ἔπλασάν με," καὶ μυρία τοιαῦτα. Εἰ τοίνυν καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τὴν ψυχὴν οὐ ψυχὴν νοητέον, οὔτε τὸ σῶμα ἄρα σῶμα νοητέον· 142 καὶ εὐρεθήσεται φαντασία τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον, καὶ διοίσομεν οὐδὲν Μαρκίωνος καὶ Βαλεντίνου καὶ Μάνεντος· τοιαῦτα γὰρ ἄττα κάκεῖνοι μυθολογοῦσιν. {OPΘ.} Εἰ δέ γε διαλεγόμενων ὑμῶν ἐξαπίνης ἀφίκοιτό τις τῆς Ἀπολιναρίου συμμορίας, καὶ ἔροιτο· Ποίαν, ὦ λῶστε, λέγεις ἀνεῖλη φένας ψυχὴν; τί ἂν ἀποκρίναιο; {EPAN.} Πρῶτον μὲν, ὡς μίαν οἶδα τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν. Ἐπειτα προσθεῖν ἄν, Εἰ δέ γε σὺ δύο νομίζεις, καὶ τὴν μὲν λογικὴν, τὴν δὲ ἄλογον νομίζεις, τὴν λογικὴν ἀνεῖληφθαί φημι. Σὺ γὰρ, ὡς ἔοικε, τὴν ἄλογον ἔχεις, ἀτελεῖ γεγενῆσθαι τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἠγούμενος. {OPΘ.} Εἰ δὲ τῶνδε τῶν λόγων ἀπαιτοῖ τὰς ἀποδείξεις; {EPAN.} Δοίην ἂν εὐπετῶς, καὶ τῶν εὐαγγελικῶν ἀναμνήσω λόγιον, ὅτι "Τὸ παιδίον Ἰησοῦς ἠὔξανε, καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ." Καὶ πάλιν· "Ἰησοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικία, καὶ σοφία, καὶ χάριτι παρὰ θεῶ καὶ ἀνθρώποις." Καὶ εἶπομι' ἄν, ὡς οὐδὲν τούτων ἀρμόττει θεότητι. Ἡλικία μὲν γὰρ τὸ σῶμα προκόπτει, σοφία δὲ ἡ ψυχὴ, οὐχ ἡ ἄλογος, ἀλλ' ἡ λογικὴ. Λογικὴν οὖν ἄρα ψυχὴν ὁ θεὸς λόγος ἀνείληφεν. {OPΘ.} Γενναίως μὲν ἄγαν, ὦ ἄριστε, τὰς τρεῖς τῶν ἀντιπάλων διέρρηξας φάλαγγας· ἀλλὰ τὴν ἔνωσιν ἐκείνην, καὶ τὴν πολυθρύλητον κρᾶσιν καὶ σύγχυσιν, οὐ διχῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ τριχῆ τῷ λόγῳ διέλυσας· καὶ οὐ μόνον θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τὸ διάφορον ἔδειξας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν διχῆ διεῖλες τὴν ἀνθρωπότητα· ἄλλο μὲν τι τὴν ψυχὴν, ἄλλο δὲ τι εἶναι τὸ σῶμα διδάξας, ὡς μηκέτι δύο,

κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον, ἀλλὰ τρεῖς νοεῖσθαι φύσεις τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. {EPAN.} Σὺ γὰρ οὐκ ἄλλην τινὰ φῆς οὐσίαν τὴν τῆς ψυχῆς παρὰ τὴν τοῦ σώματος φύσιν; {OPΘ.} Ναιχί. {EPAN.} Πῶς τοίνυν ὁ λόγος παράδοξος ὤφθη σοι; {OPΘ.} Ὅτι δύο παραιτούμενος εἰπεῖν τρεῖς ὠμολόγησας φύσεις. {EPAN.} Ἡ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους διαμάχη τοῦτο ποιεῖν βιάζεται. Πῶς γὰρ ἂν τις ἐτέρως διαλεχθεῖ τῶς τῆς σαρκὸς ἢ τῆς ψυχῆς ἢ 143 τοῦ νοῦ τὴν ἀνάληψιν ἀρνούμενοις, ἢ τὰς περὶ τούτων ἀποδείξεις ἀπὸ τῆς θείας προφέρων γραφῆς; Πῶς δὲ ἂν τις τοὺς τοῦ μονογενοῦς τὴν θεότητα σμικρύνειν φιλονεικῶντας διελέγξαι λυττῶντας, ἢ τὰ μὲν θεολογικῶς, τὰ δὲ οἰκονομικῶς δεικνὺς εἰρηκυῖαν τὴν θείαν γραφήν; {OPΘ.} Ἀληθῆς οὗτος ὁ λόγος· ἡμέτερος γάρ, μᾶλλον δὲ πάντων, ὅσοι τὸν ἀποστολικὸν κανόνα διετήρησαν ἀκλινη. Αὐτὸς δὲ συνήγορος τῶν ἡμετέρων ἀνεφάνης δογμάτων. {EPAN.} Καὶ πῶς τοῖς ὑμετέροις συνηγορῶ δύο μὴ λέγων υἱοῦς; {OPΘ.} Πότε ἡμῶν ἀκήκοας δύο πρεσβευόντων υἱοῦς; {EPAN.} Ὁ δύο λέγων φύσεις δύο λέγει υἱοῦς. {OPΘ.} Τρεῖς οὖν ἄρα σὺ λέγεις υἱοῦς· τρεῖς γὰρ εἶρηκας φύσεις. {EPAN.} Οὐκ ἦν ἐτέρως τὰ τῶν ἐναντίων διαλύσαι προβλήματα. {OPΘ.} Ταῦτο τοῦτο καὶ παρ' ἡμῶν ἄκουσον· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρώμεθα καὶ ἡμεῖς ἀνταγωνισταῖς. {EPAN.} Ἀλλ' ἐγὼ μετὰ τὴν ἔνωση δύο φύσεις οὐ λέγω. {OPΘ.} Καὶ μὴν μετὰ πολλὰς τῆς ἐνώσεως γενεὰς τούτοις ἔναγχος ἐχρήσω τοῖς λόγοις. Δίδαξον δὲ ὅμως ἡμᾶς, πῶς μίαν λέγεις μετὰ τὴν ἔνωση φύσιν· ὡς μιᾶς ἐξ ἀμφοῖν γενομένης, ἢ ὡς θατέρας μεινά σης, τῆς δὲ ἐτέρας ἀναιρεθείσης; {EPAN.} Ἐγὼ τὴν θεότητα λέγω μεμενηκέναι, καταποθῆναι δὲ ὑπὸ ταύτης τὴν ἀνθρωπότητα. {OPΘ.} Ἑλλήνων ταῦτα μῦθοι καὶ Μανιχαίων λῆροι. Ἐγὼ δὲ καὶ τὸ φέρειν τούτους εἰς μέσον αἰσχύνομαι. Οἱ μὲν γὰρ καταπόσεις θεῶν ἐμυθεύσαντο, οἱ δὲ τῆς τοῦ φωτὸς θυγατρὸς ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἐμνημόνευσαν. Ἡμεῖς δὲ τοὺς τοιούσδε λόγους οὐχ ὡς δυσσεβεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄγαν ἀνοήτους ἀποστρεφόμεθα. Πῶς γὰρ ἂν ἡ ἀπλή καὶ ἀσύνθετος φύσις, ἢ περιληπτικὴ τῶν ὄλων, ἢ ἀνέφικτος, ἢ ἀπερίγραφος, κατέπιεν ἢν ἀνέλαβε φύσιν; {EPAN.} Ὡς ἡ θάλασσα μέλιτος προσλαβοῦσα σταγόνα. Φροῦδος γὰρ εὐθύς ἢ σταγὼν ἐκεῖνη γίνεται τῷ τῆς θαλάττης ὕδατι μιγνυμένη. {OPΘ.} Τῆς θαλάττης καὶ τῆς σταγόνας ἐν ποσότητι τὸ διάφορον, καὶ ἐν μιᾷ γε ποιότητι· ἢ μὲν γὰρ μεγίστη, ἢ δὲ σμικροτάτη· καὶ ἢ μὲν γλυκεῖα, ἢ δὲ ἀλμυρά· ἐν δὲ γε τοῖς ἄλλοις πλείστην συγγένειαν ἔστιν εὐρεῖν. Ῥυτὴν γὰρ ἔχουσι καὶ ὑγρὰν καὶ ῥοώδη τὴν φύσιν ἀμφοτέραι· καὶ τὸ εἶναι δὲ αὐταῖς ὁμοίως κτιστόν, καὶ τὸ ἄψυχον δὲ 144 ὡσαύτως κοινόν, καὶ μέντοι καὶ σῶμα αὕτη κάκεινη καλεῖται. Οὐδὲν οὖν ἀπεικός, τὰς ἀγχιστευούσας φύσεις ὑπομῆναι τὴν κρᾶσιν, καὶ θατέραν ὑπὸ θατέρας ἀφανισθῆναι. Ἐνταῦθα δὲ τὸ διάφορον ἄπειρον, καὶ τοσοῦτον, ὡς μηδεμίαν εἰκόνα τῆς ἀληθείας εὕρισκεσθαι. Ἐγὼ μέντοι δείκνυμι πολλὰ τῶν κεραυνυμένων μὴ συγγεόμενα, ἀλλ' ἀκραιφνῆ διαμένοντα. {EPAN.} Καὶ τίς ἀκήκοε κρᾶσιν ἄκρατον πώποτε; {OPΘ.} Ἐγὼ σε τοῦτο συνομολογήσαι παρασκευάσω. {EPAN.} Εἰ φανείη τὸ ῥηθησόμενον ἀληθές, οὐκ ἀντιτάξομαι τῇ ἀληθείᾳ. {OPΘ.} Ἀποκρίναι τοίνυν, ἢ ἀνανεύων ἢ κατατεύων, ὅπως ἂν σοι ἔχειν ὁ λόγος δοκῇ. {EPAN.} Ἀποκρινούμαι. {OPΘ.} Τὸ φῶς ἀνίσχον πάντα δοκεῖ σοι τὸν ἀέρα πληροῦν, πλὴν εἰ μὴ τις ἐν ἀντρίοις οἰκίσκοις καθειργμένος ἀφώτιστος διαμένει; {EPAN.} Δοκεῖ μοι. {OPΘ.} Καὶ ὄλον δι' ὄλου τοῦ ἀέρος χωρεῖν τὸ φῶς; {EPAN.} Καὶ τοῦτό μοι συνδοκεῖ. {OPΘ.} Ἡ δὲ κρᾶσις οὐ δι' ὄλων τῶν κεραυνυμένων χωρεῖ; {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Τὸν δὲ γε πεφωτισμένον ἀέρα οὐ φῶς καὶ ὀρῶμεν καὶ ὀνομάζομεν; {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Ἀλλ' ὅμως καὶ παρόντος τοῦ φωτὸς, καὶ ξηρᾶς ποιότητος αἰσθανόμεθα καὶ ὑγρᾶς· πολλάκις δὲ καὶ ψυχρᾶς καὶ θερμῆς. {EPAN.} Αἰσθανόμεθα τούτων. {OPΘ.} Μετὰ δὲ γε τὴν τοῦ φωτὸς



ἀναχώρησιν μένει λοιπὸν αὐτὸς καθ' αὐτὸν ὁ ἀήρ. {EPAN.} Ἀληθῆ ταῦτα. {OPΘ.} Σκόπησον δὴ οὖν καὶ τόδε· ὁ σίδηρος προσομιλῶν τῷ πυρὶ πυρακτοῦται; {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Καὶ δι' ὅλης γε τῆς οὐσίας αὐτοῦ χωρεῖ τὸ πῦρ; {EPAN.} Ναί. {OPΘ.} Πῶς οὖν οὐκ ἐναλλάττει τοῦ σιδήρου τὴν φύσιν ἢ ἄκρα ἔνωσις, καὶ ἡ δι' ὅλου χωροῦσά γε κρᾶσις; 145 {EPAN.} Καὶ μὴν πάμπαν ἐναλλάττει. Οὐκέτι γὰρ σίδηρος, ἀλλὰ πῦρ εἶναι νομίζεται· καὶ μέντοι καὶ τὴν πυρὸς ἐνέργειαν ἔχει. {OPΘ.} Οὐκέτι τοίνυν αὐτὸν ὁ χαλκεὺς σίδηρον ὀνομάζει, οὐδὲ τῷ ἄκμονι προσφέρει, οὐδέ γε ἐπιφέρει τὴν σφύραν; {EPAN.} Ὁμολόγηται ταῦτα. {OPΘ.} Οὐκ ἐλυμήνατο ἄρα τοῦ σιδήρου τὴν φύσιν ἢ τοῦ πυρὸς ὁμίλια. {EPAN.} Οὐδαμῶς. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν ἐν σώμασιν ἔστιν εὐρεῖν ἀσύγχυτον κρᾶσιν, μανία ἄρα σαφῆς ἐπὶ τῆς ἀκηράτου καὶ ἀναλλοιώτου φύσεως σύγχυσις νοεῖν καὶ τῆς φύσεως τῆς ἀναληφθείσης ἀφανισμόν, καὶ ταῦτα ληφθείσης ἐπ' εὐεργεσία τοῦ γένους. {EPAN.} Οὐκ ἀφανισμόν τῆς ληφθείσης λέγομεν φύσεως, ἀλλὰ τὴν εἰς θεότητος οὐσίαν μεταβολὴν. {OPΘ.} Οὐκοῦν ἔχει τὸ ἀνθρώπινον εἶδος καὶ τὴν προτέραν περιγραφὴν; {EPAN.} Οὐδαμῶς. {OPΘ.} Πότε δὲ ταύτην ἐδέξατο τὴν μεταβολὴν; {EPAN.} Μετὰ τὴν ἄκραν ἔνωσιν. {OPΘ.} Πηνίκα δὲ ταύτην γεγενῆσθαι λέγεις; {EPAN.} Πολλάκις ἔφην, παρὰ τὴν σύλληψιν. {OPΘ.} Καὶ μὴν μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ ἔμβρυον ἦν ἐν τῇ μήτρᾳ, καὶ τεχθεὶς βρέφος καὶ ἦν καὶ ἐκλήθη, καὶ ὑπὸ ποιμένων προσεκυ νήθη; καὶ παιδίον ὡσαύτως καὶ ἐγένετο καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου προσ ηγορευῆθη. Οἶσθα ταῦτα, ἢ πλάττειν ἡμᾶς μύθους ὑπέιληφας; {EPAN.} Ταῦτα ἢ τῶν θείων εὐαγγελίων ἱστορία διδάσκει, καὶ ἀντιλέγειν οὐχ οἶόν τε. {OPΘ.} Σκοπήσωμεν οὖν καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐχ ὁμολογοῦμεν περιτμηθῆναι τὸν κύριον; {EPAN.} Ὁμολογοῦμεν. {OPΘ.} Τίνος οὖν ἡ περιτομή; σαρκὸς ἢ θεότητος; {EPAN.} Τῆς σαρκός. {OPΘ.} Τίνος δὲ τὸ αὔξεσθαι καὶ προκόπτειν ἡλικία τε καὶ σοφία; {EPAN.} Δῆλον ὡς οὐδὲν τούτων ἀρμόττει θεότητι. 146 {OPΘ.} Οὐκοῦν οὐδὲ τὸ πεινῆν καὶ διψῆν; {EPAN.} Οὐδαμῶς. {OPΘ.} Οὐδέ γε τὸ βαδίζειν καὶ κοπιᾶν καὶ καθεῦδειν, καὶ τὰ ἄλλα ἀπαζαπλῶς τὰ τοιαῦτα; {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν παρὰ τὴν σύλληψιν ἡ ἔνωσις γέγονε, ταῦτα δὲ πάντα μετὰ τὴν σύλληψιν καὶ τὸν τόκον ἐγένετο, οὐκ ἄρα μετὰ τὴν ἔνωσιν τὴν οἰκείαν φύσιν ἢ ἀνθρωπότης ἀπώλεσεν. {EPAN.} Οὐκ ἀκριβῶς ὠρισάμην. Μετὰ γὰρ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἢ σὰρξ ἐδέξατο τὴν εἰς θεότητος φύσιν μεταβολὴν. {OPΘ.} Οὐδὲν οὖν ἐν αὐτῇ μεμένηκε μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν ὅσα τὴν φύσιν δηλοῖ. {EPAN.} Εἰ μεμένηκεν, οὐδὲ γέγονεν ἡ θεία μεταβολή. {OPΘ.} Πῶς οὖν ἀπιστοῦσι τοῖς μαθηταῖς καὶ τὰς χεῖρας ὑπέδειξε καὶ τοὺς πόδας; {EPAN.} Ὡς εἰσηλθε τῶν θυρῶν κεκλεισμένων. {OPΘ.} Ἀλλὰ εἰσηλθε τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὡς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς μήτρας, τῶν τῆς παρθενίας κλείθρων ἐπικειμένων, ὡς ἐπὶ θαλάττης ἐβάδισεν. Οὐδέπω δὲ κατὰ τὸν σὸν ἐγεγόνει λόγον τῆς φύσεως ἢ μεταβολῆς. {EPAN.} Ἔδειξε τοῖς ἀποστόλοις ὁ δεσπότης χεῖρας, ὡς ἐπάλαισε τῷ Ἰακώβ. {OPΘ.} Ἄλλ' οὐκ ἔα νοεῖν οὕτως ὁ κύριος. Τῶν γὰρ μαθητῶν πνεῦμα θεωρεῖν τοπασάντων, ἐξήλασε τήνδε τὴν ὑποψίαν ὁ κύριος, καὶ τὴν τῆς σαρκὸς ὑπέδειξε φύσιν. "Τί, γὰρ φησι, τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διατί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι. Ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα." Καὶ ὅρα τοῦ ῥήματος τὴν ἀκρίβειαν. Οὐ γὰρ εἶπε, σὰρκα καὶ ὀστέα ὄντα, ἀλλὰ σὰρκα καὶ ὀστέα ἔχοντα, ἵνα δείξη, ἄλλο μὲν τὸ ἔχον κατὰ τὴν φύσιν, ἄλλο δὲ τὸ ἐχόμενον. Ὡσπερ γὰρ ἄλλο μὲν ἐστὶ τὸ λαβόν, ἄλλο δὲ τὸ ληφθέν, εἷς δὲ ἐξ ἀμφοῖν ὁ Χριστὸς θεωρεῖται, οὕτω τὸ ἔχον πρὸς τὸ ἐχόμενον πλείστην μὲν ἔχει διαφοράν, οὐκ εἰς 147 δύο δὲ πρόσωπα μερίζει τὸν ἐν τούτοις νοούμενον. Ὁ μὲντοι κύριος ἀμφιβαλλόντων ἔτι τῶν μαθητῶν,

καὶ τροφήν ἤτησε, καὶ λαβῶν ἔφαγεν, οὔτε φαντασίᾳ τὴν τροφήν ἀναλίσκων, οὔτε τοῦ σώματος τὴν χρείαν πληρῶν. {EPAN.} Καὶ μὴν ἀνάγκη δυοῖν θάτερον δέξασθαι· ἢ γὰρ δεηθεὶς μετέλαβεν, ἢ μὴ δεόμενος ἔδοξε μὲν ἐσθίειν, ἢκιστα δὲ μετέλαβε τροφῆς. {OPΘ.} Τροφῆς μὲν οὐκ ἔχρηζεν ἀθάνατον γεγενημένον τὸ σῶμα. Περὶ γὰρ τῶν ἀνισταμένων ὁ κύριος ἔφη· "Ἐκεῖ οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι." Ὅτι μέντοι μετέλαβε τῆς τροφῆς, μάρτυρες οἱ ἀπόστολοι. Ὁ μὲν γὰρ μακάριος Λουκᾶς ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν Πράξεων ἔφη, ὡς "Συναλιζόμενος τοῖς ἀποστόλοις ὁ κύριος παρήγγειλεν ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι." Ὁ δὲ θεϊότατος Πέτρος σαφέστερον εἶρηκεν· "Οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν." Ἐπειδὴ γὰρ τῶν κατὰ τὸν παρόντα βίον ζώντων ἴδιον τὸ ἐσθίειν, ἀναγκαίως ὁ κύριος τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν διὰ βρώσεως καὶ πόσεως ἔδειξε τοῖς μὴ νομίζουσιν ἀληθῆ. Ταῦτο δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου καὶ ἐπὶ τῆς Ἰαίρου πεποιήκε θυγατρὸς. Καὶ γὰρ ταύτην ἀναστήσας προσέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν, καὶ τὸν Λάζαρον συνεστιώμενον εἶχε, ταύτην δεικνύς τὴν ἀνάστασιν ἀληθῆ. {EPAN.} Εἰ δοίημεν ἀληθῶς βεβρωκέναι τὸν κύριον, δῶμεν καὶ πάντας ἀνθρώπους μετὰ τὴν ἀνάστασιν μεταλαμβάνειν τροφῆς. {OPΘ.} Τὰ διὰ τινὰ οἰκονομίαν ὑπὸ τοῦ σωτῆρος γενόμενα οὐκ ἔστι κανὼν καὶ ὄρος τῆς φύσεως· ἐπεὶ καὶ ἄλλα τινὰ ὠκονόμησεν, ἃ τοῖς ἀναβιώσκουσιν οὐδ' ὄλως συμβήσεται. {EPAN.} Τίνα ταῦτα; {OPΘ.} Τῶν ἀνισταμένων τὰ σώματα οὐκ ἄφθαρτα γενήσεται καὶ ἀθάνατα; {EPAN.} Οὕτως ἡμᾶς ὁ θεῖος Παῦλος ἐδίδαξε. "Σπείρεται, γὰρ ἔφη, ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. Σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. Σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. Σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν." 148 {OPΘ.} Ἄλλ' ὁ κύριος ἄπηρα καὶ ἀλώβητα πάντων ἀνθρώπων ἐγείρει τὰ σώματα· οὔτε γὰρ χωλότης οὔτε τυφλότης ἐν τοῖς ἀνισταμένοις εὐρίσκεται· τῷ δὲ γε οἰκείῳ σώματι τὰς ἐκ τῶν ἡλῶν γεγενημένας διατρήσεις κατέλιπε καὶ τὴν τῆς πλευρᾶς ὠτειλήν, καὶ τούτου μάρτυρες αὐτὸς τε ὁ κύριος καὶ τοῦ Θωμᾶ αἱ χεῖρες. {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τροφῆς μετέλαβεν ὁ δεσπότης, καὶ τὰς χεῖρας ἔδειξε καὶ τοὺς πόδας τοῖς μαθηταῖς, καὶ τὰς ἐν τούτοις διατρήσεις τῶν ἡλῶν, καὶ μέντοι γε καὶ τὴν πλευρὰν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ γεγενημένην ἐκ τῆς πληγῆς ὠτειλήν, καὶ ἔφη πρὸς αὐτούς· "Ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα," μεμένηκεν ἄρα καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἢ τοῦ σώματος φύσις, καὶ εἰς ἑτέραν οὐσίαν οὐ μετεβλήθη. {EPAN.} Οὐκοῦν καὶ θνητὸν ἔστι καὶ παθητὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν; {OPΘ.} Οὐδαμῶς, ἀλλ' ἄφθαρτον καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον. {EPAN.} Εἰ ἄφθαρτὸν ἔστι καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον, εἰς ἑτέραν μεταβέβληται φύσιν. {OPΘ.} Τοιγαροῦν καὶ τὰ πάντων ἀνθρώπων σώματα εἰς ἑτέραν οὐσίαν μεταβληθήσεται· ἄφθαρτα γὰρ ἅπαντα καὶ ἀθάνατα ἔσται· ἢ οὐκ ἀκήκοας τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· "Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν;" {EPAN.} Ἀκήκοα. {OPΘ.} Οὐκοῦν μένει μὲν ἡ φύσις, μεταβάλλεται δὲ αὐτῆς τὸ φθαρτὸν εἰς ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν εἰς ἀθανασίαν. Σκοπήσωμεν δὲ οὕτως· τὸ ἀσθενοῦν σῶμα καὶ τὸ ὑγιαῖνον σῶμα καλοῦμεν ὁμοίως. {EPAN.} Ναιχί. {OPΘ.} Διατί; {EPAN.} Ἐπειδὴ μετέχει τῆς αὐτῆς οὐσίας τὰ ἀμφοτέρα. {OPΘ.} Καὶ μὴν πλείστην ἐν αὐτοῖς ὀρῶμεν διαφορὰν. Τὸ μὲν γὰρ ἔστιν ὑγιές τε καὶ ἄρτιον καὶ ἀπήμαντον· τὸ δὲ ἢ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, ἢ τὸ σκέλος ἔχει πεπληγμένον, ἢ ἄλλο τι πάθος παγχάλεπον. 149 {EPAN.} Ἀλλὰ περὶ τὴν αὐτὴν φύσιν ἐκάτερον γίνεται, καὶ ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἀσθένεια. {OPΘ.} Οὐκοῦν τὸ σῶμα οὐσίαν κλητέον, καὶ τὴν νόσον καὶ τὴν ὑγείαν συμβεβηκός. {EPAN.} Πάνυγε· συμβαίνει γὰρ τῷ σώματι ταῦτά γε, καὶ ἀποσυμβαίνει.

{ΟΡΘ.} Τοιγάρτοι καὶ τὴν φθορὰν καὶ τὸν θάνατον συμβεβηκός, οὐκ οὐσίας ὀνομαστέον· συμβαίνουσι γάρ, καὶ ἀποσυμβαίνουσι. {ΕΡΑΝ.} Οὕτω κλητέον. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα τῆς μὲν φθορᾶς ἀνιστάμενα καὶ τῆς θνητότητος ἀπαλλάττεται, τὴν δὲ γε οἰκείαν οὐκ ἀπόλλυσι φύσιν. {ΕΡΑΝ.} Ἀληθές. {ΟΡΘ.} Καὶ τὸ δεσποτικὸν τοιγαροῦν σῶμα ἄφθαρτον μὲν ἀνέστη, καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον καὶ τῇ θείᾳ δόξῃ δεδοξασμένον, καὶ παρὰ τῶν ἐπουρανίων προσκυνεῖται δυνάμεων· σῶμα δὲ ὅμως ἐστὶ τὴν προτέραν ἔχον περιγραφὴν. {ΕΡΑΝ.} Ἐν μὲν τούτοις εἰκότα λέγειν δοκεῖς. Μετὰ δὲ γε τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν, οὐκ οἶμαί σε λέξειν, ὡς οὐκ εἰς θεότητα μετεβλήθη φύσιν. {ΟΡΘ.} Ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν φαίην ἀνθρωπίνους πειθόμενος λογισμοῖς. Οὐ γὰρ οὕτως εἰμί θρασύς, ὥστε φάναι τι σεσηγημένον παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ. Ἦκουσα μέντοι τοῦ θεσπεσίου Παύλου βοῶντος, ὅτι "Ἔστησεν ὁ θεὸς ἡμέραν, ἐν ἧ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὤρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν." Μεμάθηκα δὲ καὶ παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ὅτι οὕτως ἐλεύσεται ὁ τρόπος αὐτὸν εἶδον οἱ μαθηταὶ πορευόμενον εἰς τὸν οὐρα νόον. Εἶδον δὲ περιγεγραμμένην φύσιν, οὐκ ἀπερίγραφον. Ἦκουσα δὲ καὶ τοῦ κυρίου λέγοντος: "Ὁψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ." Καὶ οἶδα περιγεγραμμένον τὸ ὑπ' ἀνθρώπων ὀρώμενον. Ἀθέατος γὰρ ἡ ἀπερίγραφος φύσις. Καὶ μέντοι καὶ τό, καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης, καὶ στήσῃ τοὺς μὲν ἄμνους ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ἐρίφους ἐξ εὐωνύμων, τὸ περιγεγραμμένον δηλοῖ. 150 {ΕΡΑΝ.} Οὐκοῦν οὐδὲ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἀπερίγραφος ἦν. Ὑπὸ γὰρ τῶν Σεραφίμ αὐτὸν εἶδεν ὁ προφήτης κυκλοῦμενον. {ΟΡΘ.} Οὐκ αὐτὴν εἶδεν ὁ προφήτης τοῦ θεοῦ τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ὄψιν τινὰ τῇ αὐτοῦ δυνάμει συμβαίνουσαν. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν ἅπαντες αὐτὴν τοῦ κριτοῦ τὴν ὀρωμένην ὄψονται φύσιν. {ΕΡΑΝ.} Ὑποσχόμενος λόγον μὴ λέγειν ἀμάρτυρον, λογισμοὺς ἡμῖν οἰκείους προσφέρεις. {ΟΡΘ.} Ἐγὼ ταῦτα παρὰ τῆς θείας ἐδιδάχθην γραφῆς. Ἦκουσα γὰρ Ζαχαρίου τοῦ προφήτου λέγοντος: "Ὁψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν." Πῶς δὲ ἔψεται τῇ προφητείᾳ τὸ τέλος, τῶν ἐσταυρωκότων μὴ γνωριζόντων ἦν ἐσταύρωσαν φύσιν; Ἦκουσα δὲ καὶ τοῦ νικηφόρου Στεφάνου βοῶντος: "Ἴδου θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐστηκότα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ." Εἶδε δὲ τὴν ὀρωμένην, οὐ τὴν ἀόρατον φύσιν. {ΕΡΑΝ.} Ταῦτα μὲν οὕτω γέγραπται. Ἀλλὰ τὸ σῶμα, μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν, οὐκ οἶμαί σε δείξειν ὑπὸ τῶν πνευματοφόρων ἀνδρῶν προσαγορευόμενον σῶμα. {ΟΡΘ.} Μάλιστα μὲν καὶ τὰ προειρημένα τοῦ σώματος ὑπάρχει δηλωτικά· τὸ γὰρ ὀρώμενον, σῶμα· δείξω δὲ ὅμως καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν σῶμα καλούμενον τοῦ δεσπότη τοῦ σῶμα. Ἄκουσον τοίνυν τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος: "Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτήρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν, ὃς μετὰ σχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ." Οὐ τοίνυν εἰς ἑτέραν μετὰ βέβληται φύσιν, ἀλλὰ μεμένηκε σῶμα, θείας μέντοι δόξης πεπληρωμένον καὶ φωτὸς ἐκπέμπον ἀκτῖνας· ἐκείνῳ τὰ τῶν ἁγίων σώματα γενήσεται σύμμορφα. Εἰ δὲ εἰς ἑτέραν ἐκείνο μετεβλήθη φύσιν, καὶ τὰ τούτων ὡσαύτως μεταβληθήσεται. Σύμμορφα γὰρ ἐκείνῳ γενήσεται. Εἰ δὲ τὰ τῶν ἁγίων φυλάττει τὸν χαρακτῆρα τῆς φύσεως, καὶ τὸ δεσποτικὸν ἄρα ὡσαύτως τὴν οἰκείαν οὐσίαν ἀμετάβλητον ἔχει. {ΕΡΑΝ.} Ἴσα τοίνυν ἔσται τῷ δεσποτικῷ σώματι τὰ τῶν ἁγίων σώματα; {ΟΡΘ.} Τῆς μὲν ἀφθαρσίας καὶ μέντοι καὶ τῆς ἀθανασίας μεθέξει καὶ ταῦτα. Κοινωνήσει δὲ καὶ τῆς δόξης, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος: 151 "Ἐἵπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν." Ἐν δὲ γε τῇ ποσότητι πολὺ τὸ διάφορον ἔστιν εὐρεῖν, καὶ τοσοῦτον, ὅσον ἡλίου πρὸς ἀστέρας, μᾶλλον δὲ ὅσον δεσπότη πρὸς

δούλους, καὶ τοῦ φωτίζοντος πρὸς τὸ φωτιζόμενον. Μεταδέδωκε δὲ ὅμως τῶν οἰκείων ὀνομάτων τοῖς δούλοις, καὶ φῶς καλούμενος, φῶς τοὺς ἀγίους ἐκάλεσεν· "Ὑμεῖς, γάρ φησιν, ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου." Καὶ ἥλιος δικαιοσύνης ὀνομαζόμενος, περὶ τῶν δούλων φησί· "Τότε ἐκλάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος." Κατὰ τὸ ποιὸν τοίνυν, οὐ κατὰ τὸ ποσόν, σύμμορφα ἔσται τῷ δεσποτικῷ σώματι τῶν ἀγίων τὰ σώματα. Ἰδοὺ σοι διαρρήδην ἐδείξαμεν ὅπερ ἡμᾶς ἐζήτησας. Εἰ δέ σοι δοκεῖ, καὶ ἐτέρως τοῦτο σκοπήσωμεν. {EPAN.} Πάντα δεῖ λίθον, κατὰ τὴν παροιμίαν, κινεῖν, ὥστε τὸ ἀληθὲς ἐξευρεῖν, οὐχ ἥκιστα δὲ θείων προκειμένων δογμάτων. {OPΘ.} Εἰπέ τοίνυν, τὰ μυστικά σύμβολα παρὰ τῶν ἱερωμένων τῷ δεσπότη θεῷ προσφερόμενα, τίνων ἐστὶ σύμβολα; {EPAN.} Τοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος. {OPΘ.} Τοῦ ὄντος σώματος ἢ τοῦ οὐκ ὄντος; {EPAN.} Τοῦ ὄντος. {OPΘ.} Ἄριστα. Χρὴ γὰρ εἶναι τὸ τῆς εἰκόνης ἀρχέτυπον. Καὶ γὰρ οἱ ζωγράφοι τὴν φύσιν μιμοῦνται, καὶ τῶν ὀρωμένων γράφουσι τὰς εἰκόνας. {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν τοῦ ὄντος σώματος ἀντίτυπά ἐστὶ τὰ θεῖα μυστήρια, σῶμα ἄρα ἐστὶ καὶ νῦν τοῦ δεσπότου τὸ σῶμα, θεῖον μέντοι καὶ δεσποτικὸν σῶμα, οὐκ εἰς θεότητα φύσιν μεταβληθέν, ἀλλὰ θείας δόξης ἀναπλησθέν. {EPAN.} Εἰς καιρὸν τὸν περὶ τῶν θείων μυστηρίων ἐκίνησας λόγον· ἐντεῦθεν σοι γὰρ δεῖξω τοῦ δεσποτικοῦ σώματος τὴν εἰς ἑτέραν φύσιν μεταβολήν. Ἀπόκριναι τοίνυν πρὸς τὰς ἐμὰς ἐρωτήσεις. {OPΘ.} Ἀποκρινοῦμαι. {EPAN.} Τί καλεῖς τὸ προσφερόμενον δῶρον πρὸ τῆς ἱερατικῆς ἐπικλήσεως; {OPΘ.} Οὐ χρὴ σαφῶς εἰπεῖν· εἰκὸς γὰρ τινὰς ἀμυήτους παρεῖναι. {EPAN.} Αἰνιγματώδης ἢ ἀπόκρισις ἔστω. 152 {OPΘ.} Τὴν ἐκ τοιῶνδε σπερμάτων τροφήν. {EPAN.} Τὸ δὲ ἕτερον σύμβολον πῶς ὀνομάζομεν; {OPΘ.} Κοινὸν καὶ τοῦτο ὄνομα, πόματος εἶδος σημαῖνον. {EPAN.} Μετὰ δέ γε τὸν ἀγιασμὸν πῶς ταῦτα προσαγορεύεις; {OPΘ.} Σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. {EPAN.} Καὶ πιστεύεις γε σώματος Χριστοῦ μεταλαμβάνειν καὶ αἷματος; {OPΘ.} Οὕτω πιστεύω. {EPAN.} Ὡσπερ τοίνυν τὰ σύμβολα τοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος ἄλλα μὲν εἰσι πρὸ τῆς ἱερατικῆς ἐπικλήσεως, μετὰ δέ γε τὴν ἐπίκλησιν μεταβάλλεται καὶ ἕτερα γίνεται, οὕτω τὸ δεσποτικὸν σῶμα μετὰ τὴν ἀνάληψιν εἰς τὴν θεῖαν μετεβλήθη οὐσίαν. {OPΘ.} Ἐάλως αἷς ὕφηνας ἄρκουσιν. Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἀγιασμὸν τὰ μυστικά σύμβολα τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως· μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ εἴδους, καὶ ὁρατὰ ἐστὶ, καὶ ἀπτά, οἷα καὶ πρότερον ἦν· νοεῖται δὲ ἄπερ ἐγένετο, καὶ πιστεύεται καὶ προσκυνεῖται, ὡς ἐκεῖνα ὄντα ἄπερ πιστεύεται. Παράθεος τοίνυν τῷ ἀρχετύπῳ τὴν εἰκόνα, καὶ ὄψει τὴν ὁμοιότητα. Χρὴ γὰρ εἰκέναι τῇ ἀληθείᾳ τὸν τύπον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνο τὸ σῶμα τὸ μὲν πρότερον εἶδος ἔχει, καὶ σχῆμα καὶ περιγραφὴν, καὶ ἀπαξιαπλῶς, τὴν τοῦ σώματος οὐσίαν· ἀθάνατον δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν γέγονε, καὶ κρεῖττον φθορᾶς, καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν ἠξιώθη καθέδρας, καὶ παρὰ πάσης προσκυνεῖται τῆς κτίσεως, ἅτε δὴ σῶμα χρηματίζον τοῦ δεσπότου τῆς φύσεως. {EPAN.} Καὶ μὴν τὸ μυστικὸν σύμβολον τὴν προτέραν ἀμείβει προσηγορίαν· οὐκέτι γὰρ ὀνομάζεται ὅπερ πρότερον ἐκαλεῖτο, ἀλλὰ σῶμα προσαγορεύεται. Χρὴ τοίνυν καὶ τὴν ἀλήθειαν θεόν, ἀλλὰ μὴ σῶμα καλεῖσθαι. {OPΘ.} Ἄγνοεῖν μοι δοκεῖς. Οὐ γὰρ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄρτος ζωῆς ὀνομάζεται. Οὕτως αὐτὸ καὶ ὁ κύριος προσηγόρευσε, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σῶμα θεῖον ὀνομάζομεν σῶμα, καὶ ζωοποιὸν καὶ δεσποτικὸν καὶ κυριακόν, διδάσκοντες ὡς οὐ κοινοῦ τινός ἐστιν ἀνθρώπου, ἀλλὰ 153 τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς θεὸς ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος, αἰώνιός τε καὶ πρόσφατος. "Ἰησοῦς γὰρ Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας." {EPAN.} Πολλοὺς μὲν περὶ τούτου διεξελήλυθας λόγους· ἐγὼ δὲ τοῖς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάλαι διαλάμψασιν ἀγίοις ἀκολουθῶ. Δεῖξον τοίνυν ἐκείνους μετὰ τὴν ἔνωσιν

διαιροῦντας τῷ λόγῳ τὰς φύσεις. {ΟΡΘ.} Ἐγὼ μὲν σοι τοὺς ἐκείνων ἀναγνώσομαι πόνους· σὺ δὲ θαυμάσεις, εὖ οἶδα, τὴν τῆς διαιρέσεως ἀμετρίαν, ἣν τοῖς οἰκείοις συγγράμμασιν ἐντεθείκασι, πρὸς τὰς δυσσεβεῖς αἰρέσεις ἀγωνιζόμενοι. Ἄκουσον τοίνυν ἐκείνων, ὧν ἤδη τὰς μαρτυρίας σοι παρηγάγο μεν, ἀντικρυς ταῦτα καὶ διαρρήδη λεγόντων. Τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ μάρτυρος. Ἐκ τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς. Ἐγὼ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ αὐτὸν οἶδα καὶ πιστεύω ὄντα, καὶ ὅτε πρὸς τοὺς περὶ Πέτρον ἦλθεν, ἔφη αὐτοῖς, "Λάβετε, ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι οὐκ εἰμὶ δαιμόνιον ἀσώματον." Καὶ εὐθὺς αὐτοῦ ἤψαντο, καὶ ἐπίστευσαν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν καὶ συνέφαγεν αὐτοῖς, καὶ συνέπιεν, ὡς σαρκὶ κῶς, καὶ πνευματικῶς ἠνωμένος τῷ πατρὶ. Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνου. Ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῶν εἰς τὰς αἰρέσεις. Ἦνωσεν οὖν, καθὼς προέφαμεν, τὸν ἄνθρωπον τῷ θεῷ. Εἰ γὰρ μὴ ἂν θρωπος ἐνίκησεν τὸν ἀντίπαλον τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἂν δικαίως ἐνικήθη ὁ ἐχθρός· πάλιν τε, εἰ μὴ ὁ θεὸς ἐδωρήσατο τὴν σωτηρίαν, οὐκ ἂν βεβαίως ἔσχομεν αὐτὴν· καὶ εἰ μὴ συνηνώθη ὁ ἄνθρωπος τῷ θεῷ, οὐκ ἂν ἠδυνήθη μετασχεῖν τῆς ἀφθαρσίας. Ἐδει γὰρ τὸν μεσίτην θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων διὰ τῆς ἰδίας πρὸς ἑκατέρους οἰκειότητος εἰς φιλίαν καὶ ὁμόνοιαν τοὺς ἀμφοτέρους συναγαγεῖν, καὶ θεῷ μὲν παραστῆσαι τὸν ἄνθρωπον, ἀνθρώποις δὲ γνωρίσαι τὸν θεόν. 154 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας. Διὸ πάλιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ φησι· "Πᾶς ὁ πιστεῦων ὅτι Ἰησοῦς Χριστός, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται," ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἰδὼς Ἰησοῦν Χριστόν, ὃ ἠνοίχθησαν αἱ πύλαι τοῦ οὐρανοῦ διὰ τὴν ἔνσαρκον ἀνάληψιν αὐτοῦ, ὃς καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σαρκὶ ἐν ἧ καὶ ἔπαθεν ἐλεύσεται, τὴν δόξαν ἀποκαλύπτων τοῦ πατρός. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ δ' λόγου τῶν εἰς τὰς αἰρέσεις. Καθὼς Ἡσαΐας φησί, "Τέκνα Ἰακώβ βλαστήσει, καὶ ἔξανθήσει Ἰσραὴλ, καὶ πλησθήσεται ἡ οἰκουμένη τοῦ καρποῦ αὐτοῦ." Εἰς ὅλην οὖν τὴν οἰκουμένην τοῦ καρποῦ αὐτοῦ διασπαρέντος, εἰκότως ἐγκατελείφθη, καὶ ἐκ μέσου ἐγένετο, τὰ ποτὲ μὲν καρποφορήσαντα καλῶς· ἐξ αὐτῶν γὰρ τὸ κατὰ σάρκα ὁ Χριστὸς ἐκαρποφορήθη καὶ οἱ ἀπὸ στολοῦ· νῦν δὲ μηκέτι εὐθετα ὑπάρχοντα πρὸς καρποφορίαν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἀνακρίνει δὲ καὶ τοὺς Ἐβιωναίους· πῶς δύνανται σωθῆναι, εἰ μὴ ὁ θεὸς ἦν ὁ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἐργασάμενος; ἢ πῶς ἄνθρωπος χωρήσει εἰς θεόν, εἰ μὴ ὁ θεὸς ἐχωρήθη εἰς ἄνθρωπον; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Οἱ τὸν ἐκ τῆς παρθένου Ἐμμανουὴλ κηρύττοντες τὴν ἔνωσιν τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ πλάσμα αὐτοῦ ἐδήλουν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας. Οὐ γὰρ δοκῆσει ταῦτα, ἀλλ' ἐν ὑποστάσει ἀληθείας ἐγένετο. Εἰ δὲ μὴ ὦν ἄνθρωπος ἐφαίνετο ἄνθρωπος, οὔτε ὃ ἦν ἐπ' ἀληθείας ἔμεινε, πνεῦμα θεοῦ· ἐπεὶ ἄορατον τὸ πνεῦμα· οὔτε ἀλήθειά τις ἦν ἐν αὐτῷ· οὐ γὰρ ἦν ἐκεῖνα ἄπερ ἐφαίνετο. Προείπομεν δὲ ὅτι Ἀβραὰμ καὶ οἱ λοιποὶ προφητῆται προφητικῶς αὐτὸν ἔβλεπον, τὸ μέλλον ἔσεσθαι δι' ὄψεως προφητεύοντες. Εἰ οὖν καὶ νῦν τοιοῦτος ἐφάνη, μὴ ὦν ὅπερ ἐφαίνετο, προφητικὴ τις ὀπτασία γέγονε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ δεῖ καὶ ἄλλην ἐκδέχεσθαι παρουσίαν αὐτοῦ, ἐν ἧ τοιοῦτος ἔσται, οἷος νῦν ὁράται προφητικῶς. Ἀπεδείξαμεν δέ, ὅτι τὸ αὐτὸ ἐστὶ δοκῆσει λέγειν πεφηνέναι, καὶ οὐδὲν ἐκ τῆς Μαρίας εἰληφέναι. Οὐδὲ γὰρ ἦν ἀληθῶς σάρκα καὶ αἷμα ἐσχηκώς, δι' ὧν ἡμᾶς ἐξηγοράσατο, εἰ μὴ τὴν ἀρχαίαν πλάσιν 155 τοῦ Ἀδάμ εἰς ἑαυτὸν ἀνεκεφαλαιώσατο. Μάταιοι οὖν οἱ ἀπὸ Βαλεν τίνου, τοῦτο δογματίζοντες, ἵνα ἐκβάλωσι τὴν ζωὴν τῆς σαρκός. Τοῦ ἁγίου Ἱπολύτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν τῶν ταλάντων διανομήν. Τούτους δὲ καὶ τοὺς ἑτεροδόξους φήσειεν ἂν τις γεινιᾶν, σφαλλομένους παραπλησίως. Καὶ γὰρ κάκεῖνοι, ἦτοι ψιλὸν ἄνθρωπον ὁμολογοῦσι πεφηνέναι τὸν Χριστὸν εἰς τὸν βίον, τῆς

θεότητος αὐτοῦ τὸ τάλαντον ἀρνούμενοι, ἤτοι τὸν θεὸν ὁμολογοῦντες, ἀναίονται πάλιν τὸν ἄνθρωπον, πεφαντασιωκέναι διδάσκοντες τὰς ὄψεις αὐτῶν τῶν θεωμένων, ὡς ἄνθρωπον οὐ φορέσαντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ δόκησιν τινα φασματώδη μᾶλλον γεγενῆσθαι, οἷον ὡσπερ Μαρκίων καὶ Οὐα λεντίνος καὶ οἱ Γνωστικοὶ τῆς σαρκὸς ἀποδιασπῶντες τὸν λόγον, τὸ ἐν τάλαντον ἀποβάλλονται, τὴν ἐνανθρώπησιν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς βασιλίδα τινὰ ἐπιστολῆς. Ἀπαρχὴν οὖν τοῦτον λέγει τῶν κεκοιμημένων, ἅτε πρωτότοκον τῶν νεκρῶν. Ὃς ἀναστὰς καὶ βουλόμενος ἐπιδεικνύει, ὅτι τοῦτο ἦν τὸ ἐγγεγενημένον, ὅπερ ἦν καὶ ἀποθνήσκον, δισταζόντων τῶν μαθητῶν, προσκαλεσάμενος τὸν Θωμᾶν ἔφη, "Δεῦρο, ψηλάφησον καὶ ἴδε, ὅτι πνεῦμα ὄστοῦν καὶ σὰρκα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν Ἐλκανᾶν καὶ τὴν Ἄνναν. Καὶ διὰ τοῦτο τρεῖς καιροὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ προετυποῦντο εἰς αὐτὸν τὸν σωτήρα, ἵνα τὰ προφητευθέντα περὶ αὐτοῦ μυστήρια ἐπιτελέσῃ. Ἐν μὲν τῷ πάσχα, ἵνα ἑαυτὸν ἐπιδείξῃ τὸν μέλλοντα ὡς πρόβατον θύεσθαι καὶ ἀληθινὸν πάσχα δεῖκνυσθαι, ὡς ὁ ἀπόστολος λέγει, "Τὸ δὲ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός." Ἐν δὲ τῇ πεντηκοστῇ, ἵνα προσημῆνῃ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, αὐτὸς πρῶτος εἰς οὐρανὸν ἀναβὰς καὶ τὸν ἄνθρωπον δῶρον τῷ θεῷ προσενέγκας. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ὠδὴν τὴν μεγάλην. Ὁ τὸν ἀπολωλότα ἐκ γῆς πρωτόπλαστον ἄνθρωπον καὶ ἐν δεσμοῖς θανάτου κρατούμενον ἐξ ἄδου κατωτάτου ἐλκύσας· ὁ ἄνωθεν κατελθὼν καὶ τὸν κάτω εἰς τὰ ἄνω ἀνενέγκας· ὁ τῶν νεκρῶν εὐαγγελιστὴς καὶ τῶν ψυχῶν λυτρωτὴς καὶ ἀνάστασις τῶν τεθαμμένων γινόμενος, οὗτος ἦν ὁ τοῦ νενικημένου ἀνθρώπου γεγεννημένος βοηθός, κατ' 156 αὐτὸν ὅμοιος αὐτῷ, ὁ πρωτότοκος λόγος τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ ἐν τῇ παρθένῳ ἐπισκεπτόμενος· ὁ πνευματικὸς τὸν χοῖκὸν ἐν τῇ μήτρᾳ ἐπιζητῶν· ὁ αἰεὶ ζῶν τὸν διὰ παρακοῆς ἀποθανόντα· ὁ οὐράνιος τὸν ἐπίγειον εἰς τὰ ἄνω καλῶν· ὁ εὐγενὴς τὸν δοῦλον διὰ τῆς ἰδίας ὑπακοῆς ἐλευθέρων ἀποδείξαι θέλων· ὁ τὸν εἰς γῆν λυόμενον ἄνθρωπον καὶ βρῶμα ὄφως γεγεννημένον εἰς ἀδάμαντα τρέψας, καὶ τοῦτον ἐπὶ ξύλου κρεμασθέντα κύριον κατὰ τοῦ νενικηκότος ἀποδείξας, καὶ διὰ τοῦτο διὰ ξύλου ἠττηθεὶς Ἀδὰμ νῦν διὰ τοῦ ξύλου νικηφόρος εὕρισκεται. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Οἱ γὰρ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔνσαρκον νῦν μὴ ἐπιγινώσκοντες, ἐπιγινώσκονται αὐτὸν κριτὴν ἐν δόξῃ παραγινόμενον, τὸν νῦν ἐν ἀδόξῳ σώματι ὑβριζόμενον. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Καὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι ἐλθόντες εἰς τὸ μνημεῖον τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ οὐχ εὕρισκον τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· ὃν τρόπον οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ταφὴν τοῦ Μωϋσέως ἀναβάντες ἐν τῷ ὄρει ἐζήτουν, καὶ οὐχ εὕρισκον. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ β' ψαλμοῦ. Οὗτος ὁ προελθὼν εἰς τὸν κόσμον θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἐφανερώθη. Καὶ τὸν μὲν ἄνθρωπον αὐτοῦ εὐκόλως ἔστι νοεῖν, ὅτε πεινᾷ καὶ κοπιᾷ, καὶ κάμνων διψᾷ, καὶ δειλιῶν φεύγει, καὶ προσευχόμενος λυπεῖται, καὶ ἐπὶ προσκεφαλαίου καθεύδει, καὶ ποτήριον πάθους παραιτεῖται, καὶ ἀγωνιῶν ἰδροῖ, καὶ ὑπ' ἀγγέλου δυναμοῦται, καὶ ὑπὸ Ἰούδα παραδίδοται, καὶ ἀτιμάζεται ὑπὸ Καϊάφα, καὶ ὑπὸ Ἡρώδου ἐξουθενεῖται, μαστίζεται τε ὑπὸ Πιλάτου, καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν παίζεται, καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων ξύλῳ προσπήγνυται, καὶ πρὸς πατέρα βοῶν παρατίθεται τὸ πνεῦμα, καὶ κλίνων κεφαλὴν ἐκπνεῖ, καὶ πλευρὰν λόγχῃ νύσσειται, καὶ σινδόνι ἐλισσόμενος ἐν μνημείῳ τίθεται, καὶ τριήμερος ὑπὸ πατρὸς ἀνίσταται. Τὸ δὲ θεῖκόν αὐτοῦ πάλιν φανερώς ἔστιν ἰδεῖν, ὅτε ὑπ' ἀγγέλων προσκυνεῖται, καὶ θεωρεῖται ὑπὸ ποι 157 μένων, καὶ προσδοκᾶται ὑπὸ Συμεῶν, καὶ ὑπὸ Ἄννης μαρτυρεῖται, καὶ ζητεῖται ὑπὸ μάγων, καὶ σημαίνεται δι' ἀστέρος, καὶ ὕδωρ ἐν γάμοις οἶνον ἀπεργάζεται, καὶ θαλάττῃ ὑπὸ βίας ἀνέμων κινουμένη ἐπιτιμᾷ, καὶ ἐπὶ

θαλάσσης περιπατεῖ, καὶ τυφλὸν ἐκ γενετῆς ὄραν ποιεῖ, καὶ νεκρὸν Λάζαρον τετραήμερον ἀνιστᾷ, καὶ ποικίλας δυνάμεις τελεῖ, καὶ ἁμαρτίας ἀφήσι, καὶ ἐξουσίαν δίδωσι μαθηταῖς. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν κγ΄ ψαλμόν. Ἔρχεται ἐπὶ τὰς ἐπουρανίους πύλας, ἄγγελοι αὐτῷ συνοδεύουσι, καὶ κεκλεισμένοι εἰσὶν αἱ πύλαι τῶν οὐρανῶν. Οὐδέπω γὰρ ἀναβέβηκεν εἰς οὐρανοῦς· πρῶτον νῦν φαίνεται ταῖς δυνάμεσι ταῖς οὐρανίαις σὰρξ ἀναβαίνουσα. Λέγεται οὖν ταῖς δυνάμεσιν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τῶν προτρεχόντων τὸν σωτῆρα καὶ κύριον· "Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης." Τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ ὁμολογητοῦ. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῆς στηλογραφίας. Ἐντεῦθεν τοίνυν ἐπὶ θρόνου προὔγραφεν αὐτὸν ἁγίου καθέζεσθαι, δηλῶν ὅτι σύνθρονος ἀποδέδεικται τῷ θειοτάτῳ πνεύματι διὰ τὸν οἰκοῦντα θεὸν ἐν αὐτῷ διηνεκῶς. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου. Πρὸ μὲν τοῦ πάθους ἐκάστοτε τὸν σωματικὸν αὐτοῦ προὔλεγε θάνατον, τοῖς ἀμφὶ τοὺς ἀρχιερέας ἐκδοθήσεσθαι φάσκων, καὶ τὸ τοῦ σταυροῦ τρόπαιον ἀπαγγέλλων. Μετὰ δὲ τὸ πάθος τριταῖος ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναστὰς, ἐνδοιαζόντων αὐτὸν ἐγηγέρθαι τῶν μαθητῶν, ἐπιφανεῖς αὐτοῖς αὐτῷ σώματι, σάρκα μὲν ἅπασαν σὺν ὀστέοις ἔχειν ὁμολογεῖ, ταῖς δὲ ὄψεσι τούτων τὰς τετρωμένας ὑποβάλλων πλευράς, καὶ τοὺς τύπους αὐτοῖς ὑποδεικνύει τῶν ἥλων. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ." 158 Οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Παῦλος, συμμόρφους τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἀλλά, "Συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ," ἄλλο μὲν τι δεικνύων εἶναι τὸν υἱόν, ἄλλο δὲ τι τὴν εἰκόνα αὐτοῦ. Ὁ μὲν γὰρ υἱὸς τὰ θεῖα τῆς πατρῴας ἀρετῆς γνωρίσματα φέρων, εἰκὼν ἐστὶ τοῦ πατρός· ἐπειδὴ καὶ ὅμοιοι ἐξ ὁμοίων γεννώμενοι, εἰκόνες οἱ τικτόμενοι φαίνονται τῶν γεννητόρων ἀληθεῖς. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ὃν ἐφόρεσεν, εἰκὼν ἐστὶ τοῦ υἱοῦ. Ἄλλως τε καὶ αὐτὸς ὁ τῆς ἀληθείας τοῦθ' ὑπαγορεύει θεσμός. Οὐ γὰρ τὸ ἀσώματον τῆς σοφίας πνεῦμα σύμμορφον τοῖς σωματικοῖς ἀνθρώποις ἐστίν, ἀλλ' ὁ τῷ πνεύματι σωματοποιηθεὶς ἀνθρώπινος χαρακτήρ, ὁ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἰσάριθμα μέλη φορῶν, καὶ τὴν ὁμοίαν ἐκάστοις περιβεβλημένος ἰδέαν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ὅτι δὲ τὸ σῶμα λέγει σύμμορφον τοῖς ἀνθρώποις εἶναι, σαφέστερον ἡμᾶς διδάσκει Φιλιππησίους ἐπιστέλλων· "Ἡμῶν τὸ πολίτευμα, φησὶν, ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ." Εἰ δὲ τὸ ταπεινὸν μετασχηματίζων τῶν ἀνθρώπων σῶμα σύμμορφον τῷ ἰδίῳ σώματι κατασκευάζει, ἕωλος πανταχόθεν ἀποδέδεικται ἢ τῶν ἐναντίων συκοφαντία. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἄλλ' ὥσπερ ἐκ τῆς παρθένου τεχθεὶς ὁ ἄνθρωπος ἐκ γυναικὸς λέγεται γεγονέναι, οὕτω δὴ καὶ ὑπὸ νόμον γεγενῆσθαι γράφεται τῷ διὰ τῶν νομικῶν ἔσθ' ὅτε βαδίσει μνηυμάτων. Ὅποτε μάλιστα παῖδα μὲν αὐτὸν ὄντα ὀκταήμερον προθύμως οἱ γονεῖς περιτέμνουν ἠπέιγοντο, καθάπερ ὁ εὐαγγελιστῆς ἐκδίδωσι Λουκᾶς· "Εἰς δὲ τὸ ἱερὸν ἀνήγον μετέπειτα παραστήσαι τῷ κυρίῳ, τὰς καθαρσίους ἐπιτελοῦντες ἀναφοράς, τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, ζευγὸς τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσὸς περιστερῶν." Εἰ τοίνυν τὰ καθάρσια δῶρα κατὰ τὸν νόμον ὑπὲρ αὐτοῦ προσεφέρετο, καὶ περιτομὴν 159 ὀκταήμερον ἐφόρει, ταύτη καὶ ὑπὸ νόμον αὐτὸν οὐκ ἀπεικότως γεγενησθαι γράφει. Οὔτε δὲ ὁ λόγος ὑπέκειτο τῷ νόμῳ, καθάπερ οἱ συκοφάνται δοξάζουσιν, αὐτὸς ὢν ὁ νόμος, οὔτε ὁ θεὸς ἐδεῖτο θυμάτων καθαρσίων, ἀθρόα ῥοπῆ καθαρίζων ἅπαντα καὶ ἀγιάζων. Ἄλλ' εἰ καὶ ἐκ τῆς παρθένου τὸ ἀνθρώπινον ὄργανον ἀναλαβὼν ἐφόρεσε, καὶ ὑπὸ νόμον ἐγένετο, κατὰ τὰς τῶν πρωτοτόκων ἀξίας καθαρισθεὶς, οὐκ αὐτὸς δεόμενος

τῆς τούτων χορηγίας ὑπέμενε τὰς θεραπείας, ἀλλ' ἵνα τῆς τοῦ νόμου δουλείας ἐξαγοράσῃ τοὺς πεπραμένους τῇ δίκῃ τῆς ἀρᾶς.

### Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Ἐκ τοῦ πρὸς τὰς αἱρέσεις λόγου β'.

Καὶ ὡσπερ οὐκ ἂν ἠλευθερώθημεν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς κατάρας, εἰ μὴ φύσει σὰρξ ἀνθρωπίνη ἦν, ἦν ἐνεδύσατο ὁ λόγος· οὐδὲν γὰρ κοινὸν ἦν ἡμῖν πρὸς τὸ ἀλλότριον· οὕτως οὐκ ἂν ἐθεοποιήθη ὁ ἄνθρωπος, εἰ μὴ φύσει ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ ἀληθινὸς καὶ ἴδιος ἦν αὐτοῦ ὁ λόγος, ὁ γενόμενος σὰρξ. Διὰ τοῦτο γὰρ τοιαύτη γέγονεν ἡ συνάφεια, ἵνα τῷ κατὰ φύσιν τῆς θεότητος συνάψῃ τὸν φύσει ἄνθρωπον, καὶ βεβαία γένηται ἡ σωτηρία καὶ ἡ θεοποίησις αὐτοῦ. Οὐκοῦν οἱ ἄρνούμενοι ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι φύσει καὶ ἴδιον τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸν υἱόν, ἀρνησάσθωσαν καὶ ἀληθινὴν σάρκα καὶ ἀνθρωπίνην αὐτὸν μὴ εἰληφέναι ἐκ Μαρίας τῆς αἰεὶ παρθένου. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Ἐπίκτητον ἐπιστολῆς. Εἰ διὰ τὸ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐν ταῖς γραφαῖς ἐκ Μαρίας εἶναι καὶ ἀνθρώπινον τὸ σῶμα τοῦ σωτῆρος, νομίζουσιν ἀντὶ τριάδος τετράδα λέγεσθαι, ὡς προσθήκης γινομένης διὰ τὸ σῶμα, πολὺ πλανῶνται, τὸ ποίημα συνεξισοῦντες τῷ ποιητῇ, καὶ ὑπονοοῦντες δύνασθαι τὴν θεότητα προσθήκην λαμβάνειν. Καὶ ἠγνόησαν ὅτι οὐ διὰ προσθήκην θεότητος γέγονε σὰρξ ὁ λόγος, ἀλλ' ἵνα ἡ σὰρξ ἀναστῇ· οὐδὲ ἵνα βελτιωθῇ ὁ λόγος προήλθεν ἐκ Μαρίας, ἀλλ' ἵνα τὸ ἀνθρώπινον γένος λυτρώσῃται. Πῶς οὖν οἶόν τε τὸ διὰ τοῦ λόγου λυτρωθὲν σῶμα καὶ ζωοποιηθὲν προσθήκην εἰς θεότητα τῷ ζωοποίησαντι λόγῳ ποιεῖν; 160 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Ἀκουέτωσαν ὅτι εἰ κτίσμα ἦν ὁ λόγος, οὐ προσελάμβανεν τὸ κτιστὸν σῶμα, ἵνα τοῦτο ζωοποιήσῃ. Ποία γὰρ τοῖς κτίσμασι παρὰ κτίσμα τὸς ἐστὶ βοήθεια, δεομένου καὶ αὐτοῦ σωτηρίας; Ἄλλ' ἐπειδὴ κτίστης ὢν ὁ λόγος αὐτὸς δημιουργὸς γέγονε τῶν κτισμάτων, διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων τὸ κτιστὸν αὐτὸς συνεστήσατο, ἵνα πάλιν αὐτὸ ὡς κτίστης ἀνακαινίσῃ, καὶ ἀνακτίσαι δυναθῇ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου τοῦ μερίζονος. Ἄ δὲ παρεθέμεθα περὶ τοῦ, "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου," ὅτι εἰς τὸ κυριακὸν σῶμα λέλεκται. Εἰ γὰρ, "Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει κύριος," ὡς φησὶν Ἱερεμίας, πάντα δὲ χωρεῖ ὁ θεός, ὑπ' οὐδενὸς δὲ χωρεῖται, εἰς ποῖον καθέζεται θρόνον; Τὸ σῶμα τοίνυν ἐστὶν ᾧ λέγει, "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Τὸ δὲ προκοπήν καὶ ἡλικίαν ἐπιδεχόμενον σῶμα αὐτὸ ἐστὶ κτίσμα καὶ ποίημα. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Τὸ σῶμα τοίνυν ἐστὶν ᾧ λέγει, "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου," οὐ καὶ γέγονεν ἐχθρὸς ὁ διάβολος σὺν ταῖς πονηραῖς δυνάμεσι, καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες. Δι' οὗ σώματος ἀρχιερεὺς καὶ ἀπόστολος γέγονε καὶ ἐχρημάτισε, δι' οὗ παρέδωκεν ἡμῖν μυστηρίου, λέγων, "Τοῦτό ἐστὶ μου τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον," καὶ, "Τὸ αἷμα τῆς καινῆς διαθήκης (οὐ τῆς παλαιᾶς), τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον." Θεότης δὲ οὔτε σῶμα οὔτε αἷμα ἔχει, ἀλλ' ὃν ἐφόρεσεν ἐκ τῆς Μαρίας ἄνθρωπον, αἴτιος τούτων γέγονε, περὶ οὗ εἶπον οἱ ἀπόστολοι· "Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ ἄνδρα ἀπὸ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ πρὸς Ἀρειανούς τόμου. Καὶ ὅτε λέγει, "Διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα," περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ λέγει, οὐ περὶ τῆς θεότητος. Οὐ γὰρ ὁ ὑψίστος ὑψοῦται, ἀλλ' ἡ σὰρξ τοῦ ὑψίστου ὑψοῦται, καὶ τῇ σαρκὶ τοῦ ὑψίστου ἐχαρίσατο ὄνομα τὸ 161 ὑπὲρ πάντων ὄνομα. Καὶ οὐχ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καταρχὴν ἔλαβε τὸ καλεῖσθαι θεός, ἀλλ' ἡ σὰρξ αὐτοῦ σὺν αὐτῷ ἐθεολογήθη. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Καὶ ὅτε λέγει, "Οὕτω ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη," τὴν σάρκα αὐτοῦ λέγει μηδέπω δοξασθεῖσαν. Οὐ γὰρ ὁ



κύριος τῆς δόξης δοξάζεται, ἀλλ' ἡ σὰρξ τοῦ κυρίου τῆς δόξης αὐτὴ λαμβάνει δόξαν, συναναβαίνουσα αὐτῷ εἰς οὐρανόν. Ὅθεν φησί, καὶ πνεῦμα υἰοθεσίας οὕτω ἦν ἐν ἀνθρώποις, διότι ἡ ληφθεῖσα ἀπαρχὴ ἐξ ἀνθρώπων οὕτω ἦν ἀνεληθοῦσα εἰς οὐρανόν. Ὅσα οὖν λέγει ἡ γραφή, ὅτι "ἔλαβεν" ὁ υἱὸς καὶ "ἐδοξάσθη," διὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ λέγει, οὐ διὰ τὴν θεότητα. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ὡστε ἀληθινὸς θεὸς ἐστὶν οὗτος, καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον, καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι μεσίτην θεοῦ καὶ ἀνθρώπων Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἡνωμένον πατρὶ κατὰ πνεῦμα, ἡμῖν δὲ κατὰ σάρκα, τὸν μεσιτεύσαντα θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὸν μὴ μόνον ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ θεόν. Τοῦ ἀγίου Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνου. Ἐν ἐκθέσει πίστεως. Ὁμολογοῦμεν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, πρὸ πάντων μὲν τῶν αἰώνων ἀνάρχως ἐκ πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου Μαρίας τὸν αὐτὸν σαρκωθέντα, καὶ τέλειον τὸν ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος ἀνειληφότα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Δύο γὰρ φύσεων τελείων ἔνωσις γεγένηται ἀφράστως. Διὸ ἓνα Χριστόν, ἓνα υἱὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καθομολογοῦμεν, εἰδότες ὅτι περ συναΐδιος ὑπάρχων τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καθ' ἣν καὶ πάντων ὑπάρχει δημιουργός, 162 κατηξίωσε μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἀγίας παρθένου, ἠνίκα εἶρηκε πρὸς τὸν ἄγγελον, "Ἴδου ἡ δούλη κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου," ἀπορρήτως ἑαυτῷ ἐξ αὐτῆς οἰκοδομησαί ναόν, καὶ τοῦτον ἐνώσει ἑαυτῷ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως, οὐ συναΐδιον ἐκ τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας οὐρανόθεν ἐπιφερόμενον σῶμα, ἀλλ' ἐκ τοῦ φυράματος τῆς ἡμετέρας οὐσίας, τουτέστιν ἐκ τῆς παρθένου, τοῦτο εἰληφώς καὶ ἑαυτῷ ἐνώσας. Οὐχ ὁ θεὸς λόγος εἰς σάρκα τραπεῖς, οὔτε μὴν φάντασμα φανείς· ἀλλ' ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως τὴν ἑαυτοῦ διατηρῶν οὐσίαν, τὴν ἀπαρχὴν τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας εἰληφώς, ἑαυτῷ ἦνωσεν. Οὐκ ἀρχὴν ὁ θεὸς λόγος ἐκ τῆς παρθένου εἰληφώς, ἀλλὰ συναΐδιος τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ ὑπάρχων, τὴν τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας ἀπαρχὴν ἑαυτῷ διὰ πολλὴν ἀγαθότητα ἐνώσει κατηξίωσεν, οὐ κραθεὶς, ἀλλ' ἐν ἐκατέραις ταῖς οὐσίαις εἷς καὶ ὁ αὐτὸς φανείς, κατὰ τὸ γεγραμμένον· "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν." Λύεται γὰρ ὁ Χριστὸς θεὸς κατὰ τὴν ἐμὴν οὐσίαν ἢ ἀνέλαβε, καὶ λελυμένον ἐγείρει τὸν ναὸν ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν θεϊαν οὐσίαν, καθ' ἣν καὶ πάντων ὑπάρχει δημιουργός. Οὐδέποτε μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἢ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἑαυτῷ ἐνώσει κατηξίωσεν, ἢ ἀποστὰς τοῦ οἰκείου ναοῦ, ἢ ἀποστήναι διὰ τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν δυνάμενος. Ἀλλ' ἐστὶν ὁ αὐτὸς παθητὸς καὶ ἀπαθής· παθητὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀπαθής κατὰ τὴν θεότητα. Ἴδετε γάρ, ἴδετέ με, ὅτι ἐγὼ εἶμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. Ἐγείρας τοιγαροῦν τὸν ἑαυτοῦ ναὸν ὁ θεὸς λόγος, καὶ ἐν αὐτῷ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀνάστασιν καὶ ἀνανέωσιν ἐργασάμενος, καὶ ταύτην τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς δείξας, ἔλεγε, "Ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε," οὐκ ὄντα, ἀλλ' "ἔχοντα," ἵνα καὶ τὸν ἔχοντα καὶ τὸν ἐχόμενον κατανοήσας, οὐ κρᾶσιν, οὐ τροπὴν, οὐκ ἠλλοίωσιν, ἀλλ' ἔνωσιν γεγεννημένην ἐπίδοις. Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς τύπους τῶν ἡλίων καὶ τῆς λόγχης τὴν νύξιν ἐπέδειξε, καὶ ἔμπροσθεν τῶν μαθητῶν ἔφαγεν, ἵνα διὰ πάντων τὴν ἀνάστασιν τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐν ἑαυτῷ ἀνανεωθεῖσαν πιστώσῃται αὐτοῦς. Καὶ ὅτι κατὰ τὴν μακαρίαν τῆς θεότητος οὐσίαν ἄτρεπτος, ἀναλλοιώτος, ἀπαθής, ἀθάνατος, ἀνενδεής διατελών, 163 πάντα τὰ πάθη εἶασε κατὰ συγχώρησιν τῷ οἰκείῳ ἐπενεχθῆναι ναῷ, καὶ τοῦτον τῇ οἰκείᾳ ἀνέστησε δυνάμει, διὰ τε τοῦ οἰκείου ναοῦ τελείαν τὴν ἀνανέωσιν τῆς ἡμετέρας ἐξεργάσατο φύσεως. Τοὺς δὲ λέγοντας ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν, ἢ

παθητὸν τὸν θεὸν λόγον, ἢ εἰς σάρκα τραπέντα, ἢ συνουσιωμένον ἐσχηκέναι τὸ σῶμα, ἢ οὐρανόθεν τοῦτο κεκομικέναι, ἢ φάντασμα εἶναι, ἢ θνητὸν λέγοντας τὸν θεὸν λόγον δεδεῆσθαι τῆς παρὰ τοῦ πατρὸς ἀναστάσεως, ἢ ἄψυχον σῶμα ἀνειληφέναι, ἢ ἄνουν ἄνθρωπον, ἢ τὰς δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ κατὰ ἀνάκρασιν συγχυθείσας μίαν γεγενῆσθαι φύσιν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δύο εἶναι φύσεις ἀσυγχύτους, ἐν δὲ πρόσωπον, καθὸ εἷς Χριστός, εἷς υἱός, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

Τοῦ αὐτοῦ.

Οὐκοῦν εἰ ἡ τῶν πάντων σὰρξ ἐν Χριστῷ ὑποβέβληται ὕβρεσι, πῶς μετὰ τῆς θεότητος μιᾶς εἶναι ὑποστάσεως νομίζεται; Εἰ γὰρ μιᾶς ὑποστάσεως ὁ λόγος καὶ ἡ σὰρξ ἢ ἀπὸ γῆς τὴν φύσιν ἔχουσα, μιᾶς ἄρα ὑποστάσεως ὁ λόγος καὶ ἡ ψυχὴ, ἦν τελείαν ἀνέλαβε. Μιᾶς γὰρ φύσεώς ἐστὶν ὁ λόγος μετὰ τοῦ θεοῦ, καὶ κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ ὁμολογίαν τὴν λέγουσαν, "Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν." οὐκοῦν καὶ ὁ πατὴρ τῆς αὐτῆς οὐσίας μετὰ τοῦ σώματος ὀφείλει νομίζεσθαι. Καὶ τί ἔτι τοῖς Ἀρειανοῖς χολᾶτε, τοῖς λέγουσι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κτίσμα εἶναι, αὐτοὶ λέγοντες τὸν πατέρα μιᾶς εἶναι μετὰ τῶν κτισμάτων οὐσίας; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Γρατιανὸν τὸν βασιλέα ἐπιστολῆς. Φυλάξωμεν διαίρεσιν θεότητος καὶ σαρκός. Εἰ τοῖς ἑκατέροις ἀποκρίνεται ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ἑκάτεραι φύσεις εἰσὶν, ὁ αὐτὸς λαλεῖ, ἀλλ' οὐχ ἡμῖν πάντοτε ἐνὶ γε τρόπῳ. Πρόσεχε ἐν αὐτῷ νῦν μὲν δόξαν φθεγγόμενον, νῦν δὲ ἀνθρώπινα πάθη. Ὡς θεὸς λαλεῖ τὰ 164 θεῖα, ἐπειδὴπερ ὁ λόγος ἐστίν· ὡς ἄνθρωπος λέγει τὰ ταπεινά, ἐπειδὴπερ ἐν τῇ ἐμῇ ὑποστάσει λαλεῖ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ὅθεν ἐκεῖνο τὸ ἀναγνωσθέν, ὡς ὁ κύριος τῆς δόξης ἐσταύρωται, μὴ τῇ ἑαυτοῦ δόξῃ σταυρωθέντα νομίσωμεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὗτος θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος, κατὰ μὲν τὴν θεότητα θεός, κατὰ δὲ τὴν πρόσληψιν τῆς σαρκὸς ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ κύριος τῆς δόξης ἐσταυρώσθαι λέγεται. Καὶ γὰρ ἑκατέρας μετέχει φύσεως, τουτέστιν ἀνθρωπίνης καὶ θείας. Ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου γὰρ φύσει τὸ πάθος ὑπέμεινεν, ἵνα ἀδιαιρέτως καὶ κύριος τῆς δόξης καὶ υἱὸς ἀνθρώπου εἶναι λέγηται ὁ παθὼν, καθὼς γέγραπται, "Ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς." Τοῦ αὐτοῦ. Σιγάτωσαν τοιγαροῦν αἱ περὶ τῶν λόγων μάταιαι ζητήσεις. Ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ βασιλεία, καθὼς γέγραπται, οὐκ ἐν πειθοῖς λόγων ἐστίν, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει δυνάμεως. Φυλάξωμεν τὴν διαφορὰν τῆς σαρκὸς τε καὶ τῆς θεότητος. Εἷς γὰρ θεοῦ υἱός, εἷς ἑκάτερα λαλεῖ, ἐπειδὴπερ ἑκάτερα φύσεις ἐστὶν ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' εἰ καὶ αὐτὸς λαλεῖ, οὐχ ἐνὶ μέντοι γε πάντοτε τρόπῳ λαλεῖ. Ὅρας γὰρ ἐν αὐτῷ νῦν μὲν δόξαν θεοῦ, νῦν δὲ πάθη ἀνθρώπων. Ὡς θεὸς λαλεῖ τὰ θεῖα, ἐπειδὴπερ λόγος· ὡς ἄνθρωπος λαλεῖ τὰ ὄντα ἀνθρώπινα, ἐπειδὴπερ ἐν ταύτῃ ἐλάλει τῇ φύσει.

### **Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου κατὰ Ἀπολιναριστῶν.**

Ἄλλ' ἐν ὧ τούτους ἐλέγχωμεν, ἀνεφύησαν ἕτεροι, λέγοντες τό τε σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν θεότητα μιᾶς φύσεως εἶναι. Ποῖος ἄδης τὴν τοσαύτην βλασφημίαν ἠρεῦξατο; Ἀρειανοὶ γὰρ ἤδη τυγχάνουσιν ἀνεκτότεροι, ὧν ἡ ἀπιστία διὰ τούτους κρατύνεται, ὥστε μείζων φιλονεικία πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα μιᾶς οὐσίας μὴ λέγειν· ἐπειδὴπερ οὗτοι τὴν θεότητα τοῦ κυρίου καὶ τὴν σάρκα μιᾶς φύσεως εἶπεν ἐπεχείρησαν. 165 Τοῦ αὐτοῦ. Καὶ οὗτός μοι λέγει συνεχῶς τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου

ἑαυτὸν κατέχειν τὴν ἔκθεσιν· ἄλλ' ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐξετάσει οἱ ἡμέτεροι πατέρες, οὐχὶ τὴν σάρκα, τὸν δὲ τοῦ θεοῦ λόγον, ἐκ μιᾶς ἐν τῷ πατρὶ οὐσίας εἶναι εἰρήκασι. Καὶ τὸν μὲν λόγον ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς προεληλυθέναι οὐσίας, τὴν δὲ σάρκα ἐκ τῆς παρθένου τυγχάνειν ὠμολογήκασι. Διὰ τί τοίνυν ἡμῖν τὸ μὲν τῆς ἐν Νικαίᾳ προτείνουσιν ὄνομα, εἰσάγουσι δὲ καινά, καὶ ἄπερ οὐκ ἐνεθυμήθησαν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι; Τοῦ αὐτοῦ κατὰ Ἀπολιναρίου. Μήτε σὺ τοίνυν θέλε κατὰ φύσιν ἴσον τῆς θεότητος εἶναι τὸ σῶμα. Καὶ γὰρ πιστεύεις, ὡς ἀληθὲς εἶη τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ προσ κομίσεις τῷ θυσιαστηρίῳ πρὸς μεταποίησιν, μὴ διαστίξης δὲ τὴν τῆς θεότητος καὶ τοῦ σώματος φύσιν, ἐροῦμεν καὶ σοί, "Ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκης, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλης, ἡμαρτες, ἡσύχασον." Δίελε γὰρ τόγε ὑπάρχον ἡμῶν, καὶ ὅπερ οἰκεῖον τυγχάνει τοῦ λόγου. Οὐκοῦν ἐγὼ μὲν οὐκ εἶχον ὅπερ ὑπῆρχεν αὐτοῦ· ἐκεῖνος δὲ οὐκ εἶχεν ὅπερ ὑπῆρχεν ἐμόν. Καὶ ἔλαβεν ὅπερ ὑπῆρχεν ἐμόν, μεταδώσων τῶν οἰκείων ἡμῖν· καὶ τοῦτο πρὸς ἀναπλήρωσιν οὐ σύγχυσιν ἀνεδέξατο. Τοῦ αὐτοῦ μετ' ὀλίγα. Πausάσθωσαν τοίνυν οἱ λέγοντες ὡς ἡ τοῦ λόγου φύσις εἰς σαρκὸς μεταβέβληται φύσιν· ἵνα μὴ δόξη μεταβληθεῖσα κατὰ τὴν αὐτὴν ἐρμηνείαν γεγενῆσθαι καὶ ἡ τοῦ λόγου φύσις τοῖς τοῦ σώματος παθῆ μασί σύμμορφος. Ἔτερον γὰρ ἐστὶ τὸ προσλαβόν, καὶ ἕτερόν ἐστὶ τὸ προσληφθέν. Δύναμις ἦλθεν ἐπὶ τὴν παρθένον, ὡς ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν λέγει, "Ὅτι δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι." Ἄλλ' ἐκ τοῦ σώματος ἦν τῆς παρθένου τὸ τεχθέν· καὶ διὰ τοῦτο, θεία μὲν ἢ κατὰ βασις, ἢ δὲ σύλληψις ἀνθρωπίνη. Οὐκ αὐτὴ οὖν ἠδύνατο τοῦ τε σώματος πνεῦμα καὶ τῆς θεότητος φύσις. 166 Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐπισκόπου Καισαρείας. Ἐκ τοῦ περὶ εὐχαριστίας λόγου. Διόπερ ἐπιδακρύσας τῷ φίλῳ, αὐτὸς γε τὴν κοινωσίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπεδείξατο, καὶ ἡμᾶς τῶν ἐφ' ἐκάτερα ὑπερβολῶν ἠλευ θέρωσε· μήτε καταμαλακίζεσθαι πρὸς τὰ πάθη, μήτε ἀναισθητῶς ἔχειν τῶν λυπηρῶν ἐπιτρέπων. Ὡς οὖν κατεδέξατο τὴν πείναν ὁ κύριος, τῆς στερεᾶς τροφῆς διαπνευσθείσης αὐτῷ, καὶ τὴν δίψαν προσήκατο, τῆς ὑγρότητος ἀναλωθείσης τῆς ἐν τῷ σώματι· καὶ ἐκοπίασε, τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων ἐκ τῆς ὀδοιπορίας ὑπερταθέντων· οὐ τῆς θεότητος τῷ καμάτῳ πιεζομένης, ἀλλὰ τοῦ σώματος τὰ ἐκ φύσεως ἐπακολουθοῦντα συμπτώματα δεχομένου. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ Εὐνομίου. Ἐγὼ γὰρ καὶ τὸ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν ἴσον δύνασθαι τῷ ἐν οὐσίᾳ θεοῦ ὑπάρχειν φημί. Ὡς γὰρ τὸ μορφὴν ἀνελιφέναι δούλου ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν κύριον ἡμῶν γεγενῆσθαι σημαίνει, οὕτως ὁ λέγων ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχειν τῆς θείας οὐσίας παρίστησι τὴν ιδιότητα. Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν νέαν κυριακὴν. "Ἦξειν πάλιν μετὰ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας, κρίνοντα ζῶντας καὶ νεκρούς. Οὐκέτι μὲν σάρκα, οὐκ ἀσώματον δέ, οἷς αὐτὸς οἶδε λόγοις θεοειδεστέρου σώματος, ἵνα καὶ ὀφθῇ ὑπὸ τῶν ἐκκεντησάντων, καὶ μείνη θεὸς ἕξω παχύτητος.

## Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον ἐπιστολῆς.

Φύσεις μὲν γὰρ δύο θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, υἱοὶ 167 δὲ οὗ δύο. Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα δύο ἄνθρωποι, εἰ καὶ οὕτως ὁ Παῦλος καλεῖ τὸ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ἐκτός. Καὶ εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο τὰ ἐξ ὧν ὁ σωτήρ, ἐπεὶ μὴ ταῦτὸν τὸ ὁρατὸν τῷ ἀοράτῳ, καὶ τὸ ἄχρονον τῷ ὑπὸ χρόνον· οὐκ ἄλλος δὲ καὶ ἄλλος, μὴ γένοιτο. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον προτέρας ἐκθέσεως. Εἴ τις ἀποτεθεῖσθαι νῦν τὴν σάρκα λέγει, καὶ γυμνὴν εἶναι τὴν θεοῦ τῆς σώματος, ἀλλὰ μὴ μετὰ τοῦ προσλήμματος καὶ εἶναι καὶ ἥξειν, μὴ ἴδοι τὴν δόξαν τῆς παρουσίας. Ποῦ γὰρ

τὸ σῶμα νῦν, εἰ μὴ μετὰ τοῦ προσλαβόντος; Οὐ γὰρ δὴ κατὰ τοὺς Μανιχαίων λήρους τῷ ἡλίῳ ἐναποτίθεται, ἵνα τιμηθῆ διὰ τῆς ἀτιμίας· ἢ εἰς τὸν ἀέρα ἐχέθη καὶ διελύθη, ὡς φωνῆς φύσις, καὶ ὀσμῆς ῥύσις, καὶ ἀστραπῆς δρόμος οὐχ ἰσταμένης. Ποῦ δὲ καὶ τὸ ψηλαφηθῆναι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐν ἧ ὀφθήσεται ποτε ὑπὸ τῶν ἐκκεντησάντων; θεότης δὲ καθ' ἑαυτὴν ἀόρατος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περιῦ λόγου β'. Ὡς μὲν γὰρ λόγος, οὔτε ὑπήκοος ἦν, οὔτ' ἀνήκοος· τῶν γὰρ ὑπὸ χεῖρα ταῦτα, καὶ τῶν δευτέρων· τὸ μὲν τῶν εὐγνωμονεστέρων, τὸ δὲ τῶν ἀξίων κρίσεως. Ὡς δὲ δούλου μορφή, συγκαταβαίνει τοῖς ὁμοδούλοις, καὶ μορφοῦται τὸ ἀλλότριον, ὅλον ἐν ἑαυτῷ φέρων ἐμὲ μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐν ἑαυτῷ δαπανήσῃ τὸ χεῖρον, ὡς κηρὸν πῦρ, ἢ ὡς ἀτιμίδα γῆς ἥλιος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰ θεοφάνια. Ἐπειδὴ τοίνυν προῆλθεν ἐκ τῆς παρθένου μετὰ τῆς προσλήψεως ἐκ δύο τῶν ἑαυτοῖς ἐναντίων σαρκὸς καὶ πνεύματος. Ἦν τὸ μὲν αὐτῶν εἰς τὸν θεὸν προσειληφθαι, τὸ δὲ τὴν χάριν παρέσχηκε τῆς θεότητος. 168 Τοῦ αὐτοῦ μετ' ὀλίγα. Ἀπεστάλη μὲν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Διπλῆ γὰρ ἦν ἡ φύσις αὐτοῦ, ἀμέλει τοι ἐντεῦθεν καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐπείνησε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἠγῶ νίασε, καὶ ἐδάκρυσεν, ἀνθρωπίνου σώματος νόμῳ. Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ β' λόγω τῷ περιῦ λόγου. Θεὸς δὲ λέγοιτο ἄν, οὐ τοῦ λόγου, τοῦ ὀρωμένου δέ. Πῶς γὰρ ἄν εἴη τοῦ κυρίως θεοῦ θεός; Ὡσπερ καὶ πατὴρ, οὐ τοῦ ὀρωμένου, τοῦ λόγου δέ. Καὶ γὰρ ἦν διπλοῦς. Ὡστε τὸ μὲν κυρίως ἐπ' ἀμφοῖν, τὸ δὲ οὐ κυρίως, ἀλλ' ἐναντίως ἢ ἐφ' ἡμῶν ἔξει. Ἡμῶν γὰρ κυρίως μὲν θεός, οὐ κυρίως δὲ πατὴρ. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὃ ποιεῖ τοῖς αἰρετικοῖς τὴν πλάνην, ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίζευξις, ἐπαλλαττομένων τούτων διὰ τὴν σύγκρασιν. Σημεῖον δέ, ἡνίκα αἱ φύσεις δίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαριεῖται καὶ τὰ ὀνόματα. Παύλου λέγοντος ἄκουσον· "Ἴνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης." Χριστοῦ μὲν θεός, τῆς δὲ δόξης πατὴρ. Εἰ γὰρ καὶ τὸ συναμφοτέρον ἔν, ἀλλ' οὐ τῆ φύσει, τῆ δὲ συνόδῳ. Τούτων τί ἄν γένοιτο γνωριμώτερον; Πέμπτον λεγέσθω, τὸ λαμβάνειν αὐτὸν ζωὴν, ἢ κρίσιν, ἢ κληρονομίαν ἐθνῶν, ἢ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἢ δόξαν, ἢ μαθητάς, ἢ ὅσα λέγεται. Καὶ ταῦτα τῆς ἀνθρωπότητος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. "Εἷς γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς." Πρεσβεύει γὰρ ἔτι ὡς ἄνθρωπος καὶ νῦν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας. Ὅτι μετὰ τοῦ σώματός ἐστιν ὃ προσέλαβεν, ἕως ἄν ἐμὲ ποιήσῃ θεόν, τῆ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως, κἂν μηκέτι κατὰ σάρκα γινώσκῃται, τὰ σαρκικὰ λέγω πάθη, καὶ χωρὶς τῆς ἁμαρτίας τῆς ἡμετέρας. 169 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἦ πᾶσιν εὐδηλον, ὅτι γινώσκει μὲν ὡς θεός, ἀγνοεῖ δέ, φησὶν, ὡς ἄνθρωπος, ἐάν τις τὸ φαινόμενον χωρίσῃ τοῦ νοουμένου. Τὸ γὰρ ἀπόλυτον εἶναι τὴν τοῦ υἱοῦ προσηγορίαν καὶ ἄσχετον, οὐ προσκει μένου τῷ υἱῷ τοῦ τινος, ταύτην δίδωσι τὴν ὑπόνοιαν. Ὡστε τὴν ἄγνοιαν ὑπολαμβάνειν ἐπὶ τὸ εὐσεβέστερον, τῷ ἀνθρωπίνῳ, μὴ τῷ θεῷ ταύτην λογιζόμενος. Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης. Ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ λόγου. Καὶ τίς τοῦτο φησιν, ὅτι τῆ περιγραφῆ τῆς σαρκός, καθάπερ ἀγγεῖω τινί, τὸ ἄπειρον τῆς θεότητος περιελήφθη; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Εἰ δὲ ἀνθρώπου ψυχὴ κατὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην συγκεκριμένη τῷ σώματι πανταχοῦ κατ' ἐξουσίαν γίνεται, τίς ἀνάγκη τῆ φύσει τῆς σαρκός τὴν θεότητα λέγειν ἐμπεριείργεσθαι; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Τί κωλύει θείας φύσεως ἐνωσὶν τινα καὶ προσεγγισμὸν γνωρίσαντας πρὸς τὸ ἀνθρώπινον, τὴν θεοπρεπῆ διάνοιαν καὶ ἐν τῷ προσεγγισμῷ διασώσασθαι, πάσης περιγραφῆς ἐκτὸς εἶναι τὸ θεῖον πιστεύοντας, κἂν ἐν ἀνθρώποις ἦ; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Εὐνομίου λόγου. Εἰ δὲ ὁ μὲν ἐκ τῆς Μαρίας ἀδελφοῖς διαλέγεται, ὁ δὲ μονογενῆς ἀδελφούς οὐκ ἔχει· πῶς γὰρ ἄν ἐν ἀδελφοῖς τὸ μονογενὲς διασώζοιτο; Καὶ ὁ εἰπὼν, "Πνεῦμα ὁ θεός," φησὶ πρὸς τοὺς μαθητάς ὁ αὐτός,

"Ψηλαφήσατέ με," ἵνα δείξη ὅτι ψηλαφητὴ μόνη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἀναφῆς δὲ τὸ θεῖον. Καὶ ὁ εἰπὼν, "Πορεύομαι," τοπικὴν διασημαίνει μετάστασιν· ὁ δὲ τὰ πάντα ἐμπεριειληφώς, ἐν ᾧ, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἐκτίσθη πάντα, καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα συνέστηκεν, οὐδὲν ἐν τοῖς οὖσιν ἔξω αὐτοῦ ἔχει, ὃ κατὰ τινα κίνησιν ἢ μεταχώρησιν γίνεται.

### **Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. "Τῆ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεῖς."**

Τίς οὖν ὑψώθη; ὁ ταπεινὸς ἢ ὁ ὑψιστος; τί δὲ τὸ ταπεινόν, εἰ μὴ τὸ ἀνθρώπινον; Τί δὲ ἄλλο παρὰ τὸ θεῖον ἐστὶν ὁ ὑψιστος; Ἀλλὰ μὴν ὁ θεὸς ὑψωθῆναι οὐ δεῖται, ὑψιστος ὢν· τὸ ἀνθρώπινον ἄρα ὁ ἀπόστολος ὑψωθῆναι λέγει. Ὑψωθῆναι δὲ διὰ τοῦ κύριος καὶ Χριστὸς γενέσθαι. Οὐκοῦν οὐ τὴν προαιώνιον ὑπαρξίν τοῦ κυρίου διὰ τοῦ ἐποίησε ῥήματος παρίστησιν ὁ ἀπόστολος, ἀλλὰ τὴν τοῦ ταπεινοῦ πρὸς τὸ ὑψηλὸν μεταποίησιν, τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ γεγενημένην. Σαφηνίζεται γὰρ διὰ τούτου τοῦ ῥήματος τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Ὁ γὰρ εἰπὼν, "Τῆ δεξιᾷ τοῦ θεοῦ ὑψωθεῖς," φανερώς ἐκκαλύπτει τὴν ἀπόρρητον τοῦ μυστηρίου οἰκονομίαν, ὅτι ἡ δεξιὰ τοῦ θεοῦ, ἢ ποιητικὴ τῶν ὄντων πάντων, ἣτις ἐστὶν ὁ κύριος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, καὶ οὐ χωρὶς ὑπέστη τῶν γεγονότων οὐδὲν, αὐτὴ τὸν ἐνωθέντα πρὸς αὐτὴν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἴδιον ἀνήγαγεν ὕψος διὰ τῆς ἐνώσεως. Τοῦ ἀγίου Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστίν." Διάκρινον λοιπὸν τὰς φύσεις, τὴν τε τοῦ θεοῦ, τὴν τε τοῦ ἀνθρώπου. Οὔτε γὰρ κατὰ ἔκπτωσιν ἐκ θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος, οὔτε κατὰ προκοπὴν ἐξ ἀνθρώπου θεός. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν." Μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν ὁ κύριος τὰ συναμφοτέρα δείκνυσι, καὶ ὅτι οὐ τοιοῦτον τὸ σῶμα, καὶ ὅτι τοῦτο τὸ ἀνιστάμενον. Ἀναμνήσθητι τῆς ἱστορίας. Ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνειλεγμένοι μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἔστη μέσος αὐτῶν ὁ κύριος. Οὐδέποτε τοῦτο πρὸ τοῦ πάθους ἐποίησε. Μὴ γὰρ οὐκ ἠδύνατο ὁ Χριστὸς καὶ πάλαι τοῦτο ποιῆσαι; πάντα γὰρ τῷ θεῷ δυνατά. Ἄλλ' 171 οὐκ ἐποίησε πρὸ τοῦ πάθους, ἵνα μὴ νομίσης φαντασίαν τὴν οἰκονομίαν, ἢ δόκησιν, μηδὲ πνευματικὴν οἰηθῆς τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα, μηδὲ ἐξ οὐρανῶν κατελθοῦσαν, μηδὲ ἑτεροούσιον τῆ ἡμετέρα σαρκί. Ταῦτα γὰρ πάντα τινὲς φαντασθέντες, καὶ σεμνύνειν νομίζοντες διὰ τούτων τὸν κύριον, λελήθασι σφᾶς αὐτοῦς διὰ τῆς εὐχαριστίας βλασφημοῦντες, καὶ ψεῦδος κατηγοροῦντες τῆς ἀληθείας, πρὸς τὸ καὶ παντὰ πασιν ἄλογον τὸ ψεῦδος τυγχάνειν. Εἰ γὰρ ἕτερον ἀνέλαβε σῶμα, τί πρὸς τὸ ἐμὸν τὸ τῆς σωτηρίας δεόμενον; Εἰ ἐξ οὐρανῶν κατήγαγε σάρκα, τί πρὸς τὴν ἐμὴν σάρκα τὴν ἐκ τῆς γῆς εἰλημμένην; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν, οὐ πρὸ τοῦ πάθους, ἀλλὰ μετὰ τὸ πάθος, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἔστη τῶν μαθητῶν μέσος ὁ κύριος, ἵνα γνῶς, ὅτι καὶ σοῦ τὸ ψυχικὸν σῶμα σπαρὲν ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. Ἴνα δὲ μὴ πάλιν ἄλλο νομίσης εἶναι τὸ ἀνιστάμενον, τοῦ θωμᾶ πρὸς τὴν ἀνάστασιν ἀπιστήσαντος, δείκνυσιν αὐτῷ τοὺς τύπους τῶν ἡλίων, δείκνυσιν αὐτῷ τῶν τραυμάτων τὰ ἴχνη. Ἄρ' οὐκ ἴσχυεν ἑαυτὸν ἰάσασθαι, καὶ ταῦτα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὁ πάντας καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἰασάμενος; Ἀλλὰ δι' ὧν μὲν τοὺς τύπους τῶν ἡλίων δείκνυσι, παραδίδωσιν ὅτι τοῦτο· δι' ὧν δὲ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν εἴσεισι, δείκνυσιν ὅτι οὐ τοιοῦτο. Τοῦτο μὲν, ἵνα πληρώσῃ τὸν τρόπον τῆς οἰκονομίας, ἐγείρας τὸ νενεκρωμένον, οὐ τοιοῦτον δέ, ἵνα μὴ πάλιν ὑποπέσῃ φθορᾷ, μηδὲ πάλιν ὑποστῆ θάνατον. Τοῦ μακαρίου Θεοφίλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Ἐκ τῶν κατὰ Ὠριγένους. Οὔτε τῆς

ἡμετέρας ὁμοιώσεως, πρὸς ἣν κεκοινώνηκεν, εἰς θεότητος φύσιν μεταβαλλομένης, οὔτε τῆς θεότητος αὐτοῦ τρεπομένης εἰς τὴν ἡμετέραν ὁμοίωσιν. Μένει γὰρ ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς θεός· μένει καὶ τὴν ἡμῶν ἐν ἑαυτῷ παρασκευάζων ὑπαρξιν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας. Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ἡσυχάζων πάλιν βλασφημεῖς, συκοφαντῶν τὸν υἱὸν 172 τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων αὐτοῖς ῥήμασιν οὕτως· "Ὡσπερ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πατὴρ ἓν εἰσιν, οὕτω καὶ ἦν εἴληφεν ὁ υἱὸς ψυχὴν καὶ αὐτὸς ἓν εἰσιν·" ἀγνοῶν ὅτι ὁ μὲν υἱὸς καὶ ὁ πατὴρ ἓν εἰσι διὰ τὴν μίαν οὐσίαν καὶ τὴν αὐτὴν θεότητα· ἡ δὲ ψυχὴ καὶ ὁ υἱὸς ἕτερα πρὸς ἕτερον ἐστὶν οὐσία τε καὶ φύσις. Εἰ γὰρ ὡσπερ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἓν εἰσιν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ υἱοῦ καὶ ὁ υἱὸς ἓν εἰσιν, ἔσται καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἡ ψυχὴ ἓν, καὶ λέξει ποτὲ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ υἱοῦ· "Ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα." Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, μὴ γένοιτο. Ὁ γὰρ υἱὸς καὶ ὁ πατὴρ ἓν, ἐπειδὴ μὴ διάφοροι θεότητες· ἡ δὲ ψυχὴ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τῆ φύσει καὶ τῆ οὐσίᾳ ἕτερον, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ δι' αὐτοῦ γέγονεν ὁμοούσιος ἡμῖν ὑπάρχουσα. Εἰ γὰρ ᾧ τρόπῳ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἓν εἰσιν, τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ υἱὸς ἓν εἰσι, κατὰ τὸν Ὠριγένους λόγον, ἔσται καὶ ἡ ψυχὴ ὡς ὁ υἱός, "Ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ." Ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον τοῦτο· ἀδύνατον ἄρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἓν εἶναι, καθάπερ αὐτὸς καὶ ὁ πατὴρ ἓν εἰσι. Καὶ τί ποιήσει πάλιν ἑαυτῷ περιπίπτων; Γράφει γὰρ οὕτως· Οὐ δήπου γὰρ ἡ τεταραγμένη καὶ περίλυπος οὐσα ψυχὴ ὁ μονογενὴς καὶ πρωτότοκος πάσης κτίσεως ἐτύγγανεν οὐσα. Ὁ γὰρ θεὸς λόγος, ὡς κρείττων τῆς ψυχῆς τυγχάνων, αὐτὸς ὁ υἱὸς φησιν, "Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν." Εἰ τοίνυν κρείττων ἐστὶν ὁ υἱὸς τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ὡσπερ οὖν καὶ κρείττων ὁμολογεῖται, πῶς ἡ ψυχὴ τούτου ἴσα θεῷ καὶ ἐν μορφῇ θεοῦ; Αὐτὴν γὰρ εἶναι φάμενος τὴν κενώσασαν ἑαυτὴν καὶ μορφὴν δούλου λαβοῦσαν, ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν ἀσεβειῶν ἐπισημότερος τῶν ἄλλων αἰρετικῶν ἐγένετο, ὡς ἐπεσημνάμεθα. Εἰ γὰρ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχει ὁ λόγος, καὶ ἴσα θεῷ ἐστὶν, ἐν μορφῇ δὲ θεοῦ ὑπάρχειν καὶ ἴσα θεῷ τὴν ψυχὴν τοῦ σωτῆρος οἶεται, τολμήσας οὕτω γράψαι, πῶς τὸ ἴσον κρείττον ἐστι; Τὰ γὰρ ὑπερβεβηκότα τὴν φύσιν τῶν ὑπὲρ αὐτὰ τὸ κρείττον μαρτυρεῖ. 173 Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπὸ λόγου ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ῥηθέντος. Καὶ ὁ μὲν δεσπότης σου εἰς οὐρανὸν ἀνήγαγεν ἄνθρωπον, σὺ δὲ οὔτε ἀγορᾶς αὐτῷ μεταδίδως. Καὶ τί λέγω εἰς οὐρανόν; εἰς θρόνον ἐκάθισε βασιλικόν, σὺ δὲ καὶ τῆς πόλεως ἐξελαύνεις. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μαΐ ψαλμοῦ. Οὐ παύεται Παῦλος μέχρι τῆς σήμερον λέγων, "ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ." Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα ἔστη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως τῆς σῆς λαβὼν ἀπαρχὴν, ἐκάθισεν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι." Τί ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς τιμῆς; Ἡ ἀπαρχὴ τοῦ γένους ἡμῶν, τοῦ τσοῦτα προσ κεκρουκότος, τοῦ ἠτιμωμένου, ἐν ὕψει τοσοῦτῳ κάθηται, καὶ τσοῦτης ἀπολαύει τιμῆς. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς γλωσσῶν διαιρέσεως. Ἐννόησον γὰρ οἷόν ἐστιν ἰδεῖν τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ὀχουμένην, καὶ πᾶσαν αὐτῇ τὴν ἀγγελικὴν περιεκεχυμένην δυνάμιν. Σκόπει δέ μοι καὶ Παύλου σοφίαν, πόσα ὀνόματα ἐπιζητεῖ, ὥστε παραστῆσαι τοῦ θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν. Οὐ γὰρ εἶπεν ἀπλῶς τὴν χάριν, οὐδὲ τὸν πλοῦτον ἀπλῶς, ἀλλὰ, "τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος ἐν χρηστότητι." Τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ δογματικοῦ λόγου, ὅτι τὰ ταπεινῶς εἰρημένα καὶ γεγεννημένα παρὰ τοῦ Χριστοῦ, οὐ δι' ἀσθένειαν δυνάμεως, ἀλλὰ δι' οἰκονομίας διαφοροῦς. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸν μαθητὴν ἰδὼν ἀπιστοῦντα, οὐ παρητή σατο αὐτῷ καὶ τραύματα καὶ τύπον ἡλῶν ἐπιδείξει, καὶ χειρὸς ἀφῆ τὰς ὠτειλάς

ὑποβαλεῖν, καὶ εἰπεῖν, "Ἐρεῦνησον, καὶ ἴδε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει." Διὰ τοῦτο οὔτε ἐξ ἀρχῆς τελείας ἡλικίας 174 τὸν ἄνθρωπον ἀνέλαβεν, ἀλλ' ἠνέσχετο καὶ συλληφθῆναι καὶ τεχθῆναι καὶ γαλακτοτροφηθῆναι, καὶ τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ τῆς γῆς διατρίψαι, ἵνα καὶ τῷ μήκει τοῦ χρόνου καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῦτο αὐτὸ πιστώσῃται. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι δαίμονες τὰ τῶν ἀνθρώπων διοικοῦσιν. Οὐδὲν ἦν εὐτελέστερον ἀνθρώπου, καὶ οὐδὲν γέγονε τιμιώτερον ἀνθρώπου. Τὸ ἔσχατον μέρος τῆς λογικῆς κτίσεως οὗτος ἦν. Ἄλλ' οἱ πόδες ἐγένοντο κεφαλή, καὶ εἰς τὸν θρόνον ἀνιένεχθησαν τὸν βασιλικὸν διὰ τῆς ἀπαρχῆς. Καθάπερ γὰρ ἄνθρωπος φιλότιμος τις καὶ μεγάλῳ δωρος, ἰδὼν τινα ἐκ ναυαγίου διαφυγόντα, καὶ τὸ σῶμα γυμνὸν ἀπὸ τῶν κυμάτων διασῶσαι δυνηθέντα μόνον, δεξιόμενος ὑπταίαι ταῖς χερσί, λαμπρὰν περιβάλλει στολήν, καὶ πρὸς τιμὴν ἄγει τὴν ἀνωτάτω, οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἐπὶ τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας ἐποίησε. Πάντα ἀπέβαλεν ὅσα εἶχεν ὁ ἄνθρωπος, τὴν παρρησίαν, τὴν πρὸς θεὸν ὁμιλίαν, τὴν ἐν παραδείσῳ διαγωγὴν, τὸν ταλαίπωρον βίον ἀντηλλάξατο, καὶ καθάπερ ἐκ ναυαγίου γυμνός, οὕτως ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν. Ἄλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν δεξιόμενος περιέστειλεν εὐθέως, καὶ κατὰ μικρὸν χειραγωγῶν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγεν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἄλλ' ὁ θεὸς μείζονα τῆς ζημίας τὴν ἐμπορίαν ἐποίησατο, καὶ πρὸς τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν τὴν φύσιν ἀνήγαγε τὴν ἡμετέραν. Καὶ Παῦλος βοᾷ λέγων, "Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις." Τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς τὰ πρῶτα πάσχα νηστεύοντας. Ἀνέωξε τοὺς οὐρανοὺς, τοὺς μισουμένους φίλους ἐποίησεν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπανήγαγεν, ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου ἐκάθισε τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν, μυρία ἕτερα παρέσχεν ἡμῖν ἀγαθὰ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν λόγου. Τοῦτο οὖν τὸ διάστημα καὶ τὸ ὕψος τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν ἀνήγαγε. 175 Βλέπε ποῦ κάτω ἔκειτο, καὶ ποῦ ἄνω ἀνέβη. Οὔτε καταβῆναι ἦν κατώτερον οὐ κατέβη ὁ ἄνθρωπος, οὔτε ἀναβῆναι ἀνώτερον οὐ ἀνήγαγεν αὐτὸν πάλιν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς. "Κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, φησὶν, ἦν προέθετο ἐν αὐτῷ," τουτέστιν, ὃ ἐπεθύμει, τοῦτο ὤδινεν, ὡς ἂν τις εἴποι, ἐξείπειν ἡμῖν τὸ μυστήριον. Ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι ἄνθρωπον ἄνω καθίσει βούλεται. "Ὁ δὴ καὶ γέγονεν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας. Περὶ τούτου φησὶν ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐ περὶ τοῦ θεοῦ λόγου. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας. "Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ." Καὶ πάλιν ὁ Χριστὸς μέσος καὶ τὸ πρᾶγμα ἀξίόπιστον. Εἰ γὰρ ἡ ἀρχὴ ζῆ, καὶ ἡμεῖς· ἐζωοποίησε κάκεινον καὶ ἡμᾶς· ὁρᾷς ὅτι περὶ τοῦ κατὰ σάρκα πάντα εἴρηται; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου. Τί γὰρ ἐπάγει, "Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν;" μονονουχὶ λέγων, μηδὲν ἄτοπον ὑποπτεύσης ἀπὸ τοῦ ἐγένετο. Οὐ γὰρ τροπὴν εἶπον τῆς ἀτρέπτου φύσεως ἐκείνης, ἀλλὰ σκηνώσιν καὶ κατοίκησιν. Τὸ δὲ σκηνοῦν οὐ ταῦτόν ἐστιν εἶη τῇ σκηνῇ· ἀλλ' ἕτερον ἐν ἐτέρῳ σκηνοῦ· ἐπεὶ οὐδ' ἂν εἶη σκηνώσιν. Οὐδὲν γὰρ ἐν ἑαυτῷ κατοικεῖ. Ἔτερον δὲ εἶπον κατὰ τὴν οὐσίαν. Τῇ γὰρ ἐνώσει καὶ τῇ συναφείᾳ ἐν ἑστίν ὁ θεὸς λόγος καὶ ἡ σὰρξ, οὐ συγχύσεως γενομένης, οὐδὲ ἀφανισμοῦ τῶν οὐσιῶν, ἀλλ' ἐνώσεως ἀρρήτου τινὸς καὶ ἀφράστου. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου. Καὶ καθάπερ τις, ἐν μεταίχμιῳ στάς δύο τινῶν ἀλλήλων διεστηκότων, ἀμφοτέρας ἀπλώσας τὰς χεῖρας, ἐκατέρωθεν λαβῶν συνάψειεν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίησε, τὴν παλαιὰν τῇ καινῇ συνάπτων, τὴν θείαν φύσιν τῇ ἀνθρωπίνῃ, τὰ αὐτοῦ τοῖς ἡμετέροις. 176 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ. Καθάπερ γὰρ δύο τινῶν ἀψιμαχία διαστάντων, ἕτερός τις ἐν μέσῳ παρεντεθεὶς λύει τὴν τῶν ἐριζόντων μάχην τε καὶ διχόνοιαν, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησεν. Ὁργίζετο ἡμῖν ὡς θεός, ἡμεῖς δὲ τῆς αὐτοῦ κατεφρονοῦμεν ὀργῆς τὸν

φιλόανθρωπον δεσπότην ἀποστρεφόμενοι· καὶ μέσον ἑαυτὸν ἐμβαλὼν ὁ Χριστός, ἑκατέραν φύσιν εἰς φιλίαν συνήγαγε, καὶ τὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπικειμένην ἡμῖν αὐτὸς τιμωρίαν ὑπέμεινεν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Προσήνεγκε τοίνυν τὰς ἀπαρχὰς τῆς ἡμετέρας φύσεως τῷ πατρί, καὶ τὸ δῶρον αὐτὸς ἐθαύμασεν ὁ πατήρ διὰ τε τὴν τοσαύτην ἀξίαν τοῦ προσκομίσαντος καὶ τοῦ προσενεχθέντος τὸ ἄμωμον. Καὶ γὰρ οἰκειαίς ἐδέξατο τοῦτο χερσὶ, καὶ τοῦ θρόνου μέτοχον εἶναι τοῦ οἰκείου πεποίηκε. Καὶ τὸ πλέον, ἐν τῷ τῆς ἑαυτοῦ δεξιᾶς αὐτὸ μέρος καθίδρυσεν. Οὐκοῦν ἐπιγνώμεν, τίς ἐκεῖνος ὁ ἀκούσας ἐστὶ, "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου." τίς ἦν ἡ φύσις ἐκείνη πρὸς ἣν εἶπεν, ἔσο τοῦ θρόνου μου κοινωνός; ἐκείνη ἦν ἡ φύσις πρὸς ἣν εἶπεν, "Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση." Τοῦ αὐτοῦ μετ' ὀλίγα. Ποίω χρήσομαι λόγῳ, ποίοις φθέγγομαι ῥήμασιν, ἀγνοῶ. Ἡ φύσις ἡ σαθρά, ἡ φύσις ἡ εὐτελής, ἡ πάντων ἐλάσσων ἀποδειχθεῖσα, πάντα νενίκηκεν, ὑπερέβαλεν ἅπαντα. Σήμερον ἀνωτέρα γενέσθαι πάντων ἠξίωται, σήμερον ἀπέλαβον ὅπερ ἐπὶ χρόνον πολὺν ἐπεθύμησαν ἄγγελοι, σήμερον ἀρχάγγελοι τῶν ἐπὶ πολὺ ποθουμένων θεαταὶ γενέσθαι δεδύνηται, καὶ τὴν φύσιν τὴν ἡμῶν ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ βασιλέως τῆ δόξης τῆς ἀθανασίας ἐκλάμπουσαν κατενόησαν. Τοῦ ἀγίου Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας. Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου. Ἐν πᾶσιν ἡμῖν ὁ κύριος ὑπογράφει τὸν τῆς εὐσεβείας χαρακτήρα, καὶ 177 διαφόρως ὑποδείκνυσι τῇ ἡμετέρᾳ φύσει τὰς τῆς σωτηρίας ὁδοὺς· καὶ πολλὰς ἡμῖν καὶ ἐναργεῖς ἀποδείξεις παρέχει τῆς τε σωματικῆς αὐτοῦ ἐπιφοιτήσεως, καὶ τῆς διὰ σώματος ἐνεργούσης θεότητος. Ἀμφοτέρας γὰρ αὐτοῦ ἐβούλετο πιστώσασθαι τὰς φύσεις. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ θεοφάνια. "Τίς ὡς ἀληθῶς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ κυρίου, ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;" Τίς ἂν λόγῳ παραστήσειε τῆς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίας τὸ μέγεθος; Ἀνθρωπεῖα φύσις θεότητι συνάπτεται, μενοῦ σης ἐφ' ἑαυτῆς ἑκατέρας τῆς φύσεως. Κυρίλλου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων. Ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ δ' λόγου περὶ τῶν δέκα δογμάτων. Περὶ τῆς ἐκ παρθένου γεννήσεως. Πίστευε δέ, ὅτι οὗτος ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐξ οὐρανῶν κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν ὁμοιοπαθῆ ταύτην ἡμῖν ἀναλαβὼν ἀνθρωπότητα, καὶ γεννηθεὶς ἐξ ἀγίας παρθένου καὶ ἀγίου πνεύματος, οὐ δοκῆσει καὶ φαντασίᾳ τῆς ἐνανθρωπήσεως γενομένης, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ· οὐδ' ὡς περὶ διὰ σωλήνος διελθὼν τῆς παρθένου, ἀλλὰ σαρκωθεὶς ἀληθῶς ἐξ αὐτῆς, φαγὼν ὡς ἡμεῖς ἀληθῶς, πινὼν ὡς ἡμεῖς ἀληθῶς, καὶ γαλακτοτροφηθεὶς ἀληθῶς. Εἰ γὰρ φαντασία ἦν ἡ ἐνανθρώπησις, φάντασμα καὶ ἡ σωτηρία. Διπλοῦς ἦν ὁ Χριστός, ἄνθρωπος μὲν τὸ φαινόμενον, θεὸς δὲ τὸ μὴ φαινόμενον· ἐσθίων μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἀληθῶς ὡς ἡμεῖς· εἶχε γὰρ τῆς σαρκὸς τὸ ὁμοιοπαθὲς ὡς ἡμεῖς· τρέφων δὲ ἐκ πέντε ἄρτων τοὺς πεντακισχιλίους ὡς θεός· ἀποθνήσκων μὲν ὡς ἄνθρωπος ἀληθῶς· νεκρὸν δὲ τετραήμερον ἐγείρων ὡς θεός· καθεύδων εἰς τὸ πλοῖον ὡς ἄνθρωπος, καὶ περιπατῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὡς θεός. Ἀντιόχου ἐπισκόπου Πτολεμαΐδος. Μὴ συγχέης τὰς φύσεις, καὶ οὐ νार्κήσεις περὶ τὴν οἰκονομίαν. 178 Τοῦ ἀγίου Ἰλαρίου ἐπισκόπου καὶ ὁμολογητοῦ. Ἐν τῷ περὶ πίστεως θ' λόγῳ. Οὐκ οἶδεν ὄντως τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν, ὃς Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν ὡς ἀληθὴ θεόν, οὕτως καὶ ἀληθῆ ἄνθρωπον οὐκ ἐπίσταται. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ κιν δύνου τὸ πρᾶγμα τυγχάνει, ἐὰν Χριστὸν Ἰησοῦν καὶ πνεῦμα θεὸν ἢ σάρκα τοῦ ἡμετέρου ἀρνησώμεθα σώματος. "Ἄπας τοιγαροῦν, ὃς ἂν ὁμολογήσῃ με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, κἀγὼ ὁμολογήσω αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὃς δ' ἂν ἀπαρνήσῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, κἀγὼ ἀρνήσομαι αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς." Ταῦτα ὁ λόγος σὰρξ γενόμενος ἔλεγε, καὶ ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος τῆς δόξης ἐδίδασκε, πρὸς τὴν τῆς ἐκκλησίας



σωτηρίαν μεσίτης αὐτὸς ὑπάρχων ἐν αὐτῷ τῷ μυστηρίῳ, δι' οὐπὲρ θεῶ καὶ ἀνθρώποις ἐμεσίτευσεν, εἷς τυγχάνων τὸ συναμφοτέρον, ἐκ τῶν ἐνωθεισῶν εἰς αὐτὸ τοῦτο δὲ φύσεων ἐν καὶ ταῦτὸν δι' ἑκατέρας φύσεως ὦν, πλὴν οὕτως ὡς ἐν ἑκατέρῳ μηδετέρου χηρεύειν, μὴ πως παύσῃται θεὸς εἶναι τικτόμενος ἄνθρωπος, ἢ πάλιν ἄνθρωπος οὐχὶ τῷ διαμένειν θεός. Οὐκοῦν τοῦτο τῆς ἐν ἀνθρώποις ἀληθοῦς πίστεως τὸ μακάριον, τὸ τὸν μὲν θεὸν καὶ ἄνθρωπον κηρύττειν, τὴν δὲ σάρκα καὶ λόγον ὁμολογεῖν, καὶ τὸν μὲν θεὸν εἰδέναι ὅτι καὶ ἄνθρωπος εἶη, καὶ τὴν σάρκα μὴ ἀγνοεῖν ὅτι καὶ λόγος ἐστίν. Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ. Ἐκ παρθένου τοίνυν τεχθεὶς ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς θεός, καὶ κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ καιροῦ μέλλων αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν τοῦ ἀνθρώπου προκοπὴν εἰς θεὸν ἀπεργάζεσθαι, ταύτην τὴν τάξιν ἐν πᾶσι τοῖς εὐαγγελικοῖς λόγοις ἐφύλαξεν, ἵνα ἑαυτὸν καὶ υἱὸν εἶναι θεοῦ διδάξῃ πιστεῦσθαι, καὶ υἱὸν ἀνθρώπου ὑπομνήσῃ κηρύττεσθαι· τῷ μὲν ἄνθρωπος εἶναι λαλῶν ἅπαντα καὶ πράττων ἅπερ ἐστὶν θεοῦ· αὐτῷ δὲ τῷ θεῷ ὑπάρχειν, λαλῶν τε ἅπαντα καὶ πράττων ἅπερ ἐστὶν 179 ἀνθρώπου· οὕτω μέντοι, ὥστε ταύτη αὐτῇ τῇ καθ' ἕτερον γένος αὐτῶν ὁμιλία μὴδὲ πώποτε λαλεῖν, εἰ μὴ μετὰ τοῦ σημαίνειν θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον. Ἐντεῦθεν τοιγαροῦν τοῦ δελεάζειν τοὺς ἀπλουστέρους καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας τοῖς αἰρετικοῖς γίνεται πρόφασις, ὥστε τὰ παρ' ἐκείνου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα λαληθέντα ψευδομένους λέγειν ὡς κατ' ἀσθένειαν τῆς θείας εἴρηται φύσεως, καὶ ἐπειδήπερ ὁ εἷς καὶ αὐτός ἐστιν ὁ πάντα λαλῶν ὅσαπερ καὶ ἐλάλει, φιλονεικεῖν αὐτοὺς περὶ ἑαυτοῦ πάντα αὐτὸν εἰρηκέναι. Καὶ οὐδὲ ἡμεῖς ἀρνούμεθα πάντας τοὺς ὄντας αὐτοῦ λόγους τῆς ἰδίας αὐτοῦ φύσεως εἶναι. Ἄλλ' εἴπερ εἷς ὁ Χριστὸς ἄνθρωπος καὶ θεός, καὶ οὔτε ὁ ἄνθρωπος τότε πρῶτον θεός, οὔτε μὴν ὅτε ἄνθρωπος τότε οὐκ ἦν καὶ θεός, οὐδὲ μετὰ τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ κυρίῳ οὐχὶ ὁ λόγος ἄνθρωπος καὶ ὁ λόγος θεός, ἐπάναγκές ἐστιν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι μυστήριον τῶν αὐτοῦ λόγων, ὃ καὶ τοῦ τόκου καθέστηκε. Καὶ ὅταν ἐν αὐτῷ κατὰ καιρὸν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ θεοῦ διαιρῆς, τότε τὰ τε τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου διαχώριζε ῥήματα. Καὶ ὀπηνίκα θεὸν καὶ ἄνθρωπον ὁμολογεῖς, ἐν καιρῷ τὰ τοῦ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου διάκρινε ῥήματα. Ὅταν δὲ ἐκ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, καὶ πάλιν ἀνθρώπου καθόλου καὶ καθόλου θεοῦ τὸν καιρὸν ἐννοεῖ, εἴ τι τοιοῦτο λελάληται πρὸς τὸ μνησθῆναι τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ἐν τῷ καιρῷ τὰ λεχθέντα προσάρμοσον. Καὶ ἐπειδήπερ ἄλλο ἐστὶ πρὸ τοῦ ἀνθρώπου θεός, ἄλλο δὲ πάλιν ἄνθρωπος καὶ θεός, καὶ ἄλλο μετὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ θεόν, ὅλος ἄνθρωπος καὶ ὅλος θεός, μὴ συγχέης τοῖς λεγομένοις καὶ τοῖς γεγρονόσι τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Ἀνάγκη γὰρ κατὰ τὴν ποιότητα τῶν γενῶν καὶ τῶν φύσεων, ἄλλην μὲν αὐτῶν γεγενῆσθαι τὴν ὁμιλίαν, μηδέπω κατὰ τὸ τοῦ ἀνθρώπου τεχθέντος μυστήριον, ἄλλην δὲ ἔτι προσελαύνοντος τῷ θανάτῳ, καὶ ἄλλην ἤδη τυγχάνοντος αἰωνίου. Δείξας τοίνυν ἅπαντα, ταῦτα μὲν, ὡς Χριστὸς Ἰησοῦς καὶ τεχθεὶς ἄνθρωπος σώματος ἡμετέρου, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἡμετέρας ἐλάλησε φύσεως, τῷ εἶναι θεός. Εἰ γὰρ καὶ ἐν τῷ τόκῳ καὶ ἐν τῷ πάθει καὶ τῷ θανάτῳ τὰς τῆς ἡμετέρας φύσεως πράξεις διήνυσεν, ὅμως ἅπαντα ταῦτα τῇ δυνάμει τῆς ἑαυτοῦ διεπράξατο φύσεως. 180 Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ. Ὅρα ἄρα οὕτω θεὸν καὶ ἄνθρωπον ὁμολογεῖσθαι, ὥστε τὸν μὲν θάνατον τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ δὲ θεῷ τῆς σαρκὸς λογίζεσθαι τὴν ἀνάστασιν; Τὴν μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ φύσιν ἐν τῇ δυνάμει τῆς ἀναστάσεως νόει, τὴν δὲ κατὰ ἄνθρωπον οἰκονομίαν ἐν τῷ θανάτῳ ἐπιγνώσῃ. Καὶ ἐπειδήπερ ἑκάτερα ταῖς οἰκείαις γεγένηται φύσεις, ἕνα μοι Χριστὸν Ἰησοῦν ἐκεῖνον μνημόνευε, τὸν ὄντα ἀμφοτέρω. Ταῦτα δὲ τούτου χάριν διὰ βραχέων ὑπέδειξα, ἵνα ἑκατέραν φύσιν ἐν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ νοεῖσθαι μνημονεύωμεν· ὁ γὰρ ὦν ἐν μορφῇ θεοῦ ἔλαβε δούλου μορφήν. Τοῦ

ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Αὐγουστίνου. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς πρὸς Βολουσιανόν. Νῦν δὲ οὗτος μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀνεφάνη μεσίτης, ὥστε αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ προσώπου ἐνότητι συνάπτειν ἑκατέραν τὴν φύσιν, καὶ τὰ ἐν ἔθει αὕξοντα τοῖς ἀληθείαι, καὶ τὰ ἀληθῆ συγκεράσαντα τοῖς ἐξ ἔθους. Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ εὐαγγελίου τοῦ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην. Τί τοίνυν, αἰρετικέ, ἐπειδὴ Χριστός ἐστι θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἀλλ' εἰ μὲν ὡς ἄνθρωπος, συκοφαντεῖς δὲ θεόν; Ἐκεῖνος ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑψοῖ, σὺ δὲ ἐκείνου τολμᾶς ἐξευτελίσαι τὴν θείαν. Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς πίστεως. Καὶ γὰρ ἡμέτερόν ἐστι τὸ πιστεύειν, ἐκείνου δὲ τὸ εἶδέναι, καὶ οὕτως αὐτὸς ὁ θεὸς λόγος τὸ πᾶν ὑποδεξάμενος ὅπερ ἐστὶν ἀνθρώπου, ἄνθρωπος ἔστω, καὶ ὁ προσληφθεὶς ἄνθρωπος ὑποδεξάμενος ἅπαν ὅπερ ἐστὶ θεοῦ, ἄλλο τι μὴ ἔστω πλὴν ὅπερ θεός. Ἀλλὰ μὴ ἐπειδὴ σεσαρκωμένος εἶναι λέγεται καὶ μικτός, μειωῶσθαι τὴν αὐτοῦ 181 οὐσίαν νομιστέον. Οἶδε μίγνυναι θεὸς ἑαυτὸν δίχα τῆς οἰκείας φθορᾶς, καὶ μίγνυται μὲν γε κατὰ ἀλήθειαν. Οἶδεν οὕτως ἐν ἑαυτῷ ὑποδέξασθαι, ὥστε μηδὲν αὐτῷ προσθήκης αὐξάνεσθαι, καθὼς οἶδεν, ἑαυτὸν ὅλον ἐνέχεεν, ὥστε μηδὲν αὐτῷ συμβῆναι μειώσεως. Μὴ τοίνυν κατὰ τὴν τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας ἔννοιαν, καὶ τὰ αἰσθητὰ τῆς πείρας διδάγματα στοχαζόμενοι ἐκ τῶν ἴσων τῶν ἑαυτοῖς μίγνυμένων κτισμάτων μεμίχθαι νομίσωμεν θεὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ τῇ τοιαύτῃ συγχύσει τοῦ τε λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ὡσανεὶ τι σῶμα γενόμενον οὕτω πιστεύειν, μὴ πως τῷ τρόπῳ τῶν συγχυνομένων δύο φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν ἐνηνέχθαι νομίσωμεν· ἡ γὰρ τοιαύτη μίξις ἐστὶν ἑκατέρου μέρους φθορά. Ὁ δὲ θεὸς ὁ χωρῶν, ἀλλὰ οὐ χωρούμενος, ἐρευνῶν, οὐκ ἐρευνώμενος, πληρῶν, ἀλλ' οὐ πληρούμενος, ἀπανταχοῦ ὁμοῦ ὡν ὅλος καὶ δι' ὅλου χωρῶν διὰ τοῦ ἐγγέαι τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ὡς οἰκτίρων, ἐμίγη τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπείᾳ, οὐ μὴν ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐμίγη τῇ θείᾳ. Σευηριανοῦ ἐπισκόπου Γαβάλων. Εἰς τὴν γένναν τοῦ Χριστοῦ. Ὡ μυστηρίου ἀληθῶς οὐρανίου καὶ ἐπιγείου, κρατουμένου καὶ μὴ κρατουμένου, ὄρωμένου καὶ μὴ φαινομένου. Τοιοῦτος γὰρ ἦν καὶ ὁ γεννηθεὶς Χριστός, οὐράνιος καὶ ἐπίγειος, κρατούμενος καὶ μὴ κρατούμενος, ὄρωμενος καὶ ἀόρατος· οὐράνιος κατὰ τὴν τῆς θεότητος φύσιν, ἐπίγειος δὲ κατὰ τὴν τῆς ἀνθρωπότητος φύσιν· ὄρωμενος κατὰ τὴν σάρκα, ἀόρατος κατὰ τὸ πνεῦμα· κρατούμενος κατὰ τὸ σῶμα, ἀκράτητος κατὰ τὸν λόγον. Ἀττικοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκ τῆς πρὸς Εὐψύχιον ἐπιστολῆς. Τί τοίνυν ἐχρῆν τὸν πάνσοφον πραγματεῦσασθαι; Μεσιτεία τῆς προσληφθείσης σαρκὸς καὶ ἐνώσει τοῦ θεοῦ λόγου πρὸς τὸν ἐκ 182 Μαρίας ἄνθρωπον ἑκάτερα γίνεται, ὥστε τὸν ἐξ ἀμφοῖν ἠνωμένον Χριστόν, θεότητι μὲν διατιθέμενον ἐπὶ τοῦ οἰκείου μείναι τῆς ἀπαθουῦς φύσεως ἀξιώματος, σαρκὶ δὲ θανάτῳ προσομιλήσαντα, ὁμοῦ μὲν ἀποδειξάει τῇ ὁμοφύλῳ τῆς σαρκὸς φύσει τὴν κατὰ τοῦ θανάτου διὰ τοῦ θανάτου ὑπεροψίαν, ὁμοῦ δὲ κρατύνεσθαι τῇ τελευτῇ τῆς καινῆς διαθήκης τὰ δίκαια. Κυρίλλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς. Καὶ ὅτι διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητα τὴν ἀληθινὴν συνενεχθεῖσαι φύσεις, εἷς δὲ ἐξ ἀμφοῖν θεὸς καὶ υἱός, οὐχ ὡς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς ἐπιστολῆς. Δύο γὰρ φύσεων ἔνωσις γέγονε· διὸ ἓνα Χριστόν, ἓνα υἱόν, ἓνα κύριον ὁμολογοῦμεν. Κατὰ ταύτην τὴν τῆς ἀσυγχύτου ἐνώσεως ἔννοιαν ὁμοιολογοῦμεν τὴν ἀγίαν παρθένον θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνώσει ἑαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Εἷς γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, κἂν ἡ τῶν φύσεων μὴ ἀγνοῖται διαφορά, ἐξ ὧν τὴν ἀπόρρητον ἔνωσιν πεπράχθαι φαμέν. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐννοοῦντες τοίνυν, ὡς ἔφην, τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν

τρόπον, ὀρώμεν ὅτι δύο φύσεις συνήλθον ἀλλήλαις καθ' ἔνωσιν ἀδιάσπαστον ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως. Ἡ γὰρ σὰρξ σὰρξ ἐστὶ καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε θεοῦ σὰρξ. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ λόγος θεός ἐστὶ καὶ οὐ σὰρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποίησατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς. Εἰ γὰρ καὶ νοοῖντο διάφοροι καὶ ἀλλήλαις ἄνισοι τῶν εἰς ἐνότητα συνδεδραμηκότων αἱ φύσεις, σαρκὸς δὲ λέγω καὶ θεοῦ, ἀλλ' οὖν εἷς γε μόνος ὁ ἐξ ἀμφοῖν υἱός. 183 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας. Κἂν εἰ λέγοιτο τυχὸν ἠνώσθαι σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ὁ μονογενῆς τοῦ θεοῦ λόγος, οὐκ ἀνάχυσιν τινα τὴν εἰς ἀλλήλας τῶν φύσεων πεπράχθαι φαμέν, οὔσης δὲ μᾶλλον ἐκατέρας τοῦθ' ὅπερ ἐστίν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἀπὸ τῶν Σχολίων. Ἄνθρωπος ὠνόμασται, καίτοι κατὰ φύσιν ὑπάρχων θεός, ὁ ἐκ παρθένου πατρὸς λόγος, ὡς μετεσχηκῶς αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν. Ὄφθη γὰρ οὕτω τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ οὐ μεθεὶς ὅπερ ἦν, ἀλλ' ἐν προσλήψει γεγωνῶς τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος τελείως ἐχούσης κατὰ τὸν ἴδιον λόγον. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγου. Εἷς οὖν ἄρα ἐστὶ καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως θεὸς ἀληθής, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι μεμενηκῶς ὅπερ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται. Οὐ διαιρετέον οὖν ἄρα τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς καὶ εἰς θεὸν ἰδικῶς· ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν Ἰησοῦν εἶναί φαμεν, τὴν τῶν φύσεων εἰδότες διαφορὰν καὶ ἀσυγχύτους ἀλλήλαις διατηροῦντες αὐτάς. Τοῦ αὐτοῦ μετὰ τὰ ἄλλα. Νόει γὰρ πάντως ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τὸ κατοικοῦν, τουτέστιν, ἡ θεία φύσις ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ οὐ παθοῦσα φυρμὸν ἢ ἀνάχυσιν τινα καὶ μετὰστασιν ἦν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν. Τὸ γὰρ οἰκεῖν ἑτέρῳ λεγόμενον οὐκ αὐτὸ γέγονεν ὅπερ ἐστὶν ἐν ᾧ κατοικεῖ, νοεῖται δὲ μᾶλλον ἕτερον ἐν ἑτέρῳ. Ἐν δέ γε τῇ φύσει τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος μόνην ἡμῖν σημαίνει διαφορὰν. Εἷς γὰρ ἐξ ἀμφοῖν νοεῖται Χριστός. Οὐκοῦν τὸ ἀσύγχυτον εὖ μάλα τετηρηκῶς φησιν ἐν ἡμῖν ἐσκηνωκέναι τὸν λόγον. Ἐνα γὰρ υἱὸν οἶδε μονογενῆ τὸν σάρκα γενόμενον καὶ ἐνανθρωπήσαντα. {ΟΡΘ.} Ἀκήκοας, ᾧ ἀγαθῆ, τῶν μεγάλων τῆς οἰκουμένης φωστήρων, καὶ τὰς τῆς διδασκαλίας ἀκτίνας ἐώρακας· καὶ μεμάθηκας ἀκριβῶς ὡς οὐ μόνον μετὰ τὸν τόκον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ σωτήριον 184 πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν τὴν ἔνωσιν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀσύγχυτον ἔδειξαν. {ΕΡΑΝ.} Οὐκ ὤμην αὐτοὺς διαιρεῖν τὰς φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, πολλὴν δὲ εὖρον διαιρέσεως ἀμετρίαν. {ΟΡΘ.} Μανικὸν ἐστὶ καὶ θρασὺ κατὰ τῶν γενναίων ἐκείνων καὶ τῆς πίστεως ἀριστέων τὴν γλῶτταν κινεῖν. Ἴνα δὲ γνῶς ὡς καὶ Ἀπολινάριος ἀσύγχυτον λέγει γεγενῆσθαι τὴν ἔνωσιν, προσοίσω σοὶ καὶ τὰς τούτου φωνάς. Ἄκουσον τοίνυν αὐτοῦ λέγοντος. Ἀπολιναρίου. Ἐκ τοῦ κατὰ κεφάλαιον βιβλίου. Ἐνοῦται ἄρα τὰ θεοῦ καὶ σώματος. Δημιουργὸς προσκυνητὸς, σοφία καὶ δύναμις ὑπάρχων αἰώνιος· ἀπὸ θεότητος ταῦτα. Υἱὸς Μαρίας ἐπ' ἐσχάτου χρόνου τεχθεὶς, προσκυνῶν θεόν, σοφία προκόπτων, δυνάμει κραταιούμενος· ταῦτα ἀπὸ σώματος. Τὸ μὲν ὑπὲρ ἀμαρτίας πάθος καὶ ἡ κατάρα παρῆλθεν, καὶ μετέπεσεν εἰς ἀπάθειαν καὶ εὐλογίαν· ἡ δὲ σὰρξ οὐ παρῆλθεν, οὐδὲ παρελεύσεται, οὐδὲ εἰς ἀσώματον μεταβληθήσεται. Καὶ αὕτις μετὰ βραχέα. Οἱ ἄνθρωποι τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ὁμοούσιοι κατὰ τὸ σῶμα τὸ ἄλογον, ἑτεροούσιοι δὲ καθὸ λογικοί. Οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἀνθρώποις ὁμοούσιος ὢν κατὰ τὴν σάρκα, ἑτεροούσιός ἐστὶ καθὸ λόγος καὶ θεός. Καὶ ἑτέρωθι δὲ οὕτω φησί. Τῶν συγκιρναμένων αἱ ποιότητες κεράννυνται καὶ οὐκ ἀπόλλυνται, ὡστε τρόπον τινὰ καὶ δίστανται ἀπὸ τῶν συγκερασθέντων, καθάπερ οἶνος ἀπὸ ὕδατος. Οὐδὲ πρὸς σῶμα σύγκρασις, οὐδὲ οἷα σωμάτων πρὸς σώματα, ἀλλ' ἔχουσα καὶ τὸ ἀμιγές, ὡστε καὶ πρὸς τὸ δέον ἐκάστοτε τὴν τῆς θεότητος ἐνέργειαν ἢ ἰδιάζειν ἢ ἐπιμίγνυσθαι, καθὰ γέγονεν ἐπὶ τῆς νηστείας τοῦ κυρίου. Ἐπιμιγνυμένης μὲν τῆς θεότητος κατὰ τὸ

ἀπροσδεές, ἡ πείνα ἐκωλύετο· οὐκ ἀντιθείσης δὲ τῇ ἐνδείᾳ τὸ ἀπροσδεές, ἡ πείνα ἐγένετο πρὸς τὴν τοῦ διαβόλου κατὰ λυσιν. Εἰ δὲ τῶν σωμάτων ἡ μίξις οὐκ ἠλλάγη πόσω μᾶλλον ἢ τῆς θεότητος; 185 Καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ χωρίῳ ταῦτά φησιν. Εἰ ἢ πρὸς σίδηρον ἀνάκρασις, πῦρ ἀποδεικνύσα τὸν σίδηρον ὡς καὶ τὰ πυρὸς ἐργάζεσθαι, οὐ μετέβαλε τὴν φύσιν αὐτοῦ, οὐδὲ ἢ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ σῶμα ἔνωσις μεταβολὴ σώματος ἐστίν, καίτοι τοῦ σώματος τὰς θείας ἐνεργείας παρεχομένου τοῖς ἐφάψασθαι δυναμένοις. Τούτοις εὐθύς ἐπισυνάπτει. Εἰ ἄνθρωπος καὶ ψυχὴν ἔχει καὶ σῶμα, καὶ μένει ταῦτα ἐν ἐνότητι ὄντα, πολλῶ μᾶλλον ὁ Χριστὸς θεότητα ἔχων μετὰ σώματος ἔχει ἐκάτερα διαμένοντα καὶ μὴ συγχεόμενα. Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν. Μετέχει μὲν γὰρ ἡ ἀνθρωπίνη τῆς θείας ἐνεργείας καθ' ὅσον ἐφικνεῖται· ἕτερα δὲ ἐστίν ὡς ἐλαχίστη μεγίστης. Καὶ δοῦλος μὲν ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, ὁ δὲ θεὸς οὐ δοῦλος τοῦ ἀνθρώπου οὐδὲ ἑαυτοῦ. Καὶ ὁ μὲν ποίημα τοῦ θεοῦ, ὁ δὲ οὔτε τοῦ ἀνθρώπου ποίημα οὔτε ἑαυτοῦ. Καὶ μετ' ὀλίγα. Εἰ κατὰ θεότητα ἐπὶ Χριστοῦ λαμβάνει τις τό, "Ἄ βλέπει τὸν πατέρα ποιῶντα καὶ αὐτὸς ποιεῖ," καὶ μὴ κατὰ σάρκα, καθ' ἣν ἰδιάζει ὁ σαρκωθεὶς παρὰ τὸν μὴ σαρκωθέντα πατέρα, διαιρεῖ δύο θείας ἐνεργείας· οὐ διαιρεῖται δέ, οὐκ ἄρα εἰς θεότητα λέγεται. Εἴτ' αὖθις καὶ ταῦτα τέθεικεν. Ὡσπερ ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἄλογος προσκειμένου τοῦ λογικοῦ τῷ ἀλόγῳ, οὕτως οὐδὲ ὁ σωτὴρ κτίσμα προσκειμένου τῷ ἀκτίστῳ θεῷ τοῦ κτιστοῦ σώματος. Τούτοις καὶ ταῦτα ἐπισυνάπτει Τὸ ἀόρατον καὶ συντεθὲν πρὸς σῶμα ὄρατον καὶ διὰ τούτου θεωρηθὲν μένει καὶ ἀόρατον· μένει δὲ καὶ ἀσύνθετον, καθὸ οὐ συμπεριορίζεται τῷ σώματι. Καὶ τὸ σῶμα μένον ἐπὶ τοῦ ἰδίου μέτρου προσλαμβάνει τὴν πρὸς θεὸν ἔνωσιν κατὰ τὸ ζωοποιεῖσθαι, οὔτε τὸ ζωοποιούμενον ζωοποιεῖ. Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν οὕτως εἴρηκεν. Εἰ μὴδὲ ἡ ψυχῆς πρὸς σῶμα κράσις, καίτοι ἐξ ἀρχῆς κατὰ συμφυῖαν οὔσα, ὄρατὴν αὐτὴν διὰ τὸ σῶμα ποιεῖ, μὴδὲ εἰς τὰ ἄλλα τοῦ σώματος 186 ἰδιώματα μεταβάλλει, ὥστε καὶ τέμνεσθαι καὶ ἐλαττοῦσθαι, πόσω μᾶλλον ὁ μὴ φύσει σώματι συμφυῆς θεὸς ἀμεταβλήτως ἐνοῦται πρὸς σῶμα; Καὶ εἰ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς ἰδίας φύσεως μένει, καὶ τοῦτό γε ἐψυχωμένον, οὐδὲ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ σῶμα ἢ σύγκρασις μῆτε μετέβαλεν ὡς μὴ εἶναι σῶμα. Καὶ μετὰ πλεῖστα πάλιν ταῦτα τέθεικεν. Ὁ ψυχὴν καὶ σῶμα ὁμολογῶν ὡς ἐν ὑπὸ τῆς γραφῆς παρίστασθαι ἑαυτῷ μάχεται τὴν τοιαύτην ἔνωσιν τοῦ λόγου πρὸς σῶμα μεταβολὴν εἶναι φάσκων, ταύτην οὐδὲ ἐπὶ ψυχῆς θεωρουμένην. Ἄκουσον αὐτοῦ πάλιν διαρρήδην βοῶντος. Εἰ οἱ μὴ λέγοντες παραμένειν τὴν σάρκα τοῦ κυρίου δυσσεβοῦσι, πολλῶ μᾶλλον οἱ μὴδὲ τὴν ἀρχὴν σεσαρκῶσθαι ὁμολογοῦντες· Καὶ ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως λογιδίῳ πάλιν ταῦτα γέγραφε. Τὸ μὲν οὖν, "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου," ὡς πρὸς ἄνθρωπον λέγει· οὐ γὰρ τῷ αἰεὶ καθημένῳ ἐπὶ θρόνου δόξης καθὸ θεὸς λόγος εἴρηται μετὰ τὴν ἄνοδον τὴν ἐκ γῆς· ἀλλὰ τῷ νῦν εἰς τὴν ἐπουράνιον ὑψωθέντι δόξαν καθὸ ἄνθρωπος, ὡς οἱ ἀπόστολοι λέγουσιν· "Οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς· λέγει δὲ αὐτός, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου." Ἀνθρώπινον μὲν τὸ πρόσταγμα, ἀρχὴν τῇ καθέδρᾳ διδόν, θεῖον δὲ τὸ ἀξίωμα τὸ συγκαθῆσθαι θεῷ, ᾧ λει τουργοῦσιν αἱ χίλια χιλιάδες, καὶ παρεστήκασιν αἱ μύρια μυριάδες. Καὶ μετ' ὀλίγα. Οὐ γὰρ ὡς θεῷ ὑποτάσσει τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπῳ, ὥστε τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ θεὸν ὀρώμενον καὶ ἄνθρωπον. Ὅτι δὲ ὡς ἀνθρώπῳ λέγεται τό, "Ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου," διδάσκει Παῦλος ἴδιον αὐτοῦ τὸ κατόρθωμα λέγων κατὰ τὸ θεϊκὸν δηλαδὴ· "Κατὰ τὴν ἐνέργειαν, φησί, τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα." Ὅρα ἀχωρίστως ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα. Καὶ μετὰ βραχέα. 187 "Δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί." Τὸ μὲν γὰρ δόξαζον ὡς ἄνθρωπος

λέγει, τὸ δὲ ἔχειν πρὸ αἰῶνος τὴν δόξαν ὡς θεὸς ἀποκαλύπτει. Καὶ αὖθις μετ' ὀλίγα. Ἄλλ' ἡμεῖς μὴ ταπεινωθῶμεν ταπεινὴν ἡγησάμενοι τὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ προσκύνησιν καὶ μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης ὁμοιώσεως, ἀλλ' ὡς τινα βασιλέα καὶ ἐν εὐτελεῖ φανέντα στολῆ τῇ βασιλικῇ δόξῃ δοξάζοντες, καὶ μάλιστα ὀρῶντες καὶ αὐτὸ τὸ ἔνδυμα δοξασθέν, ὡς ἤρμοττε σῶματι θεοῦ καὶ σωτήρι κόσμου καὶ σπέρματι ζωῆς αἰωνίου καὶ ὀργάνῳ θεῶν ἐνεργειῶν καὶ λυτικῷ κακίας ἀπάσης καὶ θανάτου καθαιρετικῷ καὶ ἀναστάσεως ἀρχηγῷ· εἰ γὰρ καὶ τὴν φύσιν ἐξ ἀνθρώπων ἔσχεν, ἀλλὰ τὴν ζωὴν ἐκ θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν ἐξ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἀρετὴν θείαν. Καὶ μετ' ὀλίγα. Ὅθεν ἡμεῖς τὸ σῶμα προσκυνοῦμεν ὡς τὸν λόγον, τοῦ σώματος μετέχομεν ὡς τοῦ πνεύματος. {ΟΡΘ.} Ἴδού σοι καὶ ὁ πρῶτος τῶν φύσεων τὴν κρᾶσιν εἰσάγων ἀναφανδὸν τῇ διαίρεσει χρώμενος ἀπεδείχθη. Οὗτος καὶ στολὴν τὸ σῶμα καὶ κτίσμα καὶ ὄργανον προσηγόρευσε. Καὶ μέντοι καὶ δοῦλον ὠνόμασεν, ὅπερ οὐδεὶς ἡμῶν εἰπεῖν ἐτόλμησε πώποτε. Τοῦτο καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν εἴρηκεν ἀξιωθῆναι καθέδρας, καὶ ἄλλα δὲ πλείστα παρὰ τῆς κενῆς ὑμῶν αἰρέσεως ἐκβαλλόμενα. {ΕΡΑΝ.} Καὶ τί δήποτε τὴν κρᾶσιν πρῶτος εἰσάγων τσοαύτην ἐντέθεικε τοῖς λόγοις διαίρεσιν; {ΟΡΘ.} Βιάζεται τῆς ἀληθείας ἢ δύναμις καὶ τοὺς ἄγαν αὐτῇ μαχομένους τοῖς παρ' αὐτῆς λεγομένοις συνθέσθαι. Ἄλλ' εἴ σοι δοκεῖ, καὶ τὸν περὶ τῆς ἀπαθείας τοῦ κυρίου κινήσωμεν λόγον. {ΕΡΑΝ.} Οἶσθ' ὅτι καὶ τὰς χορδὰς οἱ μουσικοὶ διαναπαύειν εἰώθασιν, καὶ χαλῶσιν ταύτας τοὺς κόλλοπας περιστρέφοντες. Εἰ δὲ καὶ τὰ λόγου καὶ ψυχῆς πάμπαν ἐστερημένα δεῖται τις ἀναπαύλης, οὐδὲν ἄρα δράσομεν ἀπεικὸς οἱ ψυχῆς καὶ λόγου μετεληχότες, μετροῦντες τῇ δυνάμει τὸν πόνον. Ἀναβαλώμεθα τοίνυν εἰς αὖριον. 188 {ΟΡΘ.} Ὁ μὲν θεῖος Δαβὶδ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τῶν θεῶν ποιεῖσθαι λογίων τὴν μελέτην παρεγγυᾷ· γενέσθω δὲ ὅμως ὅπερ εἴρηκας, καὶ φυλάξωμεν εἰς τὴν ὑστεραίαν τοῦ λειπομένου τὴν ἔρευναν. 189 ΑΠΑΘΗΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ Γ' {ΟΡΘ.} Ὅτι μὲν ἄτρεπτος ὁ θεὸς λόγος καὶ ἐνηνθρώπησεν οὐκ εἰς σάρκα τραπεῖς, ἀλλ' ἀνθρωπιαν φύσιν τελείαν λαβών, ἐν τοῖς πρόσθεν ἐξητασμένοις ἀπεδείξαμεν λόγοις. Ὅτι δὲ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν μεμὲ νηκεν οἶος ἦν, ἀκήρατος, ἀπαθής, ἀναλλοιώτος, ἀπερίγραφος, καὶ ὡς ἦν ἀνέλαβε φύσιν ἀκραιφνῆ διετήρησε, σαφῶς ἡμᾶς ἢ θεία γραφή καὶ μέντοι καὶ τῶν ἐκκλησιῶν οἱ διδάσκαλοι καὶ τῆς οἰκουμένης οἱ φωστῆρες ἐδίδαξαν. Λοιπὸν τοίνυν ἡμῖν ὁ περὶ τοῦ πάθους πρόκειται λόγος, ὡς μάλιστα προὔργιαιτάτος ὢν. Αὐτὸς γὰρ ἡμῖν τὰ σωτήρια προσενήνοχενάματα. {ΕΡΑΝ.} Ὀνησιφόρον μὲν κἀγὼ τόνδε τὸν λόγον ὑπέλιπα. Τῆς μὲν τοι προτέρας οὐκ ἀνέξομαι τάξεως, ἀλλὰ ἐγὼ τὰς ἐρωτήσεις ποιήσομαι. {ΟΡΘ.} Ἐγὼ δὲ ἀποκρινοῦμαι, καὶ οὐκ ὀρρωδῆσω τῆς τάξεως τὴν ἐναλλαγὴν. Ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας συνήγορος οὐκ ἐρωτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐρωτῶμενος, ἔχει τῆς ἀληθείας τὸ κράτος. Ἔρου τοίνυν ὡς ἐβουλήθης. {ΕΡΑΝ.} Τίνα τὸ πάθος ὑπομεμενηκέναι λέγεις; {ΟΡΘ.} Τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. {ΕΡΑΝ.} Ἀνθρωπος οὖν ἡμῖν παρέσχε τὴν σωτηρίαν; {ΟΡΘ.} Ἀνθρωπον γὰρ εἶναι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν συνωμολογήσαμεν μόνον; {ΕΡΑΝ.} Νῦν οὖν ὄρισαι τί τὸν Χριστόν εἶναι πιστεύεις. {ΟΡΘ.} Υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος ἐνανθρωπήσαντα. {ΕΡΑΝ.} Ὁ δὲ τοῦ θεοῦ υἱὸς θεός; {ΟΡΘ.} Θεὸς τὴν αὐτὴν ἔχων οὐσίαν τῷ γεγεννηκότι πατρί. {ΕΡΑΝ.} Θεὸς οὖν τὸ πάθος ὑπέμεινε. {ΟΡΘ.} Εἰ ἀσώματος τῷ σταυρῷ προσηλώθη, τῇ θεότητι τὸ πάθος ἄρμοσον· εἰ δὲ σάρκα λαβών ἐνηνθρώπησε, τί δήποτε τὸ μὲν παθητὸν ἔα ἀπαθές, τὸ δὲ ἀπαθές ὑποβάλλεις τῷ πάθει; 190 {ΕΡΑΝ.} Ἀλλὰ σάρκα τούτου χάριν προσέλαβεν, ἵνα διὰ τοῦ παθῆ τοῦ τὸ ἀπαθές ὑπομείνη τὸ πάθος. {ΟΡΘ.} Ἀπαθῆ καλεῖς, καὶ πάθος αὐτῷ προσαρμόττεις. {ΕΡΑΝ.} Εἶπον ὅτι σάρκα ἔλαβεν ἵνα πάθη. {ΟΡΘ.} Εἰ φύσιν δεκτικὴν εἶχε πάθους, καὶ δίχα σαρκὸς ἔπαθεν ἄν, περιττὴ τοίνυν ἢ σάρξ. {ΕΡΑΝ.} Ἡ θεία φύσις

ἀθάνατος, θνητὴ δὲ ἡ τῆς σαρκός. Ἦνώθη τοίνυν τῇ θνητῇ ἢ ἀθάνατος, ἵνα γεύσῃται δι' ἐκείνης θανάτου. {OPΘ.} Τὸ φύσει ἀθάνατον οὐδὲ τῷ θνητῷ συναπτόμενον ὑπομένει θάνατον· καὶ τοῦτο ῥάδιον διαγνῶναι. {EPAN.} Ἀπόδειξον τοῦτο, καὶ λύσον τὴν ἀμφισβήτησιν. {OPΘ.} Τὴν ἀνθρωπιαν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι φῆς ἢ θνητὴν; {EPAN.} Ἀθάνατον. {OPΘ.} Τὸ δὲ σῶμα θνητὸν ἢ ἀθάνατον; {EPAN.} Δηλονότι θνητόν. {OPΘ.} Ἐκ δὲ τούτων τῶν φύσεων φαμεν συνεστάναι τὸν ἄνθρωπον; {EPAN.} Οὕτω φαμέν. {OPΘ.} Συνήφθη τοίνυν τὸ ἀθάνατον τῷ θνητῷ. {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Ἀλλὰ τῆς συναφείας ἡγουν ἐνώσεως λυομένης, τὸ μὲν θνητόν δέχεται τοῦ θανάτου τὸν ὄρον, μένει δὲ ἀθάνατος ἢ ψυχὴ, καίτοι τῆς ἀμαρτίας ἐπενεγκούσης τὸν θάνατον. Ἦ οὐχ ἡγῆ τιμωρίαν εἶναι τὸν θάνατον; {EPAN.} Ἦ θεία τοίνυν τοῦτο διδάσκει γραφή. Παρ' αὐτῆς γὰρ μανθάνομεν, ὡς ἀπαγορεύσας τῷ Ἀδὰμ ὁ θεὸς τοῦ φυτοῦ τῆς γνώσεως τὴν μετάληψιν ἐπήγαγεν· "Ἦι δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε." {OPΘ.} Τιμωρία τοίνυν τῶν ἡμαρτηκότων ὁ θάνατος. {EPAN.} Ὡμολόγηται. {OPΘ.} Τί δήποτε τοίνυν, ψυχῆς ὁμοῦ καὶ σώματος ἡμαρτηκότων, τὸ σῶμα μόνον ὑπομένει τοῦ θανάτου τὴν τιμωρίαν; {EPAN.} Αὐτὸ γὰρ εἶδε τὸ ξύλον κακῶς καὶ τὰς χεῖρας ἐξέτεινε καὶ τὸν ἀπειρημένον καρπὸν ἀπεσύλησε. Καὶ αὐτὸ πάλιν τὸ στόμα τοῦτον 191 τοῖς ὁδοῦσιν ἐλέπτυνεν, καὶ ταῖς μύλαις ἐλέανεν. Εἶτ' αὐθις ὁ οἶσο φάγος τοῦτον ὑποδεξάμενος παρέπεμψε τῇ γαστρὶ· κακείνη δὲ ἀλλοιώσασα τῷ ἥπατι μεταδέδωκε. Τὸ δὲ γε ἥπαρ εἰς αἵματος φύσιν μετέβαλεν ὅπερ ἔλαβε, καὶ τῇ κοίλῃ φλεβὶ παραδέδωκεν· ἐκείνη δὲ ταῖς συμφύσει, κακεῖναι διὰ τῶν ἄλλων τῷ σώματι· καὶ οὕτως εἰς ἅπαν διέβη τὸ σῶμα τῆς ἀπειρημένης βρώσεως ἢ ληστεία. Εἰκότως τοίνυν τὸ σῶμα μόνον τὴν ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας ὑπέμεινε τιμωρίαν. {OPΘ.} Φυσιολογικῶς ἡμῖν τὰ περὶ τῆς τροφῆς διεξελέλυθας, καὶ δι' ὅσων αὕτη μορίων ὀδεύουσα καὶ πόσας ἀλλοιώσεις ὑφισταμένη ὕστερον εἰς τὴν τοῦ σώματος μεταβάλλεται φύσιν. Ἐκεῖνο μέντοι συνιδεῖν οὐκ ἠθέλησας, ὡς δίχα ψυχῆς τούτων οὐδὲν τὸ σῶμα τῶν εἰρημένων ἐργάζεται. Καταλειφθὲν γὰρ ὑπὸ τῆς συνεζευγμένης ψυχῆς κεῖται ἄπνουν καὶ ἄφωνον καὶ ἀκίνητον· καὶ οὔτε ὀφθαλμὸς ὄρα κακῶς οὔτ' αὖ καλῶς, οὔτε τὰ ὦτα εἰσδέχεται τῶν φωνῶν τὴν ἡχὴν, οὐ κινοῦνται χεῖρες, οὐ βαδίζουσι πόδες· ἀλλ' ἔοικεν ὀργάνῳ ἐστερημένῳ τοῦ μουσικοῦ. Πῶς οὖν ἔφησθα μόνον ἡμαρτηκῆναι τὸ σῶμα τὸ δίχα ψυχῆς μηδὲ ἀναπνεῖν τὸ παράπαν δυνάμενον; {EPAN.} Μεταλαμβάνει μὲν τὸ σῶμα ζωῆς παρὰ τῆς ψυχῆς, προξε νεὶ δὲ τῇ ψυχῇ τῆς ἀμαρτίας τὴν ἐπιζήμιον κτήσιν. {OPΘ.} Πῶς καὶ τίνα τρόπον; {EPAN.} Διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν ὄραν αὐτὴν παρασκευάζει κακῶς, διὰ δὲ τῶν ἀκοῶν ἀκούειν ἃ μὴ συμφέρει, καὶ διὰ τῆς γλώττης τὰ λυμαινόμενα φθέγγεσθαι, καὶ διὰ τῶν ἄλλων μορίων ἃ μὴ θέμις ποιεῖν. {OPΘ.} Τοὺς κωφοὺς ἡμῖν, ὡς ἔοικε, μακαριστέον καὶ τοὺς τὸ βλέπειν ἀφηρημένους καὶ τῶν ἄλλων μορίων ἐστερημένους. Οὐ γὰρ μεταλαγχάνουσι τούτων αἱ ψυχαὶ τῆς πονηρίας τοῦ σώματος. Τί δήποτε δέ, ὦ σοφώτατε, τῶν μὲν ψεκτῶν τοῦ σώματος ἐμνήσθης ὑπουργιῶν, τὰς ἀξιεπαίνους δὲ παραλέλοιπας; Ἔστι γὰρ καὶ φιλικῶς καὶ φιλανθρώπως ιδεῖν, καὶ κατανύξεως ἀπομόρξασθαι δάκρυον, καὶ θείων ἀκούσαι λογίων, καὶ κλῖναι δεομένῳ τὸ οὔς, καὶ ὑμῆσαι τῇ γλώττῃ τὸν ποιητὴν, καὶ διδάξαι τὸν πέλας ἃ δεῖ, καὶ κινῆσαι τὰς χεῖρας εἰς ἔλεον, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, εἰς ἅπασαν κτήσιν ἀρετῆς χρῆσασθαι τοῖς μορίοις τοῦ σώματος. {EPAN.} Ἀληθῆ ταῦτα. 192 {OPΘ.} Οὐκοῦν κοινὸν ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τὸ φυλάττειν καὶ τὸ παραβαίνειν τοὺς νόμους. {EPAN.} Κοινόν. {OPΘ.} Ἔμοι δοκεῖ καὶ ἄρχειν ἐκατέρου τὴν ψυχὴν τῷ λογισμῷ πρὸ τοῦ σώματος κεχρημένην. {EPAN.} Πῶς τοῦτο λέγεις; {OPΘ.} Ὅτι τὸ πρῶτον ὁ νοῦς τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν σκιογραφεῖ, εἴθ' οὕτως αὐτὴν διαμορφοῖ, ὀργάνοις μὲν κεχρημένος

τοῖς μορίοις τοῦ σώματος, χρώμασι δὲ καὶ ὕλαις ταῖς εἰς ἑκάτερα προσφόροις. {EPAN.} Ἵοικεν. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν συναμαρτάνει τῷ σώματι, μᾶλλον δὲ ἄρχει τῆς ἀμαρτίας (ἠνιοχεῖν γὰρ τὸ ζῶον καὶ κυβερνᾶν ἐπιστεύθη), τί δήποτε κοινωνοῦσα τῆς ἀμαρτίας οὐ κοινωνεῖ τῆς τιμωρίας; {EPAN.} Καὶ πῶς οἶον τ' ἦν τὴν ἀθάνατον θανάτου μεταλαχεῖν; {OPΘ.} Δίκαιον δὲ ἦν ὅμως μετασχοῦσαν τῆς παραβάσεως μετα σχεῖν τῆς κολάσεως. {EPAN.} Δίκαιον. {OPΘ.} Οὐ μετέλαχε δέ. {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Ἐν δέ γε τῷ μέλλοντι βίῳ μετὰ τοῦ σώματος τῇ γεέννῃ παραδοθήσεται. {EPAN.} Οὕτως ὁ κύριος εἶρηκε· "Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτε νότων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβηθῆτε δὲ μᾶλλον τὸν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα δυνάμενον ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ." {OPΘ.} Οὐκοῦν ἐν μὲν τῷδε τῷ βίῳ διέφυγε τὸν θάνατον ὡς ἀθάνατος· ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ βίῳ δώσει δίκας οὐ θάνατον ὑπομένουσα, ἀλλ' ἐν ζωῇ κολαζομένη. {EPAN.} Ἡ θεία καὶ τοῦτο διδάσκει γραφή. {OPΘ.} Ἀδύνατον ἄρα θάνατον ὑπομεῖναι τὴν ἀθάνατον φύσιν. {EPAN.} Οὕτω πέφανται. {OPΘ.} Πῶς τοίνυν τὸν θεὸν λόγον γεύσασθαι θανάτου φατέ; Εἰ 193 γὰρ ἔνθα κτιστὸν τὸ ἀθάνατον ἀδύνατον ὥφθη τοῦτο γενέσθαι θνητόν, πῶς οἶον τε τὸν ἀκτίστως καὶ ἀϊδίως ἀθάνατον τὸν τῶν θνητῶν καὶ ἀθανάτων φύσεων ποιητὴν θανάτου μεταλαχεῖν; {EPAN.} Ἴσμεν αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς τὴν φύσιν ἀθάνατον, σαρκὶ δὲ αὐτὸν φαμεν μετεσχηκέναι θανάτου. {OPΘ.} Ἀλλὰ διαρρήδην ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν, ὡς κατ' οὐδένα τρόπον θανάτου μετασχεῖν δυνατόν τὸ φύσει ἀθάνατον. Οὐδὲ γὰρ ἡ ψυχὴ συνδημιουργηθεῖσα καὶ συναφθεῖσα τῷ σώματι καὶ συμετασχοῦσά γε τῆς ἀμαρτίας, ἐκείνῳ ἐκοινώνησε τοῦ θανάτου διὰ μόνην τὴν ἀθανασίαν τῆς φύσεως. Ταῦτό δὲ τοῦτο καὶ ἐτέρως σκοπήσωμεν. {EPAN.} Οὐδὲν κωλύει πάντα κινήσαι πόρον, ὥστε τ' ἀληθὲς ἐξευρεῖν. {OPΘ.} Ζητήσωμεν τοίνυν ὡδί. Τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας φαμέν τινες μὲν εἶναι διδασκάλους, τινὰς δὲ τούτων αὐτῶν φοιτητάς; {EPAN.} Φαμέν. {OPΘ.} Τὸν δέ γε τῆς ἀρετῆς διδάσκαλον μειζρόνων εἶναι λέγομεν ἄξιον ἀντιδόσεων; {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Ὁσαύτως δὲ καὶ τὸν τῆς κακίας διπλασίας καὶ τριπλασίας λέγεις ἄξιον τιμωρίας; {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Τὸν δὲ διάβολον ποίας θετέον μερίδος; διδάσκαλον εἶναι φαμεν ἢ μαθητὴν; {EPAN.} Διδασκάλων μὲν οὖν διδάσκαλον. Αὐτὸς γὰρ πάσης ἐστὶ κακίας καὶ πατὴρ καὶ διδάσκαλος. {OPΘ.} Τίνες δὲ ἄρα τούτου ἀνθρώπων πρῶτοι γεγέννηται μαθηταί; {EPAN.} Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐά. {OPΘ.} Τίνες δὲ τὴν ψῆφον τοῦ θανάτου ἐδέξαντο; {EPAN.} Ὁ Ἀδὰμ καὶ πᾶν τοῦδε τὸ γένος. {OPΘ.} Οἱ μαθηταὶ ἄρα δίκας ἔδοσαν ὑπὲρ ὧν κακῶς ἐδιδάχθησαν· ὁ δὲ γε διδάσκαλος, ὃν ἀρτίως εἰρήκαμεν διπλασίας εἶναι καὶ τριπλασίας κολάσεως ἄξιον, τὴν τιμωρίαν διέφυγεν; {EPAN.} Ἵοικεν. 194 {OPΘ.} Ἄλλ' ὅμως καὶ τούτων οὕτω γεγενημένων, δίκαιον τὸν κριτὴν καὶ ἴσμεν καὶ ὀνομάζομεν. {EPAN.} Μάλιστα. {OPΘ.} Τί δήποτε τοίνυν δίκαιος ὢν οὐκ εἰσέπραξεν ἐκείνον τῆς κακῆς διδασκαλίας εὐθύνας; {EPAN.} Αὐτῷ τὴν ἄσβεστον τῆς γεέννης κατεσκεύασε φλόγα. "Πορεύεσθε, γὰρ φησιν, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ." Ἐνταῦθα δὲ τοῦ του χάριν οὐκ ἐκοινώνησεν τοῦ θανάτου τοῖς μαθηταῖς, ὡς φύσιν ἔχων ἀθάνατον. {OPΘ.} Οὐδὲ οἱ τὰ μέγιστα ἄρα πλημμελήσαντες θανάτου οἰοῖτε μετασχεῖν, εἰ φύσιν ἀθάνατον ἔχοιεν. {EPAN.} Ὁμολόγηται. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν οὐδὲ αὐτὸς ὁ τῆς κακίας εὐρετῆς καὶ διδάσκαλος μετέλαχε θανάτου διὰ τὴν ἀθανασίαν τῆς φύσεως, πῶς οὐ πεφρίκατε λέγοντες τὴν τῆς ἀθανασίας καὶ δικαιοσύνης πηγὴν μετεσχηκέναι θανάτου; {EPAN.} Εἰ μὲν ἀκουσίως αὐτὸν ὑπομεμενηκέναι τὸ πάθος λέγομεν, ἔσχεν ἂν πρόφασιν ἢ καθ' ἡμῶν παρ' ὑμῶν γινομένη κατηγορία δικαίαν. Εἰ δ' ἀυθαίρετον τὸ πάθος καὶ ὁ θάνατος ἐθελούσιος κηρύσσεται παρ' ἡμῶν, οὐ κατηγορεῖν ἡμῶν, ἀλλ' ὑμνεῖν προσήκει τὴν τῆς

φιλανθρωπίας υπερβολήν. Ἐθελήσας γὰρ πέπονθε, καὶ βουληθεὶς τοῦ θανάτου μετέσχηκεν. {ΟΡΘ.} Πάμπαν, ὡς ἔοικε, τὴν θεῖαν ἠγνοήκατε φύσιν. Ὁ γὰρ δεσπότης θεὸς οὐδὲν ὧν μὴ πέφυκε βούλεται, πάντα δὲ ὅσα βούλεται δύναται. Βούλεται δὲ τὰ τῆ οἰκεία φύσει πρόσφορά τε καὶ πρέποντα. {ΕΡΑΝ.} Ἡμεῖς μεμαθήκαμεν ἅπαντα δυνατὰ τῷ θεῷ. {ΟΡΘ.} Ἀορίστως ἀποφαινόμενος συμπεριλαμβάνεις τῷ λόγῳ καὶ ὅσα προσήκει τῆ τοῦ διαβόλου μερίδι. Ὁ γὰρ ἀπολύτως πάντα εἰπὼν καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ τούτων ἐναντία κατὰ ταῦτὸν εἶρηκεν. {ΕΡΑΝ.} Ὁ οὖν γενναῖος Ἰὼβ οὐκ ἀπολύτως εἶρηκεν, "Οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν;" {ΟΡΘ.} Εἰ ἀναγνοίης τὰ τῷ δικαίῳ προειρημένα, καὶ τὸν τούτων ἐξ 195 ἐκείνων εὐρήσεις σκοπόν. Ἔφη δὲ οὕτως· "Μνήσθητι ὅτι πηλὸν με ἔπλασας, εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις· ἢ οὐχ ὡς γάλα με ἤμελξας, ἔπηξας δὲ με ἴσα τυρῶ; Δέρμα καὶ κρέας ἐνέδυσάς με, ὀστέοις δὲ καὶ νεύροις ἐνεΐράς με· ζωὴν δὲ καὶ ἔλεον ἔθου παρ' ἐμοί, ἢ δὲ ἐπισκοπή σου ἐφύλαττέ μου τὸ πνεῦμα." Τούτοις ἐπάγει, "Ταῦτα ἔχων ἐν ἑαυτῷ, οἶδα ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐδέν." Οὐκοῦν ὅσα τούτοις συμβαίνει, καὶ τῆ ἀκηράτῳ φύσει πρέπειν δύνασθαι ἔφη τῷ τῶν ὄλων θεῷ; {ΕΡΑΝ.} Οὐδὲν ἀδύνατον τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ. {ΟΡΘ.} Καὶ τὸ ἀμαρτάνειν ἄρα δυνατόν τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ κατὰ γε τὸν ὅρον τὸν σόν. {ΕΡΑΝ.} Οὐδαμῶς. {ΟΡΘ.} Διὰ τί; {ΕΡΑΝ.} Ἐπειδήπερ οὐ βούλεται. {ΟΡΘ.} Τοῦ δὴ χάριν οὐ βούλεται; {ΕΡΑΝ.} Ἐπειδὴ τῆς φύσεως ἐκείνης τὸ ἀμαρτάνειν ἀλλότριον. {ΟΡΘ.} Πολλὰ τοίνυν οὐ δύναται· πολλὰ γὰρ εἶδη πλημμελημάτων. {ΕΡΑΝ.} Οὐδὲν τῶν τοιούτων ἢ βουλητὸν ἢ δυνατόν τῷ θεῷ. {ΟΡΘ.} Οὔτε μὴν ἐκεῖνα ἃ τῆς φύσεώς ἐστιν ἐναντία τῆς θείας. {ΕΡΑΝ.} Ποῖα ταῦτα; {ΟΡΘ.} Οἶον, φῶς νοερόν τε καὶ ἀληθινὸν εἶναι τὸν θεὸν ἐδιδάχθημεν. {ΕΡΑΝ.} Ἀληθῶς. {ΟΡΘ.} Ἄλλ' οὐκ ἂν αὐτὸν φαίμεν σκότος ἢ βουληθῆναι ἢ δυνηθῆναι γενέσθαι. {ΕΡΑΝ.} Οὐδαμῶς. {ΟΡΘ.} Πάλιν ἄορατον αὐτοῦ τὴν φύσιν ἢ θεία λέγει γραφή. {ΕΡΑΝ.} Οὕτω λέγει. {ΟΡΘ.} Ἄλλ' ὀρατὴν αὐτὴν οὐκ ἂν εἴποιμεν δύνασθαι γενέσθαι ποτέ. {ΕΡΑΝ.} Οὐ δῆτα. {ΟΡΘ.} Οὔτε μὴν καταληπτὴν. {ΕΡΑΝ.} Οὐ γάρ. {ΟΡΘ.} Ἀκατάληπτος γὰρ ἐστὶ καὶ πάμπαν ἀνέφικτος. {ΕΡΑΝ.} Ἀληθῆ λέγεις. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν οὐδὲ ὧν γένοιτ' ἂν οὐκ ὧν. 196 {ΕΡΑΝ.} Ἄπαγε. {ΟΡΘ.} Οὐδέ γε ὁ πατὴρ υἱός. {ΕΡΑΝ.} Τῶν ἀδυνάτων. {ΟΡΘ.} Οὐδὲ ὁ ἀγέννητος ἄρα γεγεννημένος. {ΕΡΑΝ.} Πῶς γάρ; {ΟΡΘ.} Οὔτε μὴν ὁ υἱὸς γένοιτ' ἂν ποτε πατήρ. {ΕΡΑΝ.} Οὐδαμῶς. {ΟΡΘ.} Οὐδέ γε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον γένοιτ' ἂν υἱὸς ἢ πατήρ. {ΕΡΑΝ.} Πάντα ταῦτα ἀδύνατα. {ΟΡΘ.} Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα εὐρίσκομεν ὁμοίως ἀδύνατα. Οὔτε γὰρ τὸ αἰώνιον ὑπὸ χρόνον ἔσται, οὔτε τὸ ἄκτιστον κτιστόν γε καὶ ποιητόν, οὔτε πεπερασμένον τὸ ἄπειρον, καὶ ὅσα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια. {ΕΡΑΝ.} Οὐδὲν τούτων ἐστὶ δυνατόν. {ΟΡΘ.} Πολλὰ τοίνυν εὐρήκαμεν ἀδύνατα ὄντα τῷ παντοδυνάμῳ θεῷ. {ΕΡΑΝ.} Ἀληθῶς. {ΟΡΘ.} Ἀλλὰ τὸ μὴ δυνηθῆναι τι τούτων ἀπείρου δυνάμεως οὐκ ἀσθενείας τεκμήριον· τὸ δὲ γε δυνηθῆναι ἀδυναμίας δήπουθεν οὐ δυνάμεως. {ΕΡΑΝ.} Πῶς τοῦτο ἔφη; {ΟΡΘ.} Ὅτι τούτων ἕκαστον τὸ ἄτρεπτον τοῦ θεοῦ κηρύττει καὶ ἀναλλοίωτον. Τὸ γὰρ μὴ δυνηθῆναι τὸν ἀγαθὸν γενέσθαι κακὸν τὴν υπερβολὴν σημαίνει τῆς ἀγαθότητος, καὶ τὸ τὸν δίκαιον μηδέποτ' ἂν γενέσθαι ἄδικον μηδὲ τὸν ἀληθῆ ψεύστην τὸ ἐν ἀληθείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ σταθερόν τε καὶ βέβαιον δείκνυσιν. Οὕτω τὸ ἀληθινὸν φῶς οὐκ ἂν γένοιτο σκότος, οὐδὲ ὁ ὧν οὐκ ὧν. Διαρκὲς γὰρ ἔχει τὸ εἶναι, καὶ ἀναλλοίωτον ὑπάρχει τὸ φῶς. Οὕτω τ' ἄλλα πάντα σκεψάμενος εὐρήσεις τὸ μὴ δύνασθαι δυνάμεως τῆς ἄκρας ἐμφαντικόν. Οὕτως ἐπὶ τοῦ θεοῦ τὰ τοιαῦτα μὴ δύνασθαι καὶ ὁ θεὸς ἀπόστολος νενόηκέ τε καὶ τέθεικεν. Ἐβραῖοις μὲν γὰρ ἐπιστέλλων ὥδέ φησιν· "Ἴνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν·" οὐκ ἀσθενὲς τὸ ἀδύνατον, ἀλλὰ ἄγαν



αὐτὸ 197 δεικνὺς δυνατόν. Οὕτω γάρ, φησίν, ἐστὶν ἀληθής, ὡς ἀδύνατον εἶναι ψεῦδος ἐν αὐτῷ γενέσθαι ποτέ. Τὸ δυνατόν οὖν ἄρα τῆς ἀληθείας διὰ τοῦ ἀδυνάτου σημαίνεται. Τῷ δέ γε μακαρίῳ Τιμοθέῳ γράφων καὶ ταῦτα προστέθεικεν· "Πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν, εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν, εἰ ἀρνούμεθα, κάκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς, εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι γὰρ ἑαυτὸν οὐ δύναται." Πάλιν οὖν τό, "Οὐ δύναται," τῆς ἀπείρου δυνάμεως ὑπάρχει δηλωτικόν. Καὶ γὰρ ἂν πάντες ἄνθρωποι αὐτὸν ἀρνηθῶσι, φησίν, αὐτὸς θεὸς ἐστὶ, καὶ τῆς οἰκειίας οὐκ ἐξίσταται φύσεως. Ἀνώλεθρον γὰρ ἔχει τὸ εἶναι. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό, "Ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται." Οὐκοῦν περιουσίαν ἐμφαίνει δυνάμεως τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον τροπῆς τὸ ἀδύνατον. {EPAN.} Ἀληθῆ ταῦτα καὶ τοῖς θείοις λογίοις συμβαίνοντα. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν πολλὰ τῷ θεῷ ἀδύνατα, καὶ τοσαῦτα ὅποσα τῆς φύσεως ἐναντία τῆς θείας, τί δήποτε τὰ ἄλλα πάντα κατὰ φύσιν ἔωντες, τὸ ἀγαθόν, τὸ δίκαιον, τὸ ἀληθές, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀνέφικτον, τὸ ἀπερίγραφον, τὸ αἴδιον, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τῷ θεῷ προσεῖναί φαμεν, μόνως τὴν ἀθανασίαν καὶ τὴν ἀπάθειαν τρεπτάς εἶναί φατε, καὶ τὸ δυνατόν τῆς ἀλλοιώσεως ἐπ' αὐτῶν συγχωρεῖτε, καὶ δίδοτε τῷ θεῷ δύνάμιν ἀσθενείας δηλωτικῆς; {EPAN.} Τοῦτο παρὰ τῆς θείας γραφῆς ἐδιδάχθημεν. Καὶ γὰρ ὁ θεὸς Ἰωάννης βοᾷ· "Οὕτως ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ δέδωκε." Καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ." {OPΘ.} Ἀληθῆ ταῦτα, θεῖα γὰρ ἐστὶ λόγια. Ἀναμνήσθητι δὲ ὧν πολλάκις ὠμολογήσαμεν. {EPAN.} Ποίων λέγεις; {OPΘ.} "Ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν θεὸν λόγον, οὐκ ἀσώματον ἐπιφανῆσαι συνωμολογήσαμεν, ἀλλὰ φύσιν ἀνθρωπίαν τελείαν ἀνείλη φότα. {EPAN.} Συνωμολογήσαμεν ταῦτα. {OPΘ.} Εἰ τοίνυν καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἔλαβεν ἀνθρωπεῖαν, ταύτη τοι καὶ υἱὸς ἀνθρώπου προσηγορεύθη. 198 {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Οὐκοῦν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ θεὸς ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς· τῶνδε γὰρ τῶν φύσεων, τὴν μὲν εἶχεν ἀεί, τὴν δὲ ἔλαβεν ἀληθῶς. {EPAN.} Ἀναμφίλεκτα ταῦτα. {OPΘ.} Τοιγάρτοι ὡς ἄνθρωπος τὸ πάθος ὑπέμεινεν· ὡς δὲ θεὸς κρείττων πάθους μεμένηκε. {EPAN.} Πῶς οὖν ἡ θεία γραφή τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ πεπονθέναι φησίν; {OPΘ.} "Ὅτι τὸ σῶμα τὸ πεπονθὸς αὐτοῦ ὃν ἐτύγχανε σῶμα. Σκεψώμεθα δὲ ὡδί. "Ὅταν ἀκούσωμεν λεγούσης τῆς θείας γραφῆς, "Ἐγένετο μετὰ τὸ γηρᾶσαι τὸν Ἰσαάκ, ἡμβλύνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοῦ ὄραν," ὁ νοῦς ἡμῶν ποῦ φέρεται, καὶ τίνι ἐναπερείδεται; τῇ ψυχῇ τοῦ Ἰσαάκ ἢ τῷ σῶματι; {EPAN.} Δηλονότι τῷ σῶματι. {OPΘ.} Οὐκ οὖν τοπάζομεν καὶ τὴν ψυχὴν κεκοινωνηκέναι τοῦ τῆς τυφλότητος πάθους; {EPAN.} Οὐδαμῶς. {OPΘ.} Ἀλλὰ μόνον τὸ σῶμα τῆς ὀπτικῆς αἰσθήσεως στερηθῆναί φαμεν. {EPAN.} Οὕτω φαμέν. {OPΘ.} Καὶ αὖ πάλιν ὅταν ἀκούσωμεν τοῦ Ἀμασίου λέγοντος πρὸς τὸν προφήτην Ἀμώς· "'Ὁ ὄρων, βάδιζε εἰς γῆν Ἰούδα," καὶ μέντοι καὶ τοῦ Σαουλ πυνθανομένου· "Ποῦ ὁ οἶκος τοῦ βλέποντος;" οὐδὲν σωματικὸν ὑποπεύομεν. {EPAN.} Οὐμενοῦν. {OPΘ.} Καίτοι τὰ ὀνόματα τῆς περὶ τὸ ὀπτικόν ἐστὶ μῦθον ὑγείας δηλωτικά. {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Ἀλλ' ἴσμεν ὅμως, ὅτι ταῖς καθαρωτέραις ψυχαῖς χορηγοῦ μὲνη τοῦ πνεύματος ἢ ἐνέργεια τὴν προφητικὴν ἐνίησι χάριν, αὕτη δὲ γε ὄραν καὶ τὰ κεκρυμμένα ποιεῖ, τὸ δὲ ταῦτα ὄραν ὄρωντας αὐτοὺς καλεῖσθαι καὶ βλέποντας παρεσκεύασεν. {EPAN.} Ἀληθῆ λέγεις. 199 {OPΘ.} Οὐκοῦν κάκεῖνο ἐπισκεψώμεθα. {EPAN.} Τὸ ποῖον; {OPΘ.} "Ὅταν ἀκούσωμεν τῆς τῶν θείων εὐαγγελίων ἱστορίας διηγουμένης, ὅτι προσήνεγκαν τῷ κυρίῳ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον, τῆς ψυχῆς τὴν λύσιν τῶν μορίων εἶναι λέγομεν ἢ τοῦ σώματος; {EPAN.} Δηλονότι τοῦ σώματος. {OPΘ.} "Ὅταν δὲ γε τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν

ἀναγινώσκοντες εὕρωμεν ἐκεῖνο τὸ χωρίον, ἔνθα φησὶν ὁ ἀπόστολος· "Ὡστε τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιάς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χλωδὸν ἐκτραπῆ, ἰαθῆ δὲ μᾶλλον," περὶ τῶν τοῦ σώματος μορίων ἐροῦμεν ταῦτα φάναι τὸν θεῖον ἀπόστολον; {EPAN.} Οὐδαμῶς. {OPΘ.} Τὴν δὲ τῆς ψυχῆς χαυνότητα καὶ δειλίαν ἐξαιρεῖν αὐτὸν φήσομεν, καὶ εἰς ἀνδρείαν παραθήγειν τοὺς μαθητάς; {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Ἄλλ' οὐχ εὐρίσκομεν ταῦτα παρὰ τῆς θεῖας διηρημένα γραφῆ. Οὔτε γὰρ τὴν τοῦ Ἰσαὰκ διηγησαμένη τυφλότητα σώματος ἐμνημόνευσεν, ἀλλ' ἀπλῶς τὸν Ἰσαὰκ ἔφη τυφλόν· οὔτε βλέποντας καὶ ὀρώντας ὀνομάσασα τοὺς προφήτας τὰς τούτων ἔφη ψυχὰς ὄραν τὰ κεκρυμμένα καὶ βλέπειν, ἀλλ' αὐτῶν ἐμνημόνευσε τῶν προσώπων. {EPAN.} Οὕτω τοῦτ' ἔχει. {OPΘ.} Οὔτε μὴν τοῦ παραλυτικοῦ τὸ σῶμα ἔδειξε λελυμένον, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον ὠνόμασε παραλυτικόν. {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Οὐδέ γε ὁ θεῖος ἀπόστολος ὀνομαστὶ τῶν ψυχῶν ἐμνημόνευσεν, ἐπιρρῶσαι ταύτας καὶ διεγείραι θελήσας. {EPAN.} Οὐ γάρ. {OPΘ.} Ἡμεῖς δὲ τὸν νοῦν τῶν λόγων διερευνώμενοι ἐπιγινώσκομεν τίνα μὲν ψυχῆς, τίνα δὲ σώματος ἴδια. {EPAN.} Εἰκότα γε ποιοῦντες· λογικοὺς γὰρ ἡμᾶς ἐποίησεν ὁ θεός. {OPΘ.} Τῷδε τοίνυν τῷ λογικῷ καὶ ἐπὶ τοῦ πεποικηκότος ἡμᾶς καὶ σεσωκότος χρησώμεθα, καὶ ἐπιγνώμεν, τίνα μὲν αὐτοῦ τῆς θεότητι, τίνα δὲ προσήκει τῆς ἀνθρωπότητι. 200 {EPAN.} Ἄλλ' αὐτὸ τοῦτο δρώντες τὴν ἄκραν ἐκείνην διαλύσομεν ἔνωσιν. {OPΘ.} Καὶ μὴν ἐπὶ γε τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τῶν προφητῶν καὶ τοῦ παραλύτου καὶ τῶν ἄλλων τοῦτο δράσαντες τὴν φυσικὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος οὐκ ἐλύσαμεν ἔνωσιν, οὐδέ γε ἀπὸ τῶν οἰκείων σωμάτων τὰς ψυχὰς ἐχωρίσαμεν, ἀλλὰ τῷ λόγῳ μόνῳ διέγνωμεν, τί μὲν ἴδιον ψυχῆς, τί δὲ σώματος. Πῶς οὖν οὐ σχέτλιον ἐπὶ ψυχῶν τοῦτό γε καὶ σωμάτων οὕτω ποιοῦντας, ἐπὶ τοῦ σωτήρος ἡμῶν τοῦτο παραιτεῖσθαι ποιεῖν, ἀλλὰ συγχεῖν τὰς φύσεις, εἰ καὶ τὸ διάφορον, οὐχ ὅσον ἔχει ψυχὴ πρὸς σῶμα, ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ τοσοῦτον, ὅσον τὸ πρόσφατον τοῦ αἰδίου διέστηκε, καὶ τὸ ποιηθὲν τοῦ ποιήσαντος; {EPAN.} Ἡ θεία γραφὴ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸ πάθος ὑπομεμενηκέναι φησί. {OPΘ.} Οὐδέ ἡμεῖς ἄλλον τινὰ πεπονηθέναι φαμέν· ἴσμεν δὲ ὅμως παρὰ τῆς θεῖας διδαχθέντες γραφῆς, ὡς ἀπαθὴς ἢ τῆς θεότητος φύσις. Ἀπάθειαν τοίνυν καὶ πάθος ἀκούοντες καὶ ἀνθρωπότητος καὶ θεότητος ἔνωσιν, τοῦ παθητοῦ σώματος τὸ πάθος εἶναι φαμεν, τὴν ἀπαθῆ δὲ φύσιν ἐλευθέραν μεμενηκέναι τοῦ πάθους ὁμολογοῦμεν. {EPAN.} Σῶμα τοίνυν ἡμῖν τὴν σωτηρίαν προὔξενησεν. {OPΘ.} Οὐκ ἀνθρώπου σῶμα ψιλοῦ, ἀλλὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Εἰ δὲ τοῦτό σοι νομίζεται μικρόν τε καὶ εὐτελές, πῶς τὸν τούτου γε τύπον σεπτὸν ἡγῆ καὶ σωτήριον; Εἰ δὲ ὁ τύπος προσκυνητὸς καὶ σεβάσιμος, πῶς αὐτὸ τὸ ἀρχέτυπον εὐκαταφρόνητον καὶ σμικρόν; {EPAN.} Οὐκ εὐτελές ἡγοῦμαι τὸ σῶμα, ἀλλὰ διαιρεῖν ἀπὸ τῆς θεότητος οὐκ ἀνέχομαι. {OPΘ.} Οὐδέ ἡμεῖς, ὦ ἀγαθέ, διαιροῦμεν τὴν ἔνωσιν, ἀλλὰ θεωροῦμεν τὰ τῶν φύσεων ἴδια. Καὶ σὺ δὲ δήπουθεν συνομολογήσεις αὐτίκα. {EPAN.} Προφητικῶς ταῦτα προσαγορεύεις. {OPΘ.} Οὐ προφητικῶς, ἀλλ' εἰδὼς τῆς ἀληθείας τὴν δύναμιν. Ἄλλά μοι ἀπόκριναι καὶ τοῦτο προσερωτῶντι· ὅταν ἀκούσης τοῦ κυρίου λέγοντος, "Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἔσμεν," καὶ, "Ὁ ἑώρακώς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα," τῆς σαρκὸς ταῦτα λέγεις ἢ τῆς θεότητος ἴδια; 201 {EPAN.} Καὶ πῶς οἶόν τε κατ' οὐσίαν ἓν εἶναι τὴν σάρκα καὶ τὸν πατέρα; {OPΘ.} Τοιγαροῦν τῆς θεότητος ταῦτα δηλωτικά. {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Καὶ τό, "Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος," καὶ τὰ τούτοις ὅμοια; {EPAN.} Ὁμολόγηται. {OPΘ.} Ὅταν δὲ πάλιν ἢ θεία λέγη γραφή, "Ἰησοῦς δὲ κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὀδοιπορίας ἐκάθητο οὕτως ἐπὶ τῆς πηγῆς," τίνος ὑποληπτέον τὸν κόπον; τῆς θεότητος ἢ τοῦ σώματος; {EPAN.} Οὐκ

ἀνέχομαι τὰ ἠνωμένα μερίζειν. {ΟΡΘ.} Τῇ θεία οὖν, ὡς ἔοικε, φύσει προσαρμόττεις τὸν κόπον; {ΕΡΑΝ.} Ἐμοὶ οὕτως δοκεῖ. {ΟΡΘ.} Ἄλλ' ἀντικρυς ἀντιφθέγγῃ τῷ προφήτῃ βοῶντι· "Οὐ πει νάσει, οὐδὲ κοπιάσει, οὐδὲ ἔστιν ἐξεύρεσις τῆς φρονήσεως αὐτοῦ, διδούς τοῖς πεινῶσιν ἰσχύν, καὶ τοῖς μὴ ὀδυνωμένοις λύπην." Καὶ μετ' ὀλίγα· "Οἱ δὲ ὑπομένοντές με ἀλλάξουσιν ἰσχύν, πτεροφυήσουσιν ὡς ἀετός· δραμοῦνται, καὶ οὐ κοπιάσουσι· βαδιοῦνται, καὶ οὐ πεινάσουσι." Πῶς τοίνυν ὁ τὸ ἀνευδεές τε καὶ ἄπονον τοῖς ἄλλοις δωρούμενος, αὐτὸς τοῦ κόπου τὸ πάθος καὶ τῆς πείνης καὶ τοῦ δίψου ὑπέμεινε; {ΕΡΑΝ.} Πολλάκις εἶπον, ὅτι ὡς θεὸς ἀπαθής ἐστι καὶ ἀνευδεής· μετὰ δὲ τὴν σάρκωσιν ἠνέσχετο τῶν παθῶν. {ΟΡΘ.} Τῇ θεότητι τὰ πάθη δεχόμενος, ἢ τῇ παθητῇ φύσει παραχωρῶν κατὰ φύσιν ὑπομένειν τὰ πάθη καὶ κηρύττειν τῷ πάσχειν, ὡς οὐ φαντασία τὸ φαινόμενον, ἀλλ' ἀληθῶς ἐκ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως εἰλημμένον; Σκοπήσωμεν δὲ οὕτως· ἀπερίγραφον τὴν θεϊαν φύσιν φαμέν; {ΕΡΑΝ.} Οὕτως ἔχει. {ΟΡΘ.} Ἡ δὲ ἀπερίγραφος φύσις ὑπ' οὐδενὸς περιγράφεται. {ΕΡΑΝ.} Οὐ γὰρ οὖν. {ΟΡΘ.} Οὐ τοίνυν δεῖται μεταβάσεως· πανταχοῦ γὰρ ἐστιν. {ΕΡΑΝ.} Ἀληθές. {ΟΡΘ.} Τὸ δὲ μεταβάσεως οὐ δεόμενον οὐδὲ βαδίσεως. 202 {ΕΡΑΝ.} Φαίνεται. {ΟΡΘ.} Τὸ δὲ μὴ βαδίζον οὐ κοπιᾷ. {ΕΡΑΝ.} Οὐδαμῶς. {ΟΡΘ.} Οὐκ ἄρα κεκοπίακεν ἡ θεία φύσις ἀπερίγραφος οὔσα καὶ μὴ δεομένη βαδίσεως. {ΕΡΑΝ.} Ἄλλ' ἡ θεία γραφή κεκοπιακέναι τὸν Ἰησοῦν ἱστορεῖ, θεὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς· "Εἷς γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα." {ΟΡΘ.} Ἐπειδὴ τοίνυν κεκοπιακέναι αὐτὸν καὶ μὴ κοπιᾶν ἡ θεία λέγει γραφή (ἀληθῆ δὲ ἀμφοτέρω, ψευδὲς γὰρ οὐδὲν ἡ θεία λέγει γραφή), σκοπητέον πῶς μὲν τοῦτο, πῶς δὲ ἐκεῖνο τῷ ἐνὶ προσώπῳ δυνατὸν προσαρμόσαι. {ΕΡΑΝ.} Σὺ τοῦτο δεῖξον· σὺ γὰρ τοὺς τῆς διαιρέσεως ἡμῖν εἰσκομίζεις λόγους. {ΟΡΘ.} Οἶμαι τοῦτο καὶ βαρβάρῳ ῥάδιον διαγνώσκειν, ὡς τῆς τῶν ἀνομοίων φύσεων ὁμολογηθείσης ἐνώσεως δέχεται μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ καὶ ταῦτα κάκεῖνα διὰ τὴν ἔνωσιν, ἐκατέρω δὲ γε φύσει τὰ πρόσφορα προσαρμόττειται, τῇ μὲν ἀπερίγραφῳ τὸ ἄπονον, τῇ δὲ μεταβαίνουσῃ καὶ βαδίζουσῃ ὁ κόπος. Ποδῶν γὰρ ἴδιον τὸ βαδίζειν, καὶ νεύρων τὸ τῷ πλείονι διατείνεσθαι πόνῳ. {ΕΡΑΝ.} Ὁμολόγηται ταῦτα σωματικὰ εἶναι παθήματα. {ΟΡΘ.} Ἀληθῆς ἄρα ἡ πρόρρησις ἐκείνη, ἣν ἐγὼ μὲν ἐποίησάμην, σὺ δὲ γε ἐκωμώδησας, ὡς ἐθέλησας. Ἴδου γὰρ ἡμῖν ὑπέδειξας, τίνα μὲν ἀνθρωπότητα, τίνα δὲ προσήκει θεότητα. {ΕΡΑΝ.} Ἄλλ' οὐκ εἰς δύο τὸν ἕνα διεῖλον υἱοῦς. {ΟΡΘ.} Οὐδὲ ἡμεῖς τοῦτο δρῶμεν, ὧ φίλος, ἀλλ' εἰς τὸ διάφορον ἀφορῶντες τῶν φύσεων, σκοποῦμεν τί μὲν πρόπον θεότητι, τί δὲ ἀρμόδιον σώματι. {ΕΡΑΝ.} Οὐκ ἐδίδαξεν ἡμᾶς οὕτω διαιρεῖν ἡ θεία γραφή· ἀλλὰ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶρηκε τεθάναι. Οὕτω γὰρ ὁ ἀπόστολος ἔφη· "Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ." Καὶ τὸν κύριον εἶρηκεν ἐκ νεκρῶν ἐγηγέρθαι· "Ὁ γὰρ θεός, φησί, καὶ τὸν κύριον ἐξήγειρε." {ΟΡΘ.} "Ὅταν οὖν ἡ θεία λέγη γραφή, "Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ," καὶ τὴν ψυχὴν εἶποι ἂν τις μετὰ τοῦ σώματος παραδεδόσθαι ταφῇ; 203 {ΕΡΑΝ.} Οὐ δῆτα. {ΟΡΘ.} Καὶ ὅταν ἀκούσης Ἰακώβ τοῦ πατριάρχου λέγοντος, "Θάψατέ με μετὰ τῶν πατέρων μου," περὶ σώματος ἢ περὶ ψυχῆς ταῦτα εἰρησθαι τοπάζεις; {ΕΡΑΝ.} Δῆλον ὡς περὶ σώματος. {ΟΡΘ.} Ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὰ ἐξῆς. {ΕΡΑΝ.} "Ἐκεῖ ἔθαψαν Ἀβραὰμ καὶ Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ·" καὶ "Ἐκεῖ ἔθαψαν Ἰσαὰκ καὶ Ῥεβέκκαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ·" καὶ "Ἐκεῖ ἔθαψαν Λεῖαν." {ΟΡΘ.} Οὐδὲ ἐν τούτοις, οἷς νῦν ἀνέγνως, σώματος ἐμνημόνευσεν ἡ θεία γραφή, ἀλλὰ τῶν ὀνομάτων ἃ τὴν ψυχὴν ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμα ἐδήλου. Ἡμεῖς μέντοι διαιροῦμεν ὀρθῶς, καὶ φαμεν τὰς μὲν ψυχὰς ἀθανάτους εἶναι, μόνα δὲ τῶν πατριαρχῶν τὰ σώματα ἐν τῷ διπλῷ κατατεθῆναι σπηλαίῳ. {ΕΡΑΝ.} Ἀληθές. {ΟΡΘ.} Καὶ ὅταν ἀκούσωμεν τῆς

τῶν πράξεων ἱστορίας διηγου μένης, ὡς ὁ Ἡρώδης ἀνεῖλεν Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρα, ἥκιστα καὶ τὴν ψυχὴν νομιοῦμεν τεθνάναι. {EPAN.} Πῶς γὰρ οἷ γε τῆς δεσποτικῆς παραινέσεως μεμνημένοι, "Μὴ φοβεῖσθε, λεγούσης, ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι;" {OPΘ.} Οὐ σοι δοκεῖ δυσσεβὲς εἶναι καὶ σχέτλιον, τῶν μὲν ἀνθρῶ πίνων ὀνομάτων ἀκούοντας μὴ αἰεὶ ψυχὴν ὁμοῦ καὶ σῶμα νοεῖν, μηδὲ θανάτου πέρι καὶ τάφου τῆς γραφῆς διηγουμένης, συμπεριλαμβάνειν τῇ διανοίᾳ τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τῷ σώματι μόνῳ ταῦτα προσήκει νομίζειν, τὴν δὲ τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν εἰδέναι, τῇ τοῦ κυρίου διδασκαλίᾳ πιστεύοντας· τοῦ δὲ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τὸ πάθος ἀκούοντας, μὴ οὕτω ποιεῖν, ἀλλὰ τοῦ μὲν σώματος, ᾧ προσήκει τὸ πάθος, ἥκιστα μνημονεύειν, τὴν δὲ θεῖαν φύσιν, τὴν ἀπαθῆ καὶ ἄτρεπτον καὶ ἀθάνατον θνητὴν τῷ λόγῳ καὶ παθητὴν ἀποφαίνειν· καὶ ταῦτα εἰδόμενος, ὡς εἴπερ οἷα τε παθεῖν ἦν ἢ τοῦ θεοῦ λόγου φύσις, περιττὴ τοῦ σώματος ἢ πρόσληψις ἦν; 204 {EPAN.} Παρὰ τῆς θείας γραφῆς μεμαθήκαμεν, ὡς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τὸ πάθος ὑπέμεινε. {OPΘ.} Καὶ μὴν ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐρμηνεύει τὸ πάθος, καὶ τὴν πεπονθυῖαν ἐπιδείκνυσι φύσιν. {EPAN.} Δείξον τοίνυν ὡς τάχιστα, καὶ λύσον τὴν ἀμφισβήτησιν. {OPΘ.} Οὐκ οἶσθα τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῆς πρὸς Ἑβραίους γραφείσης ἐπιστολῆς, ἔνθα φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "Διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων· Ἄπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε· καὶ πάλιν· Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός." {EPAN.} Οἶδα ταῦτα, ἀλλ' οὐδὲν ἐστὶν ἐν τούτοις ὧν ἀποδείξειν ὑπέσχου. {OPΘ.} Ὑποφαίνει μὲν καὶ ταῦτα ὅπερ δείξειν ἐπηγγελάμην. Τὸ γὰρ τῆς ἀδελφότητος ὄνομα δηλοῖ συγγένειαν, τὴν δὲ συγγένειαν ἢ προσληφθεῖσα φύσις εἰργάσατο· ἢ δὲ πρόσληψις ἀναφανδὸν κηρύττει τὸ τῆς θεότητος ἀπαθές. Ἴνα δὲ σε τοῦτο διδάξω σαφέστερον, ἀνάγνωθι τὰ ἐξῆς. {EPAN.} "Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδιά κεκοινωνήκε σαρκὸς καὶ αἵματος, παραπλησίως καὶ αὐτὸς μετέσχηκε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, καὶ ἀπαλλάξῃ τοὺς, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας." {OPΘ.} Οἶμαι ταῦτα σαφηνείας μὴ δεῖσθαι· σαφῶς γὰρ διδάσκει τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον. {EPAN.} Ὡν ἐπηγγείλω δείξειν ἐν τούτοις οὐδὲν ἑώρακα. {OPΘ.} Καὶ μὴν διαρρηθὴν ἐδίδαξεν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ὡς οἰκτεῖρας τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ὁ ποιητής, οὐ μόνον ἀρπαζομένην ὑπὸ τοῦ θανάτου πικρῶς, ἀλλὰ καὶ παρὰ πᾶσαν τὴν ζωὴν τῷ δέει δεδουλωμένην, διὰ σώματος τοῖς σώμασιν ἐπραγματεύσατο τὴν ἀνάστασιν, καὶ διὰ φύσεως θνητῆς κατέλυσε τοῦ θανάτου τὴν δυναστείαν. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἀθάνατον εἶχε τὴν φύσιν, ἐβουλήθη δὲ δικαίως παῦσαι τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ἐκ τῶν ὑποκειμένων τῷ θανάτῳ λαβῶν ἀπαρχὴν, καὶ ταύτην ἄμωμον φυλάξας καὶ ἀμαρτίας ἀμύητον, παρεχώρησε μὲν τῷ θανάτῳ καὶ ταύτην ἀρπάσαι καὶ τὴν ἀπλησίαν ἐμπλήσαι· διὰ δὲ τὴν κατὰ ταύτης ἀδικίαν, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἄλλων 205 ἄδικον ἔπαυσε τυραννίδα. Τὴν γὰρ ἀδίκως καταποθεῖσαν ἀπαρχὴν ἀναστήσας, ἀκολουθήσαι ταύτῃ παρεσκεύασε τὸ γένος. Ταύτην τοῖς ἀποστολικῶς ῥητοῖς παράθεσ τὴν ἐρμηνείαν, καὶ ὄψει τὴν τῆς θεότητος ἀπάθειαν. {EPAN.} Οὐδὲν ἐν τοῖς ἀναγνωσθεῖσι ῥητοῖς περὶ τῆς θείας ἀπαθείας δεδήλωται. {OPΘ.} Τὸ οὖν φάναι τὸν θεῖον ἀπόστολον, διὰ τοῦτο τοῖς παιδίοις αὐτὸν κεκοινωνηκέσαι σαρκὸς καὶ αἵματος, "ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου," οὐ σαφῶς δηλοῖ τὸ τῆς θεότητος ἀπαθές καὶ τὸ τῆς σαρκὸς παθητόν, καὶ ὡς, παθεῖν τῆς θείας μὴ δυναμένης φύσεως, ἔλαβε τὴν παθεῖν δυναμένην, καὶ διὰ ταύτης ἔλυσε τοῦ διαβόλου τὸ κράτος; {EPAN.} Πῶς διὰ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ διαβόλου τὸ κράτος ἔλυσε καὶ τοῦ θανάτου τὴν δυναστείαν; {OPΘ.} Τίσιν ὅπλοις ἐξ ἀρχῆς χρησάμενος ὁ

διάβολος ἐξηνδραπόδισε τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν; {EPAN.} Διὰ τῆς ἀμαρτίας αἰχμάλωτον ἔλαβε τὸν τοῦ παραδείσου καταστάντα πολίτην. {OPΘ.} Τίνα δὲ τῆ τῆς ἐντολῆς παραβάσει ζημίαν ὥρισεν ὁ θεός; {EPAN.} Θάνατον. {OPΘ.} Οὐκοῦν μήτηρ μὲν τοῦ θανάτου ἢ ἀμαρτία, ταύτης δὲ πατὴρ ὁ διάβολος. {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Ὑπὸ ταύτης οὖν ἐπολεμεῖτο τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις. Αὕτη γὰρ δουλουμένη τοὺς πειθομένους καὶ τῷ παμπονήρῳ προσῆγε πατρί, καὶ παρέπεμπε τῷ πικροτάτῳ κυήματι. {EPAN.} Φαίνεται. {OPΘ.} Εἰκότως ἄρα ὁ ποιητὴς ἐκατέραν δυναστείαν καταλύσαι θελήσας τὴν ὑπὸ τούτων πολεμουμένην ἀνέλαβε φύσιν, καὶ πάσης αὐτὴν ἀμαρτίας διατηρήσας ἀμύητον καὶ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθέραν ἀπέφηνε, καὶ τοῦ θανάτου τὸ κράτος διὰ ταύτης κατέλυσεν. Ἐπειδὴ γὰρ τιμωρία τῶν ἡμαρτηκότων ὁ θάνατος ἦν, τὸ δὲ σῶμα τὸ κυριακὸν οὐκ ἔχον ἀμαρτίας κηλῖδα ὁ παρὰ τὸν θεῖον νόμον ὁ θάνατος 206 ἀδίκως ἐξήρπασεν, ἀνέστησε μὲν πρῶτον τὸ παρανόμως κατασχεθέν, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἐνδίκως καθειργμένοις ὑπέσχετο τὴν ἀπαλλαγὴν. {EPAN.} Καὶ πῶς δίκαιον εἶναί σοι δοκεῖ τὰ δικάως τῷ θανάτῳ παραδοθέντα σώματα τῷ παρανόμως κατασχεθέντι κοινωνῆσαι τῆς ἀναστάσεως; {OPΘ.} Σοὶ δὲ πῶς εἶναι δίκαιον φαίνεται, τοῦ Ἀδάμ παραβεβη κόστος τὴν ἐντολήν, ἀκολουθῆσαι τῷ προγόνῳ τὸ γένος; {EPAN.} Εἰ καὶ μὴ τῆς παραβάσεως ἐκείνης ἐκοινώνησε τὸ γένος, ἀλλ' οὖν ἐτέρας ἀμαρτάδας ἐξήμαρτε, καὶ τούτου χάριν τοῦ θανάτου μετέλαβεν. {OPΘ.} Καὶ μὴν οὐχ ἀμαρτωλοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ δίκαιοι καὶ πατριάρ χαι καὶ προφήται καὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἐν διαφόροις εἵδεσιν ἀρετῆς διαλάμπαντες ὑπὸ τὰς ἄρκυς τοῦ θανάτου γεγέννηται. {EPAN.} Πῶς γὰρ οἷόν τε ἀθανάτους διαμεῖναι τοὺς ἐκ θνητῶν πατέρων βλαστήσαντας; Ὁ γὰρ Ἀδὰμ μετὰ τὴν παράβασιν καὶ τὴν θεῖαν ἀπόφασιν ὑπὸ τὴν τοῦ θανάτου δυναστείαν τελέσας ἔγνω τὴν γυναῖκα, καὶ πατὴρ ἐχρημάτισεν. Θνητὸς τοίνυν γεγινὼς θνητῶν κατέστη πατὴρ. Εἰκότως τοίνυν ἅπαντες θνητὴν εἰληφότες φύσιν ἔπονται τῷ προπάτορι. {OPΘ.} Ἄριστα ἡμῖν τῆς τοῦ θανάτου κοινωνίας τὴν αἰτίαν ἀπέδει ξας. Ταῦτό τοίνυν τοῦτο δοτέον καὶ ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως. Χρὴ γὰρ πρόσφορον εἶναι τῷ πάθει τὸ φάρμακον. Ὡσπερ γὰρ τοῦ γενάρχου κατακριθέντος ἅπαν συγκατεκρίθη τὸ γένος, οὕτως τοῦ σωτῆρος λύσαντος τὴν ἀράν, ἀπήλαυσεν τῆς ἐλευθερίας ἢ φύσις. Καὶ καθάπερ κατελθόντι τῷ Ἀδάμ εἰς τὸν ἄδην ἠκολούθησαν οἱ μετασχόντες τῆς φύσεως, οὕτως ἀναστάντι τῷ δεσπότῃ Χριστῷ κοινωνήσει τῆς ἀνα βιώσεως πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις. {EPAN.} Ἀποδεικτικῶς οὐκ ἀποφαντικῶς χρὴ λέγειν τῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα. Δεῖξον τοίνυν ταῦτα διδάσκουσαν τὴν θεῖαν γραφήν. {OPΘ.} Ἄκουσον τοῦ ἀποστόλου Ῥωμαίοις γράφοντος καὶ ταῦτα δι' ἐκείνων πάντας ἀνθρώπους διδάσκοντος: "Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῶ μᾶλλον ἢ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῆ τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν, καὶ οὐχ ὡς δι' ἐνὸς ἀμαρτήσαντος τὸ δῶρημα. 207 Τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἐνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἐνός, πολλῶ μᾶλλον οἱ τὴν περισσεῖαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς καὶ τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἐνός Ἰησοῦ Χριστοῦ." Καὶ πάλιν: "'Ἄρα οὖν, ὡς δι' ἐνός παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτως καὶ δι' ἐνός δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός ἀνθρώπου ἀμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνός δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί." Καὶ Κορινθίοις δὲ τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως προσφέρων λόγον, ἐν κεφαλαίῳ τὸ τῆς οἰκονομίας αὐτοῖς ἀποκαλύπτει μυστήριον, καὶ

φρησι· "Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται." Ἰδοὺ σοὶ καὶ ἐκ τῶν θείων λογίων τὰς ἀποδείξεις παρήγαγον. Βλέπε τοίνυν τοῖς τοῦ Ἀδὰμ τὰ τοῦ Χριστοῦ παρεξεταζόμενα, τῇ νόσῳ τὴν θεραπείαν, τῷ ἔλκει τὸ φάρμακον, τῇ ἁμαρτίᾳ τῆς δικαιοσύνης τὸν πλοῦτον, τῇ ἀρᾷ τὴν εὐλογίαν, τῇ κατακρίσει τὴν ἄφεσιν, τῇ παραβάσει τὴν τήρησιν, τῇ τελευτῇ τὴν ζωὴν, τῷ ἄδῃ τὴν βασιλείαν, τῷ Ἀδὰμ τὸν Χριστόν, τῷ ἀνθρώπῳ τὸν ἄνθρωπον. Καίτοι οὐκ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλὰ καὶ θεὸς προαιώνιος ὁ δεσπότης Χριστός· ἀλλ' ἐκ τῆς ληφθείσης αὐτὸν ὠνόμασε φύσεως ὁ θεὸς ἀπόστολος, ἐπειδήπερ ταύτη τὰ κατὰ τὸν Ἀδὰμ παρεξήτασε. Ταύτης γὰρ ἡ δικαίωσις, ταύτης ἡ πάλη, ταύτης ἡ νίκη, ταύτης τὰ πάθη, ταύτης ὁ θάνατος, ταύτης ἡ ἀνάστασις, ταύτης κοινωνοῦμεν τῆς φύσεως, ταύτη συμβασιλεύουσιν οἱ τῆς βασιλείας τὴν πολιτείαν προμελετήσαντες. Ταύτη δὲ εἶπον, οὐ τὴν θεότητα χωρίζων, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπότητος τὰ ἴδια λέγων. {EPAN.} Πολλοὺς περὶ τούτου διεξελέλυθας λόγους, καὶ γραφικαῖς αὐτοὺς ὠχύρωσας μαρτυρίας. Εἰ τοίνυν τῆς σαρκὸς ἀληθῶς τὸ πάθος, πῶς ὁ θεὸς ἀπόστολος βοᾷ τὴν θείαν φιλανθρωπίαν ὑμῶν· "Ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν;" Ποῖον υἱὸν ἔφη παραδεδοσθαι; 208 {OPΘ.} Εὐφήμει, ἄνθρωπε· εἷς γὰρ τοῦ θεοῦ υἱός· οὗ δὴ ἔνεκα μονογενὴς προσηγόρευται. {EPAN.} Εἰ τοίνυν εἷς ἐστὶν υἱὸς τοῦ θεοῦ, αὐτὸν ὁ θεὸς ἀπόστολος ἴδιον υἱὸν προσηγόρευσεν. {OPΘ.} Ἀληθές. {EPAN.} Αὐτὸν οὖν ἄρα ἔφη παραδεδοσθαι. {OPΘ.} Αὐτόν, ἀλλ' οὐκ ἀσώματον, ὡς πολλάκις ὠμολογήσαμεν. {EPAN.} Ὁμολογήθη πολλάκις σῶμα αὐτόν καὶ ψυχὴν εἰληφέναι. {OPΘ.} Οὐκοῦν περὶ τῶν τῷ σώματι συμβεβηκότων ὁ ἀπόστολος εἴρηκεν. {EPAN.} Ἐναργῶς ἄγαν ὁ θεὸς ἀπόστολος κέκραγεν· "Ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο." {OPΘ.} Ὅταν οὖν ἀκούσης τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν Ἀβραάμ λέγοντος, "Ανθ' ὧν οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ," ἐσφάχθαι λέγεις τὸν Ἰσαάκ; {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Καὶ μὴν ὁ θεὸς ἔφη τό, "οὐκ ἐφείσω" ἀληθῆς δὲ ὁ τῶν ὄλων θεός. {EPAN.} Τῇ προθυμίᾳ τοῦ Ἀβραάμ τό, "οὐκ ἐφείσω," συνήρημο σται· ἐκεῖνη γὰρ ὥρμησεν ἱερεῦσαι τὸν παῖδα, ἀλλ' ὁ θεὸς διεκώλυσεν. {OPΘ.} Ὡσπερ τοίνυν ἐν τοῖς κατὰ τὸν Ἀβραάμ οὐκ ἠνέσχου τοῦ γράμματος, ἀλλ' ἀναπτύξας τοῦτο τὴν διάνοιαν ἐσαφήνισας, οὕτω καὶ τῆς ἀποστολικῆς ῥήσεως ἐρεῦνησον τὸν σκοπὸν. Ὅψει γὰρ οὐ τὴν θείαν φύσιν ἥκιστα τυχοῦσαν φειδοῦς, ἀλλὰ τὴν σάρκα τὴν προσηλωθεῖσαν τῷ ξύλῳ· ῥάδιον δὲ κὰν τῷ τύπῳ κατιδεῖν τὴν ἀλήθειαν. Δοκεῖ σοὶ τύπος εἶναι τοῦ Ἀβραάμ ἡ θυσία τῆς ὑπὲρ τοῦ κόσμου προσενεχθείσης ἱερουργίας; {EPAN.} Οὐ πάντως· οὐδὲ γὰρ κανόνα ποιοῦμαι δογμάτων τὰ πανηγυρικῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις λεγόμενα. {OPΘ.} Μάλιστα μὲν ἐχρῆν τοῖς τῆς ἐκκλησίας διδασκάλοις ἀκολουθεῖν. Ἐπειδὴ δὲ τούτοις ἀντιτείνεις, οὐκ εὔγε ποιῶν, αὐτοῦ γ' οὖν τοῦ σωτῆρος ἄκουσον πρὸς Ἰουδαίους εἰρηκότος· "Ἀβραάμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη;" καὶ σκόπησον ὡς ἡμέραν ὁ κύριος τὸ πάθος προσαγορεύει. 209 {EPAN.} Ἐδεξάμην τὴν δεσποτικὴν μαρτυρίαν, καὶ πιστεύω τῷ τύπῳ. {OPΘ.} Παράθες τοίνυν τῇ ἀληθείᾳ τὸν τύπον, καὶ ὄψει κὰν τῷ τύπῳ τὸ ἀπαθὲς τῆς θεότητος. Πατὴρ γὰρ κὰνταῦθα κάκει, καὶ υἱὸς ὡσαύτως ἀγαπητὸς κὰνταῦθα κάκει, καὶ φέρων ἐκάτερος τῆς θυσίας τὴν ὕλην. Ὁ μὲν γὰρ τὰ ξύλα, ὁ δὲ τὸν σταυρὸν ἐπὶ τῶν ὤμων ἐκόμιζε. Φασὶ δὲ καὶ τὴν τοῦ ὄρου ἀκρωνυχίαν ἱερουργίας ἐκατέρας ἀξιοθῆναι· συμφωνεῖ δὲ καὶ ὁ τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν ἀριθμὸς, καὶ ἡ μετὰ ταύτας ἀνάστασις. Καὶ γὰρ Ἰσαάκ τῇ τοῦ πατρὸς προθυμίᾳ

κατασφαγείς ἐξ ἧσπερ ἡμέρας ὁ μεγαλόδωρος τοῦτο προσέταξε γενέσθαι, τῇ τρίτῃ τυπικῶς ἀνεβίω τῇ τοῦ φιλανθρώπου φωνῇ· ὥφθη δὲ κριὸς ἐξηρητημένος φυτοῦ, καὶ τοῦ σταυροῦ τὴν εἰκόνα δεικνύς, ὃς ἀντὶ τοῦ παιδὸς ὑπέμεινε τὴν σφαγὴν. Εἰ δὲ τύπος ταῦτα τῆς ἄλλῃ θείας, ἐν δὲ τῷ τύπῳ σφαγὴν οὐχ ὑπέμεινε ὁ μονογενής, ἀλλὰ κριὸς ἀντεισῆχθη καὶ τῷ βωμῷ προσηνέχθη καὶ τῆς ἱερουργίας πεπλήρωκε τὸ μυστήριον, τί δήποτε κἀνταῦθα μὴ τῇ σαρκὶ τὸ πάθος προσνέμετε, καὶ τῆς θεότητος τὴν ἀπάθειαν κηρύττετε; {EPAN.} Καὶ σὺ τὰ περὶ τοῦ τύπου διηγούμενος τὸν Ἰσαὰκ ἔφη ἀναβιῶναι τῇ θείᾳ φωνῇ. Οὐδὲν τοίνυν ἀπεικὸς ποιοῦμεν, τῷ τύπῳ προσαρμόζοντες τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸν θεὸν λόγον πεπονθέναι καὶ ἀναβιῶναι κηρύττοντες. {OPΘ.} Πολλάκις ἔφη ὡς οὐχ οἶόν τε τὴν εἰκόνα πάντα ἔχειν, ὅσα τὸ ἀρχέτυπον ἔχει. Τοῦτο δὲ κἀντεῦθεν καταμαθεῖν εὐπετές. Ὁ γὰρ Ἰσαὰκ καὶ ὁ κριὸς κατὰ μὲν τὸ διάφορον τῶν φύσεων τῇ εἰκόνι συμβαίνουσι, κατὰ δὲ τὸ διηρημένον κεχωρισμένων τῶν ὑποστάσεων οὐκ ἔτι. Θεότητος γὰρ ἡμεῖς καὶ ἀνθρωπότητος τοιαύτην κηρύττομεν ἔνωσιν, ὡς ἐννοεῖν ἐν πρόσωπον ἀδιαίρετον, καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν τε εἰδέναι καὶ ἄνθρωπον, ὀρώμενον καὶ ἀόρατον, περιγεγραμμένον καὶ ἀπερίγραφον, καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάντα, ὅσα τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπάρχει δηλωτικά, τῷ προσώπῳ τῷ ἐνὶ προσαρμόττομεν. Ἐπειδὴ τοίνυν οὐχ οἶόν τε ἦν ἐν τῷ κριῷ προτυπωθῆναι τὴν ἀναβίωσιν, ἀλόγῳ γε ὄντι καὶ τῆς θείας εἰκόνας ἐστερημένῳ, μερίζονται τοῦ 210 τῆς οἰκονομίας μυστηρίου τὸν τύπον, καὶ ὁ μὲν τοῦ θανάτου, ὁ δὲ τῆς ἀναστάσεως δείκνυσι τὴν εἰκόνα. Ταῦτο δὲ τοῦτο κἀν ταῖς μωσαϊκαῖς θυσίαις εὐρίσκομεν. Ἔστι γὰρ ἰδεῖν καὶ ἐν ἐκείναις προδιαγραφέντα τοῦ σωτηρίου πάθους τὸν τύπον. {EPAN.} Καὶ ποία θυσία μωσαϊκὴ σκιογραφεῖ τὴν ἀλήθειαν; {OPΘ.} Πᾶσα μὲν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡ παλαιὰ τύπος ἐστὶ τῆς καινῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεὸς ἀπόστολος διαρρήδη λέγει· "Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν" καὶ ἄλιν· "Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις." Ἐναργέστατα δὲ τοῦ ἀρχετύπου δείκνυσι τὴν εἰκόνα τὸ πρόβατον τὸ ἐν Αἰγύπτῳ τυθέν, καὶ ἡ δάμαλις ἡ πυρρὰ ἡ πόρρω τῆς παρεμβολῆς καιομένη. Ταύτης καὶ ὁ ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ μνημονεύσας ἐπήγαγε· "Διὸ Ἰησοῦς, ἵνα ἀγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθεν." Ἀλλὰ τούτων μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐδὲν ἐρῶ, ἐκείνης δὲ γε τῆς θυσίας μνησθήσομαι, ἡ δύο τράγους ἔχει προσφερομένους, καὶ τὸν μὲν ἕνα θύομενον, τὸν δὲ ἕτερον ἀφιέμενον. Τῶν γὰρ δύο τοῦ σωτήρος φύσεων οὗτοι προδιαγράφουσι τὴν εἰκόνα, ὁ μὲν ἀφιέμενος τῆς ἀπαθούς θεότητος, ὁ δὲ γε σφαττόμενος τῆς παθητῆς ἀνθρωπότητος. {EPAN.} Εἶτα οὐ σοι δοκεῖ βλάσφημον τὸ τράγους τὸν δεσπότην ἀφομοιοῦν; {OPΘ.} Τί πλέον ἡγῆ φευκτὸν εἶναι καὶ μυσσάρων, ὄφιν ἢ τράγον; {EPAN.} Δῆλον ὡς ὄφιν ἐστὶ μυσσάρων. Λωβᾶται γὰρ τοὺς πελάζοντας, πολλάκις δὲ πημαίνει καὶ τοὺς οὐδὲν ἀδικήσαντας· ὁ δὲ τῶν ἐδωδύμων ἐστὶ καὶ καθαρῶν κατὰ τὸν νόμον. {OPΘ.} Οὐκοῦν ἄκουσον τοῦ δεσπότη τῷ ὄφει τῷ χαλκῷ τὸ σωτήριον ἀπεικάζοντος πάθος· "Καθὼς ὑψώσε, φησὶν, Μωϋσῆς τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον." Εἰ δὲ χαλκοῦς ὄφιν τὸν τοῦ προσηλωθέντος σώματος ἐπλήρωσε τύπον, τί δεδράκαμεν ἀπεικός, τῷ σωτηρίῳ πάθει παραθέντες τὴν τῶν τράγων θυσίαν; 211 {EPAN.} Ὅτι τὸν κύριον ὁ Ἰωάννης ἄμνον προσηγόρευσε, καὶ ὁ Ἡσαΐας ὡσαύτως ἄμνον καὶ πρόβατον. {OPΘ.} Ὁ δὲ γε μακάριος Παῦλος ἀμαρτίαν αὐτὸν καὶ κατάραν καλεῖ. Τοιγάρτοι ὡς μὲν κατάρα τοῦ καταράτου ὄφει τὸν τύπον πληροῖ· ὡς δὲ ἀμαρτία τῆς τῶν τράγων θυσίας δείκνυσι τὴν εἰκόνα. Ὑπὲρ γὰρ ἀμαρτίας, κατὰ τὸν νόμον, οὐκ ἄμνος, ἀλλὰ χίμαρος ἐξ αἰγῶν προσεφέρετο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κύριος

ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἀμνοῖς μὲν τοὺς δικαίους ἀπέικασεν, ἐρίφοις δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἐπειδὴ τοίνυν ἔμελλεν, οὐχ ὑπὲρ δικαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν, ὑπομένειν τὸ πάθος, εἰκότως δι' ἀμνῶν καὶ τράγων προδιαγράφει τὴν οἰκείαν ἱερουργίαν. {EPAN.} Ἀλλὰ τῶν δύο τράγων ὁ τύπος δύο πρόσωπα παρασκευάζει νοεῖν. {OPΘ.} Οὐχ οἷόν τε ἦν ἐν ἐνὶ τράγω ἄμφω κατὰ ταύτῃν προτυπωθῆναι, καὶ τὸ παθητὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὸ ἀπαθὲς τῆς θεότητος. Ἀναιρεθεὶς γὰρ οὗτος τὴν ζῶσαν οὐκ ἂν ἔδειξε φύσιν. Τούτου δὴ χάριν δύο παρελήφθησαν εἰς τὴν τῶν δύο φύσεων δήλωσιν. Ταῦτ' οὖν καὶ ἐφ' ἐτέρας θυσίας καταμάθοι τις ἂν. {EPAN.} Ποίας; {OPΘ.} Ἐνθα πτηνὰ δύο τῶν καθαρῶν ὁ νομοθέτης διαγορεύει προσφέρεσθαι, καὶ τὸ μὲν θύεσθαι, θάτερον δὲ εἰς τὸ τοῦ τυθέντος αἷμα βαφέν ἀπολύεσθαι. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὀρώμεν τὸν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τύπον, τῆς μὲν θυομένης, τῆς δὲ οἰκειουμένης τὸ πάθος. {EPAN.} Πολλοὺς ἡμῖν προσεσήνοχας τύπους. Ἐγὼ δὲ τοὺς αἰνιγ ματώδεις οὐ προσίεμαι λόγους. {OPΘ.} Καὶ μὴν ὁ θεὸς ἀπόστολος καὶ τὰς ἱστορίας τύπους εἶναι φησι, καὶ τὴν Ἄγαρ τύπον τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐκάλεσε, καὶ τὴν Σάρραν τῇ ἐπουρανίῳ ἀπέικασεν Ἰερουσαλήμ, καὶ τὸν μὲν Ἰσμαήλτυπον ἔφη τοῦ Ἰσραήλ, τὸν Ἰσαὰκ δὲ τοῦ νέου λαοῦ. Κατηγόρησον οὖν καὶ τῆς μεγάλης τοῦ πνεύματος σάλπιγγος, ὅτι πᾶσιν ἡμῖν τοὺς αἰνιγματώδεις προσεσήνοχε λόγους. 212 {EPAN.} Κὰν μυρίους μοι πρὸς τούτοις ἑτέρους προσεπέμψης λόγους, μερίσαι τὸ πάθος οὐ πείσεις. Ἦκουσα γὰρ καὶ τοῦ ἀγγέλου πρὸς τὰς περὶ Μαριάμ εἰρηκότος· "Δεῦτε, βλέπετε ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος." {OPΘ.} Τοῦτο καὶ ἡμεῖς εἰδόμεθα δρᾶν. Τοῖς γὰρ κοινοῖς ὀνόμασι καὶ τὸ μέρος προσαγορεύομεν. Εἰς γὰρ τοὺς τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ἢ προφητῶν ἢ μαρτύρων εἰσιόντες σηκοὺς πυνθανόμεθα, τίς ὁ κείμενος ἐν τῇ λάρνακι; Οἱ δὲ τὸ ἀληθὲς εἰδότες ἀποκρινόμενοι λέγουσιν, ἢ τὸν Θωμᾶν τυχὸν τὸν ἀπόστολον, ἢ τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην, ἢ Στέφανον τῶν μαρτύρων τὸν πρόμαχον, ἢ ἕτερον τινα τῶν ἁγίων ὀνομαστὶ λέγοντες, καίτοι σμικρῶν ἄγαν ἐνίοτε κειμένων λειψάνων. Ἄλλ' οὐδεὶς τῶν κοινῶν τούτων ὀνομάτων ἀκούων, ἃ καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοῦ καὶ τὸ σῶμα δηλοῖ, ἐγκαθεῖρχθαι ταῖς θήκαις καὶ τὰς ψυχὰς ὑπολήψεται· ἀλλ' οἶδεν ὡς τὰ σώματα μόνον ταῖς θήκαις ἢ μικρὰ γε τῶν σωμάτων ἐγκατάκειται μόρια. Ταῦτ' οὖν καὶ ὁ ἅγιος ἐκεῖνος πεποίηκεν ἄγγελος τῷ τοῦ προσώπου ὀνόματι τὸ σῶμα προσ ἀγορεύσας. {EPAN.} Καὶ πόθεν δείξεις, ὡς περὶ τοῦ δεσποτικοῦ σώματος ταῖς γυναιξίν ὁ ἄγγελος εἶρηκε; {OPΘ.} Πρῶτον μὲν αὐτὸς ὁ τάφος ἀπόχρη τὸ ζητούμενον λῦσαι. Οὐδὲ γὰρ ψυχὴ παραδίδοται τάφῳ, ἢ που γε θεότητος ἢ ἀπερίγραφος φύσεως· τοῖς γὰρ σώμασιν οἱ τάφοι κατασκευάζονται. Ἐπειτα δὲ καὶ ἡ θεία τοῦτο σαφῶς διδάσκει γραφή. Ὁ γὰρ δὴ θεσπέσιος Ματθαῖος τοῦτον ἱστορεῖ τὸν τρόπον· "Ὁψίας γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθίας, τοῦνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ. Οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθε." Βλέπε ποσάκις τοῦ σώματος ἐμνημόνευσεν, ἵνα τῶν τὴν θεότητα βλασφημούντων ἐμφράξῃ τὰ στόματα. Τοῦτο καὶ ὁ τρισμακάριος πεποίηκε Μάρκος· ἐρῶ δὲ καὶ ἄπερ οὗτος ἱστόρησεν. "Ὁψίας γὰρ φησι, γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευή, ὃ ἐστὶ προσάββατον, ἐλθὼν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας εὐσχήμων βουλευτῆς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν 213 τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς Πιλάτον, καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθηκε, καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανε· καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος ἔδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ· καὶ



ἀγοράσας σινδόνα καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησεν τῇ σινδόνι, καὶ κατέθηκεν ἐν μνημείῳ," καὶ τὰ ἐξῆς. Θαύμασον τοίνυν τὴν συμφωνίαν ὁρῶν καὶ συμ φώνως καὶ συνεχῶς φερόμενον τὸ τοῦ σώματος ὄνομα. Καὶ ὁ πανεύφημος δὲ Λουκᾶς παραπλησίως ἱστορήκεν, ὡς τὸ σῶμα ἦτησεν ὁ Ἰωσήφ, καὶ λαβὼν τῶν νομιζομένων ἠξίωσεν. Ὁ δὲ θειότατος Ἰωάννης καὶ ἕτερα προσιστόρησεν. "Ἠρώτησε, γάρ φησι, τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας, ὦν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος, ὀέλθων πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρότερον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης λίτρας ρ'. Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐνείλησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη κήπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν." Ὅρα τοίνυν ποσάκις τοῦ σώματος μνημονεύσας, καὶ δείξας ὡς τοῦτο τῷ σταυρῷ προσηλώθη, καὶ τοῦτο ἦτησε τὸν Πιλάτον ὁ Ἰωσήφ, καὶ τοῦτο καθεῖλεν ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ τοῦτο τοῖς ὀθονίοις μετὰ τῆς σμύρνης καὶ τῆς ἀλόης ἐνείλησαν, τότε τὸ τοῦ προσώπου τέθεικεν ὄνομα, καὶ τὸν Ἰησοῦν εἶρηκεν ἐν τῷ μνημείῳ τεθῆναι. Τούτου δὲ ἕνεκα καὶ ὁ ἄγγελος ἔφη· "Δεῦτε, βλέπετε ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος," ἀπὸ τῆς κοινῆς προσηγορίας τὸ σῶμα καλέσας. Οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς λέγειν εἰώθαμεν, ἐν τῷδε τῷ τόπῳ ὁ δεῖνα ἐτάφη, καὶ οὐ φαμεν, τὸ σῶμα τοῦ δεῖνος, ἀλλὰ ὁ δεῖνα. Πᾶς δὲ σωφρονῶν οἶδεν ὡς περὶ τοῦ σώματος λέγομεν. Οὕτω δὲ λέγειν σύνηθες τῇ θείᾳ γραφῇ· "Ἀπέθανε, γάρ φησιν, Ἀαρὼν, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν Ὠρ τῷ ὄρει." καὶ "Ἀπέθανε Σαμουὴλ, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν Ἀρμαθέμ," καὶ μυρία τοιαῦτα. Τοῦτο τὸ ἔθος τετήρηκεν ὁ θεῖος 214 ἀπόστολος τοῦ δεσποτικοῦ μνημονεύσας θανάτου. "Παρέδωκα, γάρ φησιν, ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγή γερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς," καὶ τὰ ἐξῆς. {EPAN.} Ἐν οἷς ἀνέγνωσ ἀρτίως, οὐ σώματος ἐμνημόνευσεν ὁ ἀπὸ στολος, ἀλλὰ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ. Κατὰ σαυτοῦ τοίνυν τὴν μαρτυρίαν παρήγαγες, καὶ σαυτὸν τοῖς σοῖς ἔβαλες βέλει. {OPΘ.} Ἐπελήσθης, ὡς ἔοικεν, ὅτι τάχιστα τῶν μακρῶν ἐκείνων ὧν διεξήλθον λόγων, δεικνὺς ὅτι πολλακίς τοῖς τῶν προσώπων ὄνό μασι καὶ τὸ σῶμα προσαγορεύουσι. Ταῦτο δὲ τοῦτο καὶ νῦν δέδρακεν ὁ θεῖος ἀπόστολος, καὶ τοῦτο αὐτόθεν ῥάδιον διαγνῶναι. Σκοπήσωμεν δὲ ὡδί. Τοῦ δὲ χάριν ταῦτα γέγραφε Κορινθίοις ὁ θεσπέσιος οὗτος ἀνήρ; {EPAN.} Τινὲς αὐτοὺς ἐξηπάτησαν, ὡς οὐκ ἔσται σωμάτων ἀνά στασις. Τοῦτο τοίνυν μαθὼν ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, τοὺς περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως αὐτοῖς προσενήνοχε λόγους. {OPΘ.} Καὶ τί δήποτε, δεῖξαι βουλόμενος τὴν τῶν σωμάτων ἀνά στασιν, τὴν δεσποτικὴν ἀνάστασιν εἰς μέσον παρήγαγεν; {EPAN.} Ὡς ἱκανὴν δηλῶσαι τὴν πάντων ἡμῶν ἀνάστασιν. {OPΘ.} Τί γὰρ εἰκόδς ἔχει τῷ θανάτῳ τῶν ἄλλων, ἵνα τῇ ἀναστάσει τεκμηριώσῃ τὴν πάντων ἀνάστασιν; {EPAN.} Τούτου χάριν ἐνηνθρώπησεν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ πέπονθε, καὶ θανάτου πείραν ἔλαβεν, ἵνα καταλύσῃ τὸν θάνατον. Ἀναστὰς τοιγαροῦν διὰ τῆς οἰκειᾶς ἀναστάσεως κηρύττει τὴν πάντων ἀνθρώπων ἀνάστασιν. {OPΘ.} Καὶ τίς ἂν πιστεύσειεν ἀνάστασιν ἀκούων θεοῦ ταύτη παραπλησίως καὶ τὴν πάντων ἀνθρώπων ἀνάστασιν ἔσεσθαι; Οὐκ ἔῃ γὰρ πιστεύειν τῷ λόγῳ τῆς ἀναστάσεως τῶν φύσεων τὸ ἀνόμοιον. Ὁ μὲν γὰρ θεός, οἱ δὲ ἄνθρωποι· πλεῖστον δὲ ὅσον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὸ μέσον· οἱ μὲν γὰρ θνητοὶ καὶ ἐπίκηροι, καὶ χόρτω καὶ ἄνθει ἀπεικασμένοι· ὁ δὲ παντοδύναμος. {EPAN.} Ἀλλὰ σῶμα εἶχεν ἐνανθρωπήσας ὁ θεός

λόγος, καὶ διὰ τούτου τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἔδειξεν ὁμοιότητα. 215 {ΟΡΘ.} Τοῦ σώματος οὖν ἄρα ὅλως τό τε πάθος καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις, καὶ τοῦτο δεικνύς ἐτέρωθεν ὁ θεῖος ἀπόστολος ὑπισχνεῖται πᾶσι τὴν ἀναβίωσιν, καὶ τοῖς τῆ μὲν τοῦ σωτῆρος ἀναστάσει πιστεύουσι, τὴν δὲ κοινὴν πάντων ἀνάστασιν μῦθον ὑπολαμβάνουσι, κέκραγε λέγων· "Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἢ πίστις ὑμῶν, ἔτι ἔστε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν." Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ γεγενημένου τὸ ἐσόμενον βεβαιοῖ· ἀπὸ δὲ τοῦ ἀπιστουμένου ἐκβάλλει τὸ πιστευόμενον. Εἰ γὰρ ἐκεῖνο, φησὶν, ὑμῖν ἀδύνατον καταφαίνεται, καὶ τοῦτο δήπου ψευδές. Εἰ δὲ τοῦτό γε ἀληθές καὶ πιστὸν εἶναι δοκεῖ, κακεῖνο ὡσαύτως δοκεῖτω εἶναι πιστόν. Σώματος γὰρ ἀνάστασις κἀνταῦθα κηρύττεται, καὶ ἀπαρχὴ τοῦτο γε ἐκείνων προσαγορεύεται. Τοῦτο γὰρ μετὰ τοὺς πάλαι πολλοὺς συλλογισμοὺς ἀποφαντικῶς εἶρηκεν. "Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται." Καὶ οὐ μόνον τὸν περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐβεβαίωσε λόγον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον ἀπεκάλυψε. Ταύτην τοι καὶ ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν προσηγόρευσεν, ἵνα δείξη τὴν θεραπείαν τῆ νόσω κατάλληλον. {ΕΡΑΝ.} Ἄνθρωπος οὖν μόνον ἐστὶν ὁ Χριστός; {ΟΡΘ.} Ἄπαγε· τούναντίον γὰρ πολλάκις εἰρήκαμεν, ὡς οὐ μόνον ἄνθρωπός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ θεὸς προαιώνιος. Πέπονθε δὲ ὡς ἄνθρωπος, οὐχ ὡς θεός. Καὶ τοῦτο σαφῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὁ θεῖος ἀπόστολος εἰρηκῶς· "Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν." Καὶ Θεσσαλονικεῦσι δὲ γράφων ἀπὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἀναστάσεως βεβαιοῖ τὸν περὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως λόγον. "Εἰ γὰρ πιστεύομεν, φησὶν, ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ." {ΕΡΑΝ.} Ἐδειξε μὲν ὁ ἀπόστολος τὴν κοινὴν ἀνάστασιν διὰ τῆς 216 δεσποτικῆς ἀναστάσεως. Καὶ δηλὸν ὡς σῶμα ἦν κἀνταῦθα τὸ τεθνεὸς τε καὶ ἀναστάν. Οὐ γὰρ ἂν ἐπειράθη διὰ τούτου γε δεῖξαι τὴν πάντων ἀνάστασιν, εἰ μὴ τὴν πρὸς ἐκεῖνα εἶχε κατ' οὐσίαν συγγένειαν. Οὐ μὴν ἀνέξομαι τῆ ἀνθρωπεῖα γε φύσει μόνη προσάψαι τὸ πάθος· ἀλλ' ἀκόλουθον εἶναι μοι δοκεῖ τὸ λέγειν τὸν θεὸν λόγον τεθνηκέναι σαρκί. {ΟΡΘ.} Πολλάκις ἐδειξάμεν, ὡς τὸ φύσει ἀθάνατον κατ' οὐδένα γε τρόπον ἀποθανεῖν δύναται. Εἰ τοίνυν τέθνηκεν, οὐκ ἄρα ἀθάνατος. Ἡλίκοι δὲ τῆ βλασφημίας τῶν λόγων οἱ κίνδυνοι; {ΕΡΑΝ.} Φύσει μὲν ἐστὶν ἀθάνατος, ἐνανθρωπήσας δὲ πέπονθεν. {ΟΡΘ.} Τοιγαροῦν τροπὴν ὑπέμεινε. Πῶς γὰρ ἄλλως ἀθάνατος ὢν ἐδέξατο θάνατον; Ἀλλὰ μὴν συνωμολογήσαμεν ἄτρεπτον εἶναι τὴν τῆς τριάδος οὐσίαν· ἠκιστα οὖν ἄρα θανάτου μετέλαχε φύσιν ἔχων ὑπερτέραν τροπῆς. {ΕΡΑΝ.} Ὁ θεῖος εἶρηκε Πέτρος, "Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί." {ΟΡΘ.} Τούτω γε καὶ ὁ ἡμέτερος συμφωνεῖ λόγος· ἐκ γὰρ τῆς θείας γραφῆς μεμαθήκαμεν τὸν τῶν δογμάτων κανόνα. {ΕΡΑΝ.} Πῶς τοίνυν οὐ φατε τὸν θεὸν λόγον πεπονθέναι σαρκί; {ΟΡΘ.} Ὅτι παρὰ τῆ θείᾳ γραφῇ ταύτην οὐχ εὐρήκαμεν τὴν φωνήν. {ΕΡΑΝ.} Καὶ μὴν τοῦ μεγάλου Πέτρου χρῆσιν τοιαύτην ἀρτίως παρήγαγον. {ΟΡΘ.} Ἄγνοεῖς, ὡς ἔοικε, τὴν τῶν ὀνομάτων διαφορὰν. {ΕΡΑΝ.} Ποίων ὀνομάτων; Οὐ δοκεῖ σοι θεὸς εἶναι λόγος ὁ δεσπότης Χριστός; {ΟΡΘ.} Τὸ Χριστὸς ὄνομα ἐπὶ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν τὸν ἐνανθρωπήσαντα θεὸν λόγον δηλοῖ· τὸ Ἐμμανουὴλ τὸν μεθ' ἡμῶν θεόν, τὸν θεὸν καὶ ἄνθρωπον· τὸ δὲ γε θεὸς λόγος οὕτωςι λεγόμενον τὴν ἀπλήν φύσιν, τὴν προκόσμion, τὴν ὑπέρχρονον, τὴν ἀσώματον σημαίνει. Οὐ δὴ χάριν τὸ πανάγιον πνεῦμα τὸ διὰ τῶν

ἀγίων ἀπο στόλων φθεγξάμενον οὐδαμοῦ πάθος ἢ θάνατον τῆδε τῆ προσηγορία προσήρμοσεν. {EPAN.} Εἰ τῷ Χριστῷ προσάπτει τὸ πάθος, ὁ δὲ θεὸς λόγος ἕναν θρωπήσας ὠνομάσθη Χριστός, οὐδὲν ἄτοπον οἶμαι δρᾶν λέγων τὸν θεὸν λόγον πεπονθέναι σαρκί. 217 {OPΘ.} Πάντολμον μὲν οὖν καὶ μάλα θρασὺ τὸ ἐγχείρημα. Ἐξετάσωμεν δὲ ὧδέ πη τὸν λόγον. Τὸν θεὸν λόγον ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς εἶναι ἢ θεία λέγει γραφή. {EPAN.} Ἀληθῆ λέγεις. {OPΘ.} Καὶ μέντοι καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡσαύτως ἐκ τοῦ θεοῦ εἶναι διδάσκει. {EPAN.} Ὁμολόγηται. {OPΘ.} Ἀλλὰ τὸν μὲν θεὸν λόγον υἱὸν ὀνομάζει μονογενῆ. {EPAN.} Οὕτως ὀνομάζει. {OPΘ.} Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον υἱὸν οὐδαμοῦ προσηγόρευσεν. {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Καίτοι ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦτο ἔχει τὴν ὑπαρξιν. {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Ἐπειδὴ τοίνυν συνομολογοῦμεν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς εἶναι καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, τολμήσας ἄν ποτε υἱὸν ὀνομάσαι τὸ πανάγιον πνεῦμα; {EPAN.} Οὐδαμῶς. {OPΘ.} Διατί; {EPAN.} Ἐπειδήπερ οὐχ εὐρίσκω τόδε τὸ ὄνομα παρὰ τῆ θείας γραφῆς. {OPΘ.} Ἀλλὰ γεγεννημένον; {EPAN.} Οὐδὲ τοῦτο. {OPΘ.} Τοῦ δὲ χάριν; {EPAN.} Οὐκ ἐδιδάχθη οὐδὲ τοῦτο παρὰ τῆς θείας γραφῆς. {OPΘ.} Τὸ δὲ μὴ γεγεννημένον μήτ' αὐτὸ ἐκτισμένον ποίας ἂν εἰκότως τύχοι προσηγορίας; {EPAN.} Ἄκτιστον αὐτὸ καὶ ἀγέννητον ὀνομάζομεν. {OPΘ.} Τὸ δὲ πανάγιον πνεῦμα οὔτε ἐκτίσθαι οὔτε μὴν γεγεννησθαι φαμεν. {EPAN.} Οὐδαμῶς. {OPΘ.} Καλέσαι οὖν ἀγέννητον θαρσήσας ἂν τὸ πανάγιον πνεῦμα; {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Καὶ τί δήποτε μὴ καλεῖς ἀγέννητον τὸ φύσει μὲν ἄκτιστον, μηδαμῶς δὲ γεγεννημένον; {EPAN.} Ὅτι τοῦτο οὐ μεμάθηκα παρὰ τῆς θείας γραφῆς, καὶ σφόδρα δειμαίνω λέγειν τὰ παρ' ἐκείνης σεσηγημένα. 218 {OPΘ.} Ταύτην δὲ οὖν ἡμῖν, ὦ ἀγαθέ, τὴν εὐλάβειαν καὶ ἐπὶ τοῦ σωτηρίου διατήρησον πάθους, καὶ ὅσα τῶν θείων ὀνομάτων ἀφήκεν ἢ γραφή τοῦ πάθους ἐλεύθερα, ἄφες καὶ σύ, καὶ μὴ προσάψης τούτοις τὸ πάθος. {EPAN.} Καὶ τίνα ταῦτά ἐστιν; {OPΘ.} Οὐδαμοῦ τῆ θεὸς προσηγορία τὸ πάθος συνέζευξεν. {EPAN.} Οὐδὲ ἐγὼ τὸν θεὸν λόγον δίχα σώματος λέγω παθεῖν, ἀλλὰ σαρκὶ πεπονθέναι φημί. {OPΘ.} Τρόπον οὖν πάθους οὐκ ἀπάθειαν λέγεις; τοῦτο δὲ γε οὐδὲ ψυχῆς περὶ ἀνθρωπείας φαίη τις ἄν. Τίς γὰρ εἴποι ἄν, μὴ κοιμηθῆ παραπαίων, ὅτι σαρκὶ τέθνηκεν ἢ Παύλου ψυχῆς; οὐδὲ γὰρ περὶ παμ πονήρου τινὸς τοῦτό γε ἂν ῥηθείη ποτέ; ἀθάνατοι γὰρ καὶ τῶν πονηρῶν αἱ ψυχαί. Ἀλλὰ τὸν δεῖνα μὲν τὸν ἀνδροφόνον ἀνηρῆσθαι φαμεν, τὴν τούτου δὲ γε ψυχὴν οὐκ ἂν τις εἴποι κατεσφάχθαι σαρκί. Εἰ δὲ τὰς τῶν ἀνδροφόνων καὶ τυμβωρύχων ψυχὰς ἐλευθέρως εἶναι θανάτου φαμέν, πολλῶν δήπουθεν δικαιότερον ἀθάνατον εἰδέναι τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ψυχὴν, ἅτε δὴ καὶ ἀμαρτίας ἤκιστα γεγευμένην. Εἰ γὰρ αἱ τὰ μέγιστα πλημμελήσασαι τοῦ θανάτου τὴν πείραν διὰ τὴν φύσιν διέφυγον, πῶς ἂν ἐκείνη, καὶ φύσιν ἀθάνατον ἔχουσα καὶ μηδὲ σμὶ κρᾶς ἀμαρτίας δεξαμένη κηλῖδα, ἐδέξατο ἂν τοῦ θανάτου τὸ ἄγκιστρον; {EPAN.} Μάτην ἡμῖν τοὺς μακροὺς τούτους προσεσήνοχας λόγους. Ὁμολογοῦμεν γὰρ ἀθάνατον εἶναι τὴν τοῦ σωτῆρος ψυχὴν. {OPΘ.} Καὶ ποίας οὐκ ἂν εἴητε ἄξιοι τιμωρίας, τὴν μὲν ψυχὴν, ἢ κτιστὴν ἔχει τὴν φύσιν, ἀθάνατον λέγοντες, θνητὴν δὲ τῷ λόγῳ τὴν θεϊαν οὐσίαν κατασκευάζοντες; Καὶ τὴν μὲν τοῦ σωτῆρος ψυχὴν οὐ λέγοντες γεύσασθαι θανάτου σαρκί, αὐτὸν δὲ τὸν θεὸν λόγον, τὸν τῶν ἀπάντων δημιουργόν, τοῦτον λέγειν τολμώντες πεπονθέναι τὸ πάθος; {EPAN.} Ἀπαθῶς αὐτὸν πεπονθέναι φαμέν. {OPΘ.} Καὶ τίς σωφρονῶν τῶν καταγελάστων τούτων ἀνάσχοιτ' ἂν γρίφων; ἀπαθῆς γὰρ πάθος οὐδεὶς ἀκήκοε πώποτε, οὐδὲ ἀθάνατον θάνατον. Τὸ γὰρ ἀπαθῆς οὐ πέπονθε, καὶ τὸ πεπονθὸς οὐκ ἀπαθῆς μείνοι ἄν. Ἡμεῖς δὲ ἀκούομεν τοῦ θείου Παύλου βοῶντος· "Ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον." 219 {EPAN.} Τί οὖν φαμεν καὶ τὰς ἀοράτους δυνάμεις καὶ τὰς τῶν

ἀνθρώπων ψυχὰς καὶ αὐτοὺς γε τοὺς δαίμονας ἀθανάτους; {ΟΡΘ.} Φαμέν· ἀλλὰ κυρίως ἀθάνατος ὁ θεός· οὐσία γὰρ ἀθάνατος, οὐ μετουσία· οὐ γὰρ παρ' ἑτέρου τὴν ἀθανασία ἔχει λαβών. Τοῖς δὲ γε ἀγγέλοις καὶ τοῖς ἄλλοις, ὧν ἀρτίως ἐμνήσθη, αὐτὸς τὴν ἀθανασία δεδώρηται. Εἰ τοίνυν ἀθάνατον αὐτὸν ὁ θεοπέσιος ὀνομάζει Παῦλος, καὶ μόνον τὴν ἀθανασία ἔχειν φησίν, πῶς αὐτῷ τὸ τοῦ θανάτου προσαρμόζετε πάθος; {ΕΡΑΝ.} Μετὰ τὴν σάρκωσιν αὐτὸν γεύσασθαι θανάτου φαμέν. {ΟΡΘ.} Ἄλλ' ἄτρεπτον αὐτὸν πολλάκις ὠμολογήσαμεν. Εἰ δὲ ἀθάνατος πρότερον ὧν ὕστερον διὰ σαρκὸς ὑπέμεινε θάνατον, εἰ τοῦτό τις δέξαιτο, πῶς ἂν πιστεύσειε τῷ Δαβίδ λέγοντι πρὸς αὐτόν· "Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι;" κατὰ γὰρ τὸν ὑμέτερον λόγον οὐκ ἔμεινεν. Ὁ αὐτὸς ἀθάνατος γὰρ ὧν διὰ σαρκὸς ὑπέμεινε θάνατον, τροπῆς ἠγησαμένης ὑπέμεινε θάνατον, ἐξέλιπε δὲ αὐτοῦ καὶ ἡ ζωὴ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἰσαριθμούς νύκτας, καὶ ποῖαν τὸ ταῦτα λέγειν ἀσεβείας ὑπερβολὴν καταλείπει; Οἶμαι γὰρ οὐδὲ τοῖς κατὰ τῆς ἀσεβείας ἀγωνιζομένοις τὸ ταῦτα διὰ τῆς γλώττης προφέρειν ἀκίνδυνον. {ΕΡΑΝ.} Παῦσαι δυσσεβείας ἡμᾶς γραφόμενος. Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς τὴν θεῖαν φύσιν πεπονθέναι φαμέν, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπεῖαν· τὴν δὲ γε θεῖαν συμπεπονθέναι τῷ σώματι. {ΟΡΘ.} Τὸ συμπεπονθέναι πῶς λέγεις; ὡς τῶν ἡλίων ἐμπηγνυμένων τῷ σώματι τὴν θεῖαν φύσιν τῆς ἀληθοσύνης τὴν αἴσθησιν δέξασθαι; {ΕΡΑΝ.} Ναιχί. {ΟΡΘ.} Καὶ νῦν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξετασμένοις ἐδείξαμεν οὐδὲ τὴν ψυχὴν πάντων μεταλαγχάνουσαν τῶν τοῦ σώματος· ἀλλὰ τὸ σῶμα τὴν ζωτικὴν δύναμιν δεχόμενον διὰ τῆς ψυχῆς τὴν αἴσθησιν ἔχειν τῶν παθημάτων. Εἰ δὲ καὶ συγχωρήσασθαι τὴν ψυχὴν τῷ σώματι συναλγεῖν, οὐδὲν ἦττον ἀπαθῆ τὴν θεῖαν φύσιν εὐρήσομεν. Οὐ γὰρ ἀντὶ ψυχῆς συνήφθη τῷ σώματι. Ἡ οὐ συνομολογεῖς αὐτὸν ἀνειληφέναι ψυχὴν; 220 {ΕΡΑΝ.} Πολλάκις συνωμολόγησα. {ΟΡΘ.} Καὶ τὴν λογικὴν ψυχὴν; {ΕΡΑΝ.} Πάνυγε. {ΟΡΘ.} Εἰ τοίνυν μετὰ τοῦ σώματος ἀνείληφε τὴν ψυχὴν, συνεχωρῆσαμεν δὲ συμπάσχειν τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, ἢ ψυχὴ ἄρα συνέπαθεν, οὐχ ἡ θεότης τῷ σώματι· συνέπαθε δὲ τὰς ὀδύνας ὡς εἰκὸς δεξαμένη διὰ τοῦ σώματος. Ἀλλὰ συμπάσχειν μὲν ἴσως τῷ σώματι φαίη τις ἂν τὴν ψυχὴν, συναποθνήσκειν δὲ οὐδαμῶς· ἀθάνατον γὰρ ἔλαχε φύσιν. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ κύριος ἔφη· "Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι." Εἰ τοίνυν οὐδὲ τὴν ψυχὴν τοῦ σωτηρὸς φαμεν τῷ σώματι κοινωνῆσαι θανάτου, πῶς ἂν τις τὴν παρ' ὑμῶν τολμωμένην δέξαιτο βλασφημίαν, ἢ τὴν θεῖαν φύσιν μεταλαχεῖν θανάτου λέγειν τολμᾷ; καὶ ταῦτα τοῦ κυρίου νῦν μὲν τὸ σῶμα προσφερόμενον, νῦν δὲ τὴν ψυχὴν ταραττο μένην ἐπιδεικνύντος. {ΕΡΑΝ.} Καὶ ποῦ τὸ σῶμα προσφερόμενον ὁ κύριος ἔδειξεν; Ἡ πάλιν ἡμῖν τὴν πολυθρύλλητον ὑμῶν προσοίσετε μαρτυρίαν· "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν;" καὶ τὸν εὐαγγελιστὴν ἡμῖν βρενθυόμενοι παρέξετε λέγοντα· "Αὐτὸς δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ ὅτε ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ καὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς." {ΟΡΘ.} Εἰ λίαν οὕτω ταῖς θεαῖς φωναῖς ἀπεχθάνεσθε, αἶ τὸ μέγα κηρύττουσι τῆς οἰκονομίας μυστήριον, τί δήποτε μὴ Μαρκίῳ καὶ Βαλεντίνῳ καὶ Μάνητι παραπλησίως τὰς τοιάσδε φωνὰς ἐξαλείφετε; καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ταῦτο τοῦτο δεδράκασιν. Εἰ δὲ θρασὺ τοῦτο δοκεῖ καὶ ἀνόσιον, μὴ κωμωδεῖτε τοῦ δεσπότη τὰ ῥήματα, ἀλλὰ τοῖς ἀποστόλοις ἀκολουθεῖτε πιστεύσασι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὡς ἡ θεότης ἀνέστησαν ὃν ἔλυσαν οἱ Ἰουδαῖοι ναόν. {ΕΡΑΝ.} Εἰ μαρτυρίαν ἔχεις στερρὰν, παῦσαι λοιδορούμενος, καὶ πλήρωσον τὴν ὑπόσχεσιν. {ΟΡΘ.} Μέμνησαι πάντως τῶν εὐαγγελικῶν λογίων ἐκείνων, ἐν οἷς τοῦ μάννα καὶ τῆς ἀληθινῆς τροφῆς ὁ κύριος ἐποίησατο σύγκρισιν. {ΕΡΑΝ.} Μέμνημαι. 221

{ΟΡΘ.} Ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ περὶ τοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς πολλοὺς λόγους διεξελθὼν ἐπήγαγε καὶ ταῦτα: "Ὁ δὲ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἢ ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς." Καὶ ἔστιν ἰδεῖν ἐν τοῖς λόγοις καὶ τὴν τῆς θεότητος φιλοτιμίαν καὶ τὴν δωρεὰν τῆς σαρκός. {EPAN.} Οὐκ ἀπόχρη μαρτυρία μία τὴν ἀμφισβήτησιν λύσαι. {ΟΡΘ.} Ὁ Αἰθίοψ εὐνοῦχος οὐ πολλὰς ἀνέγνω γραφάς, ἀλλὰ μίαν εὐρῶν προφητικὴν μαρτυρίαν δι' ἐκείνης ἐποδηγήθη πρὸς σωτηρίαν. Ὑμᾶς δὲ οὐχ ἱκανοὶ πείσαι πάντες ἀπόστολοι καὶ προφῆται, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους τῆς ἀληθείας γενόμενοι κήρυκες. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἑτέρας σοὶ περὶ τοῦ δεσποτικοῦ σώματος μαρτυρίας προσοίσω. Οἶσθα τῆς εὐαγγελικῆς ἱστορίας ἐκείνῳ γε τὸ χωρίον, ἔνθα τὸ πάσχα φαγὼν μετὰ τῶν μαθητῶν ἔδειξε μὲν τοῦ τυπικοῦ προβάτου τὸ τέλος, ἐδίδαξε δὲ τῆς σκιᾶς ἐκείνης ποῖον ὑπάρχει σῶμα. {EPAN.} Οἶδα τήνδε τὴν ἱστορίαν. {ΟΡΘ.} Οὐκοῦν ἀναμνήσθητι, τί μὲν ὁ κύριος λαβὼν ἔκλασε, τί δὲ τὸ ληφθὲν προσαγορεύσας εἶρηκεν. {EPAN.} Τῶν ἀμυήτων ἔνεκα μυστικώτερον λέξω. Λαβὼν καὶ κλάσας καὶ τοῖς μαθηταῖς διανείμας ἔφη: "Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον," ἢ "κλόμενον," κατὰ τὸν ἀπόστολον· καὶ πάλιν· "Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ αἷμα τὸ τῆς καινῆς διαθήκης τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον." {ΟΡΘ.} Οὐ τοίνυν θεότητος ἐμνημόνευσε τοῦ πάθους τὸν τύπον ἐπιδεικνύς; {EPAN.} Οὐ δῆτα. {ΟΡΘ.} Ἀλλὰ σῶματός γε καὶ αἵματος; {EPAN.} Ἀληθές. {ΟΡΘ.} Σῶμα ἄρα τῷ σταυρῷ προσηλώθη; {EPAN.} Ὑποκρίνεται. {ΟΡΘ.} Ἄρα δὴ τότε προσεξετάσωμεν. Ἦνίκα μετὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν θυρῶν κεκλεισμένων πρὸς τοὺς ἀγίους ὁ δεσπότης εἰσελήλυθε μαθητάς, καὶ δείσαντας ἐθέασατο, τίνι τρόπῳ τὸ δέος ἔλυσε, καὶ πίστιν ἀντὶ τοῦ δέους ἐνέθηκεν; 222 {EPAN.} Εἶπεν αὐτοῖς: "Βλέπετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι· ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα." {ΟΡΘ.} Τὸ σῶμα τοίνυν αὐτοῖς ἀπιστοῦσιν ἐπέδειξεν; {EPAN.} Δῆλον. {ΟΡΘ.} Τὸ σῶμα τοιγαροῦν ἐγήγερται; {EPAN.} Φαίνεται. {ΟΡΘ.} Ὁ δὲ ἀνέστη, τοῦτο δῆπου καὶ ἐτεθνήκει; {EPAN.} Ὑποκρίνεται. {ΟΡΘ.} Ὁ δὲ γε ἐτεθνήκει, τοῦτο τῷ σταυρῷ προσηλώθη; {EPAN.} Ἀνάγκη. {ΟΡΘ.} Τὸ σῶμα ἄρα πέπονθε κατὰ τὸν σὸν γε λόγον. {EPAN.} Τοῦτο φάναι βιάζεται ὁ τῶν λόγων εἰρμός. {ΟΡΘ.} Σκοπήσωμεν δὲ καὶ ὠδί. Ἐγὼ δὲ πάλιν ἐρήσομαι, σὺ δὲ φιλαλήθως ἀπόκρισαι. {EPAN.} Ἀποκρινούμαι. {ΟΡΘ.} Ὅσηνίκα τὸ πανάγιον τοῖς ἀποστόλοις ἐπεφοίτησε πνεῦμα, καὶ τὸ παράδοξον θέαμά τε καὶ ἄκουσμα πολλὰς ἀνθρώπων παρὰ τὸ δωμάτιον ἐκείνο μυριάδας συνήθροισε, τίνα τῶν ἀποστόλων ὁ πρῶτος τῆνικαῦτα δημηγορῶν περὶ τῆς δεσποτικῆς εἶρηκεν ἀναστάσεως. {EPAN.} Τὸν θεσπέσιον Δαβὶδ εἰς μέσον παρήγαγεν, ἔφη τε αὐτὸν ὑποσχέσεις παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων δεξάμενον, ὡς ὁ δεσπότης Χριστὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ βλαστήσει· καὶ ταύταις πεπὶ στευκότα, προῖδειν τε προφητικῶς αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν, καὶ διαρρήθην εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου ἢ ψυχῆ αὐτοῦ, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. {ΟΡΘ.} Τούτων τοιγαροῦν ἡ ἀνάστασις. {EPAN.} Καὶ πῶς ἂν τις τῆς οὐ τεθνηκυίας ψυχῆς ἀνάστασιν εἴποι γε σωφρονῶν; {ΟΡΘ.} Οἱ τῆς ἀτρέπτου καὶ ἀπεριγράφου θεότητος καὶ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν εἶναι λέγοντες, πῶς ἡμῖν ἐξαίφνης ἀνεφάνητε σώφρονες, ὡς παραιτεῖσθαι καὶ τῇ ψυχῇ προσάπτειν τὸ τῆς ἀναστάσεως ὄνομα; 223 {EPAN.} Ὅτι τῷ πεπτωκότι πρόσφορον τὸ τῆς ἀναστάσεως πρόσρημα. {ΟΡΘ.} Ἄλλ' οὐ δίχα ψυχῆς τὸ σῶμα τυγχάνει τῆς ἀναστάσεως, νεουργούμενον δὲ τῷ θείῳ βουλήματι, καὶ τῇ ὁμόζυγι συναπτόμενον, ἀπολαμβάνει τὸ ζῆν. Ἦ οὐχ οὕτω τὸν Λάζαρον ὁ δεσπότης ἀνέστη σεν; {EPAN.} Δῆλον ὡς οὐ σῶμα μόνον ἀνίσταται. {ΟΡΘ.} Σαφέστερον ταῦτα διδάσκει ὁ θεῖος Ἰεζεκιήλ. Ἐπιδείκνυσι γὰρ ὅπως τε συνελθεῖν τὰ ὀστέα προσέταξεν ὁ θεός, καὶ ὅπως τούτων ἕκαστον τὴν οἰκίαν

ἀπέλαβεν ἀρμονίαν, καὶ ἔφουσε νεῦρα καὶ φλέβας καὶ ἀρτηρίας, καὶ τὰς μεταξὺ τούτων ὑπεστρωμένας σάρκας, καὶ τὸ δέρμα τούτων ἀπάντων τὸ κάλυμμα, καὶ τότε τὰς ψυχὰς ἐπανελθεῖν πρὸς τὰ οἰκεῖα παρηγγύησε σώματα. {EPAN.} Ἀληθῆ ταῦτα. {OPΘ.} Τὸ μέντοι κυριακὸν σῶμα ταύτην οὐχ ὑπέμεινε τὴν διαφθοράν, ἀλλ' ἀκήρατον διαμεῖναν ἀπέλαβε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τὴν οἰκεῖαν ψυχὴν. {EPAN.} Ὁμολόγηται. {OPΘ.} Τοιγάρτοι τούτων τὸ πάθος, ὧν καὶ ὁ θάνατος; {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Ὡν δὲ ὁ θάνατος, τούτων ἄρα καὶ ἡ ἀνάστασις; {EPAN.} Ἀνάγκη. {OPΘ.} Τῆς δὲ γε ἀναστάσεως μνημονεύσας ὁ μέγας Πέτρος, καὶ μὴν δὴ καὶ ὁ θεῖος Δαβίδ, τὴν μὲν ψυχὴν ἔφασαν μὴ ἐγκαταλειφθῆναι εἰς ἄδου, τὸ δὲ σῶμα μὴ ὑπομεῖναι διαφθοράν; {EPAN.} Οὕτως ἔφασαν. {OPΘ.} Οὐκ ἄρα ἡ θεότης ὑπέμεινε θάνατον, ἀλλὰ τὸ σῶμα τῷ χωρισμῷ τῆς ψυχῆς. {EPAN.} Τῶν ἀτόπων τούτων λόγων ἐγὼ γε οὐκ ἀνέξομαι. {OPΘ.} Τοῖς οἰκεῖοις οὖν διαμάχη λόγοις· σοὶ γὰρ οὐτοῖ γε, οὓς ἀτόπους ὠνόμασας. {EPAN.} Συκοφαντεῖς με ὅπως γε· τῶνδε γὰρ τῶν λόγων οὐδεὶς ἐμός. 224 {OPΘ.} Ὅταν, τινὸς ἐρωτῶντος ποῖόν ἐστι τὸ ζῶον τὸ λογικὸν ὁμοῦ καὶ θνητόν, ἀποκρίναιτό τις καὶ εἴποι, ἄνθρωπος, τίνα ἂν καλέσαις ἐρμηνέα τοῦ λόγου, τὸν ἐρόμενον ἢ τὸν ἀποκρινόμενον; {EPAN.} Τὸν ἀποκρινόμενον. {OPΘ.} Εἰκότως ἄρα ἔφην σοὺς εἶναι τούσδε τοὺς λόγους· σὺ γὰρ δήπουθεν ἀποκρινόμενος καὶ τὰ μὲν ἀπαγορεύων, τὰ δὲ συνομολογῶν, ἐβεβαίους τοὺς λόγους. {EPAN.} Οὐκοῦν ἀποκρινοῦμαι μὲν οὐδαμῶς, ἐρήσομαι δὲ μόνον· σὺ δὲ ἀποκρίνου μοι. {OPΘ.} Ἀποκρινοῦμαι. {EPAN.} Τί δήποτε πρὸς τὴν ἀποστολικὴν φῆσιν ῥῆσιν ἐκείνην· "Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν;" Ἐνταῦθα γὰρ οὔτε σώματος οὔτε ψυχῆς ἐμνημόνευσεν. {OPΘ.} Οὐκοῦν οὐδὲ τὸ σαρκί προσθετέον ἐνταῦθα, τοῦτο δὴ τὸ ὑμέτερον τὸ κατὰ τῆς τοῦ λόγου θεότητος ἐξευρεθὲν ὑμῖν μηχανήμα· ἀλλὰ γυνῆ τῇ τοῦ λόγου θεότητι προσαπτέον τὸ πάθος. {EPAN.} Οὐδαμῶς· σαρκὶ γὰρ πέπονθεν· ἡ δὲ ἀσώματος φύσις αὐτὴ καθ' αὐτὴν παθεῖν οὐχ οἷα τε ἦν. {OPΘ.} Ἄλλ' οὐδὲν προσήκει τοῖς ἀποστολικοῖς προσθεῖναι ῥητοῖς. {EPAN.} Οὐδὲν ἄτοπον τὸν ἀποστολικὸν εἰδῶτα σκοπὸν τὸ ἐλλείπον προσθεῖναι. {OPΘ.} Προσθεῖναι μέντοι τοῖς θείοις μανικὸν ἐστὶ καὶ θρασὺ· ἀναπτύσσειν δὲ τὰ γεγραμμένα καὶ τὴν κεκρυμμένην ἀποκαλύπτειν διάνοιαν ὅσιόν τε καὶ εὐαγές. {EPAN.} Ὅρθῶς ἔφης. {OPΘ.} Οὐδὲν οὖν ἀπεικὸς οὐδὲ ἀνόσιον δρῶμεν ἂν καὶ ἡμεῖς ἐρευνῶντες τῶν γεγραμμένων τὸν νοῦν. {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Κοινῇ τοίνυν τὸ δοκοῦν κεκρῦφθαι ζητήσωμεν. {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Ἀδελφὸν τοῦ κυρίου τὸν θεῖον Ἰάκωβον ὁ μέγας προσηγό-ρευσε Παῦλος. {EPAN.} Ἀληθές. 225 {OPΘ.} Πῶς τοίνυν αὐτὸν νοήσομεν ἀδελφόν; πότερον τῇ τῆς θεότητος ἢ τῇ τῆς ἀνθρωπότητος ἀγχιστεία; {EPAN.} Τὰς ἠνωμένας φύσεις διελεῖν οὐκ ἀνέξομαι. {OPΘ.} Καὶ μὴν πολλάκις διεῖλες ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξήτασμένοις. Ταῦτό δὲ τοῦτο δράσεις καὶ νῦν. Εἰπέ γὰρ μοι, μονογενῆ τὸν θεὸν λόγον λέγεις υἱόν; {EPAN.} Οὕτω λέγω. {OPΘ.} Ὁ δὲ μονογενὴς τὸν μόνον υἱὸν δηλοῖ; {EPAN.} Πάνυγε. {OPΘ.} Ἦκιστα δὲ ἀδελφὸν ὁ μονογενὴς ἔχει; {EPAN.} Οὐδαμῶς ἔχει· οὐ γὰρ ἂν ἀδελφὸν ἔχων κληθεῖται μονογενής. {OPΘ.} Ψευδῶς ἄρα κεκλήκασι τὸν Ἰάκωβον ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. Μονογενὴς γὰρ ὁ κύριος, ἢκιστα δὲ ἀδελφὸν ὁ μονογενὴς ἔχει. {EPAN.} Ἄλλ' οὐκ ἀσώματος ὁ κύριος, ἵνα μόνον τὰ τῇ θεότητι προσήκοντά φασι τῆς ἀληθείας οἱ κήρυκες. {OPΘ.} Πῶς ἂν οὖν δείξαις ἀληθῆ τοῦ ἀποστόλου τὸν λόγον; {EPAN.} Λέγων ὅτι κατὰ σάρκα οὗτος τῆς δεσποτικῆς συγγενείας μετεῖχεν. {OPΘ.} Ἴδου ἄλλο ἡμῖν εἰσήγαγες τὴν παρ' ὑμῶν κατηγοροῦ μὲνην διαίρεσιν. {EPAN.} Οὐκ ἦν ἑτέρως τὴν συγγένειαν δεῖξαι. {OPΘ.} Μὴ τοίνυν κατηγορεῖ τῶν ἑτέρως τὰ τοιαῦτα διαλύειν μὴ δυναμένων. {EPAN.} Εἰς ἕτερα τὸν λόγον ἀπάγεις ἐκκλῖναι θέλων τὸ πρόβλημα. {OPΘ.} Οὐδαμῶς, ὦ ἀγαθέ· διὰ γὰρ δὴ τῶν

ἐζητασμένων κάκεϊνο λυθήσεται· καὶ σκόπησον οὕτωςί. Τοῦ κυρίου ἀδελφὸν τὸν Ἰάκωβον ἀκούσας, οὐ τῇ θεότητι προσήκειν, ἀλλὰ τῇ σαρκὶ τὴν συγγένειαν εἴρηκας; {EPAN.} Οὕτως ἔφην. {OPΘ.} Κάνταῦθα τοίνυν τοῦ σταυροῦ τὸ πάθος ἀκούσας, τῇ σαρκὶ τοῦτο προσάρμοσον. {EPAN.} Ὁ ἀπόστολος Παῦλος κύριον τῆς δόξης τὸν ἐσταυρωμένον ἐκάλεσεν. 226 {OPΘ.} Καὶ ὁ αὐτὸς ἀπόστολος ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου τὸν κύριον προσηγόρευσεν. Ὁ αὐτὸς δὲ κύριος κάνταῦθα κάκεϊ. Εἰ τοίνυν ὀρθῶς ἐκεῖ τὴν συγγένειαν προσήρμοσας τῇ σαρκί, καὶ τὸ πάθος δήπουθεν ταύτην προσαρμοστέον. Τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων τὴν μὲν συγγένειαν κατὰ διαίρεσιν ἐννοεῖν, τὸ δὲ πάθος ἀδιαιρέτως προσάπτειν. {EPAN.} Ἐγὼ πείθομαι τῷ ἀποστόλῳ κύριον τῆς δόξης τὸν ἐσταυρωμένον προσαγορεύοντι. {OPΘ.} Καὶ ἐγὼ γε πείθομαι καὶ πιστεύω κύριον εἶναι δόξης· οὐ γὰρ ἀνθρώπου τινὸς κοινοῦ, ἀλλὰ τοῦ κυρίου τῆς δόξης σῶμα ἦν τὸ τῷ ξύλῳ προσηλωθέν. Χρὴ μέντοι εἰδέναι, ὡς ἡ ἔνωσις κοινὰ ποιεῖ τὰ ὀνόματα. Σκόπησον δὲ οὕτωςί. Τὴν σάρκα τοῦ κυρίου ἐκ τῶν οὐρα νῶν κατεληλυθέναι λέγεις; {EPAN.} Οὐ δῆτα. {OPΘ.} Ἄλλ' ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς παρθένου διαπλασθῆναι; {EPAN.} Οὕτω φημί. {OPΘ.} Πῶς οὖν ὁ κύριος λέγει· "Ἐὰν οὖν ἴδῃτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;" καὶ πάλιν· "Οὐδεὶς ἀναβέβη κεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ." {EPAN.} Οὐ περὶ τῆς σαρκός, ἀλλὰ περὶ τῆς θεότητος λέγει. {OPΘ.} Ἄλλ' ἡ θεότης ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. Πῶς οὖν αὐτὸν υἱὸν ἀνθρώπου καλεῖ; {EPAN.} Κοινὰ τοῦ προσώπου γέγονε τὰ τῶν φύσεων ἴδια. Ὁ γὰρ αὐτὸς διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ υἱὸς ἀνθρώπου καὶ υἱὸς θεοῦ, καὶ αἰώνιος καὶ πρόσφατος, καὶ υἱὸς Δαβὶδ καὶ κύριος Δαβὶδ, καὶ τ' ἄλλα τὰ τοιάδε ὁμοίως. {OPΘ.} Μάλα ὀρθῶς. Εἰδέναι μέντοι κάκεϊνο χρὴ, ὡς οὐ σύγχυσιν εἰργάσατο τῶν φύσεων ἢ κοινότης τῶν ὀνομάτων. Διὰ γὰρ τοι τοῦτο καὶ διαγνῶναι ζητοῦμεν, πῶς μὲν υἱὸς θεοῦ, πῶς δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ πῶς ὁ αὐτὸς χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ τῇ εὐσεβεῖ διακρίσει τοῦ λόγου σύμφωνα τάναντία εὐρίσκομεν. {EPAN.} Ὅρθῶς εἴρηκας. {OPΘ.} Ὅσπερ τοίνυν καταβεβηκέναι μὲν ἐκ τῶν οὐρανῶν τὴν 227 θείαν ἔφρησθα φύσιν, υἱὸν δὲ γε ἀνθρώπου κληθῆναι αὐτὴν διὰ τὴν ἔνωσιν εἴρηκας, οὕτω προσηλωθῆναι μὲν τῷ ξύλῳ τὴν σάρκα προσήκει λέγειν, ἀχώριστον δὲ ταύτης εἶναι τὴν θείαν φύσιν ὁμολογεῖν, κὰν τῷ σταυρῷ, κὰν τῷ τάφῳ, πάθος ἐκεῖθεν οὐ δεχομένην, ἐπειδὴ πάσχειν οὐ πέφυκεν, οὐδέ γε θνήσκειν, ἀλλ' ἀθάνατον ἔχει καὶ ἀπαθῆ τὴν οὐσίαν. Ταύτην τοι καὶ κύριον τῆς δόξης τὸν ἐσταυρωμένον ὠνόμασε, τὸ τῆς ἀπαθοῦς φύσεως ὄνομα τῇ παθητῇ προσνεύμας, ἐπειδὴ περ αὐτῆς ἐχρημάτισε σῶμα. Προσεξετάσωμεν δὲ καὶ τοῦτο. Ὁ θεὸς εἶπεν ἀπόστολος· "Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν." Ἐσταύρωσαν τοίνυν ἢν ἔγνωσαν φύσιν, οὐχ ἢν πάμπαν ἠγνόησαν. Εἰ δὲ ἔγνωσαν ἢν ἠγνόησαν, οὐκ ἂν ἐσταύρωσαν ἢν περ ἔγνωσαν. Ἐπειδὴ δὲ τὴν θείαν ἠγνόησαν, τὴν ἀνθρωπιαν ἐσταύρωσαν. Ἡ οὐκ ἀκήκοας αὐτῶν λεγόντων· "Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζο μὲν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν;" Διὰ δὲ τούτων δηλοῦσιν, ὡς ἢν μὲν ἑώρων ἐπεγίνωσκον φύσιν, τὴν δὲ γε ἀόρατον παντάπασιν ἠγνόουν. Εἰ δὲ κάκεϊνην ἐπέγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. {EPAN.} Ταῦτα μὲν ἀμηγέπη τὸ εἰκὸς ἔχει. Ἡ δὲ τῶν πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων διδασκαλία τῆς πίστεως αὐτὸν τὸν μονογενῆ, τὸν ἀληθινὸν θεόν, τὸν ὁμοούσιον τῷ πατρί, παθεῖν καὶ σταυρωθῆναι φησι. {OPΘ.} Τῶν πολλάκις ὁμολογηθέντων ὡς ἔοικεν ἐπιλέλησαι. {EPAN.} Ποίων; {OPΘ.} Ὅτι μετὰ τὴν ἔνωσιν τῷ ἐνὶ προσώπῳ καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ ταπεινὰ προσάπτει ἡ θεία γραφή. Ἴσως δὲ κάκεϊνο ἠγνόησας, ὡς εἰρηκότες πρότερον οἱ πανεύφημοι πατέρες σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, τότε ἐπήγαγον

παθόντα, σταυρωθέντα, καὶ τὴν δεκτικὴν τοῦ πάθους προδείξαντες φύσιν, οὕτω τὸ πάθος τοῖς λόγοις προσέθεσαν. {EPAN.} Οἱ πατέρες τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς, τὸν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, ἔφασαν παθεῖν τε καὶ σταυρωθῆναι. {OPΘ.} Πολλάκις ἔφην, ὡς καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπεια τὸ ἐν δέχεται πρόσωπον. Διάτοι τοῦτο καὶ οἱ τρισμακάριοι πατέρες, ὅπως 228 δεῖ πιστεῦν εἰς τὸν πατέρα διδάξαντες, καὶ εἰς τὸ τοῦ υἱοῦ πρόσωπον μεταβάντες, οὐκ εἶπον εὐθύς, καὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ· καίτοι λίαν ἀκόλουθον ἦν, τὰ περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς εἰρηκότας, εὐθύς καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ θεῖναι προσηγορίαν· ἀλλ' ἠβουλήθησαν ὁμοῦ καὶ τὸν τῆς θεολογίας καὶ τὸν τῆς οἰκονομίας ἡμῖν παραδοῦναι λόγον, ἵνα μὴ ἄλλο μὲν τὸ τῆς θεότητος, ἄλλο δὲ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον νομισθῆ. Τούτου δὴ χάριν τοῖς περὶ τοῦ πατρὸς εἰρημένους ἐπήγαγον, ὡς χρή πιστεῦν καὶ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. Χριστὸς δὲ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ὁ θεὸς λόγος ἐκλήθη. Τοῦτο τοίνυν τὸ ὄνομα πάντα δέχεται, καὶ ὅσα τῆς θεότητος, καὶ ὅσα τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια. Ἐπιγινώσκωμεν δὲ ὅμως, τίνα μὲν ταύτης, τίνα δὲ ἐκείνης τῆς φύσεως· καὶ τοῦτο καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως καταμαθεῖν εὐπετές. Τίτι γάρ, εἶπέ μοι, προσαρμόττεις τό, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς; τῆ θεότητι ἢ τῆ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ διαπλασθεῖσι φύσει; {EPAN.} Δῆλον ὡς τῆ θεότητι. {OPΘ.} Τὸ δέ, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, τίνος ἴδιον εἶναι φῆς; τῆς θεότητος ἢ τῆς ἀνθρωπότητος; {EPAN.} Τῆς θεότητος. {OPΘ.} Οὐκοῦν καὶ τῷ πατρὶ ὁμοούσιος οὐχ ἢ σὰρξ, οὐδέ γε ἢ ψυχὴ· κτισταὶ γὰρ αὗται· ἀλλ' ἢ θεότης, ἢ τὰ πάντα τεκταναμένη; {EPAN.} Ἀληθές. {OPΘ.} Οὕτω δὴ οὖν χρή πάθος ἀκούοντας καὶ σταυρὸν ἐπιγινώσκειν τὴν φύσιν τὴν δεξαμένην τὸ πάθος, καὶ μὴ τῆ ἀπαθεί προσάπτειν, ἀλλ' ἐκείνη, ἢ τούτου γε ἕνεκα προσελήφθη. Ὅτι γὰρ καὶ οἱ ἀξιάγαστοι πατέρες ἀπαθῆ τὴν θεῖαν ὁμολόγησαν φύσιν, τῆ δὲ σαρκὶ τὸ πάθος προσήρμοσαν, μαρτυρεῖ τὸ τῆς πίστεως τέλος· ἔχει δὲ οὕτως· "Τοὺς δὲ λέγοντας, Ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἐτέρας τινὸς ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι ἢ τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἢ ἀγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία." Ὅρα δὲ οὖν ὅποιαν ἠπέλιψαν τιμωρίαν τοῖς τὸ πάθος τῆ φύσει τῆ θεῖα προσάπτουσιν. {EPAN.} Περὶ τροπῆς αὐτοῖς ὁ λόγος ἐνταῦθα καὶ ἀλλοιώσεως. {OPΘ.} Τὸ δὲ πάθος τί ἕτερόν ἐστι ἢ τροπὴ καὶ ἀλλοίωσις; Εἰ γὰρ ἀπαθῆς πρὸ τῆς σαρκώσεως ὦν μετὰ τὴν σάρκωσιν ἔπαθε, τροπὴν 229 δῆπουθεν ὑπομείνας ἔπαθε· καὶ εἰ ἀθάνατος πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὦν ἐγεύσατο θανάτου, κατὰ τὸν ὑμέτερον λόγον, μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ἠλλοιώθη πάντως θνητὸς ἐξ ἀθανάτου γενόμενος. Ἀλλὰ τοὺς τοιοῦσδε λόγους καὶ μὴν δὴ καὶ τοὺς τούτων πατέρας τῶν ἱερῶν οἱ πανεύφημοι πατέρες ἐξελαύνουσι περιβόλων, καὶ ὡς σεσηπότα μέλη τοῦ ὑγιαίνοντος ἀποκόπτουσι σώματος. Οὐ δὴ χάριν σε παρακαλοῦμεν δεῖσαι τὴν τιμωρίαν, καὶ μισῆσαι τὴν βλασφημίαν. Δείξω δὲ σοι καὶ ἐν ἰδίῳ συγγράμμασι ταῦτα τοὺς ἀγίους πατέρας πεφρονηκότας ἃ διεξέλωμεν· ὦν ἔνιοι μὲν τῆς θαυμασίας ἐκείνης ὁμηγύρεως ἐκοινῶν ὦν, τινὲς δὲ μετ' ἐκείνους ἐν ταῖς ἐκκλησίαις διέπρεψαν, τινὲς δὲ πάλαι καὶ πρόπαλαι τὴν οἰκουμένην ἐφώτισαν. Ἀλλ' οὔτε τὸ διάφορον τῶν καιρῶν, οὔτε τὸ ἐτερόγλωττον τῶν φωνῶν τὴν συμφωνίαν ἐπὶ μανεν, ἀλλ' εἰκόσασιν λύρα πολλὰς μὲν ἐχούσῃ καὶ διαφόρους χορδὰς, μίαν δὲ ἤχην παναρμόνιον ἀφειείσῃ. {EPAN.} Ἐρασίαν ἐμοὶ καὶ τριπόθητον προσοίσεις ἀκρόασιν· ἀναμφίλεκτος γὰρ ἢ τοιαύτη διδασκαλία καὶ λίαν ἐστὶν ὀνησιφόρος. {OPΘ.} Ἀναπέτασον τοίνυν τὰς ἀκοάς, καὶ τῶν πνευματικῶν κρουσῶν ὑποδέχου τὰ νάματα. Τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ μάρτυρος. Ἐκ τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς. Εὐχαριστίας καὶ προσευχῆς



ἀπέχονται, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθοῦσαν, ἣν τῇ χρηστότητι ὁ πατὴρ ἤγειρεν. Εἰρηναίου ἐπισκόπου Λουγδούνου. Ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῶν εἰς τὰς αἰρέσεις. Φανερόν οὖν ὅτι Παῦλος ἄλλον Χριστὸν οὐκ οἶδεν, ἀλλ' ἢ τοῦτον τὸν ἐκ παρθένου γεννηθέντα καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα, ὃν καὶ ἄνθρωπον λέγει. Εἰπὼν γάρ, "Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται," ἐπιφέρει τὴν αἰτίαν ἀποδιδούς τῆς σαρκώσεως 230 αὐτοῦ. "Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν." Καὶ πανταχοῦ ἐπὶ τοῦ πάθους τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ καὶ τῆς νεκρώσεως, τῷ τοῦ Χριστοῦ κέχηται ὄνοματι, ὡς ἐπὶ τοῦ, "Μὴ τῷ βρώματί σου ἐκείνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε." Καὶ πάλιν. "Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ ὑμεῖς οἱ ποτε ὄντες μακρὰν ἐγενήθητε ἐγγὺς τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ." Καὶ πάλιν. "Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα γέγραπται γάρ. Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ὡσπερ γὰρ ἦν ἄνθρωπος ἵνα πειρασθῆ, οὕτω καὶ λόγος ἵνα δοξασθῆ. ἡσυχάζοντος μὲν τοῦ λόγου ἐν τῷ πειράζεσθαι καὶ σταυροῦσθαι καὶ ἀποθνήσκειν. συγγινομένου δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τῷ νικᾶν καὶ ὑπομένειν καὶ χρηστεύεσθαι καὶ ἀνίστασθαι καὶ ἀναλαμβάνεσθαι. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ε' λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας. Τῷ ἰδίῳ οὖν αἵματι λυτρωσαμένου ἡμᾶς τοῦ κυρίου, καὶ δόντος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν καὶ τὴν σάρκα τὴν ἑαυτοῦ ἀντὶ τῶν ἡμετέρων σαρκῶν. Τοῦ ἀγίου Ἰππολύτου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος. Ἐκ τῆς πρὸς βασιλίδρα τινὰ ἐπιστολῆς. Ἀπαρχὴν οὖν τοῦτον λέγει τῶν κεκοιμημένων, ἅτε πρωτότοκον τῶν νεκρῶν. Ὁς ἀναστὰς καὶ βουλόμενος ἐπιδεικνύει ὅτι τοῦτο ἦν τὸ ἐγγεγερμένον, ὅπερ ἦν καὶ ἀποθνήσκον, δισταζόντων τῶν μαθητῶν, προσκαλεσάμενος τὸν Θωμᾶν ἔφη. "Δεῦρο, ψηλάφησον καὶ ἴδε, ὅτι πνεῦμα ὄστοῦν καὶ σάρκα οὐκ ἔχει, ὡς ὑμεῖς με θεωρεῖτε ἔχοντα." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Ἀπαρχὴν τοῦτον εἰπὼν ἐπεμαρτύρησε τῷ ὑφ' ἡμῶν εἰρημένῳ, ὡς ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος σάρκα λαβὼν ὁ σωτὴρ, ἤγειρε ταύτην, ἀπαρχὴν ποιούμενος τῆς τῶν δικαίων σαρκός, ἵν' οἱ πάντες ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ἐγγεγερμένου προσδόκιμον τὴν ἀνάστασιν ἔξομεν πιστεύοντες εἰς αὐτόν. 231 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τοὺς δύο ληστάς. Ἀμφοτέρω παρέσχε τὸ τοῦ κυρίου σῶμα τῷ κόσμῳ, αἷμα τὸ ἱερὸν καὶ ὕδωρ τὸ ἅγιον. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Καὶ νεκρὸν τε ὃν τὸ σῶμα κατὰ τὸν ἀνθρώπινον τρόπον μεγάλην ἔχει ζωῆς ἐν αὐτῷ δύναμις. Ἄ γὰρ οὐ προχεῖται τῶν νεκρῶν σωμάτων, ταῦτα ἐξ αὐτοῦ προεχέθη, αἷμα τε καὶ ὕδωρ, ἵν' εἰδείημεν, ἠλίκον ἢ κατασκηνώσασα δύναμις ἐν τῷ σώματι πρὸς ζωὴν δύναται, ὡς μήτε αὐτὸ τοῖς ἄλλοις ὅμοιον φαίνεσθαι νεκροῖς, ἡμῖν δὲ τὰ ζωῆς αἴτια προχεῖν δύνασθαι. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Οὐ συντρίβεται δὲ ὄστοῦν τοῦ ἀγίου προβάτου, δεικνύντος τοῦ τύπου μὴ καθικνούμενον τῆς δυνάμεως τὸ πάθος. σώματος γὰρ ὄστέα δύναμις. Τοῦ ἀγίου Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας καὶ ὁμολογητοῦ. Ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς λόγου. Δι' ὀλίγων δὲ ἔστιν ἐλέγξει τὴν ἀσεβῆ συκοφαντίαν αὐτῶν. μάλιστα μὲν γάρ, εἰ μὴ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἔνεκεν σωτηρίας εἰς τὴν τοῦ θανάτου σφαγὴν τὸ ἴδιον ἐκουσίως ἐξεδίδου σῶμα. Πρῶτον μὲν πολλὴν αὐτῷ περιάπτουσι ἀδυναμίαν, ὅτι μὴ οἶός τε ἐγένετο τὴν τῶν πολεμίων ὀρμὴν ἐπισχεῖν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Διατί δὲ περὶ πολλοῦ ποιοῦνται δεικνύει τὸν Χριστὸν ἄψυχον ἀνεὶλη φένοι σῶμα, γεώδεις πλάττοντες ἀπάτας; Ἴν' εἰ δυνηθεῖεν ὑποφθεῖραι τινὰς, ταῦθ' οὕτως ἔχειν ὀρίζεσθαι, τηνικαῦτα τὰς τῶν παθῶν ἀλλοιώσεις τῷ θεῷ περιάψαντες πνεύματι ῥαδίως ἀναπέισωσιν αὐτούς, ὡς οὐκ ἔστι τὸ τρεπτόν ἐκ τῆς ἀτρέπτου φύσεως γεννηθέν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Κύριος ἔκτισέ με

ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ." Ὁ ἄνθρωπος γὰρ ὁ ἀποθανὼν τριήμερος μὲν ἀνίσταται, τῇ δὲ Μαρία καρτερίᾳ μὲν ψυχῆς ἀπτεσθαι προθυμουμένη τῶν ἀγίων μελῶν 232 ἀνθυπενέγκας ἐκφωνεῖ· "Μὴ μου ἄπτου, οὕτω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἶπέ αὐτοῖς· Ἐναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν." Τὸ δ', "Οὕτω ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου," οὐχ ὁ λόγος ἔφασκε καὶ θεὸς ὁ οὐρανόθεν ὀρμώμενος, καὶ ἐν τοῖς κόλποις διαιτώμενος τοῦ πατρὸς, οὐδ' ἢ πάντα τὰ γενητὰ περιέχουσα σοφία· ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἐκ παντοδαπῶν ἡρμολογημένος μελῶν ἄνθρωπος τοῦτο ἐπέφηεν, ὁ ἐκ τῶν νεκρῶν ἐγερθεὶς καὶ οὐδέπω μὲν πρὸς τὸν πατέρα μετὰ τὸν θάνατον ἀνελθὼν, ταμιεύμενος δὲ αὐτῷ τῆς προόδου τὴν ἀπαρχήν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Κύριον δὲ τῆς δόξης αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον τὸν σταυρωθέντα σαφῶς ὀνομάζει γράφων, ἐπειδὴ καὶ κύριον καὶ Χριστὸν ἀνέδειξεν αὐτόν, καθάπερ οἱ ἀπόστολοι τῷ αἰσθητῷ Ἰσραὴλ ὁμοφρόνως διαλεγόμενοί φασιν· "Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε." Τὸν παθόντα τοιγαροῦν Ἰησοῦν κύριον ἐποίησε, καὶ οὐ τὴν σοφίαν οὐδὲ τὸν λόγον τὸν ἀνέκαθεν ἔχοντα τῆς δεσποτείας τὸ κράτος, ἀλλὰ τὸν μετέωρον τῷ σταυρῷ προσεκπετάσαντα τὰς χεῖρας. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Εἰ γὰρ ἀσώματός ἐστιν οὔτε ἀφῆ χειρῶν ὑποπίπτει, οὔτ' αἰσθητοῖς ὄμμασι περιλαμβάνεται, οὐ τρώσιν ὑπομένει, οὐχ ἡλιος προσηλοῦται, οὐ θανάτῳ κοινωνεῖ, οὐ κρύπτεται γῆ, οὐ τάφῳ κατακλείεται, οὐκ ἐκ μνημάτων ἀνίσταται. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. "Οὐδεὶς αἶρει τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν." Εἰ δὲ ἐκατέρων τὴν ἐξουσίαν εἶχεν οἷα θεός, συνεχῶρει μὲν αὐτοῖς λύειν ἀβούλως τὸν νεῶν ἐγχειροῦσιν, ἐπιφανέστερον δὲ ἀνιστῶν ἐνεούργει. Ἐξ ἀναν τιρρήτων δὲ δέδεικται ψήφων, ὅτι αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τὸν ἴδιον ἀνεστήσατο νεουργήσας οἶκον. Ἀναθετόν δὲ καὶ τῷ θειοτάτῳ πατρὶ τὰς τοῦ υἱοῦ μεγαλοουργίας. Οὔτε γὰρ ὁ υἱὸς ἄνευ τοῦ πατρὸς δημιουργεῖ κατὰ 233 τὰς ἀρραγεῖς τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀποφάσεις. Τούτου γὰρ δὴ χάριν τότε μὲν ὁ θειοτάτος γεννήτωρ τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἐγηγερέναι γράφεται, τότε δὲ ὁ υἱὸς τὸν ἴδιον ἀναστήσειν ὑπισχνεῖται ναόν. Εἰ οὖν ἐκ τῶν προεξητασμένων ἀπαθὲς δέδεικται τὸ θεῖον τοῦ Χριστοῦ πνεῦμα, περιττῶς τοῖς ἀποστολικοῖς ἐπισκῆπτουσιν ὄροις οἱ ἐναγεῖς. Εἰ γὰρ ὁ Παῦλος ἔφρασε τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταυρῶσθαι, σαφῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀφορῶν, οὐ παρὰ τοῦτο δεήσει πάθος τῷ θείῳ προσάπτειν. Τί οὖν τοῦτο συνάπτουσι πλέκοντες, ἐξ ἀσθενείας ἐσταυρῶσθαι λέγοντες τὸν Χριστόν; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Εἰ δὲ δὴ καὶ ἀσθενείας εἶδος περιάπτειν αὐτῷ προσῆκον ἦν, τῷ ἀνθρώπῳ ταῦτα προσαρτᾶν ἀκόλουθον εἶναι φαίη τις ἄν, οὔτι γε δὴ τῷ πληρώματι τῆς θεότητος, ἢ τῷ ἀξιώματι τῆς ἀνωτάτω σοφίας, ἢ τῷ ἐπὶ πάντων κατὰ τὸν Παῦλον γραφομένῳ θεῷ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Οὗτος μὲν δὴ τῆς ἀσθενείας ὁ τρόπος, δι' ὃν εἰς θάνατον γράφεται κατὰ τὸν Παῦλον ἀφίχθαι. Ζῆ γὰρ ἐκ δυνάμεως θεοῦ τῷ θείῳ πνεύματι δηλονότι συνδιαιτώμενος ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ καὶ δύναμις ὑψί στου ὁ ἐν αὐτῷ πολιτευόμενος κατὰ τοὺς φθάσαντας ὄρους ἀποδέδεικται. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Εἰ δὲ τῆς παρθενικῆς ἐπιβατεύσας μήτρας οὐκ ἐμείωσε τὴν ἐξουσίαν, οὐδὲ τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ προσπαγέντος τοῦ σώματος, χραίνεται τὸ πνεῦμα. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα μετάρσιον ἐσταυροῦτο, τὸ δὲ θεῖον τῆς σοφίας πνεῦμα καὶ τοῦ σώματος εἶσω διητᾶτο, καὶ τοῖς οὐρανίοις ἐπεβάτευε, καὶ πᾶσαν περιεῖχε τὴν γῆν, καὶ τῶν ἀβύσσων ἐκράτει, καὶ τὰς ἐκάστων ψυχὰς ἀνιχνεύων διέκρινε, καὶ πάντα ὁμοῦ συνήθως οἷα θεὸς ἔπραττεν. Οὐ γὰρ εἶσω τῶν σωματικῶν ὄγκων ἢ ἀνωτάτω σοφία

καθειργμένη περιέχεται, καθάπερ αἱ τῶν ὑγρῶν καὶ ξηρῶν ὕλαι τῶν μὲν ἀγγείων εἴσω κατακλείονται, περιέχονται δὲ μᾶλλον ἢ περιέχουσι τὰς θήκας. Ἀλλὰ θεία τις οὐσα καὶ ἀνέκφραστος δύναμις τὰ τε ἐνδοτάτω καὶ ἐξωτάτω τοῦ νεῶ περιλαμβάνουσα κραταιοῖ, κἀντεῦθεν ἐπέκεινα διήκουσα, πάντας ὁμοῦ τοὺς ὄγκους κρατεῖ περιέχουσα. 234 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Εἰ δ' ὁ ἥλιος, σῶμα ὦν ὄρατὸν καὶ αἰσθήσει καταληπτόν, τοσαύτας καὶ τοιαύτας πανταχοῦ γῆς ὑπομένων αἰκίας οὐ μεταβάλλει τὴν τάξιν, οὐδὲ αἰσθάνεται μικρᾶς ἢ μεγάλης πληγῆς, τὴν ἀσώματον σοφίαν οἴομεθα χραίνεσθαι καὶ μεταλλάττειν τὴν φύσιν, εἰ ὁ ναὸς αὐτῆς σταυρῶ προσηλοῦται, ἢ λύσιν ὑπομένει, ἢ τρῶσιν ὑφίσταται, ἢ δια φθορὰν δέχεται; Ἀλλὰ πάσχει μὲν ὁ νεῶς, ἢ δὲ ἀκηλίδωτος οὐσία παντάπασιν ἄχραντος τὴν ἀξίαν καθέστηκεν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἀναβαθμῶν. Δόξαν δὲ ἐπίκτητον ὁ πατήρ οὐκ ἐπιδέχεται, τέλειος, ἄπειρος, ἀπερι νόητος ὦν, ἀπροσδεὴς κάλλους καὶ παντοίας ἀρετῆς. Ἀλλ' οὐδὲ ὁ λόγος αὐτοῦ, θεὸς ὦν ὁ γεννηθεὶς ἐξ αὐτοῦ, δι' οὗ γεγόνασιν ἄγγελοι καὶ οὐρανοὶ καὶ γῆς ἄπειρα μεγέθη καὶ πᾶσαι συλλήβδην τῶν γενητῶν ὕλαι τε καὶ συστάσεις· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τοῦ Χριστοῦ, ἐκ τῶν νεκρῶν ἐγειρόμενος, ὑψοῦται καὶ δοξάζεται, τῶν ἐναντίων αἰσχύνῃ ἀντικρὺς ἀραμένων. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Οἱ δὲ φθόνῳ τὸ μῖσος ἀράμενοι κατ' αὐτοῦ καὶ πεφραγμένοι πολεμῖα παρατάξει σκορπίζονται, τοῦ λόγου τε καὶ θεοῦ τὸν ἑαυτοῦ ναὸν ἀξιοπρεπῶς ἀναστήσαντος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Πβ' ψαλμοῦ. Πέρασ γοῦν ὁ προφήτης Ἡσαΐας αὐτὰ μὲν τὰ τῶν παθῶν αὐτοῦ διεξιῶν ἵχνη πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιφέρει καὶ τοῦτο μεγαλοφωνοτέρᾳ βοῇ τό· "Καὶ εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὔτε κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων." Εἶτα διαρρήδην ἐκφαίνων, ὡς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ θεῖον ἀνήρηται τὰ τῆς εὐπρεπείας εἶδη τε καὶ πάθη, παραυτίκα πάλιν ἐπάγει προσθεῖς· "Ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὦν, καὶ εἰδῶς φέρειν μαλακίαν." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐρμηνείας. Αὐτὸς ἄρ' οὗτός ἐστιν, ὁ μετὰ τὰς ὕβρεις αἰειδῆς, ἄμορφος ὄραθεὶς, εἶτα πάλιν ἐκ μεταβολῆς εὐπρέπειαν ἐνδυσάμενος. Οὐδὲ γὰρ ὁ κατοικῶν 235 ἐν αὐτῷ θεὸς ἀμνοῦ δίκην εἰς θάνατον ἤγετο, καὶ προβάτου τρόπον ἀπεσφάττετο, φυσικῶς ἀόρατος ὦν. Τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ ὁμολογητοῦ. Ἐκ τῆς πρὸς Ἐπίκτητον ἐπιστολῆς. Τίς τοσοῦτον ἠσέβησεν ὡς εἰπεῖν ἅμα καὶ φρονεῖν, ὅτι ἡ θεότης αὐτῆ ἡ ὁμοούσιος τῷ πατρὶ περιετμήθη, καὶ ἀτελής ἐκ τελείου γέγονε, καὶ τὸ ἐν ξύλῳ καθηλωμένον οὐκ ἦν τὸ σῶμα, ἀλλ' αὐτῆ ἡ δημιουργὸς οὐσία τῆς σοφίας; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Ἄ γὰρ τὸ ἀνθρώπινον ἔπασχε τοῦ λόγου, ταῦτα συνομολόγως εἰς ἑαυτὸν ἀνέφερον, ἵνα ἡμεῖς τῆς τοῦ λόγου θεότητος μετασχεῖν δυνηθῶμεν. Καὶ ἦν παράδοξον, ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ πάσχων καὶ μὴ πάσχων. Πάσχων μὲν, ὅτι τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔπασχε σῶμα, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πάσχοντι ἦν· μὴ πάσχων δέ, ὅτι τῇ φύσει θεὸς ὦν ὁ λόγος ἀπαθὴς ἐστὶ. Καὶ αὐτὸς μὲν ὁ ἀσώματος ἦν ἐν τῷ παθητῷ σώματι, τὸ δὲ σῶμα εἶχεν ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀπαθῆ λόγον, ἀφανίζοντα τὰς ἀσθενείας αὐτοῦ τοῦ σώματος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Θεὸς γὰρ καὶ κύριος τῆς δόξης ὦν ἦν ἐν τῷ ἀδόξως καθηλουμένῳ σώματι· τὸ δὲ σῶμα ἔπασχε μὲν νυττόμενον ἐν τῷ ξύλῳ, καὶ ἔρρεεν ἀπὸ τῆς τούτου πλευρᾶς αἷμα καὶ ὕδωρ, ναὸς δὲ τοῦ λόγου τυγχάνων, πεπληρωμένον ἦν τῆς θεότητος. Διὰ τοῦτο γοῦν ὁ μὲν ἥλιος ὄρων τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ ἐν τῷ ὑβριζομένῳ σώματι ἀνεχόμενον τὰς ἀκτῖνας συνέστειλε, καὶ ἐσκότασε τὴν γῆν· αὐτὸ δὲ τὸ σῶμα φύσιν ἔχον θνητὴν ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἀνέστη διὰ τὸν ἐν αὐτῷ λόγον, καὶ πέπαυται μὲν τῆς κατὰ φύσιν φθορᾶς, ἐνδυσάμενον δὲ τὸν ὑπὲρ ἄνθρωπον λόγον γέγονεν ἀφθαρτον. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου τοῦ μείζονος. Τὸ ἐγειρόμενον ἐκ

νεκρῶν ἄνθρωπος ἦν ἢ θεός; Ἐρμηνεύει Πέτρος ὁ 236 ἀπόστολος ἡμῶν μᾶλλον γινώσκων, καὶ λέγει· "Καθελόντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν αὐτὸν εἰς μνημεῖον, ὃ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν." Τὸ γοῦν ἀπὸ τοῦ ξύλου καθαιρεθὲν σῶμα νεκρὸν τοῦ Ἰησοῦ, τὸ καὶ εἰς μνημεῖον τεθὲν ἐνταφιασθὲν δὲ ὑπὸ Ἰωσήφ τοῦ ἀπὸ Ἀριμαθείας, αὐτὸ ἤγειρεν ὁ λόγος λέγων· "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν." Ὁ καὶ πάντας τοὺς νεκροὺς ζωοποιῶν καὶ τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον Χριστὸν Ἰησοῦν ἐζωοποίησεν, ὃν ἀνείληφεν. Εἰ γὰρ ἐπὶ σταυροῦ ὦν τὰ προδιαλυθέντα νεκρὰ τῶν ἁγίων ἤγειρε σώματα, πολλῶ μᾶλλον ἐγεῖραι δύνатаι ὃ ἐφόρεσε σῶμα ὃ αἰεὶ ζῶν θεὸς λόγος, ὡς φησιν ὁ Παῦλος· "Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργῆς." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἡ γοῦν ζωὴ οὐκ ἀποθνήσκει, τοὺς δὲ νεκροὺς ζωοποιεῖ. Ὡς γὰρ τὸ φῶς οὐ βλάπτεται ἐν σκοτεινῷ τόπῳ, οὐδὲ ἡ ζωὴ τι παθεῖν δύνатаι ἐπισκεψαμένη τὴν θνητὴν φύσιν. Ἄτρεπτος γὰρ καὶ ἀναλλοίωτος ἢ τοῦ λόγου θεότης, ὡς φησιν ἐν προφητεία ὁ κύριος περὶ ἑαυτοῦ· "Ἴδετέ με, ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι." Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ζῶν ἀποθανεῖν οὐ δύνатаι, μᾶλλον δὲ τοὺς νεκροὺς ζωοποιεῖ. Ἔστι τοίνυν καὶ πηγὴ ζωῆς τῆ ἐκ πατρὸς θεότητι, ἄνθρωπος δὲ ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, ὃ ἐκ παρθένου Μαρίας, ὃν ἡ τοῦ λόγου θεότης δι' ἡμᾶς ἀνείληφεν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἐγένετο Λάζαρον ἀσθενήσαντα ἀποθανεῖν· ὃ δὲ κυριακὸς ἄνθρωπος οὐκ ἀσθενήσας οὐδὲ ἄκων ἀπέθανεν· ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ ἦλθεν ἐπὶ τὴν τοῦ θανάτου οἰκονομίαν, στερεοποιούμενος ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ οἰκῆσαντος θεοῦ λόγου, τοῦ εἰπόντος· "Οὐδεὶς αἴρει τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ· ἀπ' ἐμαυτοῦ αὐτὴν τίθημι, ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ πάλιν ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν." Ἡ θεότης οὖν ἐστὶ τοῦ υἱοῦ, ἢ τιθεῖσα καὶ λαμβάνουσα τὴν ψυχὴν οὐ ἐφόρεσεν ἀνθρώπου. Πλήρη 237 γὰρ ἀνείληφε τὸν ἄνθρωπον, ἵνα καὶ πλήρη αὐτὸν καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς νεκροὺς ζωοποιήσῃ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ πρὸς Ἀρειανούς λόγου. "Ὅταν οὖν λέγῃ ὁ μακάριος Παῦλος, "Ὁ πατὴρ ἤγειρε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν," Ἰωάννης ἡμῖν διηγεῖται ὅτι ἔλεγε ὁ Ἰησοῦς, "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν." Ἐλεγε δέ, φησὶ, περὶ τοῦ ἰδίου σώματος." Δῆλον οὖν ἐστὶ τοῖς προσέχουσιν, ὅτι τοῦ σώματος ἐγειρομένου ὁ υἱὸς λέγεται παρὰ τῷ Παύλῳ ἐγγεγέρθαι ἐκ νεκρῶν. Τὰ γὰρ τοῦ σώματος αὐτοῦ εἰς αὐτοῦ πρόσωπον λέγεται. Οὕτως οὖν καὶ ὅτε λέγει, "Ζωὴν ἔδωκεν ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ," τῇ σαρκὶ δεδομένην τὴν ζωὴν νοητέον. Εἰ γὰρ αὐτός ἐστιν ἡ ζωὴ, πῶς ἢ ζωὴ ζωὴν λαμβάνει; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ ἐνανθρωπήσεως λόγου. Συνιδὼν γὰρ ὁ λόγος, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν λυθείη τῶν ἀνθρώπων ἢ φθορὰ, εἰ μὴ διὰ τοῦ πάντως ἀποθανεῖν, οὐχ οἷόν τε δὲ ἦν τὸν λόγον ἀποθανεῖν, ἀθάνατον ὄντα καὶ τοῦ πατρὸς υἱόν, τούτου ἕνεκα τὸ δυνάμενον ἀποθανεῖν ἑαυτῷ λαμβάνει σῶμα, ἵνα τοῦτο τοῦ ἐπὶ πάντας λόγου μεταλαβόν, ἀντὶ πάντων ἰκανὸν γένηται τῷ θανάτῳ, καὶ διὰ τὸν ἐνοικήσαντα λόγον ἄφθαρτον διαμείνῃ, καὶ λοιπὸν ἀπὸ πάντων ἢ φθορὰ παύσῃται τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι. Ὅθεν ὡς ἱερεῖον καὶ θῦμα παντὸς ἐλεύθερον σπίλου, ὃ αὐτὸς ἑαυτῷ ἔλαβε σῶμα προσαγαγὼν εἰς θάνατον, ἀπὸ πάντων εὐθὺς τῶν ὁμοίων ἠφάνιζε τὸν θάνατον τῇ προσφορᾷ τῇ καταλήλῳ. Ὑπὲρ πάντας γὰρ ὦν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ εἰκότως τὸν ἑαυτοῦ ναὸν καὶ τὸ σωματικὸν ὄργανον προσάγων ἀντὶ ψυχῶν ὑπὲρ πάντων ἐπλήρου τὸ ὀφειλόμενον τῷ θανάτῳ· καὶ οὕτως συνὼν διὰ τοῦ ὁμοίου τοῖς πᾶσιν ὃ ἀφθαρτος τοῦ θεοῦ υἱός, εἰκότως τοὺς πάντας ἐνέδυσεν ἀφθαρσίαν ἐν τῇ περιτῆς ἀναστάσεως ἐπαγγελίᾳ. Καὶ αὐτὴ γὰρ ἢ ἐν τῷ θανάτῳ φθορὰ κατὰ τῶν ἀνθρώπων οὐκέτι χώραν ἔχει διὰ τὸν ἐνοικήσαντα λόγον ἐν τούτοις διὰ τοῦ ἐνὸς σώματος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Τούτου ἕνεκα μετὰ τὰς θειοτάτας αὐτοῦ ἐκ τῶν ἔργων

ἀποδείξεις ἤδη καὶ ὑπὲρ πάντων θυσίαν ἀνέφερον, ἀντὶ πάντων τὸν αὐτοῦ ναὸν εἰς 238 θάνατον παραδιδούς, ἵνα τοὺς πάντας ἀνυπευθύνους καὶ ἐλευθέρους τῆς ἀρχαίας παραβάσεως ποιήσῃ, δείξῃ δὲ ἑαυτὸν καὶ θανάτου κρείττονα, ἀπαρχὴν τῆς τῶν ὄλων ἀναστάσεως τὸ ἴδιον σῶμα ἄφθαρτον ἐπιδεικνύμενος. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα, ὡς καὶ αὐτὸ κοινήν ἔχον τὴν οὐσίαν, σῶμα γὰρ ἦν ἀνθρώπινον, εἰ καὶ καινοτέρῳ θαύματι συνέστη ἐκ παρθένου μόνης, ὅμως θνητὸν ὄν, κατ' ἀκολουθίαν τῶν ὁμοίων ἀπέθνησκε, τῇ δὲ τοῦ λόγου εἰς αὐτὸ ἐπιβάσει οὐκέτι κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐφθείρετο, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐνοικήσαντα τοῦ θεοῦ λόγον ἐκτὸς ἐγένετο φθορᾶς. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ὅθεν, ὡς προεῖπον, ὁ λόγος, ἐπεὶ οὐχ οἷόν τε ἦν αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἀθάνατος γὰρ ἦν, ἔλαβεν ἑαυτῷ σῶμα τὸ δυνάμενον ἀποθανεῖν, ἵνα ὡς ἴδιον ἀντὶ πάντων αὐτὸ προσενέγκῃ· καὶ ὡς αὐτὸς ὑπὲρ πάντων πάσχων διὰ τὴν πρὸς αὐτὸ τὸ σῶμα ἐπίβασιν, καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Πάσχον μὲν γὰρ τὸ σῶμα κατὰ τὴν τῶν σωμάτων φύσιν ἀπέθνησκεν· εἶχε δὲ τῆς ἀφθαρσίας τὴν πίστιν ἐκ τοῦ ἐνοικήσαντος αὐτῷ λόγου. Οὐ γὰρ ἀποθνήσκοντος τοῦ σώματος ἐνεκροῦτο καὶ ὁ λόγος, ἀλλ' ἦν μὲν αὐτὸς ἀπαθὴς καὶ ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος, οἷα δὲ θεοῦ λόγος ὑπάρχων, συνὼν δὲ μᾶλλον τῷ σῶματι, διεκώλυεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν κατὰ φύσιν τῶν σωμάτων φθοράν, ἧ φησι καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς αὐτόν· "Οὐ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν." Τοῦ ἀγίου Δαμάσου ἐπισκόπου Ῥώμης. Ἀπὸ ἐκθέσεως. Εἴ τις εἴποι, ὅτι ἐν τῷ πάθει τοῦ σταυροῦ πόνον ὑπέμεινεν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ θεός, καὶ οὐχὶ ἡ σὰρξ μετὰ τῆς ψυχῆς, ἦν ἐνεδύσατο ἢ τοῦ δούλου μορφή, ἦν ἑαυτῷ ἔλαβε, καθὼς εἴρηκεν ἡ γραφή· ἀνάθεμα ἔστω. 239 Τοῦ ἀγίου Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνου. Ἐκ τοῦ περὶ τῆς καθόλου πίστεως. Εἰσὶ δὲ τινες, οἳ εἰς τοσοῦτον ἀσεβείας προῆλθον, ὡς νομίζουν ὅτι ἡ θεότης τοῦ κυρίου περιετμήθη, καὶ ἀτελής ἐκ τελείου γεγένηται, καὶ ὅτι ἐν τῷ ξύλῳ οὐχ ἡ σὰρξ ἦν, ἀλλ' ἐκείνη ἡ θεία οὐσία, ἡ τῶν πάντων δημιουργός. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἡ σὰρξ ἔπαθεν, ἡ θεότης θανάτου ἐλευθέρα ἐστὶ· παθεῖν τὸ σῶμα νόμῳ φύσεως ἀνθρωπίνης παρεχώρησε. Πῶς γὰρ θνήσκειν θεὸς δύναται, τῆς ψυχῆς μὴ δυναμένης θανεῖν; "Μὴ φοβεῖσθε, γὰρ φησιν, ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀπο κτεῖναι." Εἰ τοίνυν ἡ ψυχὴ ἀποκτανθῆναι οὐ δύναται, πῶς ἡ θεότης θανάτῳ ὑποπεσεῖν δύναται; Τοῦ ἀγίου Βασιλείου ἐπισκόπου Καισαρείας. Ὁ παντὶ γνώριμον, τῷ μικρὸν ἐπιστήσαντι τῆς ἀποστολικῆς λέξεως τὸ βούλημα, ὅτι οὐχὶ θεολογίας ἡμῖν παραδίδωσι τρόπον, ἀλλὰ τοὺς τῆς οἰκονομίας λόγους παραδηλοῖ. "Κύριον γὰρ αὐτὸν καὶ Χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἔσταυρώσατε," τῇ δεικτικῇ φωνῇ πρὸς τὸ ἀνθρώπειον αὐτοῦ καὶ ὀρώμενον πᾶσι προδήλως ἀπε ρειδόμενος. Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ. Ἐκ τῆς πρὸς Νεκτάριον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἐπιστολῆς. Τὸ δὲ πάντων χαλεπώτατον ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συμφοραῖς ἢ τῶν Ἀπολιναριστῶν ἐστὶ παρρησία, οὐς οὐκ οἶδ' ὅπως παρεῖδέ σου ἢ 240 ὀσιότης, πορισαμένους ἑαυτοῖς τὴν τοῦ συνάγειν ὁμοτίμως ἡμῖν ἐξουσίαν. Καὶ μετ' ὀλίγα. Καὶ οὕτω τοῦτο δεινόν· ἀλλὰ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι αὐτὸν τὸν μονογενῆ θεόν, τὸν κριτὴν τῶν ὄντων, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τὸν καθαιρέτην τοῦ θανάτου, θνητὸν εἶναι κατασκευάζει, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ θεότητι τὸ πάθος δέξασθαι, καὶ ἐν τῇ τριημέρῳ ἐκείνῃ νεκρώσει τοῦ σώματος καὶ τὴν θεότητα συναπονεκρωθῆναι τῷ σῶματι, καὶ οὕτως παρὰ τοῦ πατρὸς πάλιν ἀπὸ τοῦ θανάτου διαναστῆναι. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Κληδόνιον προτέρας ἐκθέσεως. Εἰ μὲν ἄψυχος ὁ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ Ἀρειανοὶ λέγουσιν, ἵνα ἐπὶ τὴν θεότητα τὸ πάθος ἐνέγκωσιν, ὡς τοῦ κινουῦντος τὸ σῶμα τούτου καὶ πάσχοντος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ

υιού λόγου. Ἐλείπετο περὶ τοῦ ἐντετάλθαι καὶ τετηρηκέναι τὰς ἐντολάς, καὶ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ πάντα πεποιηκέναι, διαλαβεῖν ἡμᾶς· ἔτι δὲ τελειώσεως, καὶ ὑψώσεως, καὶ τοῦ μαθεῖν ἐξ ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, ἀρχιερωσύνης τε καὶ προσφορᾶς, καὶ παραδόσεως, καὶ δεήσεως τῆς πρὸς τὸν δυνά μενον σώζειν ἐκ θανάτου, καὶ ἀγωνίας καὶ θρόμβου, καὶ προσευχῆς, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο, εἶγε μὴ πᾶσι πρόδηλον ἦν, ὅτι περὶ τὸ πάσχον τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων οὐ τὴν ἄτρεπτον φύσιν καὶ τοῦ πάσχειν ὑψηλοτέραν. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα λόγου. "Τίς οὗτος ὁ παραγινόμενος ἐξ Ἐδώμ," καὶ τῶν γηϊνῶν, ἢ πῶς ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια τοῦ ἀναίμου καὶ ἀσωμάτου, ὡς ληνοβάτου, καὶ πλήρη ληνὸν πατήσαντος; Προβαλοῦ τὸ ὠραῖον τῆς στολῆς, τοῦ πεπονθότος σώματος τῷ πάθει καλλωπισθέντος καὶ τῇ θεότητι λαμπρυνθέντος, ἧς οὐδὲν ἐρασιμώτερον οὐδὲ ὠραιότερον. Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης. 241 Ἐκ τοῦ κατηχητικοῦ λόγου. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ φύσει μὲν τῆς τοῦ θεοῦ περὶ τὸν θάνατον οἰκονομίας καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τὸ διαλυθῆναι μὲν τῷ θανάτῳ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν ἀναγκαίαν τῆς φύσεως ἀκολουθίαν μὴ κωλύσαι, εἰς ἄλληλα δὲ πάλιν ἐπαναγαγεῖν διὰ τῆς ἀναστάσεως. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἄλλοθεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἡμετέρου φυράματος, ὁ θεὸς δόχος ἄνθρωπος ἦν, ὁ διὰ τῆς ἀναστάσεως συνεπαρθεὶς τῇ θεότητι· ὥσπερ ἐπὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς σώματος ἢ τοῦ ἐνὸς τῶν αἰσθητηρίων ἐνέργεια πρὸς πᾶσαν τὴν συναίσθησιν ἄγει τὸν ἠνωμένον τῷ μέρει, οὕτως καθάπερ ἐνός τινος ὄντος ζῶου πάσης τῆς φύσεως, ἢ ἐκ τοῦ μέρους ἀνάστασις ἐπὶ τὸ πᾶν διεξέρχεται, τὸ συνεχές τε καὶ ἠνω μένον τῆς φύσεως, ἐκ τοῦ μέρους ἐπὶ τὸ ὅλον συνδιδόμενον. Τί οὖν ἔξω τοῦ εἰκότος μυστηρίου μανθάνομεν, εἰ κύπτει πρὸς τὸν πεπτωκότα ὁ ἐστῶς, ἐπὶ τῷ ἀναστήσει τὸν κείμενον; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἀκόλουθον ἂν εἶη καὶ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, μὴ τὸ μὲν βλέπειν, παρορᾶν δὲ τὸ ἕτερον, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ θανάτῳ καθορᾶν τὸ ἀνθρώπινον, ἐν δὲ τῷ ἀνθρώπῳ πολυπραγμονεῖν τὸ θεϊότερον. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς κατὰ Εὐνομίου πραγματείας. Οὔτε ζωοποιεῖ τὸν Λάζαρον ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσιν, οὔτε δακρύει τὸν κείμενον ἢ ἀπαθῆς ἐξουσία· ἀλλ' ἴδιον τοῦ μὲν ἀνθρώπου τὸ δάκρυον, τῆς δὲ ζωῆς τὰ τῆς ὄντως ζωῆς. Οὐ τρέφει τὰς χιλιάδας ἢ ἀνθρωπίνῃ πτωχεῖα, οὐ τρέχει ἐπὶ τὴν συκὴν ἢ παντοδύναμος ἐξουσία. Τίς ὁ κοπιῶν ἐκ τῆς ὁδοπορίας, καὶ τίς ὁ ἀπόνως ὅλον τὸν κόσμον ὑποστήσας τῷ λόγῳ; Τί τὸ τῆς δόξης ἀπαύγασμα; Τί τὸ τοῖς ἡλίοις καταπειρόμενον; Ποία μορφή ἐπὶ τοῦ πάθους ραπίζεται, καὶ ποία ἐξ αἰδίου δοξάζεται; Φανερὰ γὰρ ταῦτα, κἂν μηδεὶς ἐρμηνεύῃ τῷ λόγῳ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας. Αἰτιᾶται τοὺς τὸ πάθος τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀνατιθέντας. Βούλεται γὰρ πάντως αὐτὴν τῷ πάθει ὑπάγειν τὴν θεότητα. Διπλῆς γὰρ οὔσης καὶ ἀμφιβόλου τῆς ὑπολήψεως, εἴτε τὸ θεῖον, εἴτε τὸ ἀνθρώπινον ἐν 242 πάθει γέγονεν, ἢ τοῦ ἐνὸς κατηγορία κατασκευὴ πάντως τοῦ λειπομένου γίνεται. Εἰ τοίνυν αἰτιῶνται τοὺς τὸ πάθος περὶ τὸν ἀνθρωπὸν βλέποντας, ἐπαινοῦσι πάντως τοὺς ἐμπαθῆ λέγοντας τοῦ υἱοῦ τὴν θεότητα. Τὸ δὲ διὰ τούτων κατασκευαζόμενον συνηγορία τῆς τοῦ δόγματος αὐτῶν ἀτοπίας γίγνεται. Εἰ γὰρ πάσχει μὲν κατὰ τὸν λόγον αὐτῶν τοῦ υἱοῦ ἢ θεότης, ἢ δὲ τοῦ πατρὸς ἐν ἀπαθείᾳ πάση φυλάττεται, ἢ ἀπαθῆς ἄρα φύσις πρὸς τὴν παραδεχομένην τὸ πάθος ἀλλοτρίως ἔχει. Τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου. Ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον." Τίνος οὖν τὰ πάθη; Τῆς σαρκός. Οὐκοῦν εἰ δίδως σαρκὶ τὰ πάθη, δὸς αὐτῇ καὶ τοὺς ταπεινοὺς λόγους, καὶ ᾧ τὰ θαύματα ἐπιγράφεις, τοὺς ἀνηγμένους ἀνάθετες λόγους. Ὁ γὰρ θαυματουργῶν θεὸς εἰκότως ὑψηλὰ λαλεῖ καὶ τῶν ἔργων ἐπάξια· ὁ δὲ πάσχων ἀνθρωπὸς καλῶς τὰ ταπεινὰ φθέγγεται, καὶ τῶν παθῶν κατάλληλα. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ

λόγου τοῦ εἰς τό, "Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστίν." Ὄταν δὲ τὰ παθήματα τῆ σαρκὶ καὶ τὰ θαύματα τῷ θεῷ δῶς, ἀνάγκη καὶ μὴ θέλων δίδως, τοὺς μὲν ταπεινοὺς λόγους τῷ ἐκ Μαρίας ἀνθρώπῳ, τοὺς δὲ ἀνηγμένους καὶ θεοπρεπεῖς τῷ ἐν ἀρχῇ ὄντι λόγῳ. Διὰ τοῦτο γὰρ πῆ μὲν ἀνηγμένους, πῆ δὲ ταπεινοὺς φθέγγομαι λόγους, ἵνα διὰ μὲν τῶν ὑψηλῶν τοῦ ἐνοικοῦντος λόγου δείξω τὴν εὐγένειαν, διὰ δὲ τῶν ταπεινῶν τῆς ταπεινῆς σαρκὸς γνωρίσω τὴν ἀσθένειαν. Ὄθεν πῆ μὲν ἑαυτὸν ἴσον λέγω τοῦ πατρός, πῆ δὲ μείζονα τὸν πατέρα, οὐ μαχόμενος ἑαυτῷ, ἀλλὰ δεικνὺς ὡς θεὸς εἰμι καὶ ἄνθρωπος· θεὸς μὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν, ἄνθρωπος δὲ ἐκ τῶν ταπεινῶν. Εἰ δὲ θέλετε γινῶναι πῶς ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστίν, ἐκ τῆς σαρκὸς εἶπον, καὶ οὐκ ἐκ προσώπου τῆς θεότητος. 243 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο." Μὴ τὰ πάθη οὖν τῆς σαρκὸς τῷ ἀπαθεῖ προσρίψης λόγῳ. Θεὸς γὰρ εἰμι καὶ ἄνθρωπος, αἰρετικέ· θεὸς ὡς ἐγγυᾶται τὰ θαύματα, ἄνθρωπος ὡς μαρτυρεῖ τὰ παθήματα. Ἐπεὶ οὖν θεὸς εἰμι καὶ ἄνθρωπος, εἰπέ τις ὁ παθὼν· εἰ ὁ θεὸς ἔπαθεν, εἶπας τὸ βλάσφημον· εἰ δὲ ἡ σὰρξ ἔπαθε, τί μὴ τὸ πάθος προσάπτεις ᾧ τὴν δειλίαν ἐπάγεις; Ἄλλου γὰρ πάσχοντος ἄλλος οὐ δειλιᾷ, καὶ ἀνθρώπου σταυρουμένου θεὸς οὐ ταραττέται. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Ἀρειανῶν λόγου. Καὶ ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνω τὸν λόγον, συντόμως ἐρωτῶ σε, αἰρετικέ· ὁ ἐκ τοῦ θεοῦ πρὸ τῶν αἰώνων γεννηθεὶς ἔπαθεν, ἢ ὁ ἐκ τοῦ Δαβὶδ ἐν ὑστέροις καιροῖς τεχθεὶς Ἰησοῦς; Εἰ μὲν οὖν ἡ θεότης ἔπαθεν, εἶπας τὸ βλάσφημον· εἰ δὲ ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἔχει ἡ ἀλήθεια, τίνος οὖν ἔνεκεν μὴ προσάπτεις τῷ ἀνθρώπῳ τὸ πάθος; Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ υἱοῦ λόγου. Εἰπὼν γὰρ ὁ Πέτρος ὅτι "Καὶ κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ἐποίησεν ὁ θεός," ἐπήγαγε, "Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, τοῦτον ὁ θεὸς ἠγειρεν ἐκ νεκρῶν." Ἐνεκρώθη δὲ οὐχ ἡ θεότης, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἐγείρας αὐτὸν ἐστίν ὁ λόγος, ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ, ὁ εἰπὼν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν." Ὡστε ἐὰν λέγηται· "Καὶ κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν νεκρωθέντα, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα," τὴν σάρκα λέγει, καὶ οὐ τὴν θεότητα τοῦ υἱοῦ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν." Οὐδὲ γὰρ εἶχε φύσιν ὑπὸ φθορᾶς κατέχεσθαι τὴν ζωὴν, διόπερ οὐχ ἡ θεότης εἰς πάθος κατεσπάσθη· πῶς γάρ; Ἄλλ' ἡ ἀνθρωπότης εἰς ἀφθαρσίαν ἀνεκαινίσθη. "Δεῖ γάρ, φησί, τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν, καὶ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν." 244 Ὁρᾷ τὴν ἀκρίβειαν; Τὸ θνητὸν τοῦτο ἔδειξε δεικτικῶς, ἵνα μὴ ἄλλης νομίσης σαρκὸς ἀνάστασιν. Τοῦ ἀγίου Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας. Ἐπὶ τῆ κυριακῇ τοῦ Πάσχα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ σταυρὸς ἡμῖν μετὰ παρρησίας κηρύττεται, καὶ θάνατος παρ' ἡμῶν ὁ δεσποτικὸς ὠμολόγηται, οὐδὲν τῆς θεότητος πασχούσης (ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον), ἀλλὰ τοῦ σώματος τὴν οἰκονομίαν πληροῦντος. Τοῦ αὐτοῦ εἰς Ἰούδα τὸν προδότην. Ὡστε ὅταν ἀκούσης τὸν δεσπότην προδιδόμενον, μὴ καταγάγης εἰς εὐτέλειαν τὸ θεϊκὸν ἀξίωμα, μηδὲ τὰ σωματικὰ πάθη τῆ θεῖα δυνάμει προσάψης. Ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀναλλοίωτον. Εἰ γὰρ καὶ δούλου μορφὴν ὑπέηλθε διὰ φιλανθρωπίαν, ἀλλ' οὐκ ἐτράπη τὴν φύσιν· ἀλλ' ὢν ὅπερ ἦν, συνεχώρησε τὸ θεῖον σῶμα θανάτου πείραν λαβεῖν. Θεοφίλου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας. Ἐξ ἑορταστικοῦ τόμου. Τῶν γὰρ ἀλόγων ζῶων οὐκ αἴρονται καὶ τίθενται πάλιν αἱ ψυχαί, ἀλλὰ μετὰ τῶν σωμάτων συνδιαφθείρονται, καὶ εἰς χοῦν ἀναλύουσιν. Ὁ δὲ σωτήρ, ἄρας αὐτοῦ παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ οἰκείου σώματος, πάλιν αὐτὴν εἰς αὐτὸ τέθεικεν ἀναστήσας ἐκ νεκρῶν. Τοῦτο δὴ πιστούμενος ἡμᾶς, προὔλεγε διὰ τοῦ Ψαλμωδοῦ βοῶν· "Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν." Τοῦ μακαρίου Γελασίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης.

Ἐκ τοῦ εἰς τὰ Ἐπιφάνια λόγου. Ἐδέθη, ἐτρώθη, ἐσταυρώθη, ἐψηλαφήθη, μώλωπας ἐφόρεσεν, οὐλήν 245 σπάθης ἐδέξατο. Πάντα ταῦτα τὸ ἐκ Μαρίας τεχθὲν ὑπέμεινε σῶμα. Τὸ δὲ πρὸ αἰώνων ἐκ πατρὸς γεννηθὲν οὐδεὶς ἠδύνατο βλάψαι. Οὐ γὰρ εἶχε τοιαύτην φύσιν ὁ λόγος. Πῶς γάρ τις κατέχει θεότητα; πῶς τιτρώσκει; πῶς αἱμάσσει τὴν ἀσώματον φύσιν; πῶς δεσμοῖς ταφῆς περιβάλλει; Αἰδοῦ τοίνυν ἂ μὴ δύνασαι βλάψαι, καὶ τίμησον θεότητα, τῷ τῆς ἀνάγκης συνεχόμενος λόγῳ. Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τό, "Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι." "Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;" Τί οὖν αὐτός; "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, φησί, καὶ ἐγὼ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερω αὐτόν," περὶ τοῦ σώματος τοῦ ἑαυτοῦ λέγων· ἀλλ' ἐκεῖνοι αὐτὸ οὐ συνείδον. Καὶ μετ' ὀλίγα. Πῶς οὐ παρέδραμεν αὐτὸ ὁ εὐαγγελιστής, ἀλλ' ἐπήγαγε τὴν διόρθωσιν λέγων· "Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ;" Οὐδὲ γὰρ εἶπε, λύσατε τὸ σῶμα τοῦτο, ἀλλὰ "τὸν ναόν," ἵνα δείξῃ τὸν θεὸν τὸν ἐνοικοῦντα. Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον πολλῶ βελτίον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ. Ὁ μὲν γὰρ εἶχε τὸν νόμον, ὁ δὲ τὸν νομοθέτην· ὁ μὲν τὸ γράμμα τὸ ἀποκτέννον, ὁ δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ζωοποιοῦν. Τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ λόγου, ὅτι τὰ ταπεινῶς εἰρημένα καὶ γεγενημένα, οὐ δι' ἀσθένειαν δυνάμεως, ἀλλὰ δι' οἰκονομίας διαφόρους. Πῶς οὖν ἐνταῦθά φησιν, "Εἰ δυνατόν;" Τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν ἡμῖν ἐνδείκνυται, οὐχ αἰρουμένης ἀπλῶς ἀπορραγῆναι τῆς παρουσίας ζωῆς, ἀλλ' ἀναδυομένης καὶ ὀκνουσῆς διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐντεθεῖσαν αὐτῇ φιλίαν παρὰ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸν παρόντα βίον. Εἰ γὰρ τσαῦτα καὶ τηλικαῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἐτόλμησαν εἰπεῖν τινες ὅτι σάρκα οὐκ ἔλαβεν, εἰ μηδὲν τούτων εἶρητο, τί οὐκ ἂν εἶπον; 246 Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ὅρα πῶς καὶ τὴν προτέραν ἡλικίαν αὐτοῦ προανεφώνησαν. Ἐρώτη-σον τοίνυν τὸν αἰρετικόν, θεὸς δειλιᾷ καὶ ἀναδύεται καὶ ὀκνεῖ καὶ λυπεῖται; Κἂν εἶπῃ ὅτι ναί, ἀπόσθηθι λοιπόν, καὶ στήσον αὐτὸν κάτω μετὰ τοῦ διαβόλου, μᾶλλον δὲ κάκεινου κατώτερον· οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος τολμήσει τοῦτο εἰπεῖν. Ἄν δὲ εἶπῃ ὅτι οὐδὲν τούτων ἄξιον θεοῦ, εἰπέ· Οὐκοῦν οὐδὲ εὔχεται θεός. Χωρὶς γὰρ τούτων καὶ ἕτερον ἄτοπον ἔσται, ἂν τοῦ θεοῦ τὰ ῥήματα ἦ. Οὔτε γὰρ ἀγωνίαν μόνον ἐμφαίνει τὰ ῥήματα, ἀλλὰ καὶ δύο θελήματα, ἐν μὲν υἱοῦ, ἐν δὲ πατρὸς, ἐναντία ἀλλήλοις. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, "Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ," τοῦτό ἐστιν ἐμφαίνοντος. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἄν γὰρ ἐπὶ τῆς θεότητος εἰρημένον ἦ τοῦτο, ἐναντιολογία τις γίνεται, καὶ πολλὰ ἄτοπα ἐκ τούτου τίκτεται. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τῆς σαρκός, ἔχει λόγον τὰ εἰρημένα, καὶ οὐδὲν ἂν γένοιτο ἔγκλημα. Οὐ γὰρ τὸ μὴ θέλειν ἀποθανεῖν τὴν σάρκα, καταγνώσις· φύσεως γὰρ ἐστὶ τοῦτο· αὐτὸς δὲ τὰ τῆς φύσεως ἅπαντα χωρὶς ἀμαρτίας ἐπιδείκνυται καὶ μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας, ὥστε τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐμφράζει στόματα. Ὅταν οὖν λέγῃ· "Εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο," καὶ· "Οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ," οὐδὲν ἕτερον δείκνυσιν, ἀλλ' ὅτι σάρκα ἀληθῶς περιβέβληται φοβουμένην θάνατον. Τὸ γὰρ φοβεῖσθαι θάνατον καὶ ἀναδύεσθαι καὶ ἀγωνιᾶν ἐκείνης ἐστί. Νῦν μὲν οὖν αὐτὴν ἐρήμην καὶ γυμνὴν ἀφήσει τῆς οἰκείας ἐνεργείας, ἵνα αὐτῆς δείξας τὴν ἀσθένειαν, πιστώσῃται αὐτῆς καὶ τὴν φύσιν. Νῦν δὲ αὐτὴν ἀποκρύπτει, ἵνα μάθῃς ὅτι οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ἦν. Σευηριανοῦ ἐπισκόπου Γαβάλων. Ἐκ τοῦ εἰς τὰς σφραγίδας λόγου. Ἰουδαῖοι μάχονται τῷ φαινομένῳ ἀγνοοῦντες τὸ μὴ φαινόμενον, καὶ σταυροῦσι μὲν τὴν σάρκα, οὐκ ἀναιροῦσι δὲ τὴν θεότητα. Εἰ γὰρ τῷ γράμματι, ὃ ἐστὶν ἔνδυμα λόγου, ὃ ἐμὸς λόγος οὐ συναφανίζεται, ὁ θεὸς λόγος, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τῇ σαρκὶ συναπέθνησκε; Τὸ πάθος περὶ τὸ σῶμα, ἢ δὲ ἀπάθεια περὶ τὴν ἀξίαν. 247 {ΟΡΘ.} Ἰδοῦ σοὶ καὶ τοὺς τὰ ἐῶα καὶ τοὺς τὰ ἐσπέρια, καὶ μέντοι καὶ τοὺς τὰ νότια καὶ βόρεια τῆς οἰκουμένης



γεωργήσαντας τμήματα, τῆς καινῆς ὑμῶν αἰρέσεως κατηγοροῦντας ἐδείξαμεν, καὶ τῆς θείας φύσεως ἀναφανδὸν τὴν ἀπάθειαν κηρύττοντας, καὶ γλῶτταν ἑκατέραν, τὴν Ἑλλάδα φημί καὶ τὴν Ῥωμαίαν, σύμφωνον περὶ τῶν θείων ὁμολογίαν κηρύξασαν. {EPAN.} Θαυμάζω κάγω τὴν τῶν ἀνδρῶν συμφωνίαν· πολλὴν μέντοι διαίρεσιν ἐν τοῖς λόγοις ἔθεασάμην. {OPΘ.} Μὴ νεμεσήσης, ὦ φίλος. Ἡ σφόδρα γὰρ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους διαμάχη τῆς ἀμετρίας αἰτία. Ταῦτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῖς φυτοκόμοις φίλον ποιεῖν. Ὅταν γὰρ ἴδωσι κεκλιμένον φυτόν, οὐ μόνον πρὸς τὸν ὀρθὸν ἀνιστῶσι κανόνα, ἀλλὰ καὶ πέρα τοῦ εὐθέος εἰς τὸ ἕτερον ἀνακλίνουσι μέρος, ἴν' ἢ πλεον εἰς τοῦναντίον ἐπίκλις τὴν εὐθείαν πραγματεύσεται στάσιν. Ἴνα μέντοι γνῶς, ὡς οἱ τὴν πολύμορφον ταύτην αἴρεσιν κρατῦναι φιλονεικοῦντες τῇ τῶν βλασφημιῶν ὑπερβολῇ καὶ τοὺς παλαιοὺς αἰρεσιάρχας ἀποκρύπτειν σπουδάζουσιν, ἄκουσον πάλιν τῶν Ἀπολιναρίου συγγραμμάτων, τῆς θείας φύσεως τὸ ἀπαθὲς κηρυττόντων καὶ τοῦ σώματος εἶναι τὸ πάθος ὁμολογούντων. Ἀπολιναρίου Ἐκ τοῦ κατὰ κεφάλαιον βιβλίου. Τὸν λυθέντα ναόν, τουτέστι, τὸ σῶμα τοῦ ἀνιστῶντος αὐτὸν εἶπεν ὁ Ἰωάννης. Πάντως δὲ τὸ σῶμα ἐν ἔστι πρὸς αὐτόν, καὶ οὐκ ἄλλος τις παρ' αὐτοῖς. Εἰ δὲ ἐν πρὸς τὸν κύριον γέγονε τὸ σῶμα τοῦ κυρίου, τὰ ἴδια τοῦ σώματος ἴδια αὐτοῦ κατέστη διὰ τὸ σῶμα. Καὶ πάλιν. Τοῦτο γὰρ τὸ ἀληθές, ὅτι ἢ πρὸς τὸ σῶμα συνάφεια οὐ κατὰ περιγραφὴν τοῦ λόγου, ὥστε μηδὲν ἔχειν πλεον τῆς σωματώσεως. Διὸ καὶ ἐν τῷ θανάτῳ μένει ἀθανασία περὶ τὸν αὐτόν. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τὴν σύνθεσιν ἔστι ταύτην, καὶ ὑπὲρ τὴν διάλυσιν. Διάλυσις δὲ ὁ θάνατος. Οὔτε γὰρ τῇ συνθέσει περιελήφθη· ἢ γὰρ ἂν ὁ κόσμος κεκένωτο· οὔτε ἐν τῇ διαλύσει τὸ ἐκ τῆς διαλύσεως ἐνδεὲς εἶχεν, ὥσπερ ἢ ψυχὴ. 248 Καὶ αὐθις. Ὡσπερ ἐκ τῶν μνημάτων τοὺς νεκροὺς προϊέναι φησὶν ὁ σωτήρ, καὶ τοὶ τῶν ψυχῶν ἐκεῖθεν οὐ προϊουσῶν, οὕτω καὶ ἑαυτὸν ἀναστήσεσθαι φησὶν ἐκ νεκρῶν, καίτοι τοῦ σώματος ὄντος τοῦ ἀνισταμένου. Καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ παραπλησίῳ συγγράμματι ταῦτα γέγραφεν. Ἀνθρώπου τὸ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, θεοῦ δὲ τὸ ἀναστήσαι. Ἐκάτερα δὲ Χριστός· θεὸς ἄρα καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός. Εἰ μόνον ἄνθρωπος ἦν ὁ Χριστός, οὐκ ἂν ἐζωοποιεῖ νεκρούς· καὶ εἰ μόνον θεός, οὐκ ἂν ἴδια παρὰ τὸν πατέρα ἐζωοποιεῖ τινὰς τῶν νεκρῶν. Ἐκάτερα δὲ Χριστός· θεὸς ἄρα καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός. Εἰ μόνον ἄνθρωπος ὁ Χριστός, οὐκ ἂν ἔσωζε κόσμον· καὶ εἰ μόνον θεός, οὐκ ἂν διὰ πάθους ἔσωζεν. Ἐκάτερα δὲ Χριστός· καὶ θεὸς ἄρα ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος. Εἰ μόνον ἄνθρωπος ὁ Χριστός ἢ μόνον θεός, οὐκ ἂν ἦν μέσος θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Καὶ μετ' ὀλίγα. Σὰρξ δὲ ζωῆς ὄργανον ἀρμοζόμενον τοῖς πάθεσι πρὸς τὰς θείας βουλὰς· καὶ οὔτε λόγοι σαρκὸς ἴδιοι οὔτε πράξεις· καὶ τοῖς πάθεσιν ὑποβαλλομένη κατὰ τὸ σαρκὶ προσῆκον ἰσχύει κατὰ τῶν παθῶν διὰ τὸ θεοῦ εἶναι σὰρξ. Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν. Υἱὸς ἐπεδήμησε κόσμῳ σάρκα ἐκ τῆς παρθένου λαβὼν, ἣν ἐπλήρωσεν ἀγίου πνεύματος εἰς τὸν πάντων ἡμῶν ἀγιασμόν. Θανάτῳ δὲ τὴν σάρκα παραδούς, τὸν θάνατον ἔλυσε διὰ τῆς ἀναστάσεως εἰς τὴν πάντων ἡμῶν ἀνάστασιν. Ἐν δὲ τῷ περὶ πίστεως λογιδίῳ ταῦτά φησι. Καὶ τῶν περὶ σάρκα παθῶν γινομένων, τὴν ἀπάθειαν ἢ δύναμις εἶχε τὴν ἑαυτῆς. Ἀσεβεῖ οὖν ὁ τὸ πάθος ἀνάγων εἰς τὴν δύναμιν. Καὶ ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως λογιδίῳ ταῦτα γέγραφε πάλιν. Ἐνταῦθα οὖν τὸν αὐτὸν δηλῶν, ἄνθρωπον μὲν ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντα, ὡς θεὸν δὲ τῆς ἀπάσης βασιλεύοντα κτίσεως. {OPΘ.} Εἶδες τέως ἓνα τῶν τῆς κενῆς αἰρέσεως διδασκάλων ἄντι κρυς τὴν τῆς θεότητος ἀπάθειαν κηρύττοντα, καὶ ναὸν καλοῦντα τὸ σῶμα, καὶ τὸν θεὸν λόγον ἀναστήσαι τοῦτο λίαν ἰσχυριζόμενον. {EPAN.} Ἀκήκοά τε καὶ τεθαύμακα, καὶ λίαν αἰσχύνομαι, ὅτι καὶ 249 τῆς τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς καινοτομίας ὥφθη φευκτότερα τὰ ἡμέτερα. {OPΘ.} Ἐγὼ δέ σοι καὶ ἐξ ἑτέρας ἀγέλης αἰρετικῆς παρέξομαι μάρτυρα, διαρρήδην τῆς τοῦ μονογενοῦς θεότητος τὴν

ἀπάθειαν κηρύττοντα. {EPAN.} Τίνα τοῦτον λέγεις; {ΟΡΘ.} Εὐσέβιον ἴσως ἀκήκοας τὸν Φοίνικα, τὸν Ἑμέσης τῆς πρὸς τῷ Λιβάνῳ πόλεως ἀρχιερέα γενόμενον. {EPAN.} Ἐνέτυχον ἐνίοις τούτου συγγράμμασι, καὶ εὐρόν γε τοῖς Ἀρείου συμφερόμενον δόγμασιν. {ΟΡΘ.} Ἐκείνης τῆς συμμορίας οὗτος ἐτύγχανεν ὢν· ἀλλ' ὅμως καὶ μείζονα τοῦ μονογενοῦς δεικνύναι τὸν πατέρα πειρώμενος, ἀπαθῆ κηρύττει τὴν τοῦ σμικρνομένου θεότητα, καὶ μακροὺς δὲ ἀγῶνας ὑπὲρ ταύτης καὶ μάλα γε θαυμαστοὺς ἀνεδέξατο. {EPAN.} Ποθοῦντί μοι λίαν καὶ τούτους προσοίσεις τοὺς λόγους. {ΟΡΘ.} Τοιγαροῦν μακροτέραν παραθήσομαι μαρτυρίαν, ἵνα σου τὸν πόθον ἐμπλήσω. Ἄκουε τοίνυν τοῦ ἀνδρὸς βοῶντος, καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸν ἠγοῦ κεχρηῆσθαι τοῖς λόγοις. Εὐσεβίου Ἑμεσηνοῦ. Τίνος γὰρ ἔνεκεν φοβεῖται τὸν θάνατον; Μή τι πάθη ἀπὸ τοῦ θανάτου; Τί γὰρ ἦν αὐτῷ θάνατος; Οὐχὶ τὸ ἀναχωρῆσαι τὴν δύναμιν ἀπὸ τῆς σαρκός; Μὴ γὰρ ἦλον ἐδέξατο ἢ δύναιμις, ἵνα φοβηθῆ. Εἰ γὰρ ἡ ψυχὴ ἡμῶν οὐ πάσχει τὰ τοῦ σώματος τούτῳ συνοῦσα, ἀλλὰ τυφλοῦται ὀφθαλμὸς καὶ ἡ διάνοια ἔρρωται, καὶ κόπτεται ποῦς καὶ οὐ χωλεύει λογισμὸς· καὶ ἡ φύσις τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ ὁ κύριος ἐπι σφραγίζει ὁ λέγων· "Μὴ φοβεῖσθε τοὺς δυναμένους ἀποκτεῖναι τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένους ἀποκτεῖναι." Εἰ τὴν ψυχὴν οὐ δύνανται, οὐχ ἦ οὐ βούλονται οἱ ποιοῦντες, ἀλλ' ἦ οὐ δύνανται, κἂν θελήσωσι, παθεῖν τὰ τοῦ σώματος τοῦ συνεζευγμένου· ὁ κτίσας τὴν ψυχὴν καὶ πλάσας τὸ σῶμα, οὗτος πάσχει τὰ τοῦ σώματος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀναδέχεται τὰ τοῦ σώματος εἰς ἑαυτὸν παθήματα; Ἄλλ' ἔπαθε Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ οὐ ψευδόμεθα. Ἔδωκε γάρ, εἴ τι ἔδωκεν· "Ὁ γὰρ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν," ἦν ἔδωκεν 250 ὑπὲρ ἡμῶν. Ἐκρατήθη τὸ κρατούμενον, ἐσταυρώθη τὸ σταυρούμενον. Ὁ δὲ ἔχων ἐξουσίαν καὶ ἐνοικῆσαι καὶ ἀναχωρῆσαι τότε λέγει· "Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου," οὐκ εἰς χεῖρας βιαζομένων τὴν ἐξοδον. Οὐκ εἰμι φιλονεικός, ἀλλὰ καὶ φιλονεικίας ἀπέχομαι. Μετὰ πραότητος δὲ περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων βούλομαι πυθέσθαι ὡς ἀδελφῶν. Οὐκ ἀληθεύων λέγω, ὅτι ἡ δύναμις οὐκ ἠδύνατο δέξασθαι τῆς σαρκὸς τὰ παθήματα; Ἐγὼ οὖν σιωπῶ· ὁ βουλόμενος λεγέτω τί ἔπαθεν ἢ δύναμις. Ἐξέλιπεν; ὄρα τὸν κίνδυνον. Ἀπεσβέσθη; ὄρα τὴν βλασφημίαν. Οὐκ ἔτι ἦν; τοῦτο γάρ ἐστι δυνάμεως θάνατος. Εἰπέ τί δύναται κρατῆσαι ὅτι ἔπαθε, καὶ οὐ φιλονεικῶ. Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, τί μοι ἀγανακτεῖς ὅτι οὐ λέγω, ὃ οὐκ ἔχεις; Οὐκ ἐδέξατο ἦλον. Πῆξον εἰς ψυχὴν, καὶ δέχομαι εἰς δύναμιν. Ἀλλὰ συνέπαθεν. Ἐρμήνευσόν μοι τὸ συνέπαθε· τί ἐστὶ τὸ συνέπαθεν; οἷον εἰς τὴν σάρκα ἦλος, εἰς δὲ τὴν δύναμιν ὁ πόνος. Τοῦτο εἴπωμεν συνέπαθεν. Ἦλγησεν ἢ δύναμις ἢ μὴ τυπτομένη. Πάντως γὰρ τὸ ἄλγημα ἀκολουθεῖ τῷ παθήματι. Εἰ δὲ καὶ σῶμα πολλάκις ἔρρωμένης τῆς διανοίας καταφρονεῖ τῶν ἀλγημάτων διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ ἐνθυμήματος, ἐνταῦθα ἐρμηνεύτω τις ἀφιλονεικῶς, εἴ τι ἔπαθεν, εἴ τι συνέπαθεν. Τί οὖν; Οὐκ ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν; Πῶς ἀπέθανε; "Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου." Ἀνεχώρησε τὸ πνεῦμα, ἔμεινε τὸ σῶμα, ἄπνουν ἔμεινε τὸ σῶμα. Οὐκ ἀπέθανεν οὖν; Ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν. Ὡς γέγραπται· οὐχ ὡς πλάττω, ἀλλ' ὡς ἀκούω· ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν. Ὁ ποιμὴν προσήνεγκε τὸ πρόβατον, ὁ ἱερεὺς προσήνεγκε τὸ θῦμα· "Ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν" καὶ· "Ὁς τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ πάντων ἡμῶν ἔδωκεν αὐτοῦ τὸν υἱόν." Οὐκ ἀθετῶ τὰ ρητά, ζητῶ δὲ τῶν ρητῶν τὴν διάνοιαν. Λέγει ὁ κύριος, ὅτι "Ὁ ἄρτος τοῦ θεοῦ κατήλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ." Καὶ ἐρμηνεύων, εἰ καὶ οὐ δύναμαι σαφέστερον εἰπεῖν διὰ τὰ μυστήρια, τοσοῦτον δὲ λέγει, ὅτι "Ἡ σὰρξ μου ἐστίν." Ἡ σὰρξ τοῦ υἱοῦ ἀπ' οὐρανῶν κατήλθεν; Οὐ κατήλθεν ἀπ' οὐρανοῦ. Πῶς οὖν λέγει, "Ὁ 251 ἄρτος τοῦ θεοῦ" ζῆ, καὶ καταβέβηκεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἔρμη νεύει; Ἐπειδὴ ἡ δύναμις ἀναλαβοῦσα

ἀπ' οὐρανῶν κατήλθεν, ὃ ἔχει ἡ δύναμις, ἀναλογίζεται τῇ σαρκί. Οὐκοῦν ἀντίστρεψον, ἃ πάσχει ἡ σὰρξ, ἀναλογίζεται τῇ δυνάμει. Πῶς ἔπαθε Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν; Ἐνεπτύσθη, ἐτυπτήθη ἐπὶ κόρρης, περιέθηκαν στέφανον περὶ μέτωπον, ὠρύχθησαν αὐτοῦ χεῖρες καὶ πόδες. Ταῦτα πάντα παθήματα περὶ σῶμα ἀναφέρεται δὲ ἐπὶ τὸν ἐνοικοῦντα. Ῥίψον λίθον εἰς εἰκόνα βασιλέως, τί τὸ λεγόμενον; βασιλέα ὕβρισας. Περίσχισον ἱμάτιον βασιλέως, τί τὸ λεγόμενον; βασιλεῖ ἐπανεστής. Σταύρωσον σῶμα Χριστοῦ, τί τὸ λεγόμενον; Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν. Τίς δὲ χρειαῖ ἐμοῦ καὶ σοῦ; προσέλθωμεν τοῖς εὐαγγελισταῖς. Πῶς παρελάβετε παρὰ κυρίου, πῶς ἀπέθανεν ὁ κύριος; Ἀναγινώσκουσιν, ὅτι "Πάτερ, εἰς τὰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου." Τὸ πνεῦμα ἄνω, καὶ τὸ σῶμα ἐπὶ σταυροῦ ὑπὲρ ἡμῶν. Προσήνεγκε γὰρ τὸ πρόβατον. Ὅσα εἰς τὸ σῶμα αὐτῷ λογίζεται ... Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Τὴν ἡμετέραν φύσιν ἤλθε σῶσαι, οὐ τὴν ἑαυτοῦ ἀπολέσαι. Ἐὰν θελήσω εἰπεῖν ὅτι κάμηλος πέταται, εὐθύς ξενίζεσθε, ὅτι οὐχ ἀρμόττει τῇ φύσει· καὶ καλῶς ποιεῖτε. Ἐὰν θελήσω εἰπεῖν ὅτι ἄνθρωποι θάλατταν οἰκοῦσιν, οὐκ ἀνέχεσθε, καλῶς γε ποιοῦντες· οὐ γὰρ δέχεται ἡ φύσις. Ὡσπερ οὖν ἐὰν εἴπω ξένα περὶ τούτων τῶν φύσεων, ξενίζεσθε, οὕτως ἐὰν εἴπω ὅτι ἐκείνη ἡ δύναμις, ἡ πρὸ αἰώνων, ἡ ἀσώματος τὴν φύσιν, ἡ ἀπαθὴς τὴν ἀξίαν, ἡ οὕσα πρὸς τὸν πατέρα, ἡ παρὰ τῷ πατρί, ἡ ἐκ δεξιῶν, ἡ ἐν δόξῃ, ἐὰν εἴπω ὅτι ἐκείνη ἡ φύσις ἡ ἀσώματος πάσχει, οὐχὶ τὰ ὦτα ὑμῶν κρατεῖτε; Ἐὰν μὴ κρατήσητε ὑμῶν τὰ ὦτα, ταῦτα ἀκούοντες, κρατήσω μου τὴν καρδίαν. Ἄρα ἀγγέλω δυνάμεθά τι ποιῆσαι, οἷον ξίφει κροῦσαι, ἢ ὄλως σχίσει; Τί λέγω ἀγγέλω; ψυχῇ δυνάμεθα; Οὐ δέχεται ἥλον ψυχῇ, οὐ τέμνεται ψυχῇ, οὐ καίεται. Κὰν εἴπηρ μοι· Διατί; λέγω σοι· Οὕτως γὰρ ἐκτίσθη. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀπαθὴ καὶ αὐτὸς ἐμπαθὴς; Οὐκ ἀθετῶ τὴν οἰκονομίαν, ἀσπάζομαι δὲ τὰς κακουργίας. Ἀπέθανε Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν, 252 καὶ ἐσταυρώθη. Οὕτως γέγραπται, οὕτως ἐδέχετο ἡ φύσις, οὕτε τὰ ῥήματα ἀπαλείφω, οὕτε φύσιν βλασφημῶ. Ἄλλ' οὐκ ἀληθῆ ταῦτα. Λεγέσθω τ' ἀληθέστερα, εὐεργετήσων, οὐ χαλεπαίνων. Ὁ διδάσκων οὐκ ἐχθρὸς, ἐὰν μὴ ἀγνώμων ἢ ὁ διδασκόμενος. Ἔχεις τι καλὸν εἰπεῖν, ἤνοικται τὰ ὦτα μετὰ χάριτος. Φιλονεικεῖ τις σχολάζων ἀκολουθεῖν φιλονεικία. Ἴσχυσαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ σταυρῶσαι, αὐτὴν τὴν δύναμιν νεκρῶσαι; Δύναται ζῶν ἀποθανεῖν; Ὁ θάνατος τῆς τοιαύτης δυνάμεως ἔκλειψις αὐτῆς ἐστίν. Τὸ σῶμα ἡμῶν, ὅταν ἀποθάνωμεν, μένει. Ἐὰν ἐκείνην τὴν δύναμιν νεκρῶσωμεν, εἰς ἀνυπαρξίαν αὐτὴν καταφέρομεν. Οὐκ οἶδα εἰ οὐκ ἠδυνήθητε ἀκοῦσαι. Τὸ σῶμα ἐὰν ἀποθάνῃ, ἡ ψυχὴ χωρίζεται καὶ μένει. Ἐὰν δὲ ψυχὴ ἀποθάνῃ, ἐπειδὴ ἀσώματος ἐστίν, ὄλως οὐκ ἔστιν. Ψυχὴ ἀποθνήσκουσα ὄλως οὐκ ἔστιν· εἰς ἀνυπαρξίαν γὰρ ἐστὶ τῶν ἀθανάτων ὁ θάνατος. Νόησον τὸ ἕτερον· οὐ γὰρ τολμῶ οὐδὲ εἰπεῖν. Ταῦτα λέγομεν ὡς νοοῦμεν. Οὐ νομοθετοῦμεν δέ, εἴ τις φιλονεικεῖ. Ἐν δὲ οἶδα, ὅτι ἕκαστος, ἀφ' ὧν φρονεῖ, ἀπὸ τούτων ἔχει ἀπολαῦσαι· καὶ ἀπέρχεται ἕκαστος πρὸς τὸν θεόν, καὶ προβάλλεται ὃ εἶπε περὶ αὐτοῦ καὶ ἐφρόνησε. Μὴ γὰρ νομίζετε, ὅτι βίβλους ἀναγινώσκει ὁ θεός, ἢ μνήμαις ὀχλεῖται, τί εἶπες, καὶ τί ἤκουσας; Φανερά πάντα. Κάθηται ὁ κριτής. Φέρεται Παῦλος ὁ ἐνταῦθα· ἄνθρωπόν με εἶπες, οὐκ ἔχεις ζῶν μετ' ἐμοῦ· ἐπειδὴ οὐκ ἔγνωσ με, οὐ γινώσκω σε. Προσέρχεται ἄλλος· εἶπες μὲ ἐν τῶν ὄντων· οὐκ ἔγνωσ μου τὴν ἀξίαν, οὐ γινώσκω σε. Προσέρχεται ἄλλος· εἶπες ὅτι οὐκ ἀνέλαβον σῶμα· ἠθέτησάς μου τὴν χάριν, οὐ μεταλήψη μου τῆς ἀθανασίας. Προσηλθεν ἄλλος· εἶπες ὅτι οὐκ ἐγεννήθην ἐκ παρθένου, ἵνα σώσω τὸ σῶμα τῆς παρθένου· οὐ σωθήσῃ. Ἐκαστος ἀποφέρεται τὰ φρονήματα τὰ περὶ τῆς πίστεως. {ΟΡΘ.} Εἶδες καὶ τὴν ἄλλην τῶν ὑμετέρων διδασκάλων συμμορίαν, παρ' ἧς τὸ τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς πεπονθέναι μαθεῖν ἐνομίσθητε, τήνδε τὴν βλασφημίαν βδελυττομένην, καὶ τῆς

θεότητος τὴν ἀπάθειαν κηρύττουσαν, καὶ τῶν ταύτη τὸ πάθος προσαρμόττειν τολμῶντων τὴν φάλαγγα καταλύουσιν. 253 {EPAN.} Εἶδον, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐθαύμασα, καὶ ἄγαμαί γε τῶν ἐνθυμημάτων καὶ νοημάτων τὸν ἄνδρα. {OPΘ.} Οὐκοῦν, ὦ ἀγαθέ, ζήλωσον τὰς μελίττας, καὶ τῷ νῶ περιπετόμενος τοὺς τε λειμῶνας τοὺς τῆς θείας γραφῆς, καὶ τῶν πανευφῆμων πατέρων τὰ ἄνθη τὰ ἀξίεραστα ἐρανισάμενος, ὕψην ἡμῖν ἐν σαυτῷ τὰ κηρία τῆς πίστεως. Εἰ δέ που καὶ πόαν εὖροις οὐκ ἐδώδιμον οὔτε γλυκεῖαν, ὅποιος οὗτος Ἀπολιναρίου καὶ Εὐσέβιος, ἔχουσιν δέ τι πρόσφορον εἰς μελιττουργίαν, οὐδὲν ἀπεικὸς τὸ μὲν χρεῖῶδες λαβεῖν, καταλιπεῖν δὲ τὸ βλαβερόν. Καὶ γὰρ αἱ μέλιτται δηλητηρίοις πολλακίς ἐφιζάνουσαι θάμνοις, ὅσον μὲν ὀλέθριον καταλείπουσι, τὸ δὲ οἰκεῖον συλλέγουσι. Ταῦτά σοι, ὦ φιλότης, κατὰ τὸν φιλαδελφίας εἰσηγούμεθα νόμον. Σὺ δὲ εὖ μὲν ποιήσεις δεξάμενος τὴν παραίνεσιν. Εἰ δὲ ἀπειθή σεις, ἡμεῖς τὸν ἀποστολικὸν ἐκεῖνον ἐροῦμεν λόγον· "Καθαροὶ ἡμεῖς." Διεστειλάμεθα γὰρ κατὰ τὸν προφήτην, ὡς προσετάχθημεν.

### ΟΤΙ ΑΤΡΕΠΤΟΣ Ο ΘΕΟΣ ΛΟΓΟΣ

α'. Μίαν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐσίαν ὡμολογήσαμεν, καὶ ταύτην ἄτρεπτον εἶναι συμφώνως εἰρήκαμεν. Εἰ τοίνυν μία τῆς τριάδος οὐσία, ἄτρεπτος δὲ αὕτη, ἄτρεπτος ἄρα ὁ μονογενῆς υἱός, ἐν τῆς τριάδος πρόσωπον ὢν. Εἰ δὲ ἄτρεπτος, οὐ τραπείς δήπου γέγονε σὰρξ, ἀλλὰ σάρκα λαβὼν εἴρηται γεγονέναι σὰρξ. β'. Ἄλλως, Εἰ τὴν εἰς σάρκα τροπὴν ὑπομείνας ὁ θεὸς λόγος ἐγένετο σὰρξ, οὐκ ἄρα ἄτρεπτος. Τὸ γὰρ ἀλλοιούμενον οὐκ ἂν τις ἄτρεπτον σωφρονῶν γε καλέσει. Εἰ δέ γε οὐκ ἄτρεπτος, οὐδὲ ὁμοούσιος ἄρα τοῦ γεγεννηκότος ἐστί. Πῶς γὰρ οἶόν τε τῆς ἀπλῆς οὐσίας τὸ μὲν εἶναι τρεπτόν, τὸ δὲ ἄτρεπτον; Εἰ δὲ τοῦτο δοίημεν, τῇ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου πάντως περιπεσοῦμεθα βλασφημίᾳ. Ἐτεροούσιον γὰρ ἐκεῖνοί γέ φασι τὸν υἱόν. γ'. Ἄλλως, Εἰ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ὁμοούσιος, ἐγένετο δὲ σὰρξ ὁ υἱὸς τὴν εἰς σάρκα μεταβολὴν ὑπομείνας, τρεπτή ἄρα καὶ οὐκ ἄτρεπτος ἢ οὐσία. Εἰ δὲ ταύτην τις τολμήσει τὴν βλασφημίαν, αὐξήσει πάντως αὐτὴν τῇ κατὰ τοῦ πατρὸς βλασφημίᾳ. Τρεπτόν γὰρ δήπουθεν καὶ αὐτὸν ὀνομάσει τῆς αὐτῆς γε οὐσίας μετέχοντα. δ'. Ἄλλως. Σάρκα τὸν θεὸν λόγον καὶ μέντοι καὶ ψυχὴν εἰληφέναι φασὶν αἱ θεῖαι γραφαί· ὁ δὲ θεϊότατος εὐαγγελιστὴς εἶπεν· "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο." Ἀνάγκη τοίνυν δυοῖν θάτερον δρᾶσαι, ἢ τὴν εἰς σάρκα τοῦ λόγου δεχομένους τροπὴν, ὡς ψευδῆ παιδεύουσιν ἀποστραφῆναι πᾶσαν τὴν θεῖαν γραφὴν, παλαιάν τε καὶ νέαν, ἢ τῇ θεῖᾳ πειθομένους γραφῇ, τῆς μὲν σαρκὸς ὡμολογήσαι τὴν πρόσληψιν, ἐξελάσαι δὲ τῶν λογισμῶν τὴν τροπὴν, εὐσεβῶς τὸ εὐαγγελικὸν νοοῦντας ῥητόν· τοῦτο δὲ ἄρα ποιητέον, ἐπειδὴ καὶ ἄτρεπτον ὡμολογοῦμεν τοῦ θεοῦ λόγου τὴν φύσιν, καὶ τῆς ἀναλήψεως τῆς σαρκὸς μυρίας ἔχομεν μαρτυρίας. ε'. Ἄλλως. Τὸ σκηνοῦν ἕτερόν ἐστι παρὰ τὸ σκηνοῦμενον· τὴν δὲ σάρκα σκηνὴν ὁ εὐαγγελιστὴς προσηγόρευσε, ἐν δὲ ταύτῃ σκηνῶσαι 255 τὸν θεὸν ἔφησε λόγον· "Ὁ γὰρ λόγος, φησί, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν." Εἰ δὲ τραπείς ἐγένετο σὰρξ, οὐκ ἐσκήνωσεν ἐν σαρκί. Ἄλλὰ μὴν ἐσκηνωκέναι αὐτὸν ἐν σαρκὶ μεμαθήκαμεν. Ὁ γὰρ αὐτὸς εὐαγγελιστὴς καὶ ἐν ἑτέρῳ γε χωρίῳ τὸ σῶμα αὐτοῦ ναὸν προσηγόρευσε. Πιστευτέον ἄρα τῷ εὐαγγελιστῇ τὸ ῥητόν ἀναπτύξαντι, καὶ τὸ δοκοῦντισιν ἀμφίβολον ἐρμηνεύσαντι. ς'. Ἄλλως. Εἰ γράψας ὁ εὐαγγελιστὴς, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," μὴδὲν ἐπήγαγε λῦσαι τὴν ἀμφιβολίαν δυνάμενον, ἴσως ἔσχεν ἂν τινα πρόφασιν εὐλογον ἢ περὶ τοῦ ῥητοῦ διαμάχη, τὸ συνεσκιασμένον τοῦ γράμματος.

Ἐπειδὴ δὲ συνῆψεν εὐθύς τό, "Ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν," μάτην ἄρα οἱ ζυγομαχοῦντες ἐρεσχελοῦσι. Τοῦ γὰρ προγεγραμμένου τὸ ἐπόμενον ἐρμηνεῖα. ζ'. Ἄλλως. Τοῦ θεοῦ λόγου τὸ ἄτρεπτον ἀναφανδὸν ἐκήρυξεν ὁ πάνσοφος εὐαγγελιστής. Εἰπὼν γάρ, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν," εὐθύς ἐπήγαγε, "Καὶ ἔθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας." Εἰ δὲ τὴν εἰς σάρκα κατὰ γε τοὺς ἀνοήτους ὑπομεμενῆκει μεταβολὴν, οὐκ ἂν ἔμεινεν ὅπερ ἦν. Εἰ δὲ σαρκὶ κεκαλυμμένος τῆς πατρῴας εὐγενείας τὰς ἀκτῖνας ἠφίει, ἄτρεπτον μὲν δήπουθεν ἔχει τὴν φύσιν, λάμπει δὲ καὶ ἐν σώματι, καὶ τὰς τῆς ἀοράτου φύσεως ἐκπέμπει μαρμαρυγὰς. Ἐκεῖνο γάρ τοι τὸ φῶς οὐδὲν ἀμαυρῶσαι δύναται. "Τὸ γὰρ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν," ὡς φησὶν ὁ θεϊότατος Ἰωάννης. η'. Ἄλλως. Τοῦ μονογενοῦς τὴν δόξαν ὁ πανεύφημος εὐαγγελιστής ἐρμηνεύσαι βουληθεὶς, εἶτα τὸ ἐγχείρημα πληρῶσαι μὴ δυνηθεὶς, ἐκ τῆς πρὸς τὸν πατέρα κοινωνίας ἐπιδείκνυσι ταύτην. Ἐξ ἐκείνης γάρ, φησὶν, ὑπάρχει τῆς φύσεως ὁμοιον ποιῶν ὡσπερ ἂν εἴ τις τὸν Ἰωσήφ παρὰ τὴν ἀξίαν δουλεύοντα θεώμενός τιςιν ἀγνοοῦσιν αὐτοῦ τοῦ γένους τὴν περιφάνειαν, εἶποι τὸν Ἰακώβ εἶναι τούτου πατέρα, πρό γονον δὲ τὸν Ἀβραάμ. Οὕτω γὰρ δὴ καὶ οὗτος ἔφη, ὅτι καὶ σκηνώσας ἐν ἡμῖν οὐκ ἤμβλυσε τὴν τῆς φύσεως δόξαν. "Ἐθεασάμεθα γὰρ τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός." Εἰ δὲ καὶ 256 σεσαρκωμένος δῆλος ἦν ὅστις ἦν, μεμένηκεν ἄρα ὅπερ ἦν, καὶ τὴν εἰς σάρκα τροπὴν οὐχ ὑπέμεινεν. θ'. Ἄλλως. Οὐ σάρκα μόνην, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν ἀνειληφέναι τὸν θεὸν λόγον ὠμολογήσαμεν. Τί δήποτε τοίνυν ὁ θεῖος εὐαγγελιστής τὴν μὲν ψυχὴν ἐνταῦθα παρέλιπε, μόνης δὲ σαρκὸς ἐμνημόνευσε; Ἡ δῆλον ὅτι τὴν ὀρωμένην ἐπέδειξε φύσιν, τὴν δὲ φυσικῶς αὐτῇ συνεζευγμένην δι' αὐτῆς παρεδήλωσε; Τῇ γάρ τοι μνήμη τῆς σαρκὸς καὶ ἡ τῆς ψυχῆς δήπουθεν συνεισέρχεται. Ὅταν γὰρ ἀκούσωμεν τοῦ προφήτου λέγοντος, "Εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ," οὐκ ἀψύχοις σαρξὶ παρακελεύεσθαι τὸν προφήτην νομίζομεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν εἰς ὑμνωδῖαν καλεῖσθαι πιστεύομεν. ι'. Ἄλλως. Τό, "Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," οὐ τροπῆς, ἀλλὰ τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας ὑπάρχει δηλωτικόν. Εἰπὼν γὰρ ὁ πανεύφημος εὐαγγελιστής, "Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος," καὶ δείξας αὐτὸν τῶν ὀρωμένων καὶ ἀοράτων δημιουργόν, καὶ ζωὴν ὀνομάσας καὶ ἀληθινὸν φῶς, καὶ ἕτερα ἄλλα παραπλήσια τεθεικῶς, καὶ θεολογήσας ὅσον καὶ νοῦς ἀνθρώπινος χωρεῖν οἶός τε ἦν, καὶ γλῶττα τοῖς τούτου κρούμασιν ὑπουργεῖν ἱκανή, ἐπήγαγε· "Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο," ὡσπερ ἐκπληττόμενος καὶ θαυμάζων τῆς φιλανθρωπίας τὴν ἀπλησίαν. Οὕτω ὦν ἀεὶ, καὶ θεὸς ὦν, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὦν ἀεὶ, καὶ τὰ πάντα πεποιηκῶς, καὶ ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀληθινοῦ φωτὸς ὑπάρχων πηγὴ, τῆς τῶν ἀνθρώπων ἕνεκα σωτηρίας τὴν τῆς σαρκὸς ἑαυτῷ σκηρὴν περιέθηκεν. Ἐνο μίσθη δὲ τοῦτο μόνον εἶναι ὅπερ ἐφαίνετο. Τούτου δὴ χάριν οὐδὲ ψυχῆς ἐμνημόνευσε, ἀλλὰ μόνης σαρκὸς τῆς ἐπικήρου τε καὶ θνητῆς· τὴν δὲ ψυχὴν ὡς ἀθάνατον παραλέλοιπεν, ἵνα δείξη τὴν τῆς ἀγαθότητος ἀμετρίαν. ια'. Ἄλλως. Σπέρμα Ἀβραάμ ὁ θεῖος ἀπόστολος τὸν δεσπότην ὀνομάζει Χριστόν. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ἀληθές δέ, οὐκ ἄρα εἰς σάρκα ὁ θεὸς λόγος ἐτράπη, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπελάβετο κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου διδασκαλίαν. 257 ιβ'. Ἄλλως. Ὁμοσεν ὁ θεὸς τῷ Δαβίδ, ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστόν, ὡς καὶ ὁ προφήτης εἶρηκε, καὶ ὁ μέγας ἠρμήνευσε Πέτρος. Εἰ δὲ ὁ θεὸς λόγος εἰς σάρκα τραπεῖς ὠνομάσθη Χριστός, οὐδαμοῦ τῶν ὄρκων εὐρήσομεν τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλὰ μὴν ἀψευδῆ, μᾶλλον δὲ αὐτοαλήθειαν εἶναι τὸν θεὸν ἐδιδάχθημεν. Οὐκοῦν οὐ τὴν εἰς σάρκα μεταβολὴν ὁ θεὸς λόγος ὑπέμεινεν, ἀλλὰ τὴν ἐκ σπέρματος

Δαβίδ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ἔλαβεν ἀπαρχήν.

## ΟΤΙ ΑΣΥΓΧΥΤΟΣ Η ΕΝΩΣΙΣ

α'. Οἱ μίαν φύσιν θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος μετὰ τὴν ἔνωσιν γεγενῆσθαι πιστεύοντες ἀναιροῦσι τῷδε τῷ λόγῳ τὰς τῶν φύσεων ιδιότητα· ἡ δὲ τούτων ἀναίρεσις ἐκατέρας φύσεως ἄρνησις. Οὐ γὰρ ἔα νοεῖν τῶν ἐνωθέντων ἢ σύγχυσις, οὔτε σάρκα τὴν σάρκα, οὔτε θεὸν τὸν θεόν. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν εὐκρινὲς τὸ τῶν ἐνωθέντων διάφορον, οὐκ ἄρα σύγχυσις γέγονεν, ἀλλ' ἀσύγχυτος ἔνωσις. Εἰ δὲ τοῦτο συνωμολόγηται, οὐ μία ἄρα φύσις ὁ δεσπότης Χριστός, ἀλλ' εἷς υἱός, φύσιν ἐκατέραν ἐπιδεικνὺς ἀκραιφνή. β'. Ἄλλως. Τὴν ἔνωσιν καὶ ἡμεῖς φαμεν, καὶ αὐτοὶ δὲ συνομο λογοῦσιν ἐν τῇ συλλήψει γενέσθαι. Εἰ τοίνυν κεκέρακε τὰς φύσεις ἢ ἔνωσις καὶ συνέχεε, πῶς ἢ σὰρξ μετὰ τὸν τόκον οὐδὲν ἔχουσα καινὸν ἑωρᾶτο, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀνθρώπινον ἐδείκνυ χαρακτήρα, καὶ τοῦ βρέφους τὰ μέτρα διέσωζε, καὶ τῶν σπαργάνων ἠνείχετο, καὶ τὴν μητρώαν εἴλκε θηλήν; Εἰ δὲ κατὰ φαντασίαν ταῦτά γε καὶ δόκησιν τετέλεσται, κατὰ φαντασίαν ἄρα καὶ δόκησιν καὶ ἡμεῖς τῆς σωτηρίας ἀπολελαύκαμεν· εἰ δὲ καὶ αὐτοὶ γε οὗτοι τὴν φαντασίαν καὶ δόκησιν, ὡς φασιν, οὐ προσίενται, ἀληθῶς ἄρα σῶμα ἦν τὸ ὀρώμενον. Εἰ δὲ τοῦτο συνωμολόγηται, οὐκ ἄρα συνέχεε τὰς φύσεις ἢ ἔνωσις, ἀλλ' ἐκατέρα μεμένηκεν ἀκραιφνῆς. γ'. Ἄλλως. Οἱ τὴν ποικίλην ταύτην συνθετικότητες καὶ πολύμορφον αἴρεσιν, ποτὲ μὲν σάρκα γεγενῆσθαι τὸν θεὸν λόγον φασί, ποτὲ δὲ τὴν σάρκα λέγουσι τὴν εἰς θεότητα φύσιν δεδέχθαι μεταβολήν. Ἐκάτερος δὲ λόγος ἕωλός τε καὶ μάταιος καὶ ψεύδους ἀνάμεστος. Εἰ μὲν γὰρ ὁ 258 θεὸς λόγος κατὰ τὸν αὐτῶν γε λόγον ἐγένετο σὰρξ, τί δήποτε αὐτὸν θεὸν ὀνομάζουσι, καὶ τοῦτό γε μόνον, ἄνθρωπον δὲ προσονομάζειν οὐ θέλουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν μετὰ τοῦ θεοῦ ὁμολογεῖν καὶ ἄνθρωπον εἶναι λεγόντων σφόδρα κατηγοροῦσιν; Εἰ δὲ γε ἡ σὰρξ εἰς θεότητα μετεβλήθη φύσιν, τοῦ δὴ χάριν μεταλαμβάνουσι τῶν ἀντιτύπων τοῦ σώματος; περιττὸς γὰρ ὁ τύπος τῆς ἀληθείας ἀνηρημένης. δ'. Ἄλλως. Ἀσώματος σωματικῶς οὐ περιτέμνεται φύσις. Τὸ δὲ σωματικῶς πρόσκειται διὰ τὴν πνευματικὴν τῆς καρδίας περιτομήν. Σώματος οὖν δήπουθεν ἢ περιτομή. Περιετμήθη δὲ Χριστός· σῶμα ἄρα εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστός. Εἰ δὲ τοῦτο συνωμολόγηται, καὶ ὁ τῆς συγχύσεως ἄρα διελήλεκται λόγος. ε'. Ἄλλως. Πεινῆσαι μέντοι καὶ διψῆσαι τὸν σωτῆρα Χριστὸν μεμαθήκαμεν, καὶ ἀληθῶς γε ταῦτα καὶ οὐ δοκῆσει γεγενῆσθαι πιστεύομεν. Ταῦτα δὲ οὐκ ἀσωμάτου φύσεως, ἀλλὰ σώματος ἴδια. Σῶμα ἄρα εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστός, δεξάμενον πρὸ τῆς ἀναστάσεως τῆς φύσεως τὰ παθήματα. Μαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος· "Οὐ γὰρ ἔχομεν, φησὶν, ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθεῖσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἁμαρτίας." Ἡ ἁμαρτία γὰρ οὐ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς κακῆς προαιρέσεως. ς'. Ἄλλως. Περὶ τῆς θείας φύσεως ὁ προφήτης ἔφη Δαβίδ· "Οὐ μὴ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάττων τὸν Ἰσραήλ." Ἡ δὲ τῶν εὐαγγελίων ἱστορία καθεῦδοντα δείκνυσιν ἐν τῷ πλοίῳ τὸν δεσπότην Χριστὸν. Ἐναντίον δὲ τῷ μὴ ὑπνοῦν τὸ καθεῦδειν· ἐναντία δὴπου τοῖς εὐαγγελικοῖς τὰ προφητικά, εἶπερ ἄρα, κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον, μόνον θεὸς ὁ δεσπότης Χριστός. Ἀλλὰ μὴν οὐκ ἐναντία· ἐνὸς γὰρ πνεύματος ταῦτα κάκεῖνα τὰνάματα. Σῶμα ἄρα εἶχεν ὁ δεσπότης Χριστός, τοῖς ἄλλοις σώμασι συγγενές, τοῦ ὑπνου τὴν χρεῖαν δεξάμενον, καὶ ὁ τῆς συγχύσεως λόγος ἀποδέδεικται μῦθος. ζ'. Ἄλλως. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας περὶ τῆς θείας εἶρηκε φύσεως· "Οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιήσει," καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς δὲ 259 φησιν· "Ἰησοῦς δὲ κεκοπιακῶς ἐκ τῆς

όδοιπορίας ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ·" ἐναντίον δὲ τὸ οὐ κοπιᾷσαι τῷ κοπιᾷσαι τοιγαροῦν ἐναντία ἢ προφητεία τῇ τῶν εὐαγγελίων ἱστορία. Ἄλλὰ μὴν οὐκ ἕναν τία· ἕνός γὰρ ταῦτα κάκεῖνα θεοῦ. Οὐκοῦν τῆς μὲν ἀπεριγράφου φύσεως τὸ μὴ κοπιᾷν· τὰ γὰρ πάντα πληροῖ· τοῦ δὲ περιγεγραμμένου σώματος τὸ μεταβαίνειν ἴδιον. Τὸ δὲ γε μεταβαίνον βαδίζειν ἀναγκαζόμενον τὸν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ὑφίσταται κόπον. Σῶμα ἄρα ἦν τὸ βαδίσαν καὶ κοπιᾷσαν. Οὐ γὰρ συνέχεε τὰς φύσεις ἢ ἔνωσις. ἦ'. Ἄλλως. Ὁ δεσπότης Χριστὸς ἔφη καθειργμένῳ τῷ θεσπεσίῳ Παύλῳ· "Μὴ φοβοῦ, Παῦλε," καὶ τὰ ἐξῆς. Ὁ δὲ τούτου τὸ δέος ἐξελάσας οὕτως ἔδεισε τὸ πάθος, ὡς ὁ μακάριος ἔφη Λουκᾶς, ὡς καὶ ἰδρῶτος αἱματώδεις θρόμβους ἐκ παντὸς ἐκκρίναι τοῦ σώματος, καὶ τοῦτοις περιρᾶναι τὴν γῆν τὴν ὑποκειμένην τῷ σώματι, καὶ ὑπ' ἀγγελικῆς ἐπικουρίας ἀναρρωσθῆναι. Ἐναντία δὲ καὶ ταῦτα. Πῶς γὰρ οὐκ ἐναντίον τὸ δεῖσαι τοῦ τὸ δέος ἐξελάσαι; Ἄλλὰ μὴν οὐκ ἐναντία. Ὁ γὰρ αὐτὸς καὶ θεὸς φύσει καὶ ἄνθρωπος· καὶ ὡς μὲν θεὸς παραθαρρύνει τοὺς δεομένους τοῦ θάρσους· ὡς δὲ ἄνθρωπος δέχεται δι' ἀγγέλου τὸ θάρσος. Καίτοι τῆς θεότητος καὶ τοῦ πνεύματος συμπαρόντος ὡς χρίσματος· ἀλλ' οὔτε ἢ συνημμένη θεότης οὔτε τὸ πανάγιον πνεῦμα τότε σῶμα ὑπῆρξαν, καὶ ἐπέρρωσαν τὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἀγγέλῳ τήνδε τὴν ὑπουργίαν ἐπέτρεψαν, ἵνα καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐπιδείξωσι τὴν ἀσθενίαν, καὶ διὰ τῆς ἀσθενείας δεῖξαι θῶσι τῶν ἀσθενούντων αἱ φύσεις. Ταῦτα δὲ ἐγένετο δηλονότι τῆς θείας φύσεως συγχωρούσης, ὥστε τῶν ὕστερον ἐσομένων τοὺς μὲν πιστεύοντας τῇ προσλήψει τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος βεβαιωθῆναι ταῖς ἀποδείξεσι, τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας ταῖς ἐναργέσι μαρτυρίαις διελεγχθῆναι. Εἰ τοίνυν συνηπται τῇ συλλήψει ἢ ἔνωσις, ἢ δὲ γε ἔνωσις κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον φύσιν μίαν ἄμφω τὰς φύσεις εἰργάσατο, πῶς ἂν διέμεινεν ἀκέραια τὰ τῶν φύσεων ἴδια, καὶ ἠγωνίασε μὲν ἢ ψυχῇ, ἴδρωσε δὲ τὸ σῶμα, ὡς καὶ θρόμβους αἱματώδεις ἐκ τῆς τοῦ δέους ὑπερβολῆς ἐκκρίναι; Εἰ δὲ τὸ μὲν σώματος, τὸ δὲ ψυχῆς ἴδιον, οὐκ ἄρα μία φύσις σαρκὸς καὶ θεότητος ἐκ τῆς ἐνώσεως γέγονεν, 260 ἀλλ' εἰς πέφηνεν υἱός, ἐν ἑαυτῷ δεικνύς τὰ τε θεῖα τὰ τε ἀνθρώπεια. θ'. Ἄλλως. Εἰ δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν φαῖεν τὴν εἰς θεότητα μεταβολὴν δεδέχθαι τὸ σῶμα, οὕτως ἀπαντῆσαι προσήκει. Καὶ μὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν περιγεγραμμένον ὤφθη, καὶ χεῖρας ἔχον καὶ πόδας, καὶ τὰ ἄλλα τοῦ σώματος μόρια· καὶ ἀπτὸν ἦν καὶ ὄρατόν, καὶ διατρήσεις ἔχον καὶ ὠτειλάς, ἄσπερ εἶχε πρὸ τῆς ἀναστάσεως. Δυσὶν τοίνυν θάτερον λέγειν ἀνάγκη, ἢ καὶ τῇ θεῖα φύσει ταῦτα περιτιθέναι τὰ μόρια, εἴπερ εἰς θεότητος φύσιν τὸ σῶμα μεταβληθὲν ταῦτα εἶχε τὰ μόρια, ἢ ὁμολογεῖν ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς φύσεως μεμενηκέναι τὸ σῶμα. Ἄλλὰ μὴν ἢ θεῖα φύσις ἀπλή καὶ ἀσύνθετος, τὸ δὲ σῶμα σύνθετον καὶ εἰς πολλὰ διηρημένον μόρια· οὐκοῦν οὐκ εἰς θεότητος μετεβλήθη φύσιν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀθάνατον μὲν ἐστὶ καὶ ἄφθαρτον, καὶ θεῖας δόξης μεστόν, σῶμα δὲ ὅμως τὴν οἰκείαν ἔχον περιγραφὴν. ι'. Ἄλλως. Ἀπιστοῦσι τοῖς ἀποστόλοις ὁ κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὑπέδειξε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, καὶ τῶν ἡλῶν τοὺς τύπους. Εἶτα διδάσκων ὡς οὐ φαντασία τίς ἐστὶ τὸ ὁρώμενον ἐπὶ γαγεν, ὅτι "Πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα." Οὐ μετεβλήθη οὖν εἰς πνεῦμα τὸ σῶμα· σὰρξ γὰρ ἦν καὶ ὀστέα, καὶ χεῖρες καὶ πόδες. Τοιγαροῦν καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν σῶμα τὸ σῶμα μεμνήκεν. ια'. Ἄλλως. Ἡ θεῖα φύσις ἀόρατος· ἑωρακέναι δὲ τὸν κύριον ὁ τρισμακάριος εἶρηκε Στέφανος. Σῶμα ἄρα καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν ἐστὶ τοῦ κυρίου τὸ σῶμα. Τοῦτο γὰρ ὁ νικηφόρος ἐθεάσατο Στέφανος, ἐπειδήπερ ἢ θεῖα φύσις ἀθέατος. ιβ'. Ἄλλως. Εἰ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις ὄψεται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου φωνήν· τῷ Μωϋσῇ δὲ πάλιν

εἶπεν αὐτός· "Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται." ἀληθῆ δὲ ἀμφοτέρα, μετὰ τοῦ σώματος ἄρα ἴξει, μεθ' οὐπὲρ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν. Ἐκεῖνο γὰρ ὁρατόν· τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἄγγελοι τοῖς ἀποστόλοις εἰρήκασιν· "Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν." Εἰ δὲ 261 τοῦτο ἀληθές, ὡσπερ οὖν ἀληθές, οὐκ ἄρα μία φύσις σαρκὸς καὶ θεότης τοῦ ἀσύγχυτος γὰρ ἡ ἕνωσις.

## ΟΤΙ ΑΠΑΘΗΣ Η ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΕΟΤΗΣ

α'. Ὁμοούσιον τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρ τὸν υἱὸν παρά τε τῆς θείας γραφῆς, παρά τε τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συναγερθέντων ὁμολογεῖν ἐδιδάχθημεν· τοῦ δὲ πατὴρ τὴν ἀπάθειαν καὶ ἡ φύσις διδάσκει, καὶ ἡ θεία γε κηρύττει γραφή. Ἀπαθῆ οὖν ἄρα καὶ τὸν υἱὸν προσομολογήσομεν. Τὸ γὰρ ταῦτόν τῆς οὐσίας τοῦτον ἐκπαιδεύει τὸν ὄρον. Ὅταν τοίνυν τοῦ δεσπότου Χριστοῦ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν θάνατον τῆς θείας γραφῆς κηρυττούσης ἀκούσωμεν, τῆς σαρκὸς εἶναι φῶμεν τὸ πάθος. Κατ' οὐδένα γὰρ ἡ φύσις γε ἀπαθῆς θεότης παθεῖν δύναται τρόπον. β'. Ἄλλως. "Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμὰ ἐστίν," ὁ δεσπότης ἔφη Χριστός· ἐν δὲ δήπου πάντων ἡ ἀπάθεια. Εἰ τοίνυν ἀπαθῆς ἐστίν ὡς θεός, ὡς ἄνθρωπος ἄρα πέπονθεν· ἡ θεία γὰρ πάθος οὐ προσίεται φύσις. γ'. Ἄλλως. Ὁ κύριος ἔφη· "Ὁ δὲ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἢ ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς." Καὶ πάλιν· "Ἐγὼ εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν, καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων." Σῶμα οὖν ἄρα καὶ ψυχὴν δέδωκεν ὁ ποιμὴν ὁ καλός ὑπὲρ τῶν σώματος καὶ ψυχῆν ἐχόντων προβάτων. δ'. Ἄλλως. Ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς σύγκειται τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις. Ἐξήμαρτε δὲ αὕτη, καὶ θυσίας ἔχρηζε ἐλευθέρας μώμου παντός. Σῶμα τοίνυν καὶ ψυχὴν λαβὼν ὁ δημιουργός, καὶ τῶν τῆς ἀμαρτίας κηλίδων φυλάξας ἀνέπαφα, ὑπὲρ μὲν τῶν σωμάτων τὸ σῶμα δέδωκεν, ὑπὲρ δὲ τῶν ψυχῶν τὴν ψυχὴν. Εἰ δὲ ταῦτα ἀληθῆ, ἀληθῆ δὲ (αὐτῆς γὰρ εἰσι τῆς ἀληθείας οἱ λόγοι), ληροῦσιν ἅμα καὶ βλασφημοῦσιν οἱ τῆς θείας φύσις τὸ πάθος προσάπτοντες. ε'. Ἄλλως. Πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν τὸν δεσπότην Χριστὸν ὁ μακάριος προσηγόρευσε Παῦλος· ὁ δὲ πρωτότοκος τὴν αὐτὴν ἔχει 262 δήπου φύσιν ἐκείνοις ὧν καλεῖται πρωτότοκος. Ὡς ἄνθρωπος οὖν ἄρα πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν. Πρῶτος γὰρ τὰς ὠδῖνας ἔλυσεν τοῦ θανάτου, καὶ πᾶσιν ἔδωκε τῆς ἀναβιώσεως τὴν γλυκεῖαν ἐλπίδα. Ἦν δὲ ἀνέστη, ταύτη καὶ πέπονθεν. Ὡς ἄνθρωπος ἄρα πέπονθεν, ὡς δὲ θεός θαυμαστός μεμένηκεν ἀπαθῆς. ς'. Ἄλλως. Ἀπαρχὴν τῶν κεκοιμημένων τὸν σωτήρα Χριστὸν ὠνόμασεν ὁ θεὸς ἀπόστολος· ἡ δὲ ἀπαρχὴ τὴν πρὸς τὸ ὅλον ἔχει συγγένειαν, οὐπὲρ ἐστὶν ἀπαρχή. Οὐ τοίνυν ἢ θεός ἐστίν, ἀπαρχὴ προσηγόρευται. Ποία γὰρ συγγένεια θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος; Ἡ μὲν γὰρ ἀθάνατος φύσις, ἡ δὲ θνητή. Τοιαύτη δὲ τῶν κεκοιμημένων ἡ φύσις, ὧν ἀπαρχὴ προσηγορεύθη Χριστός. Ταύτης ἄρα τῆς φύσεως καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις. Ταύτης γὰρ δὴ τὴν ἀνάστασιν ἐχέγγυον ἔχομεν τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. ζ'. Ἄλλως. Διστάζοντας τοὺς ἀποστόλους πείσαι βουλόμενος ὁ δεσπότης Χριστός, ὡς ἀνέστη καταλύσας τὸν θάνατον, τὰ τοῦ σώματος αὐτοῖς ἔδειξε μόρια, πλευρὰν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, καὶ τὰ ἐν τούτοις φυλαχθέντα τοῦ πάθους τεκμήρια. Τοῦτο οὖν ἄρα ἀνέστη· τοῦτο γὰρ δήπου καὶ τοῖς ἀπιστοῦσιν ἐδείχθη. Ὁ δὲ ἀνέστη, τοῦτο δὴ καὶ ἐτάφη· ὃ δὲ γε ἐτάφη, τοῦτο καὶ ἐτεθνήκει· ὃ δὲ ἐτεθνήκει, τοῦτο δήπου καὶ τῷ σταυρῷ προσηλώθη. Ἀπαθῆς ἄρα ἡ θεία φύσις διέμεινε καὶ συνημμένη τῷ σώματι. η'. Ἄλλως. Οἱ ζωοποιὸν τοῦ κυρίου τὴν



σάρκα προσαγορεύοντες τὴν ζωὴν αὐτὴν θνητὴν τῷ λόγῳ κατασκευάζουσιν. Ἔδει δὲ αὐτοὺς συνιδεῖν, ὡς διὰ τὴν ἠνωμένην αὐτῇ ζωὴν καὶ αὐτὴ ζωοποιός. Εἰ δέ γε κατὰ τὸν αὐτῶν λόγον ἢ ζωὴ θνητὴ, πῶς ἂν ἢ σὰρξ ἢ φύσει θνητὴ, διὰ δὲ τὴν ζωὴν γινομένην ζωοποιός, μείναι ἂν οὐσα ζωοποιός; θ'. Ἄλλως. Ὁ θεὸς λόγος φύσει ἀθάνατος, ἢ δὲ σὰρξ φύσει θνητὴ. Γέγονε δὲ καὶ αὐτὴ μετὰ τὸ πάθος τῇ πρὸς τὸν λόγον μετουσίᾳ ἀθάνατος. Πῶς οὖν οὐ σχέτλιον, τὸν τῆς τοιαύτης ἀθανασίας δοτῆρα λέγειν μετεिल्χέναι θανάτου; 263 ι'. Ἄλλως. Οἱ σαρκὶ πεπονθέναι τὸν θεὸν λόγον ἰσχυριζόμενοι ἐρωτάσθωσαν τοῦ ῥητοῦ τὴν διάνοιαν· καὶ εἰ μὲν φάναι τολμήσαιεν, ὡς τοῦ σώματος προσηλωμένου τὴν ὀδύνην ἢ θεία φύσις ὑπέμεινε, μανθανέτωσαν ὡς οὐ ψυχῆς χρεῖαν ἢ θεία φύσις ἐπλήρου. Καὶ ψυχὴν γὰρ ὁ θεὸς λόγος μετὰ τοῦ σώματος ἀνειλήφει. Εἰ δὲ τόνδε τὸν λόγον ὡς βλάσφημον ἀποστρέφοντο, φήσαιεν δὲ φύσει πεπονθέναι τὴν σάρκα, τὸν δέ γε θεὸν λόγον ὠκειῶσθαι τὸ πάθος ὡς ἰδίας σαρκός, μὴ γριφώδεις καὶ ζοφώδεις προσφερέτωσαν λόγους, ἀλλὰ σαφῶς τοῦ κακεμφάτου ῥητοῦ λεγέτωσαν τὴν διάνοιαν. Τῆσδε γὰρ τῆς ἐρμηνείας συμπήφους ἔξουσι τοὺς ἔπεσθαι τῇ θείᾳ γραφῇ προαιρουμένους. ια'. Ἄλλως. Ὁ θεῖος Πέτρος ἐν τῇ καθολικῇ τὸν Χριστὸν ἔφη πεπονθέναι σαρκί. Ὁ δὲ τὸν Χριστὸν ἀκούων οὐκ ἀσώματον νοεῖ τὸν θεὸν λόγον, ἀλλὰ σεσαρκωμένον. Τοῦ Χριστοῦ τοίνυν τοῦνομα φύσιν ἑκατέραν δηλοῖ· τὸ δὲ σαρκὶ σὺν τῷ πάθει προστιθέμενον, οὐχ ἑκατέραν, ἀλλὰ θατέραν πεπονθυῖαν σημαίνει. Ὁ γὰρ ἀκούων σαρκὶ τὸν Χριστὸν πεπονθέναι, ἀπαθῆ πάλιν νοεῖ αὐτὸν ὡς θεόν, μόνῃ δὲ τῇ σαρκὶ προσνέμει τὸ πάθος. Ὡσπερ γὰρ ἀκούοντες αὐτοῦ πάλιν λέγοντος, ὅτι ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ Δαβίδ, ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν ἀναστήσειν, οὐ τὸν θεὸν λόγον ἐκ σπέρματος Δαβίδ ἀρχὴν εἰληφέναι φαμέν, ἀλλὰ τὴν σάρκα τὴν ὁμογενῆ τῷ Δαβίδ, ἣν ὁ θεὸς λόγος ἀνέλαβεν, οὕτω χρὴ τὸν ἀκούοντα σαρκὶ τὸν Χριστὸν πεπονθέναι, τῆς μὲν σαρκός εἰδέναι τὸ πάθος, τῆς δὲ γε θεότητος τὴν ἀπάθειαν ὁμολογεῖν. ιβ'. Ἄλλως. Σταυρούμενος ὁ δεσπότης εἶπε Χριστός· "Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου." Τοῦτο δὲ τὸ πνεῦμα οἱ μὲν Ἀρείου καὶ Εὐνομίου τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς εἶναι φασιν· ἄψυχον γὰρ ἀνειληφθαι τὸ σῶμα νομίζουσιν. Οἱ δὲ τῆς ἀληθείας κήρυκες τὴν ψυχὴν οὕτω κληθῆναι φασιν, ἐκ τῶν ἀκολούθων ῥητῶν τοῦτο νενοηκότες. Εὐθύς γὰρ ἐπήγαγεν ὁ πάνσοφος εὐαγγελιστής· "Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐξέπνευσε." Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Λουκᾶς οὕτως ἰστόρησε· καὶ ὁ μακάριος δὲ Μάρκος τὸ ἐξέπνευσε ὁμοίως ἔθηκεν· ὁ δὲ γε θειότατος Ματθαῖος, ὅτι "Ἀφῆκε τὸ πνεῦμα" ὁ δὲ θεοπέσιος Ἰωάννης, ὅτι 264 "Παρέδωκε τὸ πνεῦμα." Πάντα μέντοι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἰρήκασιν ἔθος. Καὶ γὰρ τὸ ἐξέπνευσε καὶ τὸ ἀφῆκε καὶ τὸ παρέδωκε τὸ πνεῦμα ἐπὶ τῶν τελευτώντων λέγειν εἰώθαμεν. Τοιγάρτοι τούτων οὐδὲν ἔμφασιν ἔχει θεότητος, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς ὑπάρχει δηλωτικά. Εἰ δὲ καὶ τὴν ἀρειανικὴν τοῦ ῥητοῦ δέξαιτο τις διάνοιαν, οὐδὲν ἦττον καὶ οὕτω δείξει τῆς θείας φύσεως τὸ ἀθάνατον. Τῷ πατρὶ γὰρ παρέθετο ταύτην, οὐ τῷ θανάτῳ ταύτην παρέπεμψεν. Εἰ τοίνυν καὶ οἱ τῆς ψυχῆς ἀρνούμενοι τὴν ἀνάληψιν καὶ κτίσμα τὸν θεὸν λόγον εἶναι λέγοντες καὶ ἀντὶ ψυχῆς αὐτὸν ἐν τῷ σώματι γεγενῆσθαι δογματίζοντες, οὐ θανάτῳ αὐτὸν παραδοθῆναι, ἀλλὰ τῷ πατρὶ παρατεθῆναι φασιν, ποίας τύχοιεν συγγνώμης οἱ μίαν μὲν τῆς τριάδος οὐσίαν ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν μὲν ψυχὴν ἐπὶ τῆς οἰκειᾶς ἀθανασίας ἐῶντες, τὸν δέ γε τῷ πατρὶ ὁμοούσιον θεὸν λόγον γεύσασθαι θανάτου λέγειν ἀνέδην τολμῶντες; ιγ'. Ἄλλως. Εἰ ὁ Χριστὸς καὶ θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὡς καὶ ἡ θεία διδάσκει γραφή, καὶ οἱ πανεύφημοι πατέρες κηρύττοντες διετέλεσαν, ὡς ἄνθρωπος ἄρα πέπονθεν, ὡς δὲ θεὸς διέμεινε ἀπαθής. ιδ'. Ἄλλως. Εἰ ὁμολογοῦσι τῆς σαρκός τὴν ἀνάληψιν, καὶ παθητὴν εἶναι φασιν

πρὸ τῆς ἀναστάσεως, τῆς δὲ θεότητος τὴν φύσιν κηρύττουσιν ἀπαθῆ, τί δήποτε τὴν παθητὴν φύσιν ἐῶντες, τῇ ἀπαθεῖ τὸ πάθος προσάπτουσιν; ιε΄. Ἄλλως. Εἰ τὸ χειρόγραφον ἡμῶν ὁ σωτὴρ καὶ κύριος προσήλωσε τῷ σταυρῷ, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, τὸ σῶμα ἄρα προσήλωσεν. Ἐν γὰρ τῷ σώματι πᾶς ἄνθρωπος, οἷόν τινα γράμματα, πῆγνυσι τὰς τῶν ἀμαρτημάτων κηλίδας. Τούτου δὴ χάριν ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκώτων τὸ πάσης ἀμαρτίας ἐλεύθερον παρέδωκε σῶμα. ιβ΄. Ἄλλως. Ὅταν τὸ σῶμα ἢ τὴν σάρκα ἢ τὴν ἀνθρωπότητα πεπονθέναι λέγωμεν, τὴν θεῖαν οὐ χωρίζομεν φύσιν. Ὡσπερ γὰρ ἦνωτο πεινώση καὶ διψώση καὶ κοπιώση, καὶ μέντοι καὶ καθευδούση, καὶ ἀγωνιώση τὸ πάθος, οὐδὲν μὲν τούτων ὑφισταμένη, συγχωροῦσα δὲ ταύτη δέχεσθαι τὰ τῆς φύσεως πάθη, οὕτω συνῆπτο καὶ σταυρου-μένη, καὶ συνεχώρει τελεσιουργηθῆναι τὸ πάθος, ἵνα λύση τῷ πάθει 265 τὸν θάνατον, ὀδύνην μὲν ἐκ τοῦ πάθους οὐ δεχομένη, τὸ δὲ πάθος οἰκειωσαμένη, ὡς ναοῦ γε ἰδίου, καὶ σαρκὸς ἠνωμένης, δι' ἣν καὶ μέλη Χριστοῦ χρηματίζουσιν οἱ πιστεύσαντες, καὶ τῶν πεπιστευκώτων αὐτὸς ὠνόμασται κεφαλή. 266 Ἄτρεπτος, ἀσύγχυτος, ἀπαθὴς μένει Ὁ συνάναρχος τοῦ θεοῦ πατὴρ λόγος, Κἂν σάρκα λάβοι τῶν χρόνων ἐπ' ἐσχάτων· Ὡσπερ Θεοδώριτος ἐνταῦθα γράφει Λαβὼν θεοδώρητον ἐξ ὕψους χάριν. Ὡς τριστόμω γοῦν ἠκονημένω ξίφει, Οἱ δυσσεβοῦντες, τοῖς τρισὶ τούτοις λόγοις Βάλλοισθε, καὶ σφάζοισθε, καὶ πίπτοιτέ μοι, Ὅσοι τροπήν, σύγχυσιν, ἀλλὰ καὶ πάθος, Κακῶς προσάπτειν οὐ πτοεῖσθε τῷ λόγῳ, Καὶ σπαρτίον δέ, Σολομῶν ὡς που γράφει, Ἄρραγές ὡς ἔντριτον ἡμῖν ἀγχόνης Ἡ τριάς ἔστω τῶν σοφῶν τούτων λόγων.